

การเปลี่ยนแปลงของระเบียบในที่อยู่อาศัยไทยภาคกลางในเขตกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2325 -พ.ศ. 2558) ,การศึกษาคุณสมบัติของที่วางในระหว่างจากสถาปัตยกรรมแบบประเพณีถึงสถาปัตยกรรมร่วมสมัย.

โดย
นางสาวปณิดา คุณาวรรณ

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

สาขาวิชาสถาปัตยกรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

ภาควิชาสถาปัตยกรรม

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

ปีการศึกษา 2562

ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

การเปลี่ยนแปลงของระเบียบในที่อยู่อาศัยไทยภาคกลางในเขตกรุงเทพมหานคร (พ.ศ.
2325 -พ.ศ. 2558) ,การศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างจากสถาปัตยกรรมแบบ
ประเพณีถึงสถาปัตยกรรมร่วมสมัย.

วิทยานิพนธ์นี้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษาตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
สาขาวิชาสถาปัตยกรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต
ภาควิชาสถาปัตยกรรม
บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร
ปีการศึกษา 2562
ลิขสิทธิ์ของบัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร

THE TRANSFORMATION OF THE VERANDA IN THAI HOUSES (1782-PRESENT),
INTERPRETATION IN-BETWEEN SPACE IN TRADITIONAL ARCHITECTURE TO
CONTEMPORARY ARCHITECTURE.

By
MISS Panida KUNAWAN

A Thesis Submitted in Partial Fulfillment of the Requirements
for Doctor of Philosophy (Architecture)
Department of Architecture
Graduate School, Silpakorn University
Academic Year 2019
Copyright of Graduate School, Silpakorn University

หัวข้อ การเปลี่ยนแปลงของระเบียบในที่อยู่อาศัยไทยภาคกลางในเขต
กรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2325 -พ.ศ. 2558) ,การศึกษาคุณสมบัต
ของที่ว่างในระหว่างจากสถาปัตยกรรมแบบประเพณีถึง
สถาปัตยกรรมร่วมสมัย.

โดย ปณิดา คุณาวรรณ

สาขาวิชา สถาปัตยกรรม แบบ 1.1 ปริญญาปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก รองศาสตราจารย์ ดร. ต้นข้าว ปาณินท์

บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยศิลปากร ได้รับพิจารณาอนุมัติให้เป็นส่วนหนึ่งของการศึกษา
ตามหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต

.....คณบดีบัณฑิตวิทยาลัย
(รองศาสตราจารย์ ดร.จุไรรัตน์ นันทานิช)

พิจารณาเห็นชอบโดย

.....ประธานกรรมการ
(ศาสตราจารย์ ดร.วีระ อินพันทัง)

.....อาจารย์ที่ปรึกษาหลัก
(รองศาสตราจารย์ ดร.ต้นข้าว ปาณินท์)

.....ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก
(ศาสตราจารย์อรศิริ ปาณินท์)

58054902 : สถาปัตยกรรม แบบ 1.1 ปรินญาปรัชญาดุขฎฐิบัณฑิต

คำสำคัญ : ที่ว่างในระหว่าง, ระเบียบบ้านไทย

นางสาว ปณิดา คุณาวรรณ: การเปลี่ยนแปลงของระเบียบในที่อยู่อาศัยไทยภาคกลางในเขตกรุงเทพมหานคร (พ.ศ. 2325 -พ.ศ. 2558) ,การศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างจากสถาปัตยกรรมแบบประเพณีถึงสถาปัตยกรรมร่วมสมัย. อาจารย์ที่ปรึกษาวิทยานิพนธ์ : รองศาสตราจารย์ ดร. ต้นข้าว ปาณินท์

บทคัดย่อ

พื้นที่ “ระเบียบ” ในบ้านไทยเป็นหนึ่งในองค์ประกอบของลักษณะสถาปัตยกรรมไทยและมีความหมายผูกพันกับการใช้ชีวิตของคนไทยตั้งแต่โบราณมา ปรากฏในคติความเชื่อเรื่องการปลูกเรือน ว่าเรือนไทยสมัยก่อนต้องมีพะ หรือมีระเบียบ ก็เพราะเรือนไม่มีระเบียบถือว่าเป็นเรือนผี เรือนเทวดา การแบ่งประเภทของการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยไทย ในเรือนไทยโบราณจะมีพื้นที่ “ระเบียบ” เป็น “ที่ว่างในระหว่าง” ภายในห้องกับภายนอกชาน ด้วยสภาพดินฟ้าอากาศ สังคมและวิถีชีวิตประจำวัน ทำให้ลักษณะที่ว่างในการใช้สอยไม่ได้แยกเด็ดขาดว่าเป็นที่ว่างภายในหรือที่ว่างภายนอก จึงต้องพิจารณาประโยชน์ใช้สอยควบคู่ไปกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียบด้วย

การเปลี่ยนแปลงไปของรูปแบบที่อยู่อาศัยไทยที่หลากหลายตั้งแต่ต้นรัตนโกสินทร์จนถึงปัจจุบัน สภาพสังคมที่เปลี่ยนแปลงไปและอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมต่างชาติ ทำให้รูปแบบของระเบียบบ้านในที่อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ มีความแตกต่างกัน ความสัมพันธ์ในการใช้สอยของคนกับพื้นที่ระเบียบบ้านแยกตามลักษณะการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรม 2 ประเภทคือประเภทการใช้งานเฉพาะ มีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space) และประเภทที่มีประโยชน์ใช้สอยไม่เฉพาะเจาะจง ยืดหยุ่นได้ (Negative Space) พื้นที่ระเบียบที่เป็นที่ว่าง (Positive Space) มีการใช้สอยเฉพาะไปจนถึงไม่มีการใช้สอยที่เชื่อมกับภายใน ตัวอย่าง ระเบียบยื่นไม่มีหลังคาคลุมของตึกแถว กับ ระเบียบเรือนไทยโบราณภาคกลางที่มีคุณลักษณะเป็นที่ว่าง (Negative Space) ไม่มีประโยชน์ใช้สอยที่แน่นอนสามารถปรับเปลี่ยนได้ เมื่อศึกษาความเปลี่ยนแปลงผ่านลักษณะทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ระเบียบ คุณลักษณะของที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรมตามสากล ทำให้เกิดคุณภาพของที่ว่างในระหว่างที่เปลี่ยนแปลงไปจากคุณลักษณะของที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรมของไทย ที่สะท้อนคุณค่าของการใช้ที่ว่างในระหว่างเป็นองค์ประกอบในการออกแบบที่

อยู่อาศัยที่เชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอก ซึ่งเป็นแนวคิดที่เชื่อมโยงการอยู่อาศัยกับธรรมชาติ
ของคนในโลกตะวันออกที่มีร่วมกัน

เปรียบเทียบแนวความคิดในการนำที่ว่างในระหว่างเป็นองค์ประกอบในการ
ออกแบบสถาปัตยกรรม ของสถาปัตยกรรมตะวันออกและสถาปัตยกรรมตะวันตก และทฤษฎีต่าง ๆ
ที่ว่าด้วยเรื่อง “ที่ว่างในระหว่าง” ที่ปรากฏทั้งในเรือนไทยและเรือนญี่ปุ่น การพัฒนาคุณลักษณะของ
การเชื่อมต่อที่ว่างในระหว่าง จากองค์ประกอบของรูปแบบและรูปทรงจากสถาปัตยกรรมแบบ
ประเพณีสู่สถาปัตยกรรมร่วมสมัย

58054902 : Major (Architecture)

Keyword : In-between Space, Veranda in Thai House

MISS PANIDA KUNAWAN : THE TRANSFORMATION OF THE VERANDA IN THAI HOUSES (1782-PRESENT), INTERPRETATION IN-BETWEEN SPACE IN TRADITIONAL ARCHITECTURE TO CONTEMPORARY ARCHITECTURE. THESIS ADVISOR : ASSOCIATE PROFESSOR TONKAO PANIN

Abstract

A "Veranda" area of Thai houses is one of Thai architectural characteristics and its meaning was always concerned with living of Thai people. Since ancient times, it was believed there had to be "Pah" or "Veranda" for traditional Thai Houses because a house without veranda was considered a house of spirits or deities. According to architectural classification of space use in Thai Houses, there was an area of "Veranda" as "In-between space" within rooms and terrace. In terms of weather conditions, society and way of life, the characteristics of space of use in Thai Houses was not completely separated if it was an interior or exterior space depending on its utility and physical characteristics.

There were various changes in Thai houses form since in the beginning of Rattanakosin Period up to present like social changes and foreign architectural influences. These had shaped differences of verandas in many Thai houses. There were 2 types of spaces categorized by a relationship between people and veranda utility and architectural space use: Positive Space and Negative Space. The Positive Space was ranging for a specific use to no utility connected to interior, the extended roofless veranda of commercial buildings and a characteristic space of veranda of traditional Thai houses in the central region, for instance. Meanwhile, the Negative Space was for uncertain use and was adaptable. When studying the transformation through physical characteristics and utility of veranda area as well as interpretation In-between space in International Architecture, there was a quality of In-between space which was transferred to the characteristics of In-between space in Thai Architecture, reflecting value of utility of In-between space as design components

of houses which connected between interior and exterior. Thus, it was a common concept that connected living with nature of people in the eastern world.

Furthermore, the research also provided a comparison of a concept of bringing In-between space as architectural design components of eastern architecture and western architecture, including theories on “In-between Space” as appeared in Thai Houses and Japanese Houses, feature development of connection of In-between space from components of form and shape from Traditional Architecture to Contemporary Architecture.

กิตติกรรมประกาศ

วิทยานิพนธ์ฉบับนี้สำเร็จได้ต้องขอขอบคุณ อาจารย์ที่ปรึกษา รศ.ดร. ต้นข้าว ปาณินท์ และ คณะกรรมการผู้ทรงคุณวุฒิในการตรวจวิทยานิพนธ์ ศ. อรศิริ ปาณินท์และศ. ดร. วีระ อินพันทัง สำหรับ คำแนะนำและแก้ไขวิทยานิพนธ์ รวมทั้งเพื่อนพี่น้องที่เป็นกัลยาณมิตรสำหรับข้าพเจ้าเสมอมา และ ขอขอบคุณครอบครัวที่เปิดโอกาสให้อิสระทางความคิดแก่ข้าพเจ้า สนับสนุนข้าพเจ้าตลอดมา

ปณิดา คุณาวรรณ

สารบัญ

	หน้า
บทคัดย่อภาษาไทย.....	ง
บทคัดย่อภาษาอังกฤษ.....	ฉ
กิตติกรรมประกาศ.....	ช
สารบัญ.....	ฌ
สารบัญภาพ	ฉ
บทที่ 1 บทนำ	1
1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา.....	1
1.2 ที่ว่างในระหว่างคุณสมบัติของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรม.....	6
บทที่ 2 ทบทวนวรรณกรรม.....	12
“ระเบียง” ใน “บ้าน” ไทย	12
2.1 “บ้าน”	12
2.2 “ระเบียง”	17
2.3 ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย พ.ศ.2325 - พ.ศ.2560 (235ปี) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ..	36
2.4 สรุปพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560	89
บทที่ 3 วิธีวิจัย	123
การศึกษาพื้นที่ระเบียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง	123
3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ.....	123
3.2 การศึกษาที่ว่างภายนอก, ที่ว่างภายใน และที่ว่างในระหว่าง	126
3.3 การกำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก (In between Space) ..	130
3.4 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มพื้นที่ระเบียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space)	154

3.5 บทสรุปจากการศึกษาพื้นที่ระเปียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง.....	164
บทที่ 4 เนื้อหา.....	167
แนวคิดที่ว่างในระหว่างบ้านไทยกับบ้านญี่ปุ่น และในการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบัน	167
4.1 แนวคิดที่ว่างในระหว่างในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น.....	167
4.2 แนวคิด “มะ” ในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น.....	173
4.3 การเปรียบเทียบแนวคิด มะ ในงานสถาปัตยกรรมแบบประเพณีและสถาปัตยกรรมร่วมสมัย	187
บทที่ 5 สรุป.....	226
5.1 สรุปกระบวนการในการศึกษา.....	226
5.2 ข้อเสนอแนะ.....	236
รายการอ้างอิง.....	237
ประวัติผู้เขียน.....	241

สารบัญภาพ

หน้า

ภาพที่ 1 การอธิบายลักษณะการอยู่อาศัยของมนุษย์ของไฮเดกเกอร์	13
ภาพที่ 2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในสมัยโบราณของมนุษย์ที่กำหนดการอยู่กับสภาพแวดล้อม	14
ภาพที่ 3 “the hut” Beginning In the summer of 1922, in the Black Forest Mountains of southern Germany.....	15
ภาพที่ 4 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่วางในการอยู่อาศัยของคนจุดเริ่มต้นของการสร้างสถาปัตยกรรมของไฮเดกเกอร์	15
ภาพที่ 5 ความหมายของคำว่า บ้าน, เรือน และบริเวณในการอยู่อาศัยไทยในอดีต	17
ภาพที่ 6 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาคำจากพจนานุกรม คำว่าห้อง	19
ภาพที่ 7 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาคำจากพจนานุกรม คำว่าระเบียบ เฉลียง พาไล(พะไล)	20
ภาพที่ 8 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาคำจากพจนานุกรม คำว่าชาน ซาลา ลาน ..	21
ภาพที่ 9 ตำแหน่งพื้นที่ระเบียบกับตัวอาคาร จากพจนานุกรม	23
ภาพที่ 10 ตัวอย่างผังพื้นที่และรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียบ-ชาน ในบ้านไทยภาคเหนือ	24
ภาพที่ 11 ตัวอย่างผังพื้นที่และรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียบ-ชาน ในบ้านไทยภาคอีสาน	24
ภาพที่ 12 ตัวอย่างผังพื้นที่และรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียบ-ชาน ในบ้านไทยภาคใต้.....	25
ภาพที่ 13 ความสัมพันธ์ของลักษณะระเบียบไทยกับสภาพภูมิอากาศ	26
ภาพที่ 14 แสดงหลักในการวางเรือนและระเบียบในทิศทางที่สัมพันธ์กับ สภาพภูมิอากาศ แดด ลม ฝน.....	27
ภาพที่ 15 บ้านราษฎร์ทั่วไปริมน้ำจากหนังสือพัฒนาการบ้านไทยภาคกลางประทีป มาลากุล	27
ภาพที่ 16 แผนภาพแสดง ความสัมพันธ์ของสามพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกันในเรือนไทยแบบดั้งเดิม จากภายนอกสู่ภายใน.....	28
ภาพที่ 17 ลักษณะของพื้นที่ระเบียบในพื้นที่ทางศาสนา.....	29

ภาพที่ 18 สัดส่วนและการอยู่อาศัยบนพื้นที่ระเบียงภาพถ่ายจากหนังสือเรือนไทยเดิม ฤทัย ใจจงรัก	30
.....	
ภาพที่ 19 ลักษณะของการอยู่อาศัยบนพื้นที่ระเบียงในบ้านญี่ปุ่นแบบประเพณี	31
ภาพที่ 20 พื้นที่ระเบียงและชานกลาง พระตำหนักทับขวัญเป็นพระตำหนักแบบเรือนไทยหมู่ใหญ่	
จังหวัด.....นครปฐม	32
.....	
ภาพที่ 21 ลำดับพื้นที่ใช้สอยใน “เรือนไทย”	32
ภาพที่ 22 พื้นที่ระเบียง “พื้นที่สี่เทา” บริเวณพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก	33
ภาพที่ 23 เปรียบเทียบลักษณะการจัดผังและรูปตัดแสดงการวางพื้นที่ระเบียงในบ้านจีน, บ้านไทย,	
บ้านญี่ปุ่น	34
.....	
ภาพที่ 24 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่วางในการอยู่อาศัยของคนในงานสถาปัตยกรรมโลกฝั่ง	
ตะวันออก	35
.....	
ภาพที่ 25 ลักษณะของการสร้างพื้นที่ปิดล้อมเปรียบเทียบจากที่อยู่อาศัยแบบตะวันตกและตะวันออก	35
.....	
ภาพที่ 26 แผนที่กรุงเทพมหานคร การขยายตัวของเขตที่อยู่อาศัยใน 5 ช่วงเวลา (พ.ศ. 2325 - พ.ศ.	
2560)	38
.....	
ภาพที่ 27 ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารและอุโบสถวัดที่สร้างในช่วงปี (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)	39
.....	
ภาพที่ 28 ภาพลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทย	40
.....	
ภาพที่ 29 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมบ้านจีนล้อมลานกลาง	41
.....	
ภาพที่ 30 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมตึกแถวเป็นทั้งร้านค้าจีน แถวตลาดน้อย	41
.....	
ภาพที่ 31 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในบ้านมิชชันนารี, สถาปัตยกรรมพื้นเมืองตะวันตก, บ้านอาณานิคม	
อังกฤษ	41
.....	
ภาพที่ 32 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)	42
.....	
ภาพที่ 33 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของมุขเฉลียงทางเข้าอาคาร	44
.....	
ภาพที่ 34 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของมุขระเบียงหน้าชั้นบน	44

ภาพที่ 35	พื้นที่ระเบียงล้อมลานในบ้านแบบจีน ตัวอย่างที่อยู่อาศัยในช่วงรัชกาลที่ 4-5	45
ภาพที่ 36	เรือนแถว ที่พักอาศัยสองชั้น ของข้าราชการบริพารในรัชกาลที่ 4-5 ชั้นสองเป็นเฉลียงโล่ง... ..	45
ภาพที่ 37	เฉลียงทางเข้าหน้าบ้านของ บ้านแถว ที่พักอาศัยสองชั้น ย่านตึกขาวตึกแดง	45
ภาพที่ 38	ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของระเบียง บ้านแบบตึกฝรั่งช่วงรัชกาลที่ 4 ระเบียง.....	46
ภาพที่ 39	ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของระเบียง บ้านแบบตึกฝรั่งช่วงรัชกาลที่ 4 ระเบียง ทางเดิน.....	46
ภาพที่ 40	ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของ มุขเฉลียงด้านบนทางเข้าส่วนประดับอาคาร แบบ ยุโรป	46
ภาพที่ 41	แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)	47
ภาพที่ 42	แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)	48
ภาพที่ 43	พื้นที่ระเบียงภายในพระตำหนักเรือนต้นพระราชวังดุสิต (2447)	50
ภาพที่ 44	ตัวอย่างมุขระเบียงหน้า ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (ภาพถ่ายตำหนัก จิตรลดา พ.ศ. 2440, ภาพชาวบ้านพระสรรเพชญ์หรือภูเก็จ).....	51
ภาพที่ 45	โถงระเบียง ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (บ้านไกรจิตติ ถนนข้าวสาร พ.ศ. 2450)	52
ภาพที่ 46	โถงระเบียง ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ผังรูปแบบยุโรป (พ.ศ. 2460)	52
ภาพที่ 47	ตัวอย่างเฉลียงทางเข้า (เรือนพระยาศรีธรรมมาธิราช พ.ศ. 2453)	52
ภาพที่ 48	ระเบียงทางเดินยาวตลอดแนวอาคารด้านหลัง (เรือนพระยาศรีธรรมมาธิราช พ.ศ. 2453)	53
ภาพที่ 49	ระเบียง ในบ้านแบบตะวันตก	53
ภาพที่ 50	เฉลียงนอกห้องชั้นล่าง ในบ้านแบบตะวันตก	53
ภาพที่ 51	ระเบียงทางเดินด้านใน รอบโถงห้องพระโรงของบ้านแบบตะวันตก (บ้านมะลิวัลย์ หรือวัง . กรมพระนเรศวรฤทธิ์ ถนนพระอาทิตย์ พ.ศ.2457).....	54

ภาพที่ 52 โถงระเบียงของบ้านไม้แบบตะวันตก อิทธิพลบ้านยุคกลางของยุโรป.....	54
ภาพที่ 53 โถงระเบียงของบ้านไม้แบบตะวันตก อิทธิพลบ้านยุคกลางของยุโรป.....	54
ภาพที่ 54 มุขระเบียงทางเข้า บ้านไม้แบบตะวันตก (พ.ศ. 2440 - พ.ศ. 2450).....	55
ภาพที่ 55 โถงระเบียงทางเข้าด้านหน้า ของบ้านไม้แบบตะวันตกประยุกต์ (พ.ศ. 2440 - พ.ศ. 2450)	56
ภาพที่ 56 พื้นที่ระเบียงในบ้านพักข้าราชการ แบบมาตรฐานที่เริ่มมีการใช้ในช่วงปลายรัชกาลที่ 6	56
ภาพที่ 57 มุขระเบียงโค้งด้านหน้าชั้นบน บ้านแบบตะวันตกประยุกต์ ช่วงหลัง (พ.ศ. 2462 - พ.ศ. 2474).....	56
ภาพที่ 58 เถลิงภายนอก ขนาดใหญ่เชื่อมกับสวนภายนอก	57
ภาพที่ 59 ระเบียงทางเดินรวมเชื่อมห้องพัก (อาคารที่พักอาศัยประเภทแบ่งให้เช่า “แฟลต” รุ่นแรก บริเวณถนนตศ พ.ศ. 2430).....	57
ภาพที่ 60 ระเบียง หลังห้องพัก (อาคารที่พักอาศัยประเภทแบ่งให้เช่า “แฟลต” รุ่นแรกบริเวณถนน ตศ พ.ศ. 2430)	57
ภาพที่ 61 มุขระเบียงหน้าอาคารประเภทตึกแถว ที่อยู่อาศัยร่วมกับพื้นที่ค้าขาย (ตึกแถวบริเวณท่า ช้าง พ.ศ. 2430).....	58
ภาพที่ 62 ระเบียงยื่นของอาคารประเภทตึกแถว ที่อยู่อาศัยร่วมกับพื้นที่ค้าขาย (ภาพซ้ายบ้านตึกถนน เพ็ญนครมีการดัดแปลง พ.ศ. 2450, ภาพขวาตึกแถวริมถนนบำรุงเมืองแยกเสาชิงช้า พ.ศ. .. 2470)	58
ภาพที่ 63 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	59
ภาพที่ 64 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	60
ภาพที่ 65 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	61
ภาพที่ 66 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	62

ภาพที่ 67 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	63
.....	
ภาพที่ 68 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)	64
.....	
ภาพที่ 69 มุขหน้า, มุขระเบียงโล่งด้านบน ของบ้านแบบตะวันตกประยุกต์ (พ.ศ. 2475).....	67
ภาพที่ 72 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า) บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ตะวันตกประยุกต์	67
ภาพที่ 71 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า)บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ผังสมัยใหม่	67
ภาพที่ 70 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า)บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ผังสมัยใหม่	67
ภาพที่ 73 ระเบียง (ยื่น) แบบตะวันตก.....	68
ภาพที่ 74 ระเบียง, เฉลียงหน้า ที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่	68
ภาพที่ 75 ระเบียง, ระเบียงโล่ง(ชั้นบน) ที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่	68
ภาพที่ 76 เฉลียง เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน) บ้านแนวสมัยใหม่ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500)	69
ภาพที่ 77 เฉลียงนอก เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน) บ้านแนวสมัยใหม่ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500).....	69
ภาพที่ 78 ระเบียงบ้านไทย วางผังแบบเรือนหมู่ (บ้านคึกฤทธิ์)	70
ภาพที่ 79 ระเบียงบ้านไทย วางผังแบบประยุกต์ (บ้านจิม ทอมป์สัน).....	70
ภาพที่ 80 ระเบียง, เฉลียง ในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรรุ่นแรก การเคหะแห่งชาติ.....	71
ภาพที่ 81 เฉลียง, ระเบียงใน ตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรร ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2524).....	71
ภาพที่ 82 ระเบียงด้านหน้า ในที่อยู่อาศัยประเภท บ้านแถว ริมถนนพลับพลาไชย (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525).....	72
ภาพที่ 83 ระเบียงด้านหน้า ในที่อยู่อาศัยประเภท ดึกแถว เขตพระนคร (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525).....	72
ภาพที่ 84 ระเบียงทางเดินห้องพักที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต (ตัวอย่างแฟลตดินแดง)	72
ภาพที่ 85 ระเบียงด้านหลังของห้องพัก ที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต (ตัวอย่างแฟลตดินแดง).....	73
ภาพที่ 86 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	73
.....	

ภาพที่ 87 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	74
.....	
ภาพที่ 88 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	75
.....	
ภาพที่ 89 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	76
.....	
ภาพที่ 90 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	77
.....	
ภาพที่ 91 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)	78
.....	
ภาพที่ 92 บ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่ออกแบบโดยสถาปนิกสมัยใหม่ รูปแบบบ้านสมัยใหม่.....	80
ภาพที่ 93 พื้นที่กันชน(Buffer Zone)รูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แนวคิดในงานสถาปัตยกรรมตะวันตก	80
ภาพที่ 94 เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2540).....(หมู่บ้านมิตรภาพ, หมู่บ้านเสรี)	81
.....	
ภาพที่ 95 เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2560)	82
.....	
ภาพที่ 96 เฉลียงทางเข้า, มุขระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2540).....	82
.....	
ภาพที่ 97 พื้นที่ เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรโดยรัฐบาล ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)	82
.....	
ภาพที่ 98 ระเบียงด้านหน้าตึกแถวและทาว์นเฮาส์จึงเป็นเหมือนพื้นที่กันชน (Buffer Zone)	83
.....	
ภาพที่ 99 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม	84
.....	
ภาพที่ 100 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม	84
.....	
ภาพที่ 101 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม	84

ภาพที่ 102 ตัวอย่างระเบียบทางเดินด้านข้างของอาคาร (Single Corridor) แพลต อพาร์ทเมนต์..	85
ภาพที่ 103 ตัวอย่างระเบียบทางเดิน (Double Corridor มีคอร์ทกลางอาคาร) แพลตการเคหะทุ่งสองห้อง	85
ภาพที่ 104 ระเบียบด้านหลังห้อง แพลต อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียมเอกชน (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560).....	85
ภาพที่ 105 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)	86
ภาพที่ 106 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)	87
ภาพที่ 107 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)	88
ภาพที่ 108 การวางผังของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วนคือห้อง, ระเบียบ, ขานบ้านเรือนไทยแบบประเพณี	89
ภาพที่ 109 แสดงระเบียบเรือนไทย, เรือนพื้นถิ่นทั่วไป - ระเบียบ, เฉลียง, พาไล	90
ภาพที่ 110 แสดงระเบียบบ้านจีน, ระเบียบล้อมลานกลาง (บ้านฝัจีน)	91
ภาพที่ 111 การวางผังแบบล้อมลานของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วน คือ ห้อง, ระเบียบ, ลานกลางบ้านจีน.....	91
ภาพที่ 112 การวางผังบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล	92
ภาพที่ 113 แสดงระเบียบบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล	92
ภาพที่ 114 แสดงระเบียบบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล	93
ภาพที่ 115 การวางผังบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล.....	94
ภาพที่ 116 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	95
ภาพที่ 117 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	96
ภาพที่ 118 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	97
ภาพที่ 119 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	98
ภาพที่ 120 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	99

ภาพที่ 121 แสดงระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	100
ภาพที่ 122 แสดงระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล	101
ภาพที่ 123 แสดงระเบียงบ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม.....	102
ภาพที่ 124 การวางผังบ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม	102
ภาพที่ 125 แสดงระเบียงบ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม.....	103
ภาพที่ 126 แสดงระเบียงอาคารอยู่อาศัยรวมหน่วย	104
ภาพที่ 127 แสดงระเบียงอาคารอยู่อาศัยรวมหน่วย	105
ภาพที่ 128 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับระหว่างกลาง	106
ภาพที่ 129 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก	107
ภาพที่ 130 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย	108
ภาพที่ 131 เปรียบเทียบการแยกอาณาบริเวณส่วนตัวของบ้านที่พักอาศัยออกจากอาณาบริเวณ สาธารณะของบ้านไทยในอดีตกับปัจจุบัน	109
ภาพที่ 132 ระยะห่างระหว่างบุคคล ได้แบ่งระยะห่างระหว่างบุคคลออกเป็น 4 ระยะ	110
ภาพที่ 133 แสดงระดับความเป็นส่วนบุคคลของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียง	110
ภาพที่ 134 ระดับความเป็นส่วนตัวที่สัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำร่วมกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ	110
ภาพที่ 135 แสดงระดับความเป็นส่วนบุคคลของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียง	111
ภาพที่ 136 แสดงระดับความเป็นส่วนบุคคลของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียง	112
ภาพที่ 137 ลักษณะพื้นที่ใช้สอย ระเบียงในเรือนไทยภาคกลางแบบดั้งเดิมกับมุขระเบียงหน้า(ชั้นบน) บ้านแบบอาณานิคมตะวันตก	113
ภาพที่ 138 ระเบียงล้อมลานกลางบ้านแบบจีน (2325).....	114
ภาพที่ 139 ระเบียงบ้านไทยภาคกลาง, บ้านไทยแบบประเพณี (2325)	114
ภาพที่ 140 ระเบียง, เฉลียงนอก, เฉลียงเชื่อมสวน บ้านอิทธิพลประยุกต์รูปแบบตะวันตก	114
ภาพที่ 141 ระเบียงหน้า, เฉลียงทางเข้า, มุขระเบียง (2425-2560)	115
ภาพที่ 142 ระเบียง ชั้นเรือนบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก (2325)	115

ภาพที่ 143 มุขระเบียงหน้าตึกแถว (2425).....	116
ภาพที่ 144 ระเบียงยื่นหน้าตึกแถว (2425-2560).....	116
ภาพที่ 145 ระเบียง, มุขระเบียงโล่ง, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหน้าชั้นบนของบ้าน (2425-2560)	116
ภาพที่ 146 ระเบียงหลังห้อง แพลต อพาร์ทเมนต์ (2425-2560).....	117
ภาพที่ 147 โถงทางเข้า บ้านเดี่ยวโครงการบ้านเอื้ออาทร (2425-2560).....	117
ภาพที่ 148 ระเบียงหลังห้อง ประเภทอาคารพักอาศัยประเภทรวมหน่วย คอนโดมิเนียม (2525- 2560).....	118
ภาพที่ 149 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2325 – พ.ศ. 2560).....	119
ภาพที่ 150 การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนของระเบียงในที่อยู่อาศัย (2325-2560).....	120
ภาพที่ 151 รูปแบบความสัมพันธ์ของที่ว่างในการอยู่อาศัยที่เปลี่ยนแปลงของบ้านในอดีตกับบ้านใน ปัจจุบัน.....	121
ภาพที่ 152 ระดับความเป็นส่วนบุคคลภายในครอบครัวจากลำดับความสัมพันธ์ของที่ว่างของบ้านใน อดีตกับบ้านในปัจจุบัน.....	121
ภาพที่ 153 ลำดับความเป็นเขตสาธารณะและเขตส่วนตัวของนิเวศ.....	124
ภาพที่ 154 การก่อรูปที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมใน แนวคิดที่ใส่ใจกับห้วงที่โล่ง(cavity-minded) ไปสู่กรอบคิดของส่วนที่บิดัน ของ Steen Eiler Rasmussen.....	126
ภาพที่ 155 ความสัมพันธ์ที่ว่างแบบระเบียงบ้านไทยกับปริมาณแสงธรรมชาติ 3 ส่วน.....	130
ภาพที่ 156 ภาพที่ออกแบบโดยกลุ่ม จีซอลท์ (Gestalt).....	131
ภาพที่ 157 ความเข้าใจในที่ว่าง (Space) องค์ประกอบของความสัมพันธ์ของ ความว่าง (พื้นที่) กับ ตัวอักษร (ภาพ).....	132
ภาพที่ 158 การปิดล้อมที่ว่าง การสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่แยกกัน.....	132
ภาพที่ 159 ห้วงโล่ง และความที่บิดัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen.....	133
ภาพที่ 160 ห้วงโล่ง และความที่บิดัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen.....	134
ภาพที่ 161 ห้วงโล่ง และความที่บิดัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen.....	134

ภาพที่ 162 องค์ประกอบของที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และ ที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space).....	135
ภาพที่ 163 คุณสมบัติตัววัตถุ (Object) ที่ระบุการใช้งานด้วยตัวเอง	136
ภาพที่ 164 สภาพแวดล้อมที่เกิดจากองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม	137
ภาพที่ 165 คุณสมบัติของที่ว่างสามารถแผ่ออก (Centrifugal Space) และคุณสมบัติของที่ว่างเกิดการรวมเข้าส่วนกลาง (Centripetal Space)	138
ภาพที่ 166 สภาพแวดล้อมการรุกร้าของที่ว่าง (Penetration of Space) และ การแผ่ซ่านของที่ว่าง (Permeation of Space)	138
ภาพที่ 167 ลักษณะของขอบเขตของที่ว่างในระหว่างอาคารสองหลัง ตัวอย่าง อนุสาวรีย์ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อน	139
ภาพที่ 168 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่	140
ภาพที่ 169 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่	141
ภาพที่ 170 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ภายใน-พื้นที่ภายนอก	141
ภาพที่ 171 องค์ประกอบทางตั้ง เส้นตั้ง (Linear Vertical Element) เช่น โครงสร้างของเสา แนวเสา ที่กำหนดตำแหน่งขอบเขตที่ว่าง.....	142
ภาพที่ 172 องค์ประกอบผนังแนวตั้ง ระนาบแนวตั้งเดี่ยว (Vertical Plane) ที่กั้นส่วนแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันเป็นสองฝั่ง.....	142
ภาพที่ 173 องค์ประกอบผนังแนวตั้ง ระนาบรูปตัวแอล (L-Shaped Plane) ที่กั้นส่วนสองด้านแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันเป็นสองฝั่ง	142
ภาพที่ 174 องค์ประกอบผนังแนวตั้งที่กั้นส่วน ระนาบขนาน (Parallel Plane) วางขนานแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันสองฝั่ง โดยเว้นที่ว่างตรงกลาง	142
ภาพที่ 175 องค์ประกอบแนวตั้งกั้นส่วน ระนาบรูปตัวยู (U-Shaped Plane) ปิดล้อมสามด้าน กำหนดขอบเขตที่ว่างภายในแบ่งแยกที่ว่าง	143
..... ภายนอกเปิดโล่งเชื่อมกับภายนอกหนึ่งด้าน	143
ภาพที่ 176 องค์ประกอบแนวตั้งกั้นส่วน ระนาบปิดล้อมทั้งสี่ด้าน (Four Plane Enclose) ปิดล้อมทุกด้านแบ่งแยกแบบตัดขาดระหว่างที่ว่างภายนอกกับที่ว่าง	143
..... ภายในออกจากกัน	143

ภาพที่ 177 องค์ประกอบทางแนวตั้งในการกำหนดขอบเขต การปิดล้อมพื้นที่ภายใน-พื้นที่ภายนอก	143
ภาพที่ 178 การกำหนดขอบเขตของที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวราบ.....	144
ภาพที่ 179 คุณสมบัติของที่ว่างจากองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวราบ	144
ภาพที่ 180 คุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) กับที่ว่างเชิงลบ(Negative Space).....	145
ภาพที่ 181 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวราบ.....	145
ภาพที่ 182 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านไทยแบบประเพณีด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ	146
ภาพที่ 183 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านไทยแบบประเพณี.....	146
ภาพที่ 184 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตกประยุกต์	147
ภาพที่ 185 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตกประยุกต์ด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ.....	147
ภาพที่ 186 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงระเบียงบ้านจีน, บ้านล้อมลานกลาง	148
ภาพที่ 187 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านจีน, บ้านล้อมลานกลางด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ.....	148
ภาพที่ 188 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ....	149
ภาพที่ 189 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้าน..... บังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก	149

ภาพที่ 191 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบ มิชชันนารี, บ้าน..... บังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก	150
ภาพที่ 190 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบ มิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวนอน....	150
ภาพที่ 192 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบอาณา นิคมตะวันตก, ระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตก	151
ภาพที่ 193 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบอาณา นิคมตะวันตก, ระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวนอน.....	151
ภาพที่ 194 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแถว, ระเบียง ตึกแถว, ระเบียงแฟลต, ระเบียงอพาร์ทเมนท์	152
ภาพที่ 195 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแถว, ระเบียง ตึกแถว, ระเบียงแฟลต, ระเบียงอพาร์ทเมนท์ ด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวนอน	152
ภาพที่ 196 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้ง และแนวนอน แบบระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560)	153
ภาพที่ 197 ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียง ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่าง ในระหว่างสามกลุ่ม	154
ภาพที่ 198 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คง คุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space)	155
ภาพที่ 199 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอกที่ว่างเชิงลบ (Negative Space).....	156
ภาพที่ 200 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คง คุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space).....	157
ภาพที่ 201 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space).....	158

ภาพที่ 202 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คง
คุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่าง ที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก (PN Space, In between Space)
..... 159

ภาพที่ 203 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่างภายในและ
ภายนอก สภาวะกึ่งบวกกึ่งลบ(PN Space, In between Space) 160

ภาพที่ 204 แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของประโยชน์ใช้สอยกับรูปแบบทางกายภาพของกลุ่ม
พื้นที่ระเบียงที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างที่ต่างกัน..... 163

ภาพที่ 205 แสดงการอธิบายระดับของการปิดล้อมที่ว่างระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก ... 164

ภาพที่ 206 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรม
ตะวันออก 164

ภาพที่ 207 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรม
ตะวันตก..... 165

ภาพที่ 208 แสดงลักษณะของพื้นที่ระเบียง (Engawa) และการใช้อุทยานพื้นที่ระเบียงในบ้าน
ญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม..... 168

ภาพที่ 209 ตัวอย่าง 1. Kamikura-jinja Shrine, the Gotobiki-iwa Rock. Kamikurayama
mountain 2. Fudo Waterfall at Oji, No. 49 from One Hundred Famous Views of Edo
(ARTIST Utagawa Hiroshige (Ando), Japanese, 1797-1858. 169

ภาพที่ 210 ตัวอย่าง 1. The Himorogi การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เทพเจ้าแบบชั่วคราว 2. The
Honda of Izumo Taisha 170

ภาพที่ 211 1. The Kakezukuri Nageire-do, Sanbutsu-ji, Tottori : A ‘saving’ and ‘freeing’
of the earth.2. The Kobuntei, Mito การหลวมรวมกันของการอยู่กับสภาพแวดล้อม..... 171

ภาพที่ 212 การกำหนดขอบเขตในที่อยู่อาศัยในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น..... 171

ภาพที่ 213 ภาพเขียนบนฉากกั้น(byobo) Shorin-zu ชื่อภาพ Right panel of the pine tree ฉาก
กั้นภาพวาดโดยศิลปิน Hasegawa Tohaku ปี ค.ศ.1595 ลักษณะของการใช้เทคนิคเว้นพื้นที่หลังสีขาว
กับตัวภาพวาดสีดำ 172

ภาพที่ 214 ความสัมพันธ์ของสององค์ประกอบของภาพที่ต้องพึ่งพากันของลักษณะความเป็นเชิงบวก
(Positive) ของตัวภาพวาดสีดำกับ ความเป็นเชิงลบ (Negative) ของการเว้นพื้นที่หลังสีขาว 172

ภาพที่ 215 หน่วยที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมห้องงชาของญี่ปุ่น ระบบสัดส่วนของการก่อสร้างห้อง งชาของช่างไม้.....	174
ภาพที่ 217 การกำหนดผ่านตัวแทนของเทพเจ้า kami ที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้, ก้อนหิน, แม่น้ำ , สัตว์, ภูเขา เป็นต้น.....	175
ภาพที่ 216 การกำหนดขอบเขตด้วยโครงสร้างแบบชั่วคราวที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ.....	175
ภาพที่ 218 การกำหนดขอบเขตด้วยโครงสร้างอาคารยุคแรก สร้างการปิดล้อมระหว่างภายในและ ภายนอกด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในทางสถาปัตยกรรม	175
ภาพที่ 219 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น	176
ภาพที่ 220 แสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์บริเวณในศาลเทพเจ้าอิเซ.....	177
ภาพที่ 221 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในพื้นที่ทางศาสนาชินโต สถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับงานของสถาปนิกทาดาโอะ อันโดะ Honpukuji Temple : The Lotus Pond(1992), Tadao Ando	179
ภาพที่ 222 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในพื้นที่ทางเดินของ ศาสนาชินโตสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับทางเดินของสถาปนิกทาดาโอะ อันโดะ ในงาน Rokko Church(1986) ,Tadao Ando.....	181
ภาพที่ 223 ผังแสดงอาคารในศาสนาชินโต (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column).....	182
ภาพที่ 224 (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column).....	182
ภาพที่ 225 ผังพื้นที่ในอาคารแสดงหน่วยพื้นที่ด้วยขนาดของเสื่อตะตมิ Tatami (The Two- DimensionalRealm : Tatami ,Area, Size)	183
ภาพที่ 226 (The Two-Dimensional Realm : Tatami ,Area, Size).....	183
ภาพที่ 227 ระบบหน่วยของที่ว่างในโลกตะวันออก ตัวอย่างลักษณะหน่วยที่ว่างของบ้านญี่ปุ่นแบบ ดั้งเดิม (The Three-Dimensional Realm: Empty, Space, Void).....	184
ภาพที่ 228 ลักษณะของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมหน่วยที่ว่าง ปริมาตรของหน่วยที่ว่าง (The Three- Dimensional Realm: Empty, Space, Void)	185

ภาพที่ 229 ภาพสวนหินแบบเซนในวัดแสดงการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาจากแสงที่ตกกระทบ
เข้ามาที่ตัววัตถุเกิดมิติของเงา (The Four-Dimensional Realm: Time, place)..... 185

ภาพที่ 230 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาจากระดับของการปิดล้อมที่ว่างของการกำหนด
ขอบเขตของมิติ. ในทางกายภาพ (The Domain of Objectivity) ปริมาตรของที่ว่างที่เป็นส่วนเชื่อม
ในระหว่าง ภายในกับภายนอก 187

ภาพที่ 231 การวางอาคารแยกหน่วย เชื่อมด้วยที่ว่างรอบอาคารระหว่างภายในสู่ภายนอก บ้าน
ปฏิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อาระตะ อิโสะซะกิ 189

ภาพที่ 232 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) หน่วยอาคารหรือลานโล่งระหว่างอาคาร โดย
ยังคงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) 189

ภาพที่ 233 ผนังบานเลื่อนโซจิ ในบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม มุมมองจากช่องเปิดจากภายในห้องผ่าน
ระเบียงสู่สวนภายนอก 190

ภาพที่ 234 ช่องหน้าต่าง, ช่องเปิดระหว่างภายในสู่ภายนอก บ้านปฏิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki
ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อาระตะ อิโสะซะกิ 190

ภาพที่ 235 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) จากช่องเปิด(Void) โดยยังคงคุณสมบัติเป็นที่ว่าง
ภายในที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) 191

ภาพที่ 236 พื้นที่ระเบียงเปิดสู่ลานโล่งระหว่างภายในกับภายนอก บ้านปฏิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko
Miyawaki ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อาระตะ อิโสะซะกิ 191

ภาพที่ 237 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) พื้นที่ระเบียงญี่ปุ่นที่ต่อเนื่องกับสวนภายนอก
โดยคงคุณสมบัติสองสถานะทั้งที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างภายใน ที่
ว่างเชิง..... บวก(Positive Space)
..... 192

ภาพที่ 238 การวางกลุ่มอาคารที่พักอาศัยของปฏิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974
สถาปนิก อาระตะ อิโสะซะกิ..... 193

ภาพที่ 239 การจัดสวนแบบวัดเซน (The zen rock garden of Ryoan-ji, late 15th century)194

ภาพที่ 240 ตัวอย่างระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือน
ญี่ปุ่นแบบประเพณี..... 195

ภาพที่ 241 แสดงการอธิบายลักษณะพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ผ่านพื้นที่ระเบียงและ สวนหินในอาคารบ้านเรือนญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม	195
ภาพที่ 242 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ระเบียงชมสวนของวัดเซนพื้นที่รองรับการแผ่ชานจากที่ ว่างภายนอก.....	196
ภาพที่ 243 พื้นที่สวนหินวัดเซนการปิดล้อมพื้นที่ว่างด้วยแนวผนังรั้วกันธรรมชาติด้านหลัง บางส่วน เพื่อดึงบรรยากาศภายนอกเข้าสู่พื้นที่อาศัย	197
ภาพที่ 244 ระเบียงและชานกลางระหว่ากลุ่มเรือน พระตำหนักทับขวัญ	198
ภาพที่ 245 ตัวอย่างระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือน ไทยภาคกลาง	199
ภาพที่ 246 แสดงการอธิบายลักษณะพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ผ่านพื้นที่ระเบียงและ ชานกลางอาคารบ้านเรือนไทยแบบประเพณี	199
ภาพที่ 247 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ระเบียงของอาคารบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมพื้นที่รองรับ การแผ่ชานจากที่ว่างภายนอก	200
ภาพที่ 248 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ชานกลางของอาคารบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมการปิด ล้อมพื้นที่ว่าง..... ด้วยหน่วยของกลุ่มอาคารที่ว่างล้อมที่ว่าง และชานเล่นที่ใช้แนวผนังรั้วกันธรรมชาติ ด้านหลัง บางส่วนเพื่อดึงบรรยากาศภายนอกเข้าสู่พื้นที่อาศัย	201
ภาพที่ 249 องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดที่ว่างในระหว่าง (In between Space) วัดเรียวจัน	202
..... จิ (Ryoanji Temple, 15th) และกลุ่มเรือนไทยพระตำหนักทับขวัญ	202
ภาพที่ 250 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบ ประเพณี.....	203
ภาพที่ 251 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทย แบบประเพณี	203
ภาพที่ 252 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทย แบบประเพณี	204
ภาพที่ 253 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบ ประเพณี.....	204

ภาพที่ 254 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียบที่ว่างในระหว่าง In between Space มิติของ ความเป็นหน่วยของวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมอาคารเรือนไทยแบบ ประเพณี.....	205
ภาพที่ 255 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียบที่ว่างในระหว่าง In between Space มิติของ ความเป็นหน่วยของวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบ ประเพณี.....	205
ภาพที่ 256 การจัดสวนแบบวัดเซน (The zen rock garden of Ryoan-ji, late 15th century)	207
ภาพที่ 257 กลุ่มเรือนไทยภาคกลาง สถาปัตยกรรมรูปแบบประเพณีของไทย พระตำหนักทับขวัญ	207
ภาพที่ 258 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียบที่ว่างในระหว่าง In between Space มิติของ ความเป็นหน่วยของวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) ในผังอาคาร บ้านเรือนไทยแบบประเพณีภาค กลาง	208
ภาพที่ 259 ทศนิยมภาพพระราชานิเวศน์คัตทสี่ระการจัตเรียงในลักษณะลดหลั่นเหลื่อมกันที่เรียกว่า “ฝูงห่านบิน” (geese-in-flight) เพื่อเปิดมุมมองและรับแสงธรรมชาติ	209
ภาพที่ 260 การวางหน่วยห้องแบบ“ฝูงห่านบิน” (geese-in-flight) บริเวณระเบียบของพระราช นิเวศน์คัตทสี่ระ	210
ภาพที่ 261 ทศนิยมภาพการวางพื้นที่ห้องภายในที่มีลักษณะถอยร่นลักษณะการสร้างขอบเขตและ ลำดับพื้นที่ระหว่างภายในสู่ภายนอกของตัวอย่างกระท่อมชงชา เก็ปปะโร Gepparo	211
ภาพที่ 262 การวางหน่วยการวางพื้นที่ห้องภายในที่มีลักษณะถอยร่นลักษณะ กระท่อมชงชา เก็ปปะ โร Gepparo	211
ภาพที่ 263 ทศนิยมภาพลักษณะของการวางหน่วยช่องว่างภายนอกบริเวณกลางของพื้นที่ภายใน เกิด ลานโล่งกลางอาคารกระท่อมชงชา โชะคินเทอิ Shokintei	212
ภาพที่ 264 การวางหน่วยช่องว่างภายนอกบริเวณกลางของพื้นที่ภายใน เกิดลานโล่งกลางอาคาร กระท่อมชงชา โชะคินเทอิ Shokintei	212
ภาพที่ 265 แสดงการเปรียบเทียบขององค์ประกอบพื้นฐานในการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง บริเวณ ระเบียบของบ้านเรือนไทยและอาคารบ้านญี่ปุ่น	213
ภาพที่ 266 แสดงการเปรียบเทียบขององค์ประกอบพื้นฐานในการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง บริเวณ ระเบียบของบ้านเรือนไทยและอาคารบ้านญี่ปุ่น	214

ภาพที่ 267 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง	217
.....	
ภาพที่ 268 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Incomplete House, House in Ashitaka ,Kazuo Shinohara 1977.....	218
ภาพที่ 269 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Curtain Wall	Tokyo ,Shigeru Ban 1995 219
.....	
ภาพที่ 270 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Wall less ,Shigeru Ban 1997	220
ภาพที่ 271 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Weekend House , Ryue Nishizawa 1997	221
ภาพที่ 272 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Azuma House	Osaka ,Tadao Ando 1976 222
.....	
ภาพที่ 273 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง House A Tokyo Japan ,Ryue Nishizaw 2004.....	223
ภาพที่ 274 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Moriyama House	, SANAA 2005 224
.....	
ภาพที่ 275 เปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของระเบียงแบบต่างๆกับการใช้สอยจากลำดับการใช้ พื้นที่ของบ้าน	227
ภาพที่ 276 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย (มุขระเบียงหน้า, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหลังห้อง).....	227
ภาพที่ 277 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก (โถงทางเข้า, โถงนอก, โถงหน้าบ้าน, โถง ระเบียง)	228
ภาพที่ 278 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับกลาง (บ้านมีชาน, ลานโล่ง).....	228
ภาพที่ 279 บรรยากาศของพื้นที่ว่างแบบระเบียงบ้านไทย	229

ภาพที่ 280 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรม 230

ภาพที่ 281 องค์ประกอบของที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และ ที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space)..... 230

ภาพที่ 282 ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียง ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่างสามกลุ่ม 231

ภาพที่ 283 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) โดยคงคุณสมบัติสองสภาวะทั้งที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก(Positive Space)..... 232

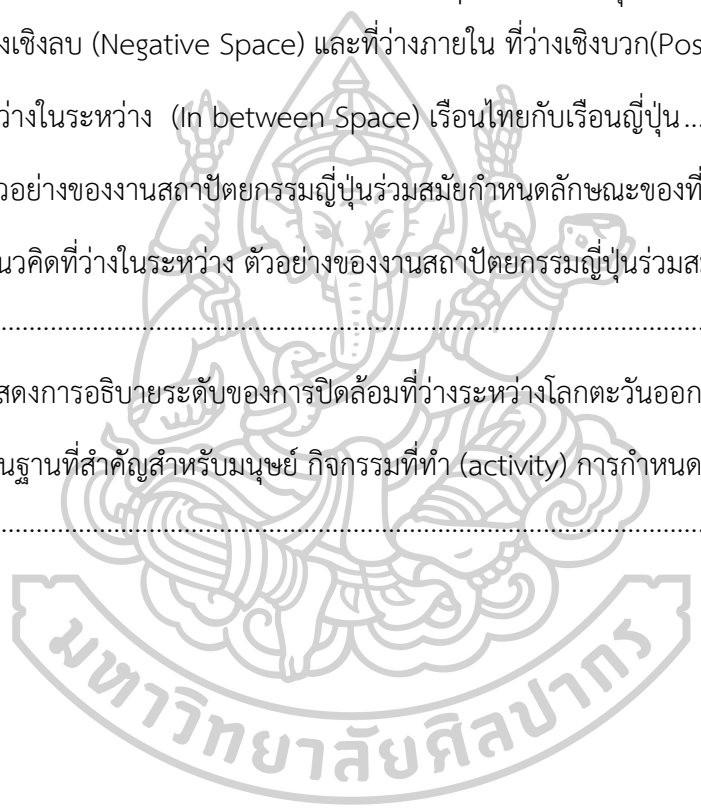
ภาพที่ 284 ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) เรือนไทยกับเรือนญี่ปุ่น..... 232

ภาพที่ 285 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง 233

ภาพที่ 286 แนวคิดที่ว่างในระหว่าง ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยและงานไทยแบบประเพณี..... 234

ภาพที่ 287 แสดงการอธิบายระดับของการปิดล้อมที่ว่างระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก ... 235

ภาพที่ 288 พื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ กิจกรรมที่ทำ (activity) การกำหนดหรือสร้างร่องรอยการอยู่..... 236

บทที่ 1

บทนำ

1.1 ความเป็นมาและความสำคัญของการศึกษา

ในการทำความเข้าใจที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมการอธิบายด้วยการมองเห็นลักษณะภายนอกเป็นวิธีการที่ทำให้เราเข้าใจความหมายของสถาปัตยกรรมซึ่งเป็นเครื่องมือสำคัญที่ใช้ในการสื่อสารระหว่างสถาปนิกกับผู้คนทั่วไป แต่หน้าที่หลักของสถาปัตยกรรมนั้นรองรับการใช้ประโยชน์ของคน ในการอธิบายความหมายของที่ว่างต้องทำความเข้าใจที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมที่มีความหมายถึงลักษณะของสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการอยู่อาศัยการใช้ชีวิตของคนเป็นสำคัญ ระบบของที่ว่างและกระบวนการในการออกแบบที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมจึงเป็นไปเพื่อตอบความจำเป็นขั้นพื้นฐานในการอยู่อาศัย สัมพันธ์กับวิถีชีวิตบริบทของการอยู่อาศัยและสภาพแวดล้อมโดยรอบอย่างเหมาะสม

ความจำเป็นสำหรับการอยู่อาศัยที่เป็นพื้นฐานนั้นคือคุณภาพของที่ว่างที่เอื้อต่อการใช้ดำรงชีวิต ทั้งมีหน้าที่ปกป้องอันตรายภายนอกจากสภาพดินฟ้าอากาศยังต้องเชื่อมโยงคนกับสภาพแวดล้อม โดยคนเข้าไปกำหนดการทำกิจกรรมการใช้อยู่อาศัย เป็นส่วนหนึ่งที่สำคัญของสมการในการเติมเต็มความสมบูรณ์ของสภาพแวดล้อมการอยู่อาศัยให้เกิดขึ้นในที่ว่างนั้น ลักษณะของที่อยู่อาศัยของไทยในอดีตรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบประเพณีหรือลักษณะงานสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น มีลักษณะของที่ว่างและรูปแบบที่เกิดขึ้นเพื่อรองรับวิถีของการอยู่อาศัยและสอดคล้องสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ ทั้งในธรรมชาติรูปแบบที่เข้ากับสภาพอากาศลักษณะเฉพาะของภูมิภาค ซึ่งมีการศึกษากันในหลากหลายแนวทางในการค้นหาลักษณะของสถาปัตยกรรมไทยที่นำมาประยุกต์ใช้ในสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบัน การพัฒนาแนวความคิดในบ้านเรือนไทยสถาปัตยกรรมแบบประเพณีมีแนวทางในการทำตามรูปแบบเดิม หรือมีการประยุกต์จากของเดิมซึ่งยังคงเอกลักษณ์หรือหิบบีมองค์ประกอบบางอย่างไทยไว้ ความเข้าใจในคุณสมบัติของที่ว่างในการอยู่อาศัยของไทยไม่ค่อยปรากฏการนำมาตีความถึงลักษณะของการปิดล้อมที่ทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างในบ้านเรือนไทยที่เหมาะสมกับการอยู่อาศัยของคน โดยเฉพาะพื้นที่รองรับการใช้อยู่อาศัยมีการใช้ทำกิจกรรมที่หลากหลายอยู่ในพื้นที่เดียวกันใช้อยู่อาศัยทั้งในกลางวันและกลางคืน พื้นที่ที่มีคุณสมบัติของที่ว่างเช่นนี้ในบ้านเรือนไทยแบบประเพณีหรือบ้านแบบพื้นถิ่น คือ ระเบียง (Veranda)

จากระเบียงในบ้านไทยแบบประเพณีสู่ระเบียงในที่อยู่อาศัยทั่วไปของบ้านในปัจจุบัน สิ่งที่ปรากฏเมื่อพิจารณาจากประโยชน์ใช้สอยและลักษณะของพื้นที่ระเบียงจะพบว่า ประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ ในปัจจุบันระเบียงมีการใช้สอยที่ลดลงประเภทของกิจกรรมการใช้ที่สัมพันธ์กับภายนอกมากกว่า เช่น ใช้ซักล้าง, ใช้วางอุปกรณ์, ใช้ปลูกต้นไม้จัดสวน เป็นต้น จนถึงไม่มีการเข้าไปใช้สอยหรือไม่มีความสัมพันธ์กับการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย เมื่อพิจารณาเปรียบเทียบกับลักษณะของที่ว่างแบบระเบียงและเทียบความสัมพันธ์ของลักษณะพื้นที่กับผู้อยู่อาศัย

เทียบการใช้พื้นที่ระเบียงในบ้านเรือนไทยแบบประเพณีกับบ้านร่วมสมัยทั่วไปในปัจจุบัน เกิดคำถามถึงความจำเป็นและประโยชน์ในการมีอยู่ของระเบียงในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน

ส่วนสำคัญของการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่บางพื้นที่และลักษณะของที่อยู่อาศัยที่ถูกปรับเปลี่ยนพัฒนาไปตามแต่ละช่วงเวลา อิทธิพลทางสภาพสังคมที่เปลี่ยนไปรูปแบบของที่อยู่อาศัยจึงมีลักษณะที่เปลี่ยนไปจากอดีต ตัวอย่างของระเบียงในบ้านที่อยู่อาศัยในปัจจุบันที่มีประโยชน์การใช้สอยลดลง โดยเฉพาะการเข้าไปใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยของคน ซึ่งต่างจากระเบียงในบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิม โดยเฉพาะกลุ่มเรือนไทยภาคกลางเรือนหมู่แบบประเพณี ที่ระเบียงมีบทบาททั้งในเชิงประโยชน์ใช้สอย เป็นพื้นที่ใช้หยุดทำกิจกรรมที่สัมพันธ์กับลักษณะวิถีชีวิตในการอยู่อาศัยของครอบครัวในอดีต เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่สามารถปรับเปลี่ยนการใช้ทำกิจกรรมที่หลากหลายได้ และบทบาทในทางสังคมระหว่างคนในครอบครัวที่อยู่อาศัยและพื้นที่ทางสังคมของการพบปะเชื่อมโยงกับผู้คนและสังคมภายนอก สังคมของครอบครัวที่เปลี่ยนไปจากครอบครัวขยาย สังคมครอบครัวขนาดใหญ่ที่มี ปู่ย่าตายายลูกหลานปลุกเรือนในบริเวณเดียวกัน สังคมเกษตรกรรม กิจกรรมการอยู่การทำงานยังเป็นบริเวณเดียวกับที่บ้าน ซึ่งวิถีชีวิตในปัจจุบันเปลี่ยนเป็นครอบครัวเชิงเดี่ยว ลักษณะของกิจกรรมของสังคมการอยู่อาศัยโดยเฉพาะสังคมเมือง การทำงานที่เปลี่ยนไปและการใช้ทำกิจกรรมภายนอก ทำให้บ้านมีหน้าที่ใช้หลักนอน และมีความเป็นส่วนตัวสูงขึ้นจากลักษณะของการปิดล้อมอาคาร สภาพสังคมของการอยู่อาศัยร่วมกันในชุมชนที่ค่อนข้างแยกออกจากกัน จากพื้นที่บริเวณใกล้เคียง จึงทำให้ลักษณะของอาคารสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยในปัจจุบันไม่สามารถใช้รูปแบบบ้านเรือนแบบในอดีต อย่างเช่นลักษณะรูปแบบเรือนไทยเรือนหมู่แบบประเพณีแบบเดิมได้ ซึ่งไม่สอดคล้องกับลักษณะการอยู่อาศัยในสังคมปัจจุบัน

ดังนั้นก่อนที่จะตอบคำถามถึงความจำเป็นและการมีอยู่ของระเบียงในที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน ควรย้อนกลับไปดูถึงพัฒนาการ รูปแบบของพื้นที่เรียบในที่อยู่อาศัยของไทยย้อนกลับไปตั้งแต่รูปแบบการอยู่อาศัยในยุคเริ่มแรกที่สามารถหาข้อมูลในเชิงกายภาพเพื่อแบ่งกลุ่มของรูปแบบระเบียงศึกษา และทำความเข้าใจที่มาสาเหตุของการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบของระเบียงและการใช้สอยจากอดีตถึงปัจจุบัน

ในการเปลี่ยนแปลงของระเบียงบ้านไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียง ขนาด สัดส่วน ตำแหน่งที่อยู่กับอาคารหรือลำดับการเข้าถึงของพื้นที่ จากการเก็บข้อมูลของระเบียงในที่อยู่อาศัยไทยแบ่งตามช่วงเวลา 5 ช่วง ตั้งแต่ พ.ศ.2325-พ.ศ.2558 ซึ่งเป็นการศึกษาที่อ้างอิงจากพัฒนาการที่อยู่อาศัยของไทยในช่วง 200 ปี [1]

สามารถแบ่งรูปแบบของระเบียงได้ตามอิทธิพลของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัยไทยได้หลัก ๆ คือ

1) กลุ่มระเบียบบ้านเรือนไทยแบบประเพณี เรือนหมู่, เรือนไทยพื้นถิ่น, บ้านแบบประเพณีในฝั่งตะวันออก มีลำดับของการเข้าถึงพื้นที่ระเบียบเป็นลำดับกลางระหว่างลานหรือชานกลางภายในกับห้องนอนหรือระเบียบของด้านหน้าตัวเรือนแต่ละหลัง ใช้หยุดเพื่อทำกิจกรรมอยู่อาศัยภายในระหว่าง กลุ่มเรือน

2) กลุ่มระเบียบบ้านแบบอาณานิคมตะวันตก, บ้านชนบทที่ประยุกต์มาใช้ในเมืองเขตร้อน ที่มีระเบียบวางอยู่ในลำดับแรก โถงระเบียบหน้า, โถงทางเดินหน้าอาคาร เป็นทางเข้าใช้ผ่านสู่พื้นที่อยู่อาศัยภายใน

3) กลุ่มระเบียบบ้านแบบยุโรปอาคารตะวันตก อาคารก่ออิฐฉาบปูน เช่น ระเบียบปูนปั้น, ระเบียบยื่นของห้องแต่ละห้อง เป็นพื้นที่ที่ว่างเป็นลำดับสุดท้ายของการเข้าถึง

เมื่อพิจารณาข้อมูลของระเบียบในที่อยู่อาศัยประเภทต่าง ๆ จากอดีตถึงปัจจุบันจะพบว่าระเบียบบ้านเรือนไทยแบบประเพณี, ระเบียบเรือนพื้นถิ่นและระเบียบบ้านรูปแบบชนบท, มีลักษณะของการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน และมีบทบาทสำคัญต่อการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยของบ้านเรือนมากกว่ารูปแบบระเบียบในบ้านแบบตะวันตกซึ่งในอดีตนั้นไม่ได้มีบทบาทในการใช้ระเบียบเช่นนี้เข้ามาแต่เดิม ด้วยขนาดและลักษณะของระเบียบที่เป็นพื้นที่ภายนอกมากกว่าการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยภายใน ซึ่งบ้านแบบตะวันตกในไทยเป็นรูปแบบที่มีพัฒนามาจนถึงที่อยู่อาศัยในปัจจุบันอิทธิพลจากระบบการก่อสร้าง วัสดุ สภาพสังคมและเศรษฐกิจทำให้รูปแบบบ้านแบบตะวันตกสมัยใหม่เป็นที่นิยม ระเบียบในรูปแบบที่ 3) จึงยังพบว่าพัฒนาลักษณะบางอย่างที่พบเห็นอยู่ในที่อยู่อาศัยปัจจุบัน มีหน้าที่เป็นองค์ประกอบหนึ่งภายนอกของอาคารทั่วไปซึ่งเป็นไปในเชิงสัญลักษณ์ที่ยึดติดกับรูปแบบองค์ประกอบภายนอกมากกว่าความสัมพันธ์ของการใช้สอยของคน

ดังนั้นจากการเปรียบเทียบทั้งลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างของระเบียบ และการใช้อยู่อาศัยระเบียบบ้านเรือนไทยแบบประเพณี มีความสัมพันธ์และบทบาทที่ผูกเชื่อมโยงกับการอยู่ในชีวิตประจำวัน มีลักษณะของที่ว่างที่แตกต่างกับระเบียบในที่อยู่อาศัยแบบอื่น เป็นลักษณะเฉพาะของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมในที่อยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออกกับอาคารที่อยู่อาศัยของคนในโลกตะวันตก ที่มีพื้นฐานความเข้าใจแนวคิดเรื่องที่ว่างที่ต่างกัน

คุณค่าของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะลักษณะที่ว่างที่พบในอาคารพักอาศัย ควรพิจารณาค่าของที่ว่างและประโยชน์ใช้สอยของอาคารที่พักอาศัย อาคารที่อยู่อาศัยที่สมบูรณ์นั้นต้องมีการระบุประโยชน์ใช้สอยที่เฉพาะเจาะจงลงไปพร้อมทั้งกำหนดขนาดของการใช้งานลงไปด้วย ลักษณะของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมในลักษณะของไทยซึ่งอยู่ในภูมิภาคที่มีสภาพอากาศ รวมถึงสภาพสังคมและชีวิตประจำวันมีผลต่อการพิจารณาลักษณะที่ว่างที่โดยปกติ อาจแบ่งที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมตามการใช้งานได้เป็น ที่ว่างภายใน (Inner Space) และที่ว่างภายนอก (Outer Space) แต่บางครั้งที่ไม่อาจแยกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นที่ว่างภายในหรือที่ว่างภายนอกได้[2] ที่

ว่างในลักษณะนี้ที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยของคนไทยเห็นเด่นชัดในที่พักอาศัยหรือ “บ้าน” ไทยทั้งอดีตถึงปัจจุบันที่กลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอาคารไปแล้วนั่นคือ “ระเบียง” การพิจารณากระเบียงในบ้านไทยต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “บ้าน” ความหมายที่อยู่อาศัยก่อน และความหมายของ “ระเบียง” โดยพิจารณาและวิเคราะห์จากประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ระเบียง รากฐานวิธีคิดในการอยู่อาศัยของโลกตะวันออกและโลกตะวันตกเพื่อศึกษาความเหมือนและความต่าง รวมถึงอิทธิพลในมิติต่าง ๆ ด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและรูปแบบทางสถาปัตยกรรมทั้งสิ่งที่เป็นรูปธรรมและนามธรรมที่อยู่บนพื้นที่ระเบียงที่อยู่ระหว่างภายในกับภายนอก

คำถาม

ถ้าระเบียงในปัจจุบันมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยที่ลดลง ซึ่งแตกต่างจากกระเบียงในบ้านเรือนไทยในอดีตที่มีบทบาทที่สำคัญกับการใช้อยู่อาศัยของคนในอดีต อะไรคือคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียงในบ้านไทยในอดีตที่สอดคล้องกับการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยของคน มีความแตกต่างจากกระเบียงบ้านที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบันอย่างไร

และถ้าเราหาคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียงในบ้านไทยในอดีตได้ เราจะสามารถหากระบวนการในการออกแบบด้วยแนวคิดจากพื้นที่ระเบียงในบ้านเรือนไทยในอดีต ไปเป็น **แนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย** ที่มีคุณสมบัติของพื้นที่อยู่อาศัยแบบระเบียงในอดีต โดยที่ **ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบขององค์ประกอบหรือลักษณะเดิม**ตามอย่างระเบียงบ้านไทยในอดีตที่ถูกหยิบยืมมาใช้ แต่เพื่อเป็นแนวทางที่ทำให้คนกลับไปมีความสัมพันธ์ในการเข้าไปอยู่อาศัยเช่นเดียวกับพื้นที่ระเบียงที่เชื่อมโยงคน การอยู่ กับสภาพแวดล้อมได้มากขึ้นได้หรือไม่

ถ้าคุณสมบัติที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก In between Space หรือคุณสมบัติที่ว่าง 2สภาวะร่วมกันระหว่างที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ, Positive and Negative Space, PN Space ของYoshihara สถาปนิกญี่ปุ่น ใช้อธิบายคุณสมบัติของที่ว่างแบบระเบียงในบ้านไทยแบบประเพณี (ตอบลักษณะพื้นฐานของการใช้อยู่อาศัย ที่เอื้อต่อการที่คนเข้าไปอยู่อาศัยที่เหมาะสมกับสภาพแวดล้อม) เมื่อนำไปเปรียบเทียบกับแนวคิดที่มีร่วมกันในโลกตะวันออกเช่นญี่ปุ่น ซึ่งมีการยกตัวอย่างในการอธิบายด้วยแนวคิด *มะ Ma* ที่นำกลับมาใช้อธิบายเปรียบเทียบทั้งความเหมือนและความต่างของระเบียงบ้านเรือนไทยกับระเบียงบ้านเรือนญี่ปุ่นในสถาปัตยกรรมแบบประเพณี เพื่อโยงกลับมาสู่ตัวอย่างของการนำแนวคิดที่ว่างแบบระเบียงที่มีคุณสมบัติที่ว่างในระหว่างที่เป็นแนวทางในการออกแบบในสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบันของญี่ปุ่น ที่ไม่ได้จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบขององค์ประกอบหรือลักษณะเดิมตามอย่างระเบียงบ้านในอดีตที่เพียงแต่หยิบยืมลักษณะหรือองค์ประกอบเด่นบางอย่างมาใช้ แต่เป็นความเข้าใจในเชิงคุณภาพของพื้นที่ระเบียงคุณสมบัติเฉพาะของที่ว่างในระหว่างแบบระเบียง

ความหมายของที่ว่าง

แนวคิดการอยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออกที่เป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ เปรียบเทียบจากลักษณะที่แตกต่างระหว่างบ้านญี่ปุ่น, บ้านอาหรับและบ้านแบบชนบทอเมริกันในการสร้างพื้นที่ปิดล้อมจะเห็นว่า มีความแตกต่างของการสร้างขอบเขตของผนังบนพื้นที่ตั้ง บ้านอาหรับจะสร้างผนังที่ปิดล้อมเต็มขอบเขตของพื้นที่ตั้งล้อมรอบมีพื้นที่เปิดโล่งภายใน, ในแปลนบ้านชนบทของอเมริกันบ้านประกอบด้วยประตูและ หน้าต่าง พื้นสนามหน้าภายนอกไม่มีการล้อมขอบเขตพื้นที่ตรงข้ามกับบ้านญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการสร้างเส้นขอบเขตล้อมรอบให้ลักษณะการอธิบายความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายในอาคารกับพื้นที่ภายนอกนั้นมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนพบในพื้นที่ได้ชายคาแบบระเบียงซึ่งทั้งเรือนไทยในสมัยก่อนและทั้งเรือนญี่ปุ่นในวัฒนธรรมของโลกตะวันออก ซึ่งเป็นลักษณะร่วมเป็นพื้นที่ระหว่างที่เป็นตัวเชื่อมโยงธรรมชาติภายนอกกับพื้นที่การอยู่อาศัยภายในบ้านเข้าด้วยกัน

การรับรู้ที่ว่างที่สัมพันธ์กับความมืด ความสลัว ความสว่าง แสงมีผลต่อพฤติกรรมของคนในภาพแวดล้อมที่ต่างต่างกัน โดยเฉพาะการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของเวลาและปริมาณของแสงมีผลต่อการใช้งานพื้นที่ โดยเฉพาะแสงธรรมชาติ ลำดับของที่ว่างในเรือนไทย จากความมืดสู่ความสว่างที่พื้นที่ระเบียงเป็นพื้นที่พื้นที่ส่วนกลางที่มีคุณสมบัติของทั้งพื้นที่ส่วนในที่เป็นรอยต่อกับพื้นที่ส่วนนอก แสงสลัวที่เกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพ รูปร่างและสัดส่วนขององค์ประกอบของระเบียงทำให้เกิดการรับรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างความมืดภายในกับความสว่างภายนอกความสว่างที่มีผลการมองเห็นและลักษณะพฤติกรรม อารมณ์ความรู้สึกของคน ความแตกต่างของความมืดความสว่างในแต่ละที่ทำให้คนรู้จักแยกแยะลำดับความสำคัญของกิจกรรมแต่ละประเภท[3] ความสลัวภายในอาคารมาพร้อมความ สงบ สด เป็นเสน่ห์ที่ปรากฏภายในงาน สถาปัตยกรรมใน โลกตะวันออก ในหนังสือเรื่อง In Praise Shadow เยิรเงาสลัว ของจุนนิจิโร่ ทานิชากิ ได้พูดถึงสุนทรีย์ของความสลัวที่เกิดขึ้นภายในบ้านกับวิถีชีวิต ความมืดเป็นสิ่งที่พึงยอมรับและถ้ามีแสงน้อยก็ยอมรับว่าน้อย รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยก็สอดคล้องต่อความเข้าใจที่จะอยู่กับความสลัวที่ผ่านเข้ามาจากพื้นที่ภายนอกสู่ระเบียงและผนังโซจิกิ่งโปรง

ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของการอยู่อาศัย ความไม่ชัดเจนนี้เองเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ระเบียงหรือ พะไลของเรือนไทย ถูกเรียกว่า พื้นที่สีเทา หรือพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก เป็นการออกแบบพื้นที่ในลักษณะที่ต้องพึ่งการใช้สอยมีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นสุนทรีย์ศาสตร์แบบตะวันออก ซึ่งความสลัวเป็นคุณสมบัติที่สำคัญมีลักษณะเปิดโล่งไม่กั้นส่วน **ความว่าง** สอดคล้องกับความเข้าใจที่ว่างหรือ “Space” ในการศึกษาความหมายของที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมในยุคสมัยใหม่ โมเดิร์น ที่ว่างและ มวล ในทางสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อพูดถึงที่ว่างทางสถาปัตยกรรมจะต้องพิจารณาที่ว่างในลักษณะ 3 มิติเสมอทั้งนี้ เพราะที่ว่างในทางสถาปัตยกรรม คือ

การยึดครองที่ว่าง โดยประโยชน์ใช้สอยทางสถาปัตยกรรม ประโยชน์ใช้สอยทางสถาปัตยกรรมมี ส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์ที่เป็นผู้กระทำกิจกรรม

1.2 ที่ว่างในระหว่างคุณสมบัติของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรม

แท้จริงแล้วระเบียบมีบทบาทอย่างไรในที่อยู่อาศัย การพยายามที่จะทำความเข้าใจคุณภาพของที่ว่างแบบไทยเพื่อที่จะนำเสนอแนวทางศึกษาที่หากการอธิบายแนวคิดและกระบวนการที่อยู่ในพื้นที่อยู่ระหว่างภายในกับภายนอกแบบระเบียบเพื่อนำไปสู่การออกแบบที่อยู่อาศัยในปัจจุบันที่เอื้อต่อการให้คนเข้าไปมีส่วนในการกำหนดการใช้สอย ตอบหน้าที่พื้นฐานของสถาปัตยกรรมที่รองรับการอยู่อาศัยการเข้าไปใช้ของคนที่เติมเต็มความสมบูรณ์ความมีชีวิตให้กับอาคารสถาปัตยกรรมความสัมพันธ์ระหว่างคนและที่ว่างในโลกตะวันออกแนวคิดของการใช้ชีวิตที่เชื่อมโยงกับธรรมชาติ

การโต้แย้งถกเถียงกันระหว่างภายนอกและภายในอธิบายด้วยการมีอยู่ของลักษณะภายนอก ระดับพื้นผิวด้านนอก ซึ่งแบ่งแยก กับบริเวณขอบเขตของอื่น การปิดล้อม (encloses) ประตู (Door) ในอาณาจักรโรมัน เป็นนักปรัชญาโบราณ อยู่ในกลุ่มหลักปรัชญา Neoplatonic ถือเป็นรากฐานของปรัชญาตะวันตก) ได้เขียนไว้ว่า “*ธรณีประตูหรือทางผ่านเข้านั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์*” ประตูถือเป็นลักษณะของครึ่งส่วนที่ถูกเปิดไว้ การแสดงความได้ทั้งสภาวะการปิดและการเปิด ที่สัมพันธ์กับการลดความเป็นภายนอกและภายใน ลักษณะของการจะเปิดหรือจะปิดให้ภาพของความลึกลับ, การล่องใจ ยั่วชวน, ความอยากความปรารถนา, ความปลอดภัย, การเชื่อเชียวและความเคารพ[4] ความกำกวมระหว่างจะเปิดและปิดเป็นภาวะที่ให้ความคลุมเครือ เป็นทั้งสิ่งที่เชื่อมต่อและสิ่งที่ปิดกั้นแบ่งระหว่างภายในกับภายนอก

นักปราชญ์จีนโบราณ เล่าจื๊อ (Lao Tzu) อธิบายเกี่ยวกับที่ว่างไว้ว่า “*ปั้นดินเหนียวขึ้นเป็นภาชนะ ทว่าความว่างเปล่าที่ไม่มีอะไรนั่นแหละ ที่คุณประโยชน์ของภาชนะเกิดขึ้น เจาะประตูหน้าต่างขึ้นเป็นอาคาร ทว่าในความว่างที่ไม่มีอะไรนั่นแหละ ที่คุณประโยชน์ของอาคารเกิดขึ้น*”

การศึกษาในเรื่อง Space จะเป็นการศึกษาถึงเรื่องที่ว่าง ตัวกำหนดรูปร่างของที่ว่าง และความสัมพันธ์ของที่ว่างกับคนที่จะเข้าไปใช้ที่ว่างนั้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาในเรื่อง Space ที่อยู่ในที่ว่างในหม้อดินก็คือ Space ที่ถูกกำหนดโดยรูปร่างของหม้อ ช่างปั้นหม้อก็เปรียบได้ดัง

สถาปนิกแต่สถาปนิกกลับปั้นอาคารออกมาในลักษณะต่าง ๆ[5] ซึ่งมีแนวคิดคล้ายกับหลักการและทฤษฎีเรื่องี่ว่างของสถาปนิกและนักปรัชญาตะวันตก จากหนังสือ Experiencing Architecture ประสบการณ์สถาปัตยกรรม ของ Steen Eiler Rasmussen การศึกษาความหมายรากของคำว่า *ที่ว่าง* หรือ *Space* ที่มีรากศัพท์จากคำว่า *Raum* ในภาษาเยอรมันโบราณ หมายถึงการจำกัดส่วน หรือการทำให้เป็นขึ้นเป็นอัน มีรากเดียวกันกับคำว่า ห้อง (Room) ในภาษาอังกฤษ กรอบหรือนัยความเข้าใจในเรื่องที่ว่างที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพที่จับต้องได้ จากส่วนที่กำหนด ขอบเขตและขนาดของที่ว่างนั้น

1.2.1 การกำหนดความหมายของที่ว่างในระหว่างทางกายภาพและคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก

ในการศึกษาที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมประกอบด้วยการศึกษาทำความเข้าใจสองส่วน ความสัมพันธ์ของการกำหนดขอบเขตของที่ว่างด้วยองค์ประกอบการปิดล้อมทางกายภาพของที่ว่าง และการระบุประโยชน์ใช้สอย[2]

การกำหนดขอบเขตของที่ว่างจากองค์ประกอบการปิดล้อมทางกายภาพ ในการทำความเข้าใจและหาคุณลักษณะของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก ต้องทำความเข้าใจที่ว่างภายใน (Inner, Interior Space) กับที่ว่างภายนอก(Outer, Exterior Space) และศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างทั้งสองประเภทนี้ ที่ว่างภายในที่มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่างภายนอกที่มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) ซึ่งเป็นการพูดถึงคุณสมบัติของความว่าง คือ การไหลถ่ายเท การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมจะเป็นตัวกำหนดลักษณะคุณสมบัติของที่ว่างที่แตกต่างกัน ระหว่างที่ว่างภายใน ที่มีความหยุดนิ่งจากองค์ประกอบที่ใช้ในการกั้นส่วนปิดล้อมพื้นที่ว่างนั้น ส่วนที่ว่างภายนอกมีความเคลื่อนไหวหรือมีความเคลื่อนไหว ปริมาตรของที่ว่างขึ้นอยู่กับลักษณะและระบบของการจัดวางองค์ประกอบในการปิดล้อมที่ว่างนั้น

การกำหนดขอบเขตของที่ว่างด้วยการระบุประโยชน์ใช้สอย

การแยกลักษณะการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ ได้ 3 กลุ่ม

- 1) ประเภทของที่ว่างที่มีการใช้งานระบุเฉพาะมีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space) มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างหยุดนิ่ง (Static Space) คือพื้นที่ที่สามารถหยุดหรือทำ
- 2) ประเภทของที่ว่างที่ไม่ระบุการใช้งานไม่เฉพาะเจาะจง (Negative Space) มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเคลื่อนไหว (Dynamic Space) กิจกรรมที่มีการเคลื่อนที่เคลื่อนไหวมาก
- 3) ประเภทของที่ว่างที่มีคุณสมบัติของการใช้งานทั้งสองสถานะ PN Space (Positive-Negative Space) ลักษณะเด่นชัดของเรือนไทยภาคกลางลักษณะโปร่งโล่งในบ้านไทยแบบดั้งเดิม ที่ว่างส่วนระเบียง มีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space) มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างหยุดนิ่ง (Static Space) หยุดหรือทำกิจกรรมได้ แต่พื้นที่ระเบียงที่อยู่ระหว่างห้องภายในกับ พื้นที่ชานภายนอก ก็มีลักษณะของความเป็นที่ว่างเชื่อมต่อ (Transition Space) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเคลื่อนไหว (Dynamic Space) ด้วยเช่นกัน

การแยกที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบและลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อม

การแบ่งประเภทของการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรม แบ่งได้เป็นที่ว่างภายใน (Inner Space) และที่ว่างภายนอก (Outer Space) โดยพิจารณาจากส่วนประโยชน์ใช้สอยที่มีหลังคาคลุมหรือส่วนที่มีการปิดล้อมเป็นหลักใหญ่ ในหนังสือ Exterior Design in Architecture ของ

Yoshinobu Ashihara สถาปนิกชาวญี่ปุ่น เรียกว่า ที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space) โดยองค์ประกอบของการที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) เกิดจากการประกอบด้วย ระบายในแนวราบและระบายในแนวตั้ง 3 ส่วน คือ พื้น ผนัง หลังคา ประกอบกันเกิดเป็นที่ว่างในทางสถาปัตยกรรม ส่วนที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space) จะไม่มีส่วนหลังคาคลุม เปิดโล่ง ที่ว่างภายใน เช่น ที่ว่างที่อยู่ภายในห้อง ส่วนที่ว่างภายนอก เช่น บริเวณชานเชื่อมต่อระหว่างอาคารในบ้านเรือนไทยภาคกลาง, ลานเมือง, ถนน เป็นต้น

การอธิบายลักษณะของความเป็นที่ว่างภายนอกกับความเป็นที่ว่างภายใน มีการศึกษาผ่านภาพถ่ายทั้งทางด้าน 2 มิติและ 3 มิติ ซึ่งในหนังสือ Experiencing Architecture ประสบการณ์สถาปัตยกรรม ของ Steen Eiler Rasmussen เปรียบเทียบคำว่า ห้วงโล่ง (Cavity) สำหรับที่ว่างที่ก่อร่างขึ้นในทางสถาปัตยกรรม ซึ่งอยู่ระหว่างส่วนที่ตัน (Solid) โดยมองในส่วนที่ว่างระหว่างองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม (Positive – Negative Form) สัมพันธ์กับทฤษฎีการรับรู้ภาพ (Figure) และพื้นภาพ (Ground) จะมีความเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และองค์ประกอบที่เป็นพื้นหลังหรือที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่อยู่รอบส่วนประธานของภาพ คือ พื้นภาพ[6] ในตัวอย่างของภาพวาดของศิลปินในโลกตะวันออกของทั้งญี่ปุ่นและจีน การให้ความสำคัญกับการเว้นว่าง ในการเขียนตัวอักษรและภาพวาด สัดส่วนของการเว้นว่างหรือพื้นที่สีขาวกับพื้นที่สีดำหรือตัวอักษรที่อยู่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันของสัดส่วนระหว่างทั้งสองสิ่ง ทำให้สร้างความหมายและความชัดเจนซึ่งกันและกัน มีแนวโน้มในการที่จะพยายามสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นจนเรารู้สึกและนำไปสู่ความเข้าใจภาพนั้นในแง่ของจิตวิทยาแรงกระทำที่เกิดขึ้นของสองสิ่ง[5]

ในการรับรู้ 3 มิติจึงใช้วิธีการกำหนดขอบเขตของที่ว่างและลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างที่กำหนดปริมาตรของที่ว่างนั้นด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน รูปร่างและสัดส่วนที่ใช้เป็นตัวกลางเพื่อกำหนดขอบเขตเข้าปิดล้อมที่ว่างในระดับต่าง ๆ [7] และหาลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ในระหว่างที่สัมพันธ์กับคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างคุณสมบัติของที่ว่างภายนอก (Negative Space) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเคลื่อนไหวเกิดขอบเขตที่จำกัดให้เข้าหรือหยุดนิ่งเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space) จากองค์ประกอบทางแนวราบและองค์ประกอบทางแนวตั้ง

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) 3 รูปแบบ

1) การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space)

ระบายแนวราบพื้น เป็นที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ(Negative Space), องค์ประกอบแนวตั้งกำหนดขอบเขตของที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเคลื่อนไหว

2) การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space)

ห้อง เป็นที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ,ช่องเปิด (Void) ระหว่างองค์ประกอบ
แนวราบของพื้นและหลังคาหรือระนาบเหนือศีรษะกำหนดขอบเขตของที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติ
ของที่ว่างหยุดนิ่ง

3)การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก ทั้ง 2 สภาวะ (PN Space)

การปิดล้อมที่ว่างที่มีลักษณะผสมผสาน ระหว่างที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก ตัวอย่าง พื้นที่
ระเบียงบ้านเรือนไทยและพื้นที่ชานนอกที่ต่อเนื่องกัน องค์ประกอบในการปิดล้อมที่ว่างในระหว่าง
ของพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) รองรับการแผ่ซ่านของที่ว่าง
ภายนอกที่ต่อเนื่องกับพื้นที่ชาน ด้ายการลดระดับพื้น พื้นที่ชานนอกกำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่าง
ด้วยองค์ประกอบแนวตั้งของหน่วยของอาคารที่ล้อมพื้นที่ว่างในระหว่างภายนอก ที่คงคุณสมบัติที่ว่าง
เชิงลบ (Negative Space)

1.2.2 การศึกษาแนวคิดร่วมเพื่อเปรียบเทียบและกำหนดกรอบเครื่องมือในการศึกษาที่ว่างใน ระหว่างและการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มีแนวคิดที่ว่างในระหว่าง

การเปรียบเทียบการกำหนดขอบเขตมิติในทางกายภาพ (The Domain of Objectivity) ที่
ใช้อธิบายคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง เพื่อนำไปใช้อธิบายกลุ่มงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มี
แนวทางในการออกแบบจากคุณลักษณะและคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างจากสถาปัตยกรรมแบบ
ประเพณี

แนวคิดที่ว่างในระหว่างบ้านไทยกับบ้านญี่ปุ่น และในการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย
ปัจจุบันการศึกษาถึงคุณสมบัติของที่ว่าง, ที่ว่างในระหว่าง ในแนวคิดผังตะวันออกโดยเฉพาะ
สถาปัตยกรรมญี่ปุ่น ได้พูดถึงคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างผ่านพื้นที่แบบระเบียงเอ็นกะวะ
(Engawa, Verandah) เป็นช่องว่างตรงกลาง(Intermediary Space)ความสัมพันธ์ที่หลอมรวมกัน
ระหว่างการอยู่อาศัย (dwelling) ของคน, ตัวอาคาร (building) การกำหนดขอบเขตของที่ว่างที่
สะท้อนถึงแนวคิด ความเชื่อในการเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติซึ่งเป็นรากและแนวคิดเชิงปรัชญาที่ยัง
รากลึกในวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นจากอดีต **ที่ว่างในระหว่าง(In between Space) ในแนวคิด “มะ”**
(Ma) เกี่ยวข้องกับที่ว่างภายนอก(Negative Space) ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของญี่ปุ่น “มะ”
(Ma) แนวคิดที่เกี่ยวข้องในเชิงที่ว่าง (Spatial) ที่ให้ความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ
Negative, Interval, Gap, Pause ให้ความหมายถึง ช่วงระหว่าง, ในระหว่าง, จังหวะหยุด, การเว้น
สะท้อนเกี่ยวกับความเป็นสถานที่และเวลาหรือสุนทรียะในแบบตะวันออกที่ถูกนำกลับมานำเสนอผ่าน
งานสถาปัตยกรรมตะวันตกสมัยใหม่(Modern Western Architecture) ซึ่งเป็นรากฐานให้กับการ
พัฒนาแนวคิดให้สถาปนิกญี่ปุ่นร่วมสมัย(Contemporary)ในรุ่นต่อมา

การเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาวะการคงอยู่แบบชั่วคราว เป็นลักษณะสำคัญในงาน
สถาปัตยกรรมแบบประเพณีของญี่ปุ่น 2 สภาวะที่เกิดขึ้นคู่กันคือ สภาวะของ**การมีอยู่** คือการกำหนด

บางสิ่งลงไปหรือทำเครื่องหมายให้ปรากฏขึ้นและสถานะของการไม่มีอยู่ คือความว่างที่เกิดขึ้นรอบ ๆ วัตถุหรือบริเวณที่ถูกกำหนด เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง วัตถุ (Object) กับช่องว่าง (Void) ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันในการรับรู้ทางกายภาพแต่มีความสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน (Continuum)

ความหมายของ *มะ* คือ ความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ระหว่างที่ว่างกับวัตถุ ในระหว่างภายในกับภายนอก ซึ่งผูกพันกับความหมายของการอยู่ของคนที่ได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ โดยอธิบายผ่านลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตของสภาพแวดล้อม

ในทางสถาปัตยกรรม คือ ปริมาตรของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) การอธิบายความหมายของ *มะ* ผ่านที่ว่างในระหว่างจากลักษณะพื้นที่ 3 ส่วน

- 1) ที่ว่างในระหว่างบริเวณผนัง ช่องเปิด(Void) จังหวะที่สร้างการรับรู้ที่ว่างในระหว่างที่ต่อเนื่อง
- 2) แนวคิดการใช้พื้นที่ระเบียง การใช้องค์ประกอบในแนวระนาบแนวรอบของพื้นและระนาบเหนือศีรษะ กำหนดปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากความลึก
- 3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างของการวางผังแบบหน่วยของพื้นที่ใช้สอย

ในตัวอย่างของการนำแนวคิดที่ว่างแบบระเบียงที่มีคุณสมบัติที่ว่างในระหว่างที่เป็นแนวทางในการออกแบบในสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบันของญี่ปุ่น ไม่ได้จำเป็นต้องยึดติดกับรูปแบบขององค์ประกอบหรือลักษณะเดิมตามอย่าง พื้นที่ระเบียงบ้านทั้งในรูปประเพณีอย่างเช่นในอดีตที่ถูกหิบบิยามมาใช้ แต่เป็นความเข้าใจในเชิงคุณภาพของพื้นที่ระเบียงคุณสมบัติเฉพาะของที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงในที่อยู่อาศัย สถาปัตยกรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน

ศึกษาแนวคิดที่ว่างในระหว่างเพื่อนำคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอกมาวิเคราะห์นำเสนอผ่านเครื่องมือในการออกแบบพื้นที่ที่มีคุณลักษณะของการนำระบบของการมีอยู่ร่วมกันของ 2 สถานะ คือ สิ่งที่มี, วัตถุ (Object) และสิ่งที่ไม่มี, ช่องว่าง (Void) ที่ใช้กำหนดรูปแบบการปิดล้อมที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอกที่ทำให้เกิดการสร้างสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยที่ทำให้คนเข้าไปกำหนดและมีบทบาทในการออกแบบการอยู่อาศัยได้เหมือนกับพื้นที่อยู่อาศัยแบบในอดีต(คุณสมบัติที่ว่างในระหว่างที่ใช้อยู่อาศัยแบบพื้นที่ระเบียง) ซึ่ง **ความหมายของการอยู่อาศัย Martin Heidegger** ในความเรียงเรื่อง “Building, Dwelling, Thinking” [8] ได้เขียนอธิบายว่า การอยู่อาศัยเป็นวิธีการที่อยู่ใมนุษย์และเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน การอยู่ของคนสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำ (activity) การอยู่อาศัยให้ความหมายรวมถึงการทำงาน การเพาะปลูก จนเป็นกิจวัตรที่ทำตลอดการอยู่อาศัยตราบเท่าที่คนมีชีวิตอยู่จนกระทั่งตาย ประสบการณ์และการรับรู้แรกของคนเกิดขึ้นบนพื้นดิน (earth) และทุกกิจกรรมการอยู่อาศัยทั้งหมดก็เกิดขึ้นบนพื้นดิน (earth) ร่องรอยที่ปรากฏบนพื้นดินเป็นหลักฐานแสดงถึงการอยู่อาศัยของคน คนเป็นผู้สร้างหรือผู้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนและพื้นดินเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การกำหนดหรือสร้าง

ร่องรอยการอยู่ การสร้างสิ่งที่ปกคลุมปกป้อง (shelter) ไปจนถึงการเตรียมพื้นดินในการเพาะปลูก การดูแลรักษาพื้นดินลักษณะของสิ่งที่สร้างการอยู่อาศัยภายในอาคาร พื้นที่เพาะปลูก และสิ่งที่ไม่ได้สร้างขึ้นซึ่งคือบริเวณโดยรอบ มีสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยเกิดขึ้น

ไฮเดกเกอร์เชื่อว่าคนผูกพันกับธรรมชาติในตลอดทุกช่วงชีวิต การอยู่กับธรรมชาติคือการอยู่อาศัยโดยรับรู้ถึงความเป็นสิ่งนั้นไฮเดกเกอร์เชื่อว่าสถาปัตยกรรมเป็นสื่อกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคน, การอยู่อาศัยของคนกับธรรมชาติและยังเป็นเครื่องมือในการบ่งบอกสถานะตัวตนของคนบนโลก ผ่านการสร้างการกำหนดตำแหน่ง (locate) ของการอยู่อาศัยลงบนที่ตั้ง (site) เกิดการสร้างขอบเขต (boundary) ของที่ว่าง (space ,Raum) ที่บรรจุการอยู่อาศัยภายใน รูปแบบของการสร้างลักษณะการปิดล้อม (enclosure) ที่เกิดจากการเชื่อมต่อของหน่วยพื้นที่ภายในที่ว่างในระหว่าง (interval) และการเชื่อมจากภายในกับสภาพแวดล้อมภายนอก ต้องมีสภาวะของการไหล ไม่หยุดนิ่งซึ่งสัมพันธ์กับความหมายของคำว่าขอบเขต (boundary) ดังนั้นตัวกำหนดการเชื่อมการอยู่อาศัยระหว่างภายในกับธรรมชาติภายนอกอยู่ที่**คุณสมบัติของการสร้างการปิดล้อม (enclosure) ของอาคาร**

กลับไปตั้งคำถามถึงการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งในโลก การค้นหาความหมายของคนกับโลก ธรรมชาติเชื่อมโยงถึงหน้าที่ของสถาปัตยกรรมในการเป็นที่อาศัย (to dwell) และเป็นตัวกลางระหว่างมนุษย์กับโลกแวดล้อมภายนอก ลักษณะของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏ คือเครื่องมือที่แสดงระดับความสัมพันธ์ในระหว่างความเป็นภายใน (Inside) และภายนอก (Outside) หรือ ที่ว่างในระหว่าง In between Space นั่นเอง ซึ่งความสนใจในการศึกษาพื้นที่ระเบียบในบ้านไทยในอดีตนั้นเป็นจุดเริ่มต้นเพื่อกลับไปทำความเข้าใจถึงคุณลักษณะและคุณสมบัติของพื้นที่กับการอยู่อาศัยที่เป็นพื้นฐานของคน สร้างแนวทางในการนำลักษณะสำคัญที่ตอบพื้นฐานของการอยู่อาศัย เนื้อหาที่เป็นรากเป็นความหมายของการก่อสร้างอาคารทางสถาปัตยกรรมที่เติมเต็มซึ่งกันและกันระหว่างการใช้อาศัยของคนและอาคาร

บทที่ 2

ทบทวนวรรณกรรม

“ระเบียบ” ใน “บ้าน” ไทย

คุณค่าของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับชีวิตประจำวัน โดยเฉพาะลักษณะที่ว่างที่พบในอาคารพักอาศัย ควรพิจารณาคูณค่าของที่ว่างและประโยชน์ใช้สอยของอาคารที่พักอาศัย เรือนพักอาศัยที่สมบูรณ์นั้นต้องมีการระบุประโยชน์ใช้สอยที่เฉพาะเจาะจงลงไปพร้อมทั้งกำหนดขนาดของการใช้งานลงไปด้วย ลักษณะของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมในลักษณะของไทยซึ่งอยู่ในภูมิภาคที่มีสภาพดินฟ้าอากาศ รวมถึงสภาพสังคมและชีวิตประจำวันมีผลต่อการพิจารณาลักษณะที่ว่างที่โดยปกติ อาจแบ่งที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมตามการใช้งานได้เป็น ที่ว่างภายใน (Inner Space) และที่ว่างภายนอก (Outer Space) แต่บางครั้งที่ไม่อาจแยกได้อย่างชัดเจนว่าเป็นที่ว่างภายในหรือที่ว่างภายนอกได้[2] ที่ว่างในลักษณะนี้ที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยของคนไทยเห็นเด่นชัดในที่พักอาศัยหรือ “บ้าน” ไทยทั้งอดีตถึงปัจจุบันที่กลายเป็นองค์ประกอบหนึ่งของอาคารไปแล้วนั้นคือ “ระเบียบ” การพิจารณาระเบียงในบ้านไทยต้องทำความเข้าใจความหมายของคำว่า “บ้าน” ความหมายที่อยู่อาศัยก่อน และความหมายของ “ระเบียบ” โดยพิจารณาและวิเคราะห์จากประวัติศาสตร์มาจนถึงปัจจุบัน ทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ระเบียบ รากฐานวิธีคิดในการอยู่อาศัยของโลกตะวันออกและโลกตะวันตกเพื่อศึกษาความเหมือนและความต่าง รวมถึงอิทธิพลในมิติต่าง ๆ ทั้งทางด้านการเปลี่ยนแปลงทางสังคม วัฒนธรรมและในทางการศึกษาสถาปัตยกรรม

ในบทนี้จะทำการศึกษาโดยการรวบรวมข้อมูลของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัยของไทย (พ.ศ. 2325-พ.ศ.2558) เพื่อเปรียบเทียบพัฒนาการการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ระเบียบในอดีตกับปัจจุบัน และทำการศึกษาความหมาย ความเข้าใจพื้นที่ระเบียบในเชิงกายภาพ คุณภาพของพื้นที่ และประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยของคนในบ้าน

2.1 “บ้าน”

2.1.1 ความหมายของ การอยู่อาศัย Martin Heidegger

ในความเรียงเรื่อง “Building, Dwelling, Thinking”[8] ของไฮเดกเกอร์ ได้เขียนอธิบายว่า ในทุกอาคารสามารถอยู่อาศัยได้แต่ความหมายของการอยู่อาศัยที่แท้จริงนั้นไม่ได้ปรากฏในอาคารทุกประเภท ซึ่งปัญหาการขาดแคลนที่อยู่อาศัยทั้งในเยอรมันและทั่วยุโรปในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่สอง เป็นต้นมาทำให้เกิดการออกแบบอาคารที่พักอาศัย มุ่งเน้นไปในการพัฒนาด้านเทคนิคในการก่อสร้างให้เพียงพอกับวัสดุต่อระบบการผลิต ความต้องการที่อยู่อาศัยราคาถูก ซึ่งมีการจัดเตรียมอาคารที่ดี การวางผังแบ่งพื้นที่ภายในง่ายต่อการจัดเก็บ มีพื้นที่เปิดโล่งให้อากาศ แสงและแดดเข้าถึง แต่การทำบ้านเหล่านี้ทำให้เกิดคำถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่ อาศัย (dwelling) ของคนและ

ตัวอาคาร (building) วิธีในการศึกษาประวัติศาสตร์ของภาษาความหมายดั้งเดิม ของไฮเดกเกอร์ทำให้เห็นถึงความสัมพันธ์กันในเชิงของความหมายของคำ รากคำศัพท์ในหลายภาษาที่มีการให้ความหมายและเชื่อมลักษณะการอยู่อาศัย สิ่งก่อสร้างอาคารกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติ คำว่า อาคาร “Building,” “Bauen,” มีความหมายว่า to dwell อาศัยอยู่และยังหมายถึงการอยู่ในสถานที่หนึ่ง to stay in a place , the place of dwelling สถานที่หรือถิ่นที่ของการอยู่อาศัย จากรากศัพท์ “Building,” “Bauen, bauen “buan, bhū, beo are our word bin in the versions: ich bin, I am, du bist, you are,mean I dwell, you dwell.” ความหมายของการอยู่อาศัยของคนสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำ การอยู่อาศัยสะท้อนความเป็นตัวตนของคน เราเป็นใครดูได้จากเราอยู่อย่างไร ซึ่งปรากฏออกมาเป็นหลักฐานของการอยู่อาศัยและสิ่งที่เราสร้างขึ้น

1) การอยู่กับธรรมชาติ การสร้างร่องรอยการมีอยู่

1 ร่องรอยของการสร้างการอยู่กับที่เดิน

การยอมแบบเกษตรกรรม การเพาะปลูก

Ancient German Farmer's Hut, Pit Hut

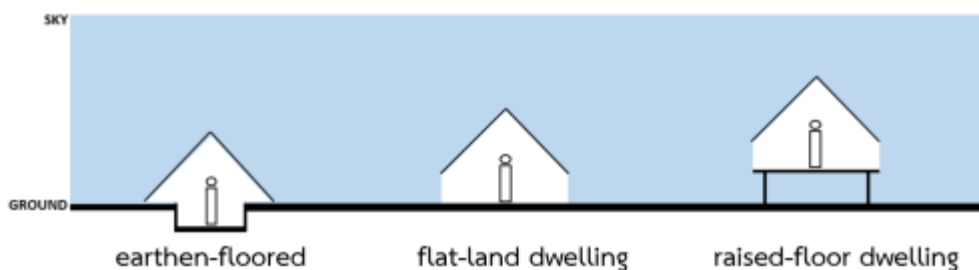

An Old German village, Notice the circular shape of the huts, Made out of rough boards or bark, and without window.

ภาพที่ 1 การอธิบายลักษณะการอยู่อาศัยของมนุษย์ของไฮเดกเกอร์

สำหรับไฮเดกเกอร์การอยู่อาศัยเป็นวิธีการที่อยู่ใมนุษย์และเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน การอยู่ของคนสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำ (activity) การอยู่อาศัยให้ความหมายรวมถึงการทำงาน การเพาะปลูก จนเป็นกิจกรรมที่ทำให้ตลอดการอยู่อาศัยตราบเท่าที่คนมีชีวิตอยู่จนกระทั่งตาย ประสบการณ์และการรับรู้แรกของคนเกิดขึ้นบนพื้นดิน(earth) และทุกกิจกรรมการอยู่อาศัยทั้งหมดก็เกิดขึ้นบนพื้นดิน (earth) ร่องรอยที่ปรากฏบนพื้นดินเป็นหลักฐานแสดงถึงการอยู่อาศัยของคน คนเป็นผู้สร้างหรือผู้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนและพื้นดินเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การกำหนดหรือสร้างร่องรอยการอยู่ การสร้างสิ่งที่ปกคลุมปกป้อง (shelter) ไปจนถึงการเตรียมพื้นดินในการเพาะปลูกการดูแลรักษาพื้นดิน ไฮเดกเกอร์ยกตัวอย่าง อาคารที่เกี่ยวข้องกับเกษตรกรรม การเพาะปลูก กระโจมหรือบ้านในชนบท ลักษณะของสิ่งที่สร้าง การอยู่อาศัยภายในอาคารพื้นที่เพาะปลูก และสิ่งที่ไม่ได้สร้างขึ้นซึ่งคือบริเวณโดยรอบ มีสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยเกิดขึ้น

ไฮเดกเกอร์เชื่อว่าคนผูกพันกับธรรมชาติในตลอดทุกช่วงชีวิต การอยู่กับธรรมชาติคือการอยู่อาศัย โดยรับรู้ถึงความเป็นสิ่งนั้นของสี่องค์ประกอบ (the fourfold) หลอมรวมกัน (gathering) ความเป็นธรรมชาติสี่สิ่งที่ไฮเดกเกอร์เขียนถึงคือ พื้นดิน (earth), ท้องฟ้า (sky), เทพเจ้า (divinities), คน (mortals) คนอาศัยอยู่ระหว่างพื้นดินและท้องฟ้า ขอบเขตในการรับรู้ของคนคือจากระนาบพื้นดิน (ground) และพื้นที่ระหว่าง (between) ใต้ท้องฟ้า คนกำหนดและจำกัดขอบเขตการอยู่อาศัยด้วยบางสิ่งลงบนพื้นดินคือการสร้างสภาวะของการปิดล้อม (Enclosure) ของอาคารเพื่อปกป้องให้ปลอดภัยจากสภาพแวดล้อมของธรรมชาติการเปลี่ยนของฤดูกาลต่าง ๆ ด้วยตัวอย่างประเภทอาคารกระท่อมหรือบ้านในชนบทที่สัมพันธ์กับการเพาะปลูก เป็นการสร้างการปิดล้อม (enclosure) ของรูปแบบอาคารที่ถือเป็นพื้นฐานแรกเริ่มของการอยู่อาศัย (มีสองรูปแบบคือกระท่อมที่พื้นอาคารอยู่ติดพื้นดิน earthen-floored flat-land dwelling กับกระท่อมที่ยกพื้นสูงจากพื้นดิน (The raised-floor dwelling) ที่ไฮเดกเกอร์กล่าวถึงความสัมพันธ์ของการอยู่รวมกันขององค์ประกอบทั้งสี่สิ่ง (the fourfold) ในอาคารลักษณะนี้เป็นตัวอย่างที่ดีของการสร้างขอบเขตของการอยู่ การเว้นที่ว่างและสร้างการปิดล้อมไว้เพื่อเก็บรักษา (to spare and preserve) บางสิ่งที่เป็นลักษณะสำคัญในการรับรู้องค์ประกอบทั้งสี่

ภาพที่ 2 รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในสมัยโบราณของมนุษย์ที่กำหนดการอยู่กับสภาพแวดล้อม

2) อาคาร (building) เชื่อมการอยู่อาศัย (dwelling) กับสภาพแวดล้อม

ไฮเดกเกอร์เชื่อว่าสถาปัตยกรรมเป็นสื่อกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคน, การอยู่อาศัยของคนกับธรรมชาติและยังเป็นเครื่องมือในการบ่งบอกสถานะตัวตนของคนบนโลกผ่านการสร้างการกำหนดตำแหน่ง (locate) ของการอยู่อาศัยลงบนที่ตั้ง (site) เกิดการสร้างขอบเขต (boundary) ของที่ว่าง (space ,Raum) ที่บรรจุการอยู่อาศัยภายใน คุณสมบัติของการสร้างปิดล้อม (enclosure) ต้องเกิดการเชื่อมต่อกับธรรมชาติหรือองค์ประกอบทั้งสี่ (the fourfold) รูปแบบของการสร้างลักษณะการปิดล้อม (enclosure) ที่เกิดจากการเชื่อมต่อของหน่วยพื้นที่ภายในที่ว่างในระหว่าง (interval) และการเชื่อมจากภายในกับสภาพแวดล้อมภายนอก ต้องมีสภาวะของการไหล ไม่หยุดนิ่งซึ่งสัมพันธ์กับความหมายของคำว่าขอบเขต (boundary) ดังนั้นตัวกำหนดการเชื่อมการอยู่อาศัยระหว่างภายในกับธรรมชาติภายนอกอยู่ที่คุณสมบัติของการสร้างการปิดล้อม (enclosure) ของอาคารนั่นเอง

ประสบการณ์ในการรับรู้ของคนกับที่ว่างที่เกิดขึ้นจากภายในสู่ภายนอกคือการหลอมรวมและเชื่อมกับสี่องค์ประกอบ (the fourfold) (การรับรู้ความเป็นพื้นดิน ground การรับรู้ความเปลี่ยนแปลงของฤดูกาลและวันเวลา) ไฮเดกเกอร์ได้ยกตัวอย่างด้วยประสบการณ์จากการอยู่อาศัยของบ้านไร่ของตัวเองซึ่งมีสภาพแวดล้อมของความเป็นสถานที่สำหรับการอยู่อาศัย เกิดการหลอมรวมระหว่างที่อยู่อาศัยกับสภาพแวดล้อมภายนอกเข้าด้วยกัน

ภาพที่ 3 “the hut” Beginning In the summer of 1922, in the Black Forest Mountains of southern Germany

แนวคิดเรื่องการเป็นส่วนหนึ่งของโลกของไฮเดกเกอร์ การกลับไปตั้งคำถามถึงการดำรงอยู่ของสรรพสิ่งในโลก การค้นหาความหมายของคนกับโลกธรรมชาติเชื่อมโยงถึงหน้าที่ของสถาปัตยกรรมในการเป็นที่อาศัย (to dwell) และเป็นตัวกลางระหว่างมนุษย์กับโลกแวดล้อมภายนอก

องค์ประกอบพื้นฐาน 4 อย่าง (Fourfold คือ Earth & Sky และ Divinities & Mortals) และแนวคิดเรื่อง Dwelling ของ Heidegger นำมาอธิบายผ่านงานสถาปัตยกรรมถึงการตั้งอยู่ระหว่างพื้นดินและท้องฟ้า (Earth & Sky) ในขณะที่ลักษณะพื้นฐานของสถาปัตยกรรมใด ๆ ก็คือการปิดล้อมการสร้างพื้นที่ภายในของมนุษย์ ออกจากพื้นที่ภายนอกของโลก หมายความว่าลักษณะของรูปแบบสถาปัตยกรรมที่ปรากฏ คือเครื่องมือที่แสดง ระดับความสัมพันธ์ในระหว่างความเป็นภายใน (Inside) และภายนอก (Outside)

ภาพที่ 4 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในการอยู่อาศัยของคนจุดเริ่มต้นของการสร้างสถาปัตยกรรมของไฮเดกเกอร์

2.1.2 ความหมายของการอยู่อาศัยของไทย

ความหมายของคำว่า “บ้าน” โดยทั่วไปนั้นมีความแตกต่างจากคำว่า “บ้าน” ในสถาปัตยกรรมไทย ในการศึกษาถึงพื้นที่ระเบียงในบ้านไทยโดยพิจารณาเริ่มตั้งแต่อดีต ต้องทำความเข้าใจขอบเขตของความหมายที่ใช้ในสถาปัตยกรรมไทยในอดีตคู่กันกับความหมายโดยทั่วไปในปัจจุบัน

1) ความหมายของ “บ้าน” โดยทั่วไป

“บ้าน” ความหมายแคบคือ อาคาร บ้าน เรือน

“บ้าน” ความหมายกว้างคือ สถานที่ดำรงชีวิต สัมพันธ์กับการทำมาหาเลี้ยงชีพตามเงื่อนไขข้อจำกัดของสภาพแวดล้อมและความรู้ความสามารถของผู้อยู่

สำหรับสถาปนิก ที่อยู่อาศัยมีความหมายชัดเจนคือ อาคาร สถานที่ประเภท บ้านที่บุคคลหรือครอบครัวใช้เป็นที่พัก เมื่อกลับจากทำงานหาเลี้ยงชีพแล้ว เวลาค่าที่ร่างกายต้องการพักผ่อนจากงาน ต้องการนอนหลับ แต่สำหรับคนทั่วไป “บ้าน” ป้องกันอันตรายยามหลับ มีความหมายที่กว้างกว่า เช่น หมายถึงสถานที่หรือบริเวณที่บุคคลสามารถทำมาหาเลี้ยงชีพได้ด้วย บ้านจึงไม่จำเป็นต้องเป็นสถานที่เพียงแค่นอนหลับพักผ่อนจากงาน แต่หมายถึงบริเวณที่มีปัจจัยหรือทรัพยากรบุคคลอาศัย ดำรงชีวิตของตนได้ตามความหมายที่กว้างขึ้น บ้านอาจไม่ได้เป็นอาคารถาวรก็ได้ หากลักษณะของการทำมาหาเลี้ยงชีพนั้นไม่ได้ต้องการสถานที่ถาวร เช่น คนเผ่าเลี้ยงสัตว์ตามที่ราบที่เร่ร่อน

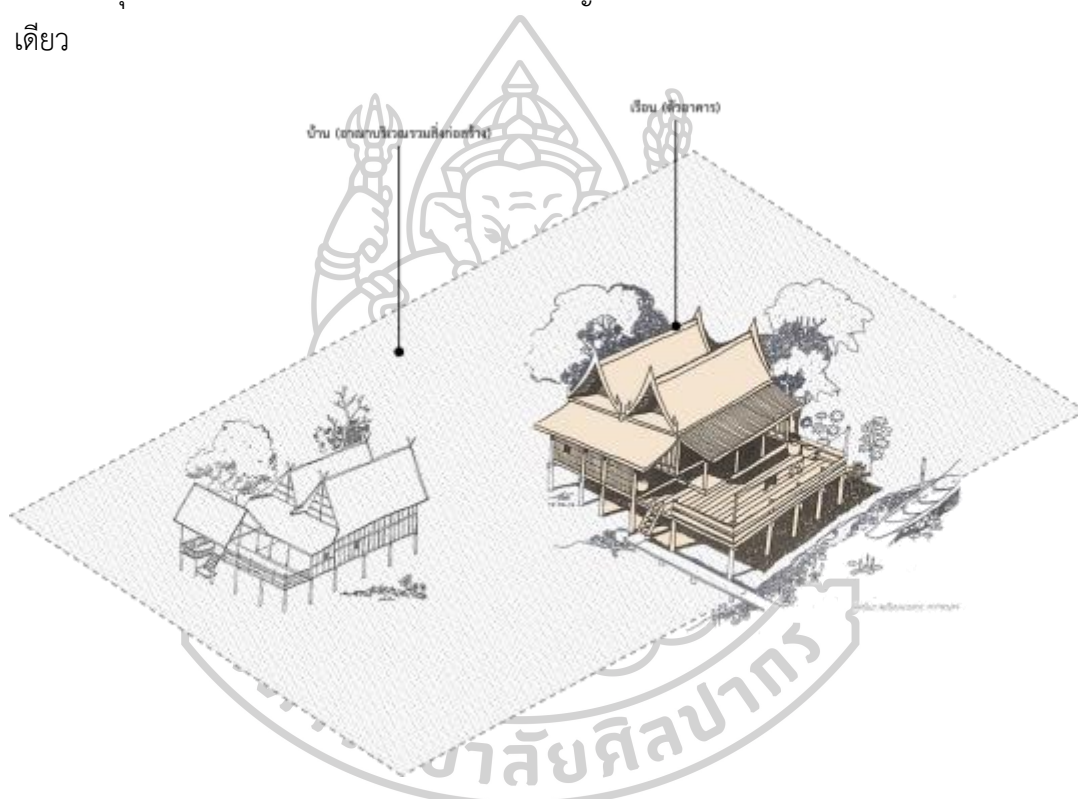
การเน้นบริเวณ ที่บุคคลสามารถทำกิจกรรมดำรงชีวิตมากกว่าอาคารสิ่งก่อสร้างเพื่อการพักผ่อนนอนหลับหลังจากทำงานเท่านั้น ทำให้ความหมายของบ้านครอบคลุมปัจจัยเพียงพอแก่การดำรงชีวิตได้ ทั้งในส่วนที่เป็นการทำงานและการพักผ่อนนอนหลับ เป็นสถานที่ใช้ประโยชน์ได้ทั้งยามตื่นและให้ความปลอดภัยในยามหลับ[๑]

2) ความหมายของ “บ้าน” ในสถาปัตยกรรมไทย

“บ้าน” คือพื้นที่ซึ่งกันไว้ปลูกเรือนสำหรับอยู่ มีบริเวณเป็นอาณาเขตโดยรอบ รวมพื้นดินภายนอก จนถึงรั้วเขตของบ้านเพราะฉะนั้น บ้านจึงเป็นที่อยู่ทั้งหมด รวมทั้งตัวเรือนและสิ่งปลูกสร้างอื่น ๆ ด้วย ถ้าหลายครัวเรือนอยู่ร่วมกันเป็นหมู่เป็นเรือนมากหลัง ก็เป็นบ้านเหมือนกัน หรือเรียกให้เต็มอย่างที่ใช้กันในเวลานี้ว่าหมู่บ้าน[10] คำว่า สร้างบ้านปลูกเรือน แต่ในปัจจุบันมักใช้คำว่าปลูกบ้านแทนคำว่าปลูกเรือน ซึ่งให้ความหมายที่แตกต่างจากในอดีต คำว่า “เรือน” หมายถึงตัวอาคารที่เราอาศัยอยู่หลับนอน องค์ประกอบของตัวอาคาร ส่วนของห้อง ระเบียงและชาน รวมทั้งหมดถือเป็นบริเวณของตัวเรือน

“นั่งอยู่ริมหน้าต่าง มองออกไปสู่สวนภายนอก...สัมผัสลมหายใจของเรือนไทยได้...เรือนไทย
หายใจได้หายใจไปพร้อม ๆ กับเรากำลังหายใจ เป็นอันหนึ่งอันเดียวกัน ตามจังหวะการหายใจเข้า...
หายใจออก...”[11]

จะเห็นได้ว่าการให้ความหมายของคำว่า “บ้าน” ในสถาปัตยกรรมไทยที่แบ่งแยก ระหว่าง
ความหมายของคำว่า “บ้าน” และ “เรือน” แสดงให้เห็นถึง ลำดับและความสัมพันธ์ของพื้นที่ระหว่าง
ตัวสิ่งปลูกสร้างและอาณาบริเวณ การรวมเอาขอบเขตโดยรอบสัมพันธ์กับการอยู่อาศัยด้วย ทำให้เห็น
ถึงการให้ความสำคัญของพื้นที่ภายในคือตัวเรือนและพื้นที่ภายนอกคือพื้นที่ตั้งสำหรับการปลูกเรือน
ซึ่งในปัจจุบันคำว่า “บ้าน” มักให้ความหมายสำคัญกับตัวอาคารหรือพื้นที่ภายในอาคารเพียงอย่าง
เดียว

ภาพที่ 5 ความหมายของคำว่า บ้าน, เรือน และบริเวณในการอยู่อาศัยไทยในอดีต

2.2 “ระเบียง”

2.2.1 ความหมายของคำ

1) การสืบค้นตามพจนานุกรมและวรรณกรรมอ้างอิง

ในการสืบค้นข้อมูล เนื่องจากหลักฐานในการสืบค้นที่เริ่มมีการบันทึกและอ้างอิงถึงรูปแบบที่
อยู่อาศัยไทยอย่างชัดเจน เริ่มในสมัยต้นรัตนโกสินทร์ การหาความหมายของคำ รูปแบบและลักษณะ
ของพื้นที่ “ระเบียง” และพื้นที่เกี่ยวข้อง เปรียบเทียบความหมายจากพจนานุกรมและเอกสารทั้งฉบับ

ดั้งเดิมและปัจจุบัน ซึ่งเป็นการอภิธานศัพท์โดยอ้างอิงกรอบของรูปแบบสถาปัตยกรรมในบริเวณแถบภาคกลางของไทยเป็นหลัก เพื่อให้เห็นถึงการให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษา เริ่มต้นจากพื้นที่สามพื้นที่ที่สัมพันธ์กัน คือ ห้อง - ระเบียง - ชาน และคำศัพท์ที่เกี่ยวข้องกัน ซึ่งจะเห็นความสัมพันธ์ของทั้งสามส่วน ในการอ่านและระบุความหมายในด้านต่าง ๆ

1) พจนานุกรมทั่วไป เพื่อให้เข้าใจความหมายในปัจจุบัน

-พจนานุกรมฉบับราชบัณฑิตยสถาน (พ.ศ. 2493, พ.ศ. 2525, พ.ศ. 2542)

-พจนานุกรมไทย ของ มานิต มานิตเจริญ (พ.ศ. 2543)

-พจนานุกรมฉบับมติชน ของสำนักพิมพ์มติชน (พ.ศ. 2547)

2) พจนานุกรมทางสถาปัตยกรรมเพื่อให้เข้าใจความหมายจากช่าง หรือสถาปนิก

-พจนานุกรมสถาปัตยกรรมและศิลปที่เกี่ยวข้อง ของ โชติ ภัลยาณมิตร (พ.ศ. 2518)

-พจนานุกรมศัพท์ศิลปกรรม (พ.ศ. 2526)

-อภิธานศัพท์เรือนไทยภาคกลาง ของ จุลทัศน์ พยาฆรานนท์ (พ.ศ. 2537)

3) พจนานุกรมฉบับบุกเบิกเพื่อให้เข้าใจความหมายจากในอดีต

-หนังสืออักขรภิธานศรับท์ของหมอบลัดเล (พ.ศ. 2416)

-พจนานุกรม ไทย-ไทย ของ เจ คาสเวล และ เจ.เอส.แซนด์เลอร์ (พ.ศ. 2389)

-พจนานุกรมของ ปาเลอกัว (พ.ศ. 2397)

สรุปได้สี่ส่วนดังนี้

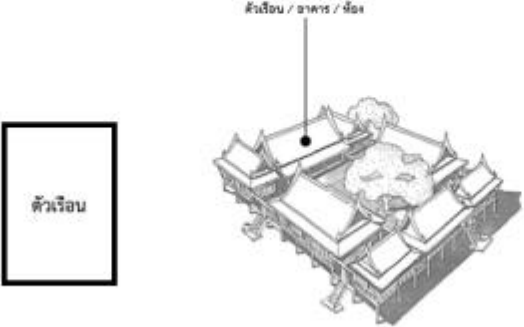
- การระบุคำ หรือกลุ่มคำในการใช้

- การให้ความหมาย

- ตำแหน่งลักษณะการวางผัง

- องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม

- ประโยชน์ใช้สอย

คำ	ลักษณะที่ สำคัญ	องค์ประกอบกำหนดพื้นที่
ห้อง	<p>เป็นส่วนที่มีขอบเขตชัดเจน เรียกว่า ห้อง ตัวเรือน อาคาร</p> 	<p>มีลักษณะคลุม นิยามพื้นที่สูงกว่าระดับดิน ไม่นิยามกั้นฝา</p>

ภาพที่ 6 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาคำจากพจนานุกรม คำว่าห้อง

ความหมายของคำว่า ห้อง

ห้อง

ความหมาย

- เรือน, ส่วนของเรือนหรืออาคารที่มีฝากั้นเป็นตอนๆ ส่วนของเรือนที่อยู่ระหว่างเสา
- ส่วนใช้สอยหรือขอบเขตพื้นที่ซึ่งมีฝากั้นล้อมภายในอาคาร, ระยะในระหว่างช่วงเสา (ใช้เป็นหน่วยวัดอาคาร เช่น เรือนห้าห้อง)
- เรือนที่มีฝากั้นปิดกำบัง, ที่ระหว่างเสา

-Part of House (Room)

ตำแหน่งลักษณะการวางผัง

-กั้นล้อมพื้นที่

หลังคา ระบายด้านบน

-ไม่ระบุ บอกแต่เพียงว่าอยู่ในอาคาร, เป็นส่วนของเรือนหรืออาคาร

พื้น ระบายด้านล่าง

-ไม่ระบุ

ระนาบทางตั้ง กั้นส่วน

-กั้นล้อมด้วยฝา, กำหนดพื้นที่ด้วยเสา

-ใช้เสาเป็นตัวกำหนดเขต

-กั้นล้อมด้วยฝา, ใช้เสาเป็นตัวระบุห้อง

ประโยชน์ใช้สอย

- ในพจนานุกรม บรรจุคำที่ใช้เรียกห้อง โดยแต่ละคำสื่อลักษณะต่างกัน
- สื่อตำแหน่ง เช่น ห้องใน ห้องนอก
- สื่อขนาด เช่น ห้องเดี่ยว
- สื่อหน้าที่ใช้สอย เช่น ห้องน้ำ ห้องนอน

คำ	ลักษณะพื้นที่ ส่วนหนึ่ง	องค์ประกอบกำหนดพื้นที่
ระเบียบ เฉลียง พาไล	<p>เป็นพื้นที่ต่อจากอาคาร ต่อจากตัวเรือน มีหลังคาคลุม</p>	มีหลังคาคลุม นิยมยกพื้นสูงกว่าระดับดิน ไม่ยึดกันผา

ภาพที่ 7 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาจากพจนานุกรม คำว่าระเบียบ เฉลียง พาไล(พะไล)

ความหมายของคำว่า **ระเบียบ เฉลียง พาไล(พะไล)**

ระเบียบ เฉลียง พาไล(พะไล)

เป็นกลุ่มคำที่มีลักษณะร่วมกัน ใช้ระบุในพื้นที่แทนกันได้

ความหมาย

ระเบียบ - ส่วนของเรือนหรืออาคาร ที่ต่อออกไปนอกฝา ,เฉลียง พาไลที่ติดกับเรือน

เฉลียง - ต่อออกมาหรือถัดออกมาจากตัวห้อง

พาไล - เรือน หรือเพิงโถง ที่ต่อจากเรือนเดิม หรืออยู่บริเวณเรือนเดิม, เพิงที่ต่ออย่างระเบียบ,เฉลียงที่ต่อหน้าเรือน

ตำแหน่งลักษณะการวางผัง

ระเบียบ - ต่อด้านข้าง และต่อโดยรอบอาคาร

เฉลียง - ต่อได้ทั้งรอบอาคาร(เฉลียงรอบ), ต่อหัวท้าย, ต่อออกมาด้านข้าง

พาไล - ต่อจากเรือนเดิม หรือบริเวณเดิม, ยื่นออกไปด้านจั่ว, ต่อรอบเรียกพะไลรอบ

หลังคา ระบายด้านบน

ระเบียง -มีหลังคาคลุมต่อจากเรือนใหญ่

เฉลียง -มีหลังคาคลุม

พาไล -ทำหลังคาพะเพิง

พื้น ระบายด้านล่าง

ระเบียง -ยกพื้นสูงพื้นระเบียงต่ำกว่าพื้นเรือน

เฉลียง -ยกพื้นสูงพื้นเฉลียงต่ำกว่าพื้นเรือน

พาไล(พะไล) -พื้นพะไลติดกับตัวเรือนก่อนถึงส่วนที่เป็นนอกชาน

ระนาบทางตั้ง กั้นส่วน

ระเบียง -มีฝากั้นที่หัวท้าย(ด้านสกัดเรือน) ฝาเสี้ยว

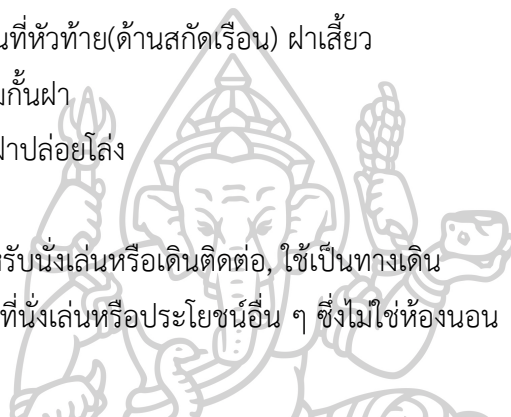
เฉลียง -ไม่นิยมกั้นฝา

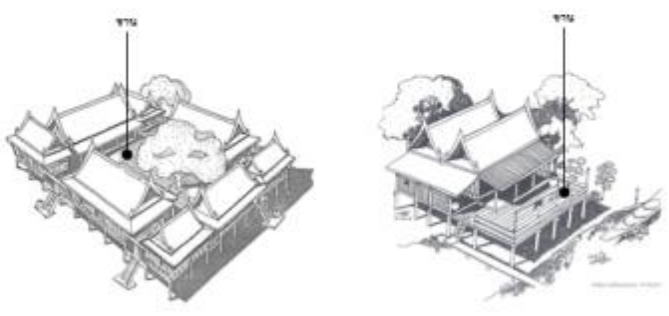
พาไล(พะไล) -ไม่กั้นฝาปล่อยโล่ง

ประโยชน์ใช้สอย

เฉลียง -ใช้สำหรับนั่งเล่นหรือเดินติดต่อ, ใช้เป็นทางเดิน

พาไล -ใช้เป็นที่นั่งเล่นหรือประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ห้องนอน

คำ	ลักษณะพื้นที่ ส่วนหนึ่ง	องค์ประกอบกำหนดพื้นที่
ชาน ชานา ลาน	เป็นพื้นที่ภายนอกอาคารไม่มีหลังคลุม 	ไม่มีหลังคา ขอบเขตพื้นที่ขึ้นอยู่กับแนวเขตที่ดินข้างเคียง เป็นพื้นที่โล่งไม่มีฝา ผนังกั้น

ภาพที่ 8 การให้ความหมายและลักษณะของพื้นที่ศึกษาคำจากพจนานุกรม คำว่าชาน ชานา ลาน

ความหมายของคำว่า ชาน ชานา ลาน

ชาน ชานา ลาน

เป็นกลุ่มคำที่มีลักษณะร่วมกัน ใช้ระบุในพื้นที่แทนกันได้

ความหมาย

- ชาน -พื้นที่นอกชายคาที่ยื่นพ้นชายคาออกมา, ส่วนที่นอกออกไปจากส่วนที่กำหนดเป็นสำคัญ
- ชालา -ชานเรือน, พื้นภายในเรือน
- ลาน -บริเวณที่ว่าง, ที่เปล่า, โลงเตียน ไม่มีสิ่งใดรกกีดขวาง มีอาณาเขตกว้างขวางใช้ประโยชน์ได้, ที่สำหรับนวดข้าว

ตำแหน่งลักษณะการวางผัง

- ชาน -อยู่นอกชายคาหรือ อยู่นอกแนวเขตที่กำหนดไว้ (เช่น ชานกำแพง)
- ชาลา -เหมือนคำว่า ชาน แต่ถ้าเป็น ชานรอบอาคาร แต่เดิมเรียก ชาลารอบ
- ลาน -อิงกับสถานที่หรือสิ่งที่กำหนด แต่เดิมมีคำใช้เรียกชื่อลานแตกต่างกันไป

หลังคา ระบายด้านบน

- ชาน -เป็นที่โล่ง กลางแจ้ง ไม่มีหลังคาคลุม อยู่นอกชายคา
- ชาลา -ไม่มีหลังคาคลุม อยู่นอกอาคาร
- ลาน -ไม่มีสิ่งปกคลุม

พื้น ระบายด้านล่าง

- ชาน -ขึ้นอยู่กับพื้นที่ ถ้าเป็นนอกชานจะลดต่ำกว่าพื้นระเบียง
- ชาลา -เป็นพื้นระดับเดียวกับส่วนที่กำหนดไว้เป็นสำคัญ
- ลาน -ไม่มีวัสดุอื่นปูพื้นผิวนอกจาก ผิวดินธรรมดา

ระบายทางตั้ง กันส้วน

- ชาน -เป็นที่โล่งไม่กันฝน
- ชาลา -เป็นที่โล่งไม่กันฝน
- ลาน -เป็นที่โล่ง กลางแจ้ง

สรุปความหมายและลักษณะของพื้นที่ระเบียงจากพจนานุกรม

ตำแหน่งลักษณะของพื้นที่

พจนานุกรมฉบับบุกเบิก

- พื้นที่ระเบียงมีตำแหน่งต่อจากตัวห้องหรือตัวเรือนอาคาร วางตัวในด้านยาวตลอดตามตัวเรือน และมีชาน หรือชานนอก ชานแล่นเชื่อมต่อไปสู่พื้นดิน

พจนานุกรมทั่วไปและพจนานุกรมในทางสถาปัตยกรรม

- พื้นที่ระเบียงมีตำแหน่งต่อจากตัวห้องหรือตัวเรือนอาคาร โดยรอบ

ประโยชน์ใช้สอย

พจนานุกรมทั่วไปและพจนานุกรมในทางสถาปัตยกรรมและพจนานุกรมฉบับบุกเบิก

- จากพจนานุกรมไม่ได้ระบุลักษณะของกิจกรรมหรือประโยชน์ใช้สอยมากนัก พบว่ามีการระบุบางส่วน ในกลุ่มคำเดียวกันกับระเบียบ

เฉลียง - ใช้สำหรับนั่งเล่นหรือเดินติดต่อ, ใช้เป็นทางเดิน

พาไล - ใช้เป็นที่นั่งเล่นหรือประโยชน์อื่น ๆ ซึ่งไม่ใช่ห้องนอน

ลักษณะทางกายภาพ หรือองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมของพื้นที่ระเบียบ

พจนานุกรมฉบับบุกเบิก

พื้น ระบายด้านล่าง - ยกพื้นสูงพื้นระเบียบต่ำกว่าพื้นเรือน

ระนาบทางตั้ง กั้นส่วน ระเบียบ - มีฉากกั้นที่หัวท้าย(ด้านสกัดเรือน) ฝาเสี้ยว
เฉลียง, พาไล - ไม่กั้นฝาปล่อยโล่ง

หลังคา ระบายด้านบน - มีหลังคาคลุม ต่อจากตัวเรือน

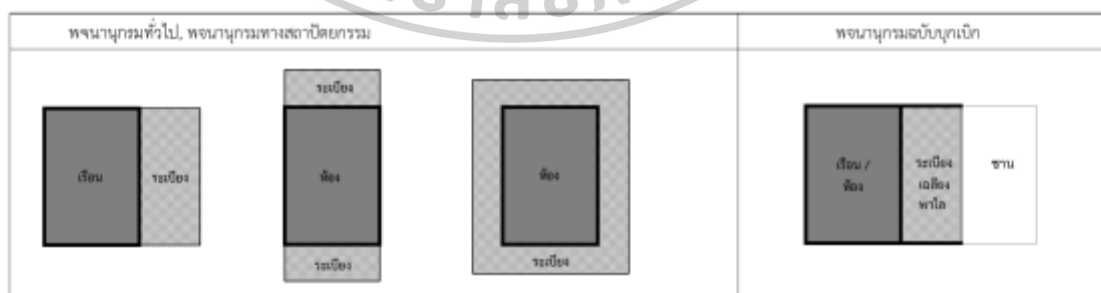
พจนานุกรมทั่วไปและพจนานุกรมในทางสถาปัตยกรรม

พื้น ระบายด้านล่าง - ยกพื้นสูงพื้นระเบียบต่ำกว่าพื้นเรือน

ระนาบทางตั้ง กั้นส่วน - ไม่กั้นฝาปล่อยโล่ง

หลังคา ระบายด้านบน - โล่ง, ไม่มีหลังคาคลุม

ในการระบุความหมายและลักษณะของระเบียบในพจนานุกรมจะพบว่า ในพจนานุกรมฉบับบุกเบิก เป็นการให้ความหมายตามลักษณะของสถาปัตยกรรมในยุคอดีต เรือนไทยแบบประเพณีและเรือนไทยพื้นถิ่นของราษฎรโดยทั่วไป ซึ่งมีความสัมพันธ์อ้างอิงกับ ห้องด้านในและชานด้านนอก โดยระเบียบเป็นพื้นที่ส่วนกลางระหว่างห้องกับชาน และมีระดับของการปิดล้อมที่แตกต่างตามลำดับ ส่วนพจนานุกรมทั่วไปและพจนานุกรมในทางสถาปัตยกรรม เป็นการให้ความหมายที่แตกต่างของลักษณะองค์ประกอบของระเบียบว่ามีลักษณะโล่ง โปร่งและมีตำแหน่งที่สัมพันธ์กับตัวอาคารหรือห้องด้านในเป็นหลัก

ภาพที่ 9 ตำแหน่งพื้นที่ระเบียบกับตัวอาคาร จากพจนานุกรม

การศึกษาความหมายของคำในเบื้องต้นจะเห็นถึงการระบุความหมายของคำที่เรียกโดยมีนัยยะที่สัมพันธ์กับรูปแบบและลักษณะทางกายภาพของระเบียบในอาคารที่ศึกษาในแต่ละเวลานั้น ๆ

- การระบุค่าและกลุ่มค่า - ระเบียบ, เฉลียง, พาไล
- การระบุลักษณะทางกายภาพ - ตำแหน่งรอบอาคาร ระหว่างในห้องหรือ
ในอาคารกับภายนอก
- พื้นที่ที่วิ่งไปวิ่งมามากกว่าห้อง

2.2.2 ระเบียบในสถาปัตยกรรมพื้นถิ่น

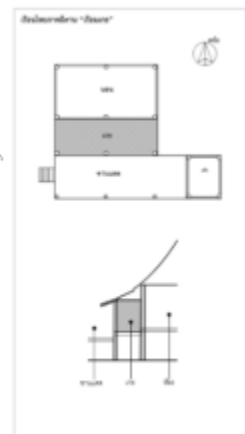
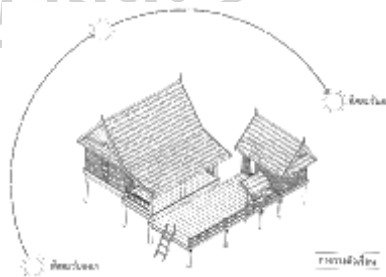
ระเบียบในที่อยู่อาศัยในภูมิภาคอื่นของไทย เปรียบเทียบลักษณะของระเบียบไทยในแต่ละภูมิภาค[12]
เรือนไทยภาคเหนือ

ภาพที่ 10 ตัวอย่างผังพื้นและรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียบ-ชาน ในบ้านไทยภาคเหนือ

เรือนกาแล พื้นที่ระเบียง หรือ “เต็น” เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ เต็น อยู่บริเวณด้านจั่วตอน
หน้าเรือน มีพื้นนอกชานมีระดับต่ำกว่าเต็นเชื่อมบันไดขึ้นเรือน

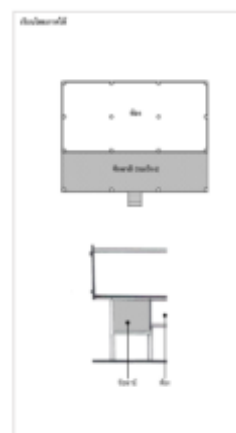
เรือนไทยภาคอีสาน

ภาพที่ 11 ตัวอย่างผังพื้นและรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียบ-ชาน ในบ้านไทยภาคอีสาน

เรือนเกย พื้นที่ระเบียง หรือ “เกย” หรือชานโล่ง (มีหลังคาคลุม) พื้นเกยระดับต่ำกว่าพื้นเรือน แต่สูงกว่าชานแดด ใช้นั่งเล่น รับแขก พักผ่อน ทานอาหาร ส่วนใหญ่อยู่ทิศใต้หรือทิศเหนือของเรือนนอน

เรือนไทยภาคใต้

ภาพที่ 12 ตัวอย่างผังพื้นและรูปตัด พื้นที่ ห้อง-ระเบียง-ชาน ในบ้านไทยภาคใต้

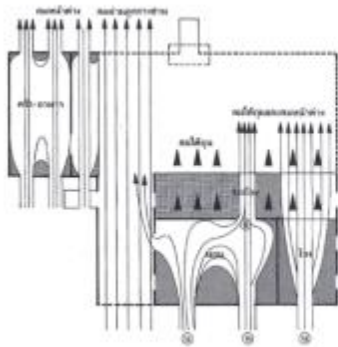
พื้นที่ระเบียง หรือ “ซื่อขามิ” เถลียงหรือระเบียง จะมีในเรือนเจ้านายระดับสูงเท่านั้นเรือนชาวบ้านธรรมดาต้องไม่เลียนแบบเรือนเจ้านาย มีขนาดไม่กว้าง

บ้านแต่ละภูมิภาคพื้นที่ระเบียงถูกเรียกไปด้วยชื่อที่แตกต่างกันตามภาษาถิ่น แต่มีลักษณะของการใช้สอยที่คล้ายคลึงกัน คือเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ ใช้นั่งเล่น รับแขกพักผ่อน ทานอาหาร ซึ่งเป็นกิจกรรมการอยู่อาศัยในช่วงเวลาเกือบทั้งวัน และตำแหน่งของพื้นที่ระเบียงมักเป็นพื้นที่เชื่อมระหว่าง ภายในห้องกับชานโล่งภายนอก มีระดับพื้นต่างจากพื้นห้องและชานนอกหรือภายนอกมีหลังคาคลุมให้เกิดร่มเงาลักษณะทางกายภาพและการใช้สอยของพื้นที่ระเบียง ในบ้านเรือนแต่ละภาค รวมถึงบ้านเรือนภาคกลาง สะท้อนถึงลักษณะพื้นฐานของการสร้างที่อยู่อาศัยที่เหมือนกันของคนไทย ซึ่งเป็นลักษณะของการอยู่อาศัยที่ยังสัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมผ่านพื้นที่ลักษณะแบบระเบียงทั้งเรือนไทยแบบดั้งเดิมและเรือนพื้นถิ่น

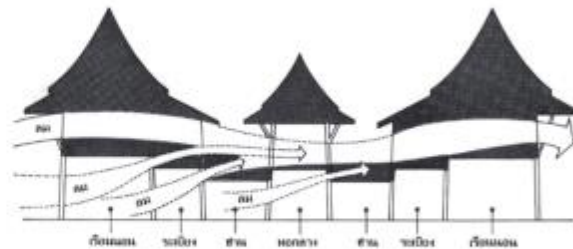
2.2.3 ลักษณะของระเบียงไทยและมิติที่มีร่วมกันในโลกตะวันออก

ความสัมพันธ์กับสภาพภูมิอากาศ

ประเทศไทยมีภูมิอากาศที่ร้อนชื้น มีฤดูฝนที่ตกหนัก และมีความชื้นสูง ในบ้านไทยการมีอยู่ของชาน ระเบียง นั้นเป็นส่วนอยู่อาศัยภายนอกห้องซึ่งปิดล้อมมีความทึบ ดังนั้นการออกมาอยู่อาศัยภายนอกจึงเป็นเพราะสภาพอากาศที่ร้อนอบอ้าว โดยใช้ การลดระดับ แบ่งแยกตั้งแต่พื้นห้องภายในพื้นระเบียง เป็นพื้นที่พักผ่อน และพื้นชานภายนอกเป็นที่เปิด โล่ง เพื่อระบายอากาศและไล่ความชื้น

การผสมผสานการระบายอากาศ และในร่มอากาศ

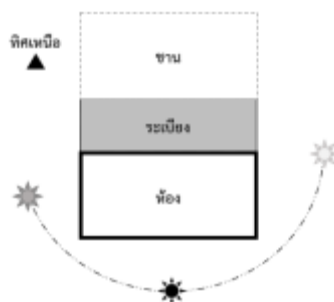
การผสมผสานการระบายอากาศ และในร่มอากาศ

ภาพที่ 13 ความสัมพันธ์ของลักษณะระเบียงไทยกับสภาพภูมิอากาศ

การปลูกเรือนสำหรับเป็นที่อยู่อาศัย จะปลูกสร้างกันอย่างไร ย่อมแล้วแต่ภูมิประเทศท้องถิ่น ดินฟ้าอากาศ วัตถุประสงค์สำหรับปลูกสร้าง ความเป็นอยู่และคติความเชื่อในลัทธิศาสนา เป็นเรื่องบังคับ ว่าถึงเรือนแบบไทยสมัยเก่า มักปลูกเป็นเรือนไม้ชั้นเดียวรูปสี่เหลี่ยมผืนผ้า ด้านข้างทางหนึ่งมีระเบียง ยกพื้นมีใต้ถุนสูง ชาวไทยแต่โบราณมีอาชีพส่วนใหญ่อยู่กับการเพาะปลูก จึงชอบสร้างบ้านปลูกเรือนอยู่ใกล้แม่น้ำ ลำคลอง หนองบึง เพื่อใช้น้ำทำประโยชน์ ในฤดูฝน ฝนตกหนัก ฤดูน้ำ น้ำท่วมล้นตลิ่ง พื้นที่สำคัญสำหรับบ้านจึงต้องยกสูงเพื่อหนีน้ำ ส่วนเรือนที่ปลูกอยู่ในกระบวนบ้านก็ยกพื้นให้สูง เพื่อใช้ประโยชน์ใต้ถุนในการทำงาน ในที่น้ำท่วมไม่ถึง ในป่าในเขา มีสัตว์ป่าสัตว์ร้าย ก็ยังปลูกเรือนยกพื้นสูงก็เพื่อกันภัยอันตรายในเวลาค่าคืน[10]

การปลูกเรือนไทยตั้งแต่สมัยอยุธยา จนถึงสมัยต้นรัตนโกสินทร์ ถ้าเป็นเรือนเดี่ยวหรือเรือนนอน มีคติถือกันว่าให้ปลูกเรือนตามตะวัน คือหันข้างเรือนไปทางทิศเหนือ-ทิศใต้ ถูกต้องตามทิศทางแดดลม ถ้าวางเรือนขวางตะวัน ด้านยาวของเรือนจะถูกแดดตะวันออก-ตะวันตกครบถ้วน ซึ่งถ้าพื้นที่ระเบียงอยู่ทางทิศตะวันตก จะถูกแดดบ่าร้อนจัดใช้ประโยชน์ไม่ได้ ใช้รับแขก พักผ่อน หรือนั่งเล่นในตอนบ่ายไม่ได้ และแดดอาจส่องเข้าไปถึงในประตูห้อง ในบางฤดู

การวางเรือนตามตะวัน พื้นที่ระเบียงที่อยู่ทิศเหนือ หรือทิศใต้ ระเบียงจะไม่ถูกแดดครบถ้วน และร่มเกือบตลอดทั้งวัน ใช้ประโยชน์ได้เต็มที่ และยังรับลมประจำที่เข้าจากหน้าต่างทิศใต้ หรือทิศตะวันตกเฉียงใต้ ผ่านออกประตูเรือนไปยังระเบียงและชาน

ภาพที่ 14 แสดงหลักในการวางเรือนและระเบียงในทิศทางที่สัมพันธ์กับ สภาพภูมิอากาศ แดด ลม ฝน

โดยทั่วไปในการวางผังของเรือน ดูตามหลักของการติดต่อเดินทางสัญจรเข้าสู่บ้าน แบ่งเป็น บ้านที่ตั้งริมแม่น้ำลำคลองกับบ้านที่ตั้งอยู่บนบกก็เข้าไปในแผ่นดิน ถ้าบ้านอยู่ริมแม่น้ำคลองมักจะหันด้านหน้า คือส่วนยาวของเรือนโดยหันด้านระเบียงออกทุกหลัง ไม่ว่าจะเป็นทิศใดก็ตาม ถ้าอยู่ตาม ดอนตามทุ่ง จะหันหน้าไปตามทางเดินหรือทางเกวียน[13]

ภาพที่ 15 บ้านราชกรูทั่วไปริมน้ำจากหนังสือพัฒนาการบ้านไทยภาคกลางประทีป มาลากุล

จะเห็นความสัมพันธ์ของพื้นที่ระเบียงที่เป็นส่วนหนึ่งในบ้าน (ไทยภาคกลาง) ในสมัยก่อนที่ไม่ได้มีการกั้นขอบเขตของที่ดินหรือบริเวณบ้านชัดเจน โดยเฉพาะบ้านเรือนขนาดเล็ก ที่มีเพียงตัวเรือนเดี่ยวลำดับในการใช้พื้นที่จากภายนอกสู่ภายในตัวเรือน จากพื้นที่สาธารณะที่ อ่างอิงจากทางสัญจร ขึ้นสู่ชานและระเบียงก่อนถึงตัวห้อง ภายในพื้นที่ส่วนตัว พื้นที่ระเบียงทำหน้าที่เป็นเหมือนพื้นที่กั้นชน ทำหน้าที่แบ่งแยกและเชื่อมระหว่างระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่ส่วนรวม และความสัมพันธ์ของพื้นที่ระเบียงกับการใช้อยู่อาศัย ที่เลือกวางระเบียงในทิศทางที่จะไม่ถูกแดดรบกวนและร่มเกือบตลอดทั้งวัน ก็แสดงถึงความสำคัญอย่างใกล้ชิดของพื้นที่ระเบียงที่อยู่ในบ้านไทยได้อย่างดี

การก่อสร้างที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมนั้น ยังยึดโยงความสัมพันธ์ของการอยู่อาศัยที่พึงพาธรรมชาติ ตั้งแต่ภายในห้องถึงระเบียง ชานสู่ภายนอก ลักษณะพื้นที่ที่แตกต่างกันที่สามารถปรับเปลี่ยนการอยู่อาศัยให้เหมาะสมสอดคล้องกลมกลืนกับสิ่งแวดล้อมธรรมชาติ

ภาพที่ 16 แผนภาพแสดง ความสัมพันธ์ของสามพื้นที่ที่เกี่ยวข้องกันในเรือนไทยแบบดั้งเดิม จากภายนอกสู่ภายใน

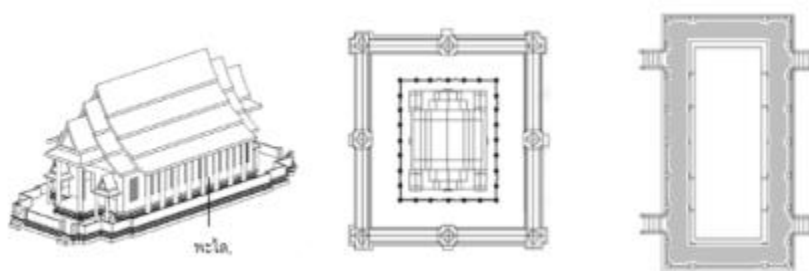
คติความเชื่อที่เกี่ยวข้องกับพื้นที่ระเบียง

จากคติความเชื่อในการปลูกเรือน เหตุที่เรือนไทยสมัยก่อนต้องมีพะ หรือมีระเบียง ก็เพราะเรือนไม่มีระเบียง เขาถือว่าเป็นเรือนของผี หรือเรือนของเทวดา เช่น ศาลพระภูมิและระเบียงเรือน ต้องทำพื้นลดต่ำจากตัวเรือน มิฉะนั้นรูปเรือนก็ไม่ใช่รูปโรงก็ไม่เชิงเป็นครึ่งๆ กลางๆไม่พบเรือนไทยมีระเบียงทั้งสองข้างของตัวเรือน เขาไม่ทำกันเพราะเขาถือ เรียกชื่อว่าแรงกระพือปีก ขึ้นทำมีแต่อัปมงคล จะใช้แต่กับศาลาหรือโบสถ์วิหาร ซึ่งมักมีระเบียงรอบตัว ถ้าระเบียงมีขนาดกว้างก็มีเสารับอีกที เรียก เสารายเสาเฉลียง ระเบียงรอบด้านเรียกวาเฉลียง[10]

การปรากฏของพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมทางศาสนา

พื้นที่ระเบียงมีความเกี่ยวเนื่องกับพื้นที่เฉพาะสำคัญในพุทธศาสนาเช่นเดียวกันตัวอย่างเช่น ระเบียงคต สีมา ฝาผนัง กำแพงแก้ว ซึ่งผูกกับคติความเชื่อตามโลกทัศน์เดิมใน อดีตของมนุษย์[14] สะท้อนลักษณะร่วมของพื้นที่ ทางศาสนาและการอยู่อาศัย การกำหนดขอบเขตเพื่อให้เกิดสภาพแวดล้อมของการใช้ที่แตกต่างกันโดยยังมีลำดับและระดับของกรปิดล้อมที่เชื่อมโยงแต่ละพื้นที่เข้าหากันสามารถสรุปลักษณะสำคัญของพื้นที่ในทางพุทธสถานได้ 3 ประการ

1. ใช้อธิบายลักษณะในแต่ละส่วนที่มี “ขอบเขต” และ “เส้นแบ่ง”
2. สะท้อนความหมายและลักษณะการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน
3. มีลำดับความสำคัญในการใช้พื้นที่ในการปฏิบัติที่ต่างกัน

ภาพที่ 17 ลักษณะของพื้นที่ระเบียงในพื้นที่ทางศาสนา

การใช้สอย

ศาสตราจารย์ ม.ร.ว. คึกฤทธิ์ ปราโมช เขียนเล่าถึง ความยืดหยุ่นในการใช้สอยของเรือนไทยไว้ว่า “...เดี๋ยวนี้เราต้องมีห้อง จะนอนก็ต้องห้องหนึ่ง จะกินก็ต้องอีกห้องหนึ่ง จะรับแขกก็ต้องอีกห้องหนึ่ง คนโบราณ เขาไม่มีห้อง เขาอยู่หลังไหนก็หลังนั้น กินก็ที่นี่ นอนก็ที่นี่ แยกไปใครมา ก็รับกันที่นั่น...” ซึ่งแสดงถึงความหลากหลายของลักษณะของที่วางที่สามารถปรับเปลี่ยน รองรับการใช้กิจกรรมที่แตกต่างได้ในแต่ละหน่วยเรือนนั้น ในเรือนไทยแต่ละหลังประกอบด้วย ห้องภายในและส่วนระเบียงหน้าห้องที่รองรับการใช้กิจกรรมที่หลากหลายและแตกต่างกัน เป็นพื้นที่อเนกประสงค์ในสวนหน่วยเรือนนั้น ในบ้านไทยเดิมการใช้สอยระเบียง เป็นที่นั่งเล่น นอนเล่น รับแขก พักผ่อน เป็นที่สว่างแต่ไม่ถูกแดด[15]

การอยู่อาศัย นั่ง นอน กับพื้นบ้านแบบไทยวิถีชีวิต การอยู่อาศัยภายในไม่ได้เป็นอย่างชาวยุโรป ในหนังสือชื่อ “ดินแดนแห่งพระอาทิตย์” (In the Lands of the Sun) บันทึกของ พระโอรสธิดา ราวิลเลล์แห่งสวีเดน (H.R.H. Prince Wilhelm) ในปี พ.ศ. 2454

“การนั่งกับพื้นเป็นประเพณีเดิมของไทย เมื่อคิดถึงเรือนแบบเก่าซึ่งยกพื้นสูง และขุดคูไว้สะอาดเป็นมัน ก็ไม่มีเหตุจำเป็นอย่างไรจะต้องนั่งเก้าอี้ ส่วนเรื่องชาวตะวันตกและชาวจีน แต่เดิมปลูกบ้านอยู่กับพื้นดินไม่ยกพื้น เป็นอย่างโรงมากกว่าเรือน ก็มีความจำเป็นจะต้องสร้างเป็นเก้าอี้สำหรับนั่ง จะนั่งกับพื้นไม่ได้”

การนั่งกับพื้นเรือนของกลุ่มเจ้าบ้านและกลุ่มผู้มาเยือน สัมพันธ์กับประเพณีการถอตรงเท้าของชาวไทยก่อนขึ้นเรือน มาจากคติครั้งที่ยังนั่งกับพื้นนั่นเอง[15]

สัดส่วนของพื้นที่ระเบียงของการใช้อาศัย

จากเอกสารเรือนไทยเดิมของรองศาสตราจารย์ฤทัย ใจจงรัก จากการเก็บข้อมูลโดยการเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่ใช้สอยในบ้านไทยภาคกลาง ไว้ได้แบ่งการเปรียบเทียบสัดส่วนเป็น 3 พื้นที่หลัก คือ

1. พื้นที่ห้องนอน
2. พื้นที่ระเบียง
3. พื้นที่ชาน

เช่นเดียวกับข้อมูลในงานวิจัยของ รศ. ผุศติ ทิพทัส เรื่องบ้านในกรุงเทพฯ :รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี ที่ได้พูดถึงขนาด และสัดส่วนของพื้นที่ระเบียงในบ้านพักอาศัยแบบเรือนไทยภาคกลางว่า ระเบียงนั้นติดต่อกับห้องภายในเชื่อมออกสู่นอกชาน เป็นพื้นที่โปร่งไม่มีฝาผนัง มีหลังคาคลุม กว้างประมาณ 1.50-2.00 เมตร ระดับพื้นอาจลดต่ำกว่าห้องในตัวเรือน หรืออาจระดับเดียวกันก็ได้ แต่นอกชานต้องมีระดับพื้นต่ำกว่าห้องในตัวเรือน เนื้อที่ใช้สอยในเรือนเดี่ยวหลัง เนื้อที่ภายในแบ่งเป็น ส่วนนอน เนื้อที่ระเบียง และเนื้อที่ชานระเบียงใช้เป็นส่วนรับแขก และทำงานบ้าน

สัดส่วนของเนื้อที่โดยเฉลี่ยในเรือนไทยภาคกลางมีดังนี้

เรือนนอน	ประมาณ 40% ของเนื้อที่ทั้งหมด
ระเบียง	ประมาณ 20% ของเนื้อที่ทั้งหมด
ชาน	ประมาณ 40% ของเนื้อที่ทั้งหมด

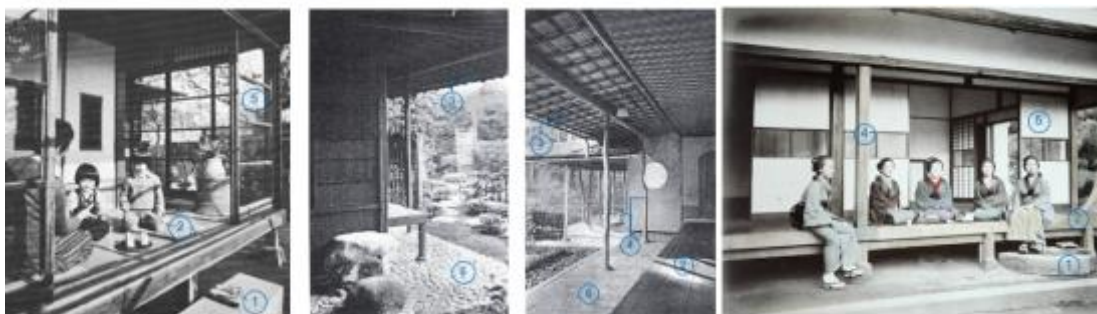

ภาพที่ 18 สัดส่วนและการอยู่อาศัยบนพื้นที่ระเบียงภาพถ่ายจากหนังสือเรือนไทยเดิม ฤทัย ใจจงรัก

ซึ่งระเบียง เป็นพื้นที่ในระหว่างภายในเรือนกับภายนอก สัมพันธ์กับใช้พื้นที่ทำกิจกรรมในชีวิตประจำวัน เป็นทั้ง พื้นที่รับแขก พื้นที่พักผ่อน และพื้นที่ทำงานชานและระเบียงเมื่อรวมกัน จะมีสัดส่วนถึง 60% มากกว่าพื้นที่ภายในของห้อง แสดงให้เห็นว่าลักษณะของที่วางแบบพื้นที่ระเบียงและที่วางแบบพื้นที่ชานมีความสำคัญต่อการอยู่อาศัย ในบ้านเรือนไทย

วัฒนธรรมการใช้สอยพื้นที่แบบระเบียง ในการนั่งพื้น การถอดรองเท้าก่อนขึ้นเรือน พบในที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นเช่นกัน กิจกรรมที่เกิดขึ้นบนพื้นระเบียงสัมพันธ์กับการอยู่อาศัยและการเชื่อมความสัมพันธ์ระหว่างคนในบ้าน เป็นพื้นที่นั่งทำงาน พื้นที่เลี้ยงเด็กเป็นพื้นที่พบปะพูดคุย แทนเฟอร์นิเจอร์เป็นที่นั่งจากสวนด้านนอก นั่งดื่มชากับแขกพื้นบนระเบียงแบบญี่ปุ่น ความยืดหยุ่นในการใช้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย มีลักษณะที่ไม่เป็นทางการและเชื่อมกับกิจกรรมการอยู่อาศัย ความ

คล้ายคลึงกันของลำดับ ในการจัดวางลักษณะที่ว่าง ความสัมพันธ์ของพื้นที่ภายในห้องกับพื้นที่ภายนอก และคุณสมบัติของที่ว่างในมิติที่เกี่ยวกับระบบแสงธรรมชาติ ที่ใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย

ภาพที่ 19 ลักษณะของการอยู่อาศัยบนพื้นที่ระเบียงในบ้านญี่ปุ่นแบบประเพณี

ความเชื่อมโยงกับธรรมชาติลักษณะร่วมที่คล้ายคลึงกันของที่ว่างแบบระเบียงไทยและญี่ปุ่น ก็ถูกพูดถึงผ่านมิติ *ความสลัว* ในงานสถาปัตยกรรม มิติที่เชื่อมโยงกันของสถาปัตยกรรมในโลกตะวันออก

ลักษณะและคุณสมบัติของที่ว่าง

“การได้ อาศัย+อยู่ เรือนไทย ปรากฏขึ้นต่อใจตั้งแต่ก้าวแรกที่ย่างเข้าสู่...ได้สัมผัส*ความขลัง* แห่งเรือน รู้สึกดังว่าเรือนนี้ตื่นมีชีวิตขึ้นมาอย่างเจียบ ๆ...สังัด...ถ่อมตัว...”[11]

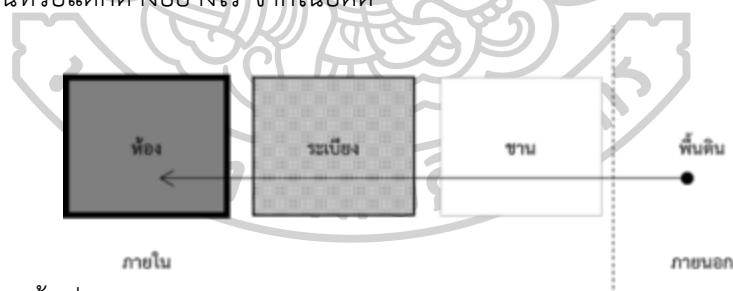
ในการศึกษาตัวอย่างของบ้านไทยจะทำการศึกษาเริ่มต้นที่ เรือนไทยภาคกลางจากเอกสารปาฐกถาชุด “สิรินธร” เรื่องสถาปัตยกรรมไทย ของ นิจ หิณชิระนันท์ ได้อธิบายถึงลักษณะร่วมกันของเรือนไทยที่อยู่อาศัยในอดีต และรูปแบบสถาปัตยกรรมพื้นบ้านว่าเป็นที่อยู่ของสามัญชนภาคกลางแบ่งพื้นที่หลักได้สามส่วนและสรุปลักษณะเด่นชัดของเรือนไทยที่ระบุถึงลักษณะและคุณสมบัติของที่ว่างสำคัญในการอยู่อาศัยในเรือนไทย เรื่องระบบแสงตามธรรมชาติ จำแนกเป็น 3 ระดับตามความเข้มอ่อน 3 ส่วนของบ้าน

- ส่วนแรก **ที่ตัวเรือน** พื้นที่ส่วนตัว เป็นที่มีแสงสลัว ไม่ถึงสว่าง เก็บรักษาของ สำคัญ เป็นที่หลบนอน ต้องการแสงสลัว
- ส่วนสอง **ที่ชานหรือระเบียงหรือพะไล** เป็นที่มีแสงสว่าง แต่ไม่ถึงถูกแดด ใช้เป็นที่นั่งเล่น นอนเล่น รับแขก พักผ่อน เป็นที่สว่างแต่ไม่ถูกแดด
- ส่วนสาม **ที่นอกชาน** เป็นที่มีแสงแดดกับมีแสงเดือนในเวลาค่ำคืน พื้นที่ยกหนีขึ้นมาจากพื้นดิน มีหน้าที่เชื่อมเรือนหลายหลังเข้าด้วยกัน รองรับารขยายเรือนเพิ่ม มีการปลูกต้นไม้กระถางอ่างบัว แทนพื้นดิน

ภาพที่ 20 พื้นที่ระเบียงและชานกลาง พระตำหนักทับขวัญเป็นพระตำหนักแบบเรือนไทยหมู่ใหญ่ จังหวัด นครปฐม

สิ่งที่เป็นลักษณะเด่นชัดของเรือนไทยที่ระบุถึงลักษณะและคุณสมบัติของที่ว่าง ในการอยู่อาศัยในเรือนไทย เรื่องระบบแสงตามธรรมชาติ 3 ระดับตามความเข้มอ่อน 3 ส่วนของบ้าน ทำให้เห็นถึงลักษณะสำคัญของการปิดล้อมของพื้นที่ ที่ทำให้เกิดการรับรู้เรื่องความสว่าง – ความมืด ในที่อยู่อาศัย ซึ่งคล้ายกับคุณสมบัติของที่ว่างในบ้านญี่ปุ่นที่กล่าวถึงความสลัว[16] ลักษณะของพื้นที่แต่ละส่วนในบ้านไทยที่มี “ขอบเขต” และ “เส้นแบ่ง” ที่สะท้อนความหมายและลักษณะการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน พื้นที่ระเบียงในการใช้งานในอดีตนั้น มีลักษณะของการอยู่อาศัยที่สัมพันธ์และเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อม “ระหว่างภายในกับภายนอก” พื้นที่ที่ถูกเรียกว่า “ระเบียง” ในที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน เหมือนหรือแตกต่างอย่างไร จากในอดีต

ภาพที่ 21 ลำดับพื้นที่ใช้สอยใน “เรือนไทย”

ความสัมพันธ์ระหว่างความสว่าง ความสลัว และความมืด ในที่อยู่อาศัย

บรรยากาศในงานสถาปัตยกรรมในอดีตโดยเฉพาะในบ้านของทางตะวันออก ความมืด ความสลัวภายในอาคารมาพร้อมความ สงบ สงัด เป็นเสน่ห์ที่ปรากฏภายในงานสถาปัตยกรรมในโลกตะวันออก ในหนังสือเรื่อง In Praise Shadow เียรเงาสลัว ของจุนจิโร ทานิชากิ ได้พูดถึงสุนทรีย์ของความสลัวที่เกิดขึ้นภายในบ้านกับวิถีชีวิต การอยู่อาศัยของชาวตะวันออกและการเข้ามาแทนที่ความสลัวแสงจากธรรมชาติ ด้วยแสงจากไฟฟ้าและวิถีชีวิตแบบชาวตะวันตก ซึ่งได้เปรียบเทียบถึง

ความแตกต่างระหว่างชาวตะวันออกกว่า ความมืดเป็นสิ่งที่พึงยอมรับและถ้ามีแสงน้อยก็ยอมรับว่าน้อย รายละเอียดของสิ่งต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยก็สอดคล้องต่อความเข้าใจที่จะอยู่กับความสลัว ที่ผ่านเข้ามาจากพื้นที่ภายนอกสู่ระเบียงและผนังโซลิดกึ่งโปร่ง ต่างจากชาวตะวันตกที่จะทำทุกทางที่จะกำจัดความมืดและสร้างความสว่างในทุกที่ ด้วยโคมไฟ ตะเกียง และไฟฟ้าในปัจจุบัน

ความสลัวที่ถูกพูดถึง ปรากฏในลักษณะของงานสถาปัตยกรรมในระดับภูมิภาคที่มีสภาพทางภูมิอากาศคล้ายกัน โดยเฉพาะสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นที่จำเป็นต้องมีการระบายอากาศที่ดีลักษณะโปร่งโล่ง เช่น บริเวณพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก หรือที่เรียกว่าพื้นที่ “สีเทา” เช่น พื้นที่ระเบียง พื้นที่โล่งในร่ม พื้นที่ที่มีแสงสลัวที่อยู่ระหว่างภายนอกอาคารกับพื้นที่ภายในห้อง[17] ซึ่งแตกต่างจากรูปแบบงานสถาปัตยกรรมตะวันตกทั่วไปที่มีลักษณะปิดทึบมากกว่า ลักษณะของพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก เป็นลักษณะที่เกิดจากการมีเส้นขอบเขตรอบอาคารที่ไม่ชัดเจนอยู่ร่วมกับธรรมชาติภายนอกทำให้เกิดบรรยากาศที่มีความเฉพาะของที่อยู่อาศัยในแบบตะวันออก พื้นที่กึ่งในกึ่งนอกนี้ ถ้าจะเข้าใจในภาพรวมซึ่งเป็นรากฐานวิธีคิดแบบตะวันออก ชาตรี ลดาลลิตสกุล ได้ให้การอธิบายไว้ว่าก็คือสิ่งที่ “เป็นอะไรที่แจ่มชัดและคลุมเครือได้ในเวลาเดียวกัน”

ระเบียงในบ้านจีน, บ้านไทย และบ้านญี่ปุ่น

ในการศึกษาการสร้างงานสถาปัตยกรรมในด้านที่มีความสัมพันธ์ระหว่างองค์ประกอบทางกายภาพ สังคมและวัฒนธรรม การก่อสร้าง ในทวีปเอเชียโดยเฉพาะบ้านพักอาศัย ของไทย จีน ญี่ปุ่น ที่มีเอกลักษณ์และมีวิวัฒนาการที่สอดคล้องกับสภาพความเป็นอยู่และสภาพแวดล้อมธรรมชาติ[18]

ภาพที่ 22 พื้นที่ระเบียง “พื้นที่สีเทา” บริเวณพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก

- บ้านไทยภาคกลาง มีอากาศร้อนและมีความชื้นสูง ทำให้บ้านไทยทั่วไปต้องมีการระบายอากาศที่ดี การจัดกลุ่มอาคารประกอบด้วย เรือนยกพื้นสูงหลายหลังเชื่อมกันด้วยชานโล่งเสมือนพื้นดินชั้นบนของที่อยู่อาศัย ระเบียงเป็นส่วนที่อยู่ต่อออกมาจากส่วนของห้อง ต่อกับชานนอก ชายคายื่นยาวกันแดด ฝน เข้าภายในอาคาร คลุมพื้นที่ระเบียง

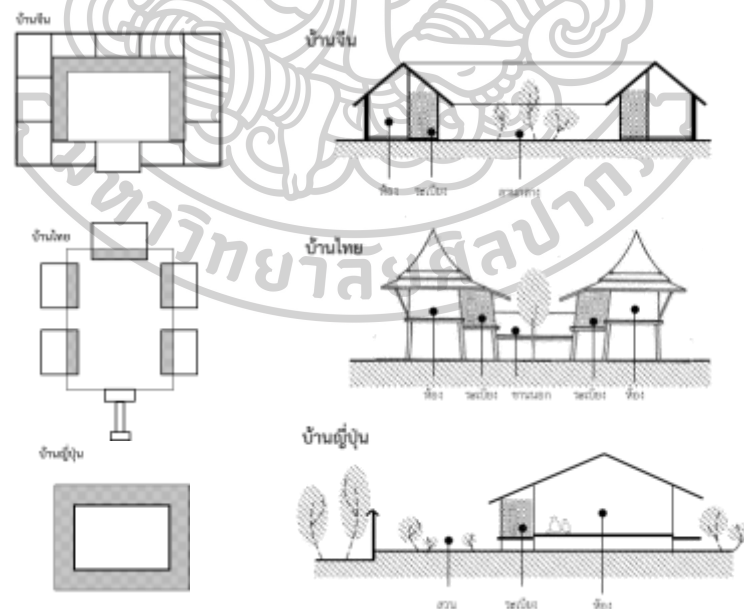
ระบบแสงตามธรรมชาติ จำแนกเป็น 3 ระดับตามความเข้มอ่อน 3 ส่วนของบ้าน

- ที่ตัวเรือน เป็นที่มีแสงสลัว ไม่ถึงสว่าง พื้นที่ค่อนข้างมืด
- ที่ชานใน หรือระเบียงหรือพะไล เป็นที่มีแสงสลัว แต่ไม่ถึงถูกแดดคุณภาพของแสงบนพื้นที่ ระเบียงเข้ามาจากด้านข้าง
- ที่นอกชาน เป็นที่มีแสงสว่าง แสงแดดกับมีแสงเดือนในเวลาค่ำคืน

- บ้านจีน แนวความคิดอาคารประสานกันด้วยแกน (axis) ลำดับของ สวนและลาน (court) การปลูกอาคารล้อมลาน หน้าหน้าเข้าภายในลานมีเฉลียงภายใต้ชายคายื่นมากโดยรอบเปิดออกสู่ลาน ระดับห้องและระดับเฉลียงจะยกสูงกว่าระดับลาน การจัดสวน การสร้างความเป็นธรรมชาติขึ้นมาให้สอดคล้องกับธรรมชาติที่มีอยู่เดิม ความคิดสร้างสรรค์ในการจัดสวนของชาวจีนมีผู้กล่าวไว้ว่า

“ปรากฏการณ์ที่เหมือนเกิดขึ้นจากธรรมชาติถึงแม้ว่าจะเป็นฝีมือมนุษย์”

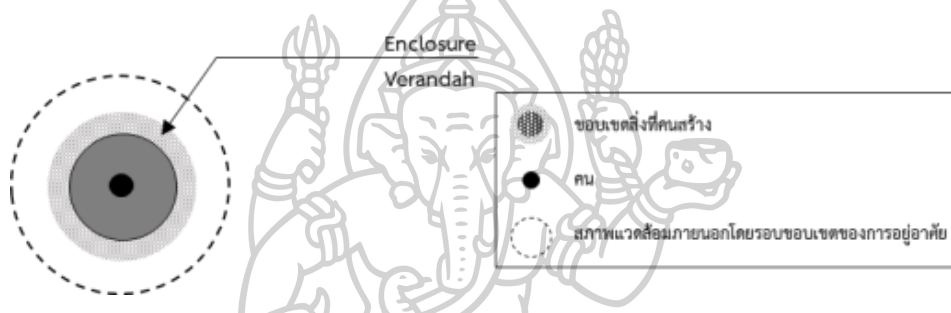
- บ้านญี่ปุ่น มีผู้กล่าวว่า ในฤดูหนาวทุกคนจะอยู่ที่ใดในบริเวณบ้านที่มีผนังห้อม ล้อมเพื่อช่วงเพิ่มความอบอุ่นได้ แต่ฤดูร้อนนั้นจำเป็นต้องอยู่ในที่ที่มีการระบายอากาศอย่างเหมาะสม เน้นความสัมพันธ์อย่างใกล้ชิดระหว่าง ภายในบ้านกับสวนภายนอกบ้าน บ้านโดยทั่วไปมักติดอยู่กับสวน ผู้อยู่อาศัยนั่งอยู่ในบ้านจะมองเห็นสวน เป็นการนำธรรมชาติเข้ามาสู่ชีวิตความเป็นอยู่ มีเฉลียง (veranda) ที่ทำหน้าที่เหมือนทางเดิน และใช้นั่งเล่นได้ เฉลียงมีความสำคัญต่อการเปิดประตูขยายห้อง เพราะเมื่อมองผ่านเฉลียงจะเห็นถึงความต่อเนื่องโดยตรงกับสวนภายนอก

ภาพที่ 23 เปรียบเทียบลักษณะการจัดผังและรูปตัดแสดงการวางพื้นที่ระเบียงในบ้านจีน, บ้านไทย, บ้านญี่ปุ่น

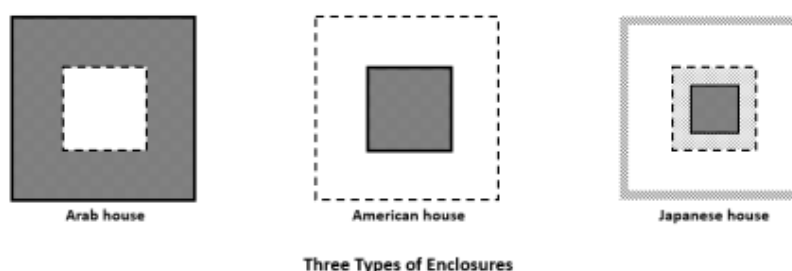
จากลักษณะของสภาพอากาศ และพื้นฐานของระบบการก่อสร้าง ที่อยู่อาศัยทั้งของไทย จีน และญี่ปุ่น โดยเฉพาะลักษณะและคุณสมบัติของพื้นที่ระเบียงในบ้านญี่ปุ่นกับไทย การจัดองค์ประกอบทางกายภาพที่ทำให้เกิดความโปร่งในส่วนที่เกิดการรับรู้อากาศประกอบ ความโปร่งที่เกิดขึ้นบริเวณระเบียง รูปแบบของพื้นที่ระเบียงที่มีองค์ประกอบของเสาลอยที่รับชายคา หรือส่วนของอาคารด้านบน และลักษณะโล่งเป็นคุณสมบัติสำคัญของพื้นที่ที่เหมาะสมกับวิถีชีวิตเดิมสังคมในอดีต[17]

ลักษณะร่วมกันของแนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในระหว่างภายในและภายนอกความเป็น *พื้นที่สลัว* การนำธรรมชาติเข้ามาสู่ชีวิตความเป็นอยู่ โดยมีพื้นที่ใต้ชายคาพื้นที่ *เฉลียง ระเบียง* เป็นพื้นที่เชื่อมต่อ พื้นที่กึ่งในกึ่งนอกที่สัมพันธ์กับกิจกรรมการอยู่อาศัยภายในที่ หลากหลาย การเป็นพื้นที่ทางสังคมในครอบครัว ในระหว่างพื้นที่ภายนอกกับพื้นที่ภายในห้อง

ภาพที่ 24 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่วางในการอยู่อาศัยของคนในงานสถาปัตยกรรมโลกฝั่งตะวันออก

แนวคิดเรื่องความสัมพันธ์ในระหว่างภายในและภายนอก *พื้นที่กึ่งในกึ่งนอก* พื้นที่ *เฉลียง ระเบียง* ในหนังสือของ ยากิ โทจิ ได้เปรียบเทียบลักษณะของพื้นที่ในระหว่างในที่อยู่อาศัยแบบตะวันตก และตะวันออกโดยเปรียบเทียบจากลักษณะที่แตกต่างระหว่างบ้านญี่ปุ่นบ้านอาหรับและบ้านแบบชนบทอเมริกันในการสร้างพื้นที่ปิดล้อมจะเห็นว่า มีความแตกต่างของการสร้างขอบเขตของผนังบนพื้นที่ตั้ง บ้านอาหรับจะสร้างผนังที่ปิดล้อมเต็มขอบเขตของพื้นที่ตั้งล้อมรอบมีพื้นที่เปิดโล่งภายใน, ในแปลนบ้านชนบทของอเมริกันบ้านประกอบด้วยประตูและหน้าต่าง พื้นสนามหน้าภายนอกไม่มีการล้อมขอบเขตพื้นที่ ตรงข้ามกับบ้านญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการสร้างเส้นขอบเขตล้อมรอบยังมีพื้นที่ล้อมรอบนอกของผนังอีกชั้น เป็นลักษณะของการสร้างพื้นที่ปิดล้อมของบ้านญี่ปุ่นที่มีองค์ประกอบที่เบาบาง ตรงข้ามกับผนังที่ตันของบ้านอาหรับ[19]

Three Types of Enclosures

ภาพที่ 25 ลักษณะของการสร้างพื้นที่ปิดล้อมเปรียบเทียบจากที่อยู่อาศัยแบบตะวันตกและตะวันออก

ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายในอาคารกับพื้นที่ภายนอกนั้น พื้นที่ระเบียงในบ้านแถบภูมิภาคเขตร้อนชื้น จะมีลักษณะของพื้นที่ที่มีความคลุมเครือไม่ชัดเจนอยู่ระหว่างภายใน กับภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะที่แตกต่างของการสร้างขอบเขตการปิดล้อมของอาคารในโลกตะวันออก การตั้งธรรมชาติเข้ามาสู่นบ้านและเปิดพื้นที่ภายในออกไปสู่ภายนอกคือวิธีการอยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออกในอดีตที่สัมพันธ์กับธรรมชาติ การอยู่อาศัยที่พึ่งพิงเชื่อมโยง กับการเปลี่ยนแปลงของธรรมชาติภายนอก แดด ลม ฝน จนทำให้เกิดลักษณะของการสร้างการปิดล้อมระหว่างภายในกับภายนอก

จากการทบทวนวรรณกรรม

การศึกษาลักษณะของระเบียง จากความหมายในการอธิบายศัพท์ที่ผูกอยู่กับลักษณะรูปแบบทางกายภาพบางอย่าง และในด้านของประโยชน์ใช้สอยของระเบียงซึ่งมีคุณสมบัติในการใช้อยู่อาศัยพักผ่อน อนุเคราะห์สงฆ์ในครอบครัวจากความสลับของพื้นที่ 3 ส่วนนี้จะนำมาใช้ในการศึกษาข้อมูลเพื่อนำมาเปรียบเทียบลักษณะของระเบียงในบ้านไทยจากอดีตถึงปัจจุบัน

การระบุค่าและกลุ่มคำ	- ระเบียง, เฉลียง, พาไล
ประโยชน์ใช้สอย	- ประเภทของกิจกรรมการใช้สอย
การระบุลักษณะทางกายภาพ	- ตำแหน่งพื้นที่ระเบียงของอาคารกับภายนอก
	- องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม

2.3 ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย พ.ศ.2325 - พ.ศ.2560 (235ปี) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร

รวบรวมรูปแบบของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยของไทย ในพื้นที่กรุงเทพมหานครโดยแบ่งการศึกษาตามลำดับเวลา จากอดีตถึงปัจจุบัน พ.ศ.2325 - พ.ศ.2560 แบ่งเป็น 5 ช่วง(ช่วงละ50ปี) โดยศึกษาพื้นที่ระเบียงที่อยู่ในที่อยู่อาศัยหลากหลายประเภท ตามพัฒนาการเปลี่ยนแปลงของประเภทที่อยู่อาศัยโดยทั่วไปจากงานวิจัยเรื่อง บ้านในกรุงเทพฯ: รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี. รศ. ผุศดี ทิพทัส เป็นหลัก[1] [20]

- เอกสารอ้างอิงในการค้นคว้าข้อมูลของพัฒนาการและรูปแบบที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร
- งานวิจัยเรื่อง บ้านในกรุงเทพฯ: รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี. รศ. ผุศดี ทิพทัส (2546)
 - พัฒนาการแนวความคิดและรูปแบบของงานสถาปัตยกรรม อดีต ปัจจุบัน อนาคต (2536)
 - พัฒนาการบ้านไทยภาคกลาง. ม.ล. ประทีป มาลากุล (2530)

- สถาปัตยกรรมย้อนมองอดีต พินิจปัจจุบัน รศ. ผุศดี ทิพทัส (2535)
- แผนที่ชุมชนรัตนโกสินทร์. สำนักผังเมือง กรุงเทพมหานคร.(2547)
- ปาฐกถา ชุด “สิรินธร” เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย. นิจ หิณูชีระนันท์ (2536)
- สืบค้นข้อมูลจากการเว็บไซต์

แบ่งการศึกษา 2 ส่วน คือ

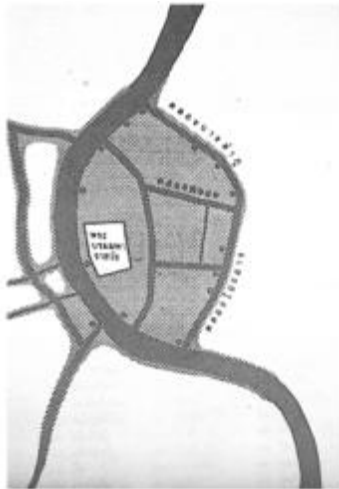
ข้อมูลทางเศรษฐกิจ, สังคมและวัฒนธรรม

- ผู้ใช้

ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

- การระบุชื่อ (ระเบียง / เฉลียง / พาไล)
- รูปแบบทางสถาปัตยกรรม
- ประเภทที่อยู่อาศัย
- ผังพื้น
- ขนาดพื้นที่
- ประโยชน์ใช้สอย
- องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม
- สภาพแวดล้อม

- แผนที่กรุงเทพมหานคร
- แสดงบริเวณที่กักอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 1 - 3

- แผนที่กรุงเทพมหานคร
- แสดงบริเวณที่กักอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 4

- แผนที่กรุงเทพมหานคร
- แสดงบริเวณที่กักอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 5

- แผนที่กรุงเทพมหานคร
- แสดงบริเวณที่กักอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 6

- แผนที่กรุงเทพมหานคร
- แสดงบริเวณที่กักอาศัยในสมัยรัชกาลที่ 7 - 9

ภาพที่ 26 แผนที่กรุงเทพมหานคร การขยายตัวของเขตที่อยู่อาศัยใน 5 ช่วงเวลา (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560)
ตัวอย่างของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย 5 ช่วงเวลา พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560 (ช่วงละ 50 ปี)

ช่วงที่ 1) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)

ช่วงที่ 2) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

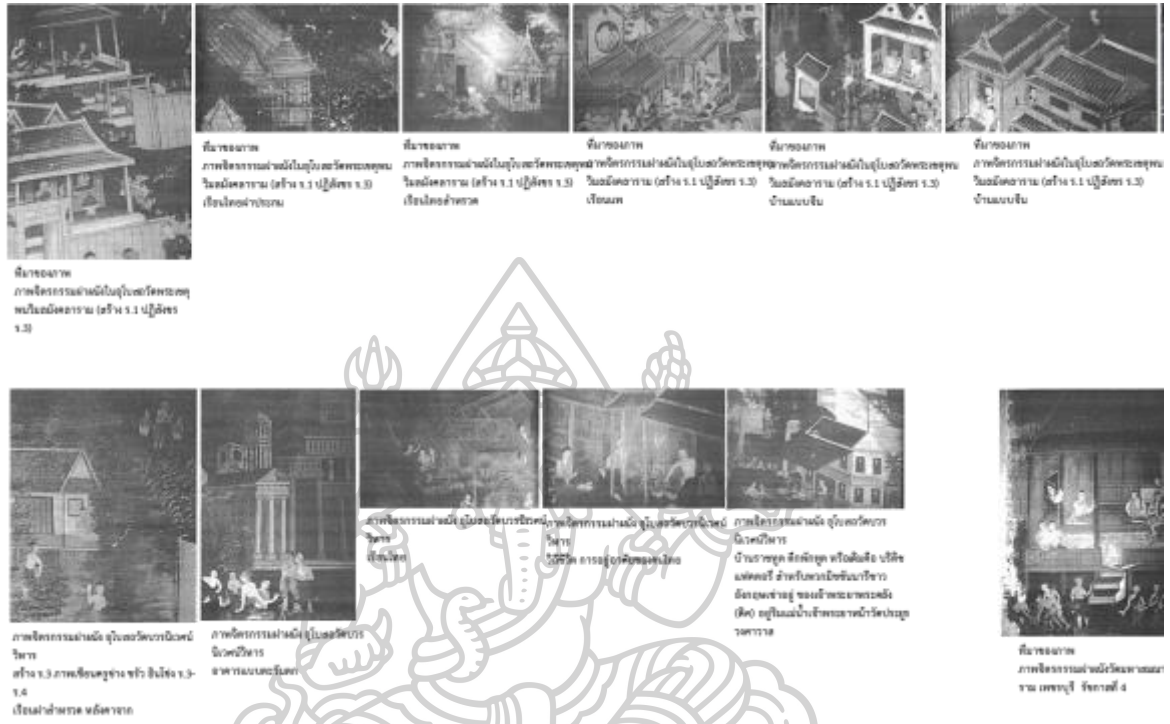
ช่วงที่ 3) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

ช่วงที่ 4) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

ช่วงที่ 5) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

ช่วงที่ 1) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)

ค้นคว้าข้อมูลจาก ภาพจิตรกรรมฝาผนังลักษณะที่อยู่อาศัยและสภาพ สังคม ที่ปรากฏใน อุโบสถวัดที่สร้างในยุคนั้น และอาคารที่มีสถาปัตยกรรมรูปแบบเดียวกับเรือนไทยในยุคนั้น รัตนโกสินทร์ เช่น กุฏิพระสงฆ์ หอไตร จากหนังสือและเอกสาร

ภาพที่ 27 ภาพจิตรกรรมฝาผนังในวิหารและอุโบสถวัดที่สร้างในช่วงปี (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)

บ้านเรือนราษฎร บ้านเรือนขุนนาง พ่อค้าคหบดี กระทั่งกุฏิพระสงฆ์ มีรูปแบบไม่ต่างกัน ต่างกันที่ขนาดของตัวเรือนและวัสดุ ตามฐานะทางเศรษฐกิจและขนาดครอบครัวในช่วงต้น การตั้งบ้านเรือนที่อยู่อาศัย ในระยะแรกรอบกำแพงพระบรมมหาราชวัง คลองคูเมืองชั้นในและคลองรอบกรุง ค่อยๆเริ่มขยายทั้งสองฝั่งริมแม่น้ำเจ้าพระยาและริมคลอง ทั้งฝั่งธนบุรี(ตะวันตก) และฝั่งพระนคร (ตะวันออก) ในปัจจุบันคือเขตพระนครและเขตบางกอกน้อย

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

- ชนชาติ - คนไทย จะสร้างที่อยู่อาศัยในรูปแบบเรือนไทย เรือนแพรมน้ำ
- พ่อค้าจีน ผู้มีฐานะจะสร้างที่อยู่อาศัยแบบบ้านผิงจีน ยกพื้นสูง, ตึกแถวช่วงแรกเริ่มมีในแถบท่าสำคัญพื้นที่ใกล้แม่น้ำ บริเวณคลองสาน ตลาดน้อย
- ชาวตะวันตก กลุ่มมิชชันนารีเผยแผ่ศาสนา ในปลายรัชกาลที่ 3 มักปลูกสร้างที่อยู่อาศัยรูปแบบบ้านอาณานิคมอังกฤษ สถาปัตยกรรมพื้นเมือง

กลุ่มทางสังคม

- ชุมนางคหบดี ครอบครัวขนาดใหญ่ ครอบครัวขยาย
- ราษฎรทั่วไป อาชีพเกษตรกรรมเป็นหลัก ครอบครัวขนาดเล็ก

ที่ตั้ง - เส้นทางคมนาคมหลักคือ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง

กลุ่มบ้านไทย ครอบกำแพงพระบรมมหาราชวัง คลองคูเมืองชั้นในและคลองรอบกรุง

กลุ่มบ้านจีน คลองสาน สำเพ็ง ตลาดน้อย

กลุ่มบ้านฝรั่ง ฝั่งธนบุรี ริมคลองบางกอกใหญ่

ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

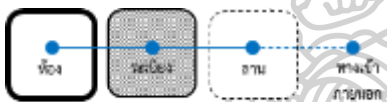
ประเภทของอาคารที่อยู่อาศัย เรือนแพ

บ้านเดี่ยว

ตึกแถว

ลักษณะสถาปัตยกรรมแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม

กลุ่มบ้านไทย สถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น (เรือนเดี่ยว, เรือนแพ)

สถาปัตยกรรมกรรมเรือนไทยแบบประเพณี (เรือนหมู่)

• พาโล กว้างมากมีหลังคาเฉพาะเรียก "เรือนพาโล"

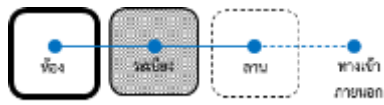
• พาโล

• พาโลหน้าพระตำหนักที่ต่อกับชานกลาง

ภาพที่ 28 ภาพลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทย

กลุ่มบ้านจีน บ้านแบบผังจีน บ้านชั้นเดียวหรือสองชั้นแบบจีนก่ออิฐ

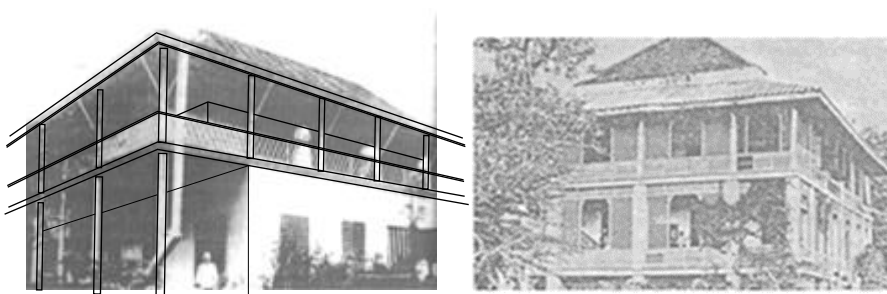

* ภาพที่ 29 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมบ้านจีนล้อมลานกลาง ตึกแถวเป็นทั้งร้านค้าและที่พักอาศัยของพ่อค้าจีน

ภาพที่ 30 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในสถาปัตยกรรมตึกแถวเป็นทั้งร้านค้าจีน แถวตลาดน้อย

กลุ่มบ้านฝรั่ง บ้านมิชชันนารี, สถาปัตยกรรมพื้นเมืองตะวันตก, บ้านอาณานิคมอังกฤษ

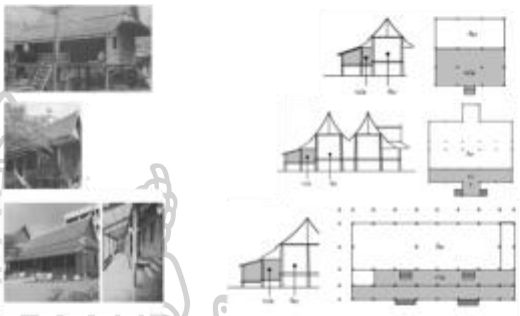
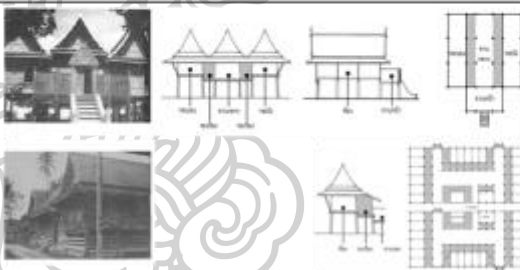

• บ้านหมอบลัดเลย์ สมัยรัชกาลที่

• บ้านกษัตริย์อังกฤษ สมัยรัชกาลที่ 3

ภาพที่ 31 ลักษณะพื้นที่ระเบียงในบ้านมิชชันนารี, สถาปัตยกรรมพื้นเมืองตะวันตก, บ้านอาณานิคมอังกฤษ

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)

เรือนแพ • รูปแบบสถาปัตยกรรมไทย	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• ระเบียง	1. ทางเชื่อมเรือ (Transition space) 2. ทางเดินภายนอก (Circulation Space) 3. รื่นนาก (Social Space)	
เรือนเดี่ยว • รูปแบบสถาปัตยกรรมไทย	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• พาดไม้ / ระเบียง	1. พักผ่อน เอนกประสงค์ 2. รื่นนาก (Social Space) 3. โถงเชื่อมเรือ (Transition space)	
เรือนหมู่ เรือนแฝด • รูปแบบสถาปัตยกรรมไทย	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• ระเบียง / พาดไม้	1. เอนกประสงค์	
บ้านจีน • รูปแบบสถาปัตยกรรมจีน	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• ระเบียง	1. ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space)	
บ้านฝรั่ง บ้านฉิมชันทน์ • รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกสมัยกลาง	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• ระเบียง	1. ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space) 2. พักผ่อน เอนกประสงค์ 3. รื่นนาก 4. โถงทางเข้า (Transition Space)	
ตึกแถว • รูปแบบสถาปัตยกรรมจีน	ระเบียง / เฉลียง / พาดไม้	ระเบียงไม้จันทน์	ลักษณะทางสถาปัตย์
	• ไม่มี	พื้นี่ค้าขาย โถงชั้น 1 พื้นี่อยู่อาศัย ชั้น 2	

ภาพที่ 32 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 1 (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2375)

ช่วงที่ 2) พื้นที่ระเปียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

การเข้ามาบริหารราชการและทำการค้าของชาวต่างชาติ มีอิทธิพลต่อรูปแบบการใช้ชีวิตและเกิดการพัฒนาเมืองเพื่อรองรับการขยายตัว รูปแบบทางสัญจรทางบก การตัดถนนมีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยอย่างมาก เกิดประเภทของอาคารที่หลากหลายมากกว่ายุคแรก และอิทธิพลทางสังคม วัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบตะวันตกปรากฏในรูปแบบการอยู่อาศัยของขุนนาง ข้าราชการ ชนชั้นสูง ทั้งตำหนักและวัง มีการใช้เฟอร์นิเจอร์ เครื่องเรือน แทนที่การนั่ง นอน ที่พื้นเรือนอย่างสมัยเก่า เริ่มมีมากขึ้นและเริ่มเป็นที่นิยมในหมู่ผู้มีฐานะ

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

กลุ่มทางสังคม

- ขุนนาง เสนาบดี ข้าราชการ ในสมัยรัชกาลที่ 4 มีอาคารแบบตะวันตกเป็นสถาปัตยกรรมแผนใหม่
 - บ้านราษฎรทั่วไป บ้านเรือนไทย บ้านเป็นทั้งที่อยู่อาศัยรวมกิจกรรมในครัวเรือนเล็ก ๆ
 - บ้านผู้มีฐานะดี ข้าราชการ เสนาบดี บ้านเรือนมีขนาดใหญ่โต เพราะมีจำนวนผู้อยู่อาศัยในบ้านมาก ใช้บ้านเรือนเป็นที่พบปะสังสรรค์ รับแขก บริการราชการ
 - บ้านพ่อค้าชาวจีนซึ่งร่ำรวย และชาวต่างประเทศ - แขกอินเดีย ทำการค้าทำตึกแถวสองชั้น (อย่างริมถนนพหลุฑ์ในปัจจุบัน) ตึกแถวชั้นเดียวแบบอย่างตึกของสิงคโปร์ เรือนแถว ตึกแถวสองชั้น ใช้อู่อาศัยชั้นบน+ชั้นล่างสำหรับค้าขาย มีเฉพาะบางแห่ง ถนนเจริญกรุง ถนนบำรุง เมือง ถนนเฟื่องนคร ตึกแถวแบบจีนบริเวณตลาดน้อยในสำเพ็ง ตึกแถวพ่อค้าแขกบริเวณตึกขาว ตึกแดงฝั่งธนบุรี
 - สำหรับขุนนางและข้าราชการชาวต่างชาติ มีการสร้างสถานกงสุลขึ้นเพื่อรองรับทั้งการอยู่อาศัยและเป็นสถานที่ราชการประจำแต่ละประเทศ
- ที่ตั้ง - เส้นทางคมนาคม คือ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาและลำคลอง และริมถนนบริเวณที่อยู่อาศัยได้ขยายเขตพระนครออกไป

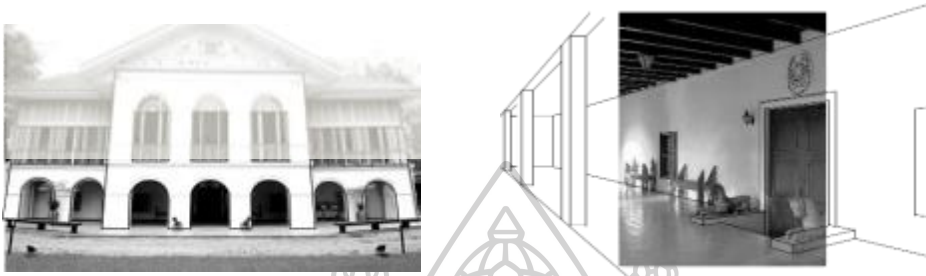
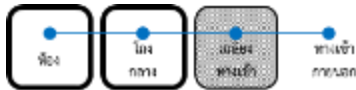
ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

- ประเภทของอาคารที่อยู่อาศัย เรือนแพ
- บ้านเดี่ยว
- เรือนแถว, ตึกแถว

กรมพระยาดำรงราชานุภาพได้แบ่งรูปแบบที่อยู่อาศัย ในเวลานี้ไว้เป็น 3 รูปแบบ ทำตามเดิม (เรือนไทย) เรือนแพและเรือนแบบไทย ของราษฎรทั่วไป ลักษณะเดียวกับตัวอย่างในช่วงที่ 1 ,อย่างผสม (แบบตึกฝรั่งหรือแก๊งจีน มาแทรก)

บ้านแบบที่ได้รับอิทธิพลตะวันตก

มุขเฉลียง ทางเข้าบ้านชั้นล่าง

ภาพที่ 33 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของมุขเฉลียงทางเข้าอาคาร

มุขระเบียงหน้า ชั้นบน

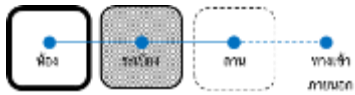

ภาพที่ 34 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของมุขระเบียงหน้าชั้นบน

บ้านขุนนาง บ้านผู้มีบรรดาศักดิ์ในรัชกาลที่ 4 และ รัชกาลที่ 5 (บ้านแบบสิงคโปร์) แบบตึกเมืองสิงคโปร์ ต้องมีมุขและใช้รับแขกแต่ชั้นบน แบบเรือนอเมริกัน ตึกแบบอย่างจากเมืองชวาหรือสิงคโปร์ เป็นตึกสองชั้น รูปทรงสี่เหลี่ยมรี มีมุขระเบียงหน้า ทำแถวหน้าต่างปิดเฉลียงหน้าชั้นบนไว้เป็นภายในเรือน มีบันไดขึ้นจากด้านนอก เริ่มมีให้เห็นในตัวอย่างที่พักอาศัยชาวต่างชาติ สถานกงสุลแบบตึกแถวสร้างริมถนนเจริญกรุง (สร้างตามแบบตึกแถวสิงคโปร์) คือแบบเรือน 2 ชั้น มีห้องเป็นมุขระเบียงยื่นออกไปข้างหน้า แต่มุขเรือนของสิงคโปร์ ทำมุขสำหรับให้เป็นที่ขึ้นลงรถในร่ม เมืองไทยรถยนต์ยังไม่แพร่หลาย มุขจึงเป็นห้องพระโรงหรือห้องรับแขกประกอบกับบันไดขึ้นจากข้างนอกที่มุขนั้น จะเป็นบ้านตึกหรือเรือนไม้ก็ตาม มุขหน้า ทำเป็นเฉลียงจึงเป็นของต้องมีเมื่อสร้างเรือนขึ้นใหม่

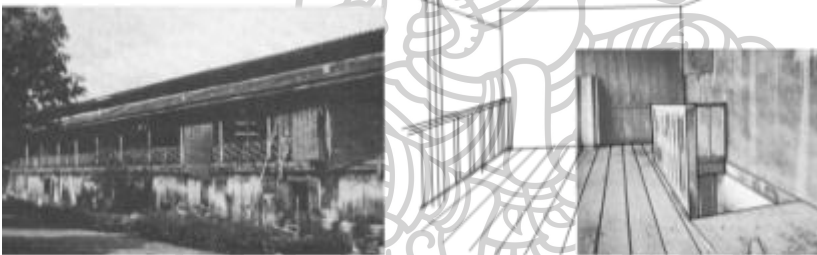
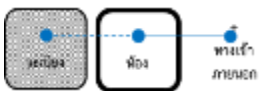
บ้านแบบจีน ในชุมชนชาวจีน ทั้งบ้านฝัังจิน และตึกแถว

บ้านฝัังจิน ระเบียง

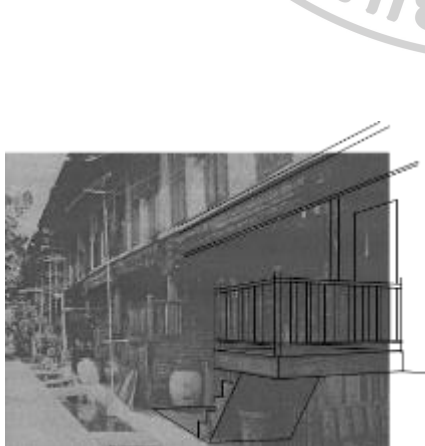
ภาพที่ 35 พื้นที่ระเบียงล้อมลานในบ้านแบบจีน ตัวอย่างที่อยู่อาศัยในช่วงรัชกาลที่ 4-5

บ้านแถว เฉลียงโล่ง

ภาพที่ 36 เรือนแถว ที่พักอาศัยสองชั้น ของข้าราชการในรัชกาลที่ 4-5 ชั้นสองเป็นเฉลียงโล่ง

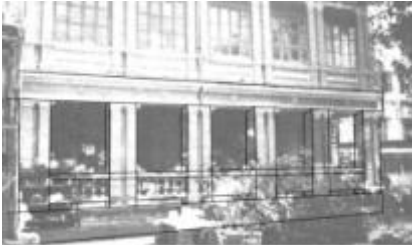
บ้านแถว เฉลียงทางเข้า

ภาพที่ 37 เฉลียงทางเข้าหน้าบ้านของ บ้านแถว ที่พักอาศัยสองชั้น ย่านตึกขาวตึกแดง เปลี่ยนเป็นอย่างใหม่ (ตึกฝรั่ง)

ตึกฝรั่งแบบยุโรป

ระเบียงทางเดิน

ภาพที่ 38 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของระเบียง บ้านแบบตึกฝรั่งช่วงรัชกาลที่ 4 ระเบียง

ภาพที่ 39 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของระเบียง บ้านแบบตึกฝรั่งช่วงรัชกาลที่ 4 ระเบียง ทางเดิน

มุขเฉลียง

ส่วนซุ้มประดับอาคารแบบยุโรป

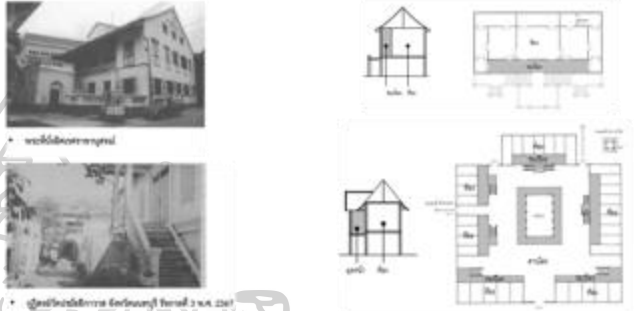

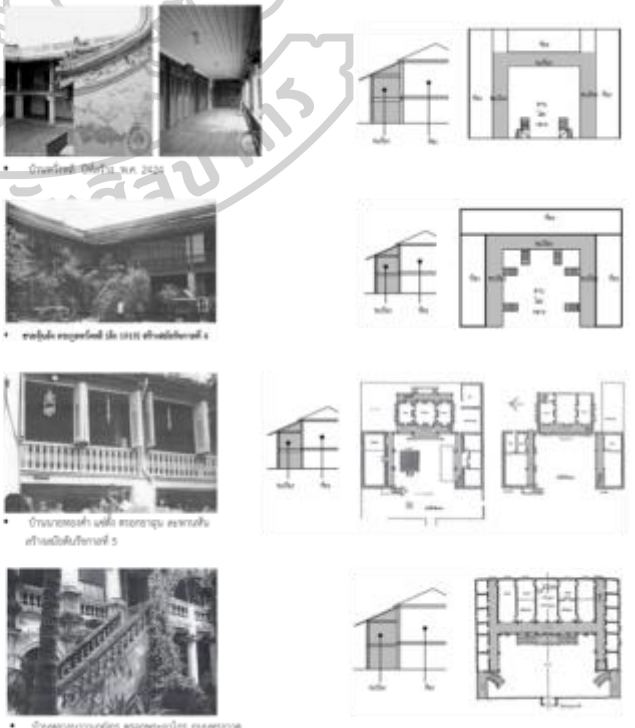
ทางเข้า
ภายนอก

ภาพที่ 40 ลักษณะทางกายภาพและองค์ประกอบของ มุขเฉลียงด้านบนทางเข้าส่วนประดับอาคารแบบยุโรป

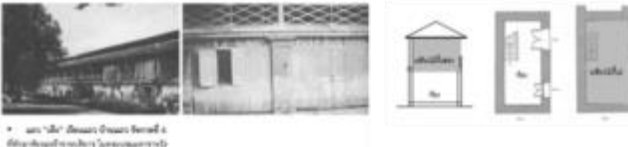
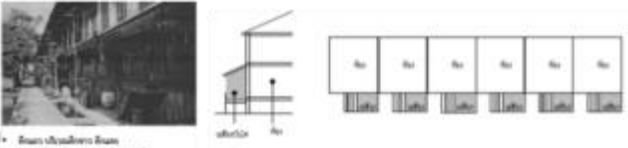
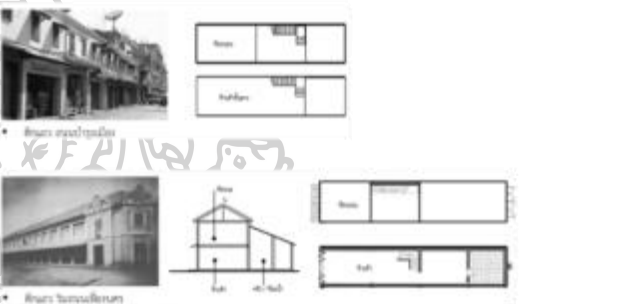

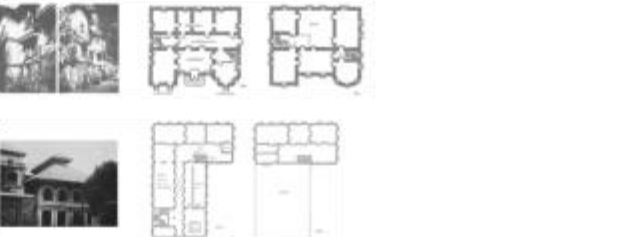
บ้านแบบยุโรป ในยุคแรกคือกลุ่มอาคาร พระตำหนักเจ้านาย จากบันทึกของหม่อมแอนนา เลียวโนเวนส์ และเทาน์เซนต์ ฮาร์ส ทูตสหรัฐอเมริกาที่เข้ามาในสมัยรัชกาลที่ 4 มีขนาดใหญ่โต มีการแบ่งเนื้อที่ภายในเป็นห้องต่าง ๆ เช่น ห้องรับแขก ห้องนอน ห้องน้ำ ห้องซักล้าง เรียงเป็นแถวยาว มีเฉลียงของห้องนอนทางทิศตะวันตก หันหน้าเฉลียงไปทางสระน้ำภายนอก

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

บ้านตึก กลุ่มอาคารตึก วางอาคารแบบเวียนมือ ที่อยู่ชุกชุม	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบอย่างผสมแบบครึ่งตึกครึ่งอาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> ระเบียง 	<ol style="list-style-type: none"> ทางเดินเชื่อมตึกต่าง ๆ (Circulation Space) โถงเชื่อมระหว่างอาคารไว้กลางกับห้อง (Transition space) 	
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบอย่างผสมแบบครึ่งตึกครึ่งอาคาร 	<ul style="list-style-type: none"> ระเบียง 	<ol style="list-style-type: none"> ทางเดินเชื่อมตึกต่าง ๆ (Circulation Space) โถงเชื่อมระหว่างอาคารเชื่อมกับห้อง (Transition space) 	 <ul style="list-style-type: none"> อาคารบ้านตึกแถว อาคารบ้านตึกแถว 2 ชั้น
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบเปลี่ยนเป็นอย่างใหม่ (ตึกครึ่ง) สถาปัตยกรรมโคโลเนียลแบบโปรตุเกส 	<ul style="list-style-type: none"> 1. เฉลียงทางเข้า 2. มุขระเบียงชั้น 2 	<ol style="list-style-type: none"> 1.1 โถงทางเข้าเชื่อมระหว่างอาคารและกับโถงภายใน (Transition space) 2.1 บริเวณของ (Social Space) 2.2 พักผ่อน แล่นประหลาด 2.3 ทางเดินเชื่อมตึกต่าง ๆ (Circulation Space) 	 <ul style="list-style-type: none"> บ้านตึกแถวแบบโปรตุเกส 2 ชั้น
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบสถาปัตยกรรมจีนสถาปัตยกรรมจีนผสมฝรั่ง 	<ul style="list-style-type: none"> ระเบียง 	<ol style="list-style-type: none"> 1. ทางเดินเชื่อมตึกต่าง ๆ (Circulation Space) 2. นั้รับ พักผ่อน แล่นประหลาด 	 <ul style="list-style-type: none"> บ้านตึกแถว 2 ชั้น บ้านตึกแถว 2 ชั้น บ้านตึกแถว 2 ชั้น บ้านตึกแถว 2 ชั้น

ภาพที่ 41 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

	ระเบียง / เฉลียง / พาโล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
<p>เรือนแถว เมือง บ้านแถว</p> <p>• รูปแบบอย่างสม คึกแถวบ้านแถวอย่างจีน</p>	<p>• เฉลียง (ชั้นบน)</p>	<p>1. พักผ่อน เอนกประสงค์</p>	 <p>• ภาพ "บ้าน" บ้านแถว บ้านแถว 6 ชั้น ชั้นบนมีระเบียง ในยุคสมัยแรก</p>
	<p>• เฉลียงทางเข้า</p>	<p>1. โถงทางเข้าเชื่อมภายนอกกับตัวบ้าน (Transition Space)</p>	 <p>• บ้าน บ้านเดี่ยว บ้านแถว ชั้นบนมีระเบียง ชั้นล่างมีโถงทางเข้า</p>
	<p>• ไม่มีระเบียง</p>		 <p>• บ้าน แถวบ้านเดี่ยว บ้านแถว ชั้นบนมีระเบียง ชั้นล่างมีโถงทางเข้า</p> <p>• บ้าน บ้านแถวบ้านแถว</p>
<p>คึกฝรั่ง บ้านแบบยุโรป</p> <p>• รูปแบบเปลี่ยน เป็นอย่างใหม่ (คึกฝรั่ง)</p>	<p>1. ระเบียง</p> <p>2. มุขหลังทางเข้า</p>	<p>1.1 ทางเดินเชื่อมห้องต่าง (Circulation Space) 1.2 โถงเชื่อมระหว่างอาคารต่างห้อง (Transition Space)</p> <p>2.1 ไม่มีทางเข้าไปห้อง การยกค้ำหลังเพื่อเข้าห้อง</p>	 <p>• บ้าน บ้านเดี่ยว บ้านเดี่ยว บ้านเดี่ยว</p>
	<p>• ระเบียง</p> <p>• โถงทางเดินภายนอก</p>	<p>1. ทางเดินภายนอกเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space) 2. โถงเชื่อมระหว่างบันไดลงสวนกับห้อง (Transition space)</p>	 <p>• บ้าน บ้านเดี่ยว บ้านเดี่ยว บ้านเดี่ยว</p>
	<p>• ไม่มีระเบียง</p>	<p>1. การวางผังแบบตะวันตก โดยการออกกิจกรรมการพักผ่อนเป็นห้องๆ เช่น ห้องนั่งเล่น ห้องทานอาหาร ห้องทำงาน เป็นต้น เพื่อรองรับระบบการวางผังตามสไตล์ทางสถาปัตย์ในเชิงห้อง</p>	

ภาพที่ 42 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 2 (พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425)

ช่วงที่ 3) พื้นที่ระเปียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

อาชีพหลักของคนไทยในสมัยรัชกาลที่ 5 จนถึงรัชกาลที่ 6 คือ อาชีพเกษตรกรรมการค้าขาย กิจการทำต่างประเทศ ชาวต่างชาติที่ทำงานในประเทศไทย ชีวิตสังคมของชาวเมืองหลวงเปลี่ยนไป จากเดิมมากขึ้น อิทธิพลจากวัฒนธรรม วิถีชีวิตแบบตะวันตกเริ่มแพร่หลายในกลุ่มคนชนชั้นสูง การแบ่งการปกครอง เกิดอาคารประเภทต่าง ๆ ขึ้น อาคารราชการ โรงเรียน ระบบสาธารณสุข โภค สาธารณูปการ มีประดิษฐ์กรรมใหม่ๆ เข้ามาใช้ในประเทศ เช่น รถไฟ รถราง รถยนต์ ไฟฟ้า ชาวต่างชาติที่เข้าเปิดบริษัททำกิจการ ค้าขาย ตั้งบริษัท รับราชการ ลูกหลานเจ้านาย เชื้อพระวงศ์ และคหบดี ได้รับการศึกษาในต่างประเทศจึงนำความรู้ในด้านต่าง ๆ อิทธิพลแบบตะวันตก ทั้งรูปแบบ การใช้ชีวิตประจำวันแบบ ตะวันตก วัฒนธรรมการกินอยู่ วิถีชีวิตที่เปลี่ยนไปและที่อยู่อาศัยที่มี อิทธิพลของสถาปัตยกรรมตะวันตกในชนชั้นสูงที่เริ่มแพร่หลายมากขึ้น

มีการสร้างที่พักอาศัยขึ้นมารองรับชาวต่างชาติที่เข้ามาทำงานเพิ่มมากขึ้น ทำให้รูปแบบ อาคารที่พักอาศัยมีรูปแบบประเภทอาคารที่อยู่อาศัยใหม่ๆ เกิดขึ้นอาคารแบบแบ่งเช่าสำหรับ พนักงานชาวตะวันตกที่เรียกว่า “แฟลต” เกิดขึ้นเป็นครั้งแรก

สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำลงในช่วงหลังสงครามโลกครั้งที่ 2 มีผลให้ขนาดของครัวเรือนลดลง ค่านิยมการมีภรรยาเดียว การเลี้ยงดูบริวารและผู้คนจำนวนมากลดลงเนื่องจากขนาดของบ้านในช่วงนี้ จึงมีเนื้อที่ใช้สอยที่ลดลงและมีรูปแบบที่เรียบง่ายตรงไปตรงมา มีรูปแบบความเป็นอยู่เรียบง่าย มีเนื้อ ที่ใช้สอยจำกัด ตัวอย่างบ้านพักข้าราชการทั้งในกรุงเทพมหานครและหัวเมือง

การค้าขายและการสัญจรทางถนนมีส่วนสำคัญให้ อาคารที่อยู่อาศัยประเภทของ ดึกแถว เรือนแถว ที่เป็นทั้งที่อยู่อาศัยและและค้าขายเพิ่มจำนวนมากขึ้น อยู่ริมถนนทั้งสองด้าน ของถนนหลัก และถนนรองในเขตพระนคร ที่กลายเป็นย่านการค้าตลอดแนวชายไปสู่เขตชานเมืองสำคัญ เช่น ถนน เจริญกรุง จนถึงถนนตก ซึ่งกลายเป็นเขตที่อยู่อาศัยและการค้าของชาวต่างชาติที่หนาแน่นขึ้น แทนที่ บ้านเรือนหลังเดี่ยวแบบดั้งเดิม ซึ่งขยายตัวไปแถบชานเมืองรอบนอกในช่วงเวลาต่อมา

การสัญจร

การคมนาคมทางน้ำยังใช้แม่น้ำเจ้าพระยาเป็นทางขนส่งสำคัญ ทำให้บ้านเรือนและเรือนแพ ริมแม่น้ำเจ้าพระยาบริเวณเขตพระนคร เกิดความเสียหายจากคลื่นของเรือขนส่ง จึงค่อยๆ รั้อถอนสิ่ง ปลุกสร้างบ้านเรือนขึ้นไปอยู่บนบก บ้านแบบเรือนไทยริมน้ำและเรือนแพในเขตพระนครมีจำนวน ลดลง ทั้งข้อบังคับและการจัดระเบียบของย่านที่พักอาศัยและย่านการค้า โดยออกเป็นกฎหมายและ ข้อกำหนดสำคัญที่มีผลต่อรูปแบบอาคารและสิ่งก่อสร้าง เช่น ข้อบังคับเกี่ยวกับที่ดินและการก่อสร้าง

บ้านเรือนในบางเขต การกำหนดวัสดุก่อสร้างกำหนดแนวเขตรั้วริมถนนทุกบ้าน ทำให้เริ่มมีขอบเขตของที่ดินหรือบริเวณรอบตัวบ้านชัดเจนมากขึ้น ทำให้การวางตัวบ้านในที่ดินขึ้นอยู่กับลักษณะที่ดินที่คำนึงถึงถนนด้านหน้าถนนภายนอกหรือแม่น้ำ มากกว่าทิศทางมักหันด้านจั่วหรือด้านหน้าอาคารออกสู่ถนนภายนอก หรือหันออกสู่แม่น้ำ เว้นที่ด้านหน้าที่ติดกับถนนไว้ เป็นสนาม

ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

ประเภทของที่อยู่อาศัย

บ้านเดี่ยว

บ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิม มีรูปแบบไม่แตกต่างกับตัวอย่างบ้านไทยในช่วงที่ 1-2

ระเบียง, พาไล

ภาพที่ 43 พื้นที่ระเบียงภายในพระตำหนักเรือนต้นพระราชวังดุสิต (2447)

เรือนเดี่ยว เรือนแฝด มักหันด้านยาวของเรือนขนานกับแม่น้ำลำคลองแบบดั้งเดิมเช่นเดียวกับช่วงต้นรัตนโกสินทร์ การปลูกเรือนไทยลดน้อยลง มีอยู่บ้างตามริมแม่น้ำลำคลองมีบริเวณเป็นเรือสวนไร่นาทางฝั่งธนบุรีและชานเมือง

บ้านแบบตะวันตก

บ้านแบบตะวันตกช่วงแรก รูปแบบยุโรป

อิทธิพลจากสถาปนิกและช่างจากต่างประเทศ ในช่วงสมัยรัชกาลที่ 5 (พ.ศ. 2411 - พ.ศ. 2453) ระหว่างกลางศตวรรษที่ 19 ถึงต้นศตวรรษที่ 20 ตรงกับยุคฟื้นฟูศิลปวิทยาและสถาปัตยกรรมแบบกรีกและโรมัน ช่างฝรั่งส่วนมากที่เข้ามาทำงานในช่วงเวลานี้เป็นช่างชาวอิตาลี ชาวอังกฤษ และเยอรมัน อาคารและบ้านเจ้านายจึงรูปแบบอาคารที่ได้รับอิทธิพลแบบเรอเนซองส์ของอิตาลี (Italian Renaissance) อย่างสมัยศตวรรษที่ 15-16 ของยุโรป สำหรับอาคารประเภทบ้าน ช่างตะวันตกเริ่มมีการดัดแปลงรูปแบบหรือส่วนประกอบบางส่วนให้เหมาะกับสภาพอากาศของไทย มีกันสาดป้องกัน

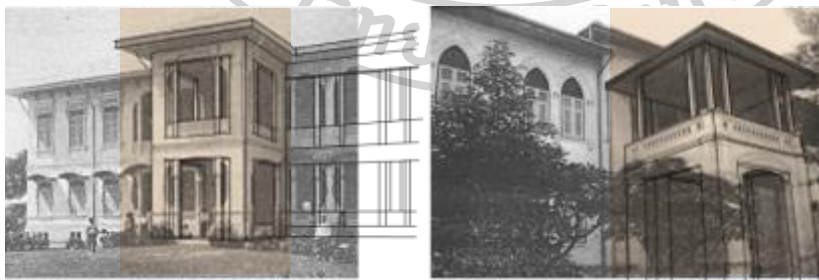
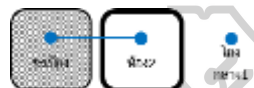
แดดและฝน มีระเบียงรอบบ้านและช่อง ลมในการระบายอากาศ ลักษณะสำคัญของบ้านแบบ ตะวันตก คือ

- แบ่งเป็นห้องกันแยกส่วนออกจากกันชัดเจน
- การจัดวางผังพื้นมีลักษณะเป็นห้องหลายห้องซ้อนกัน มีแกนหลักเน้นความสะดวกในการสัญจร แบ่งเป็นด้านซ้ายและด้านขวา
- ใช้โถงภายในเป็นพื้นที่เชื่อมกับห้องอื่น ๆ ภายใน
- บ้านแบบตะวันตก มีลักษณะอาคารค่อนข้างปิดทึบ ซึ่งมาจากความแตกต่างของสภาพภูมิอากาศทำให้รูปแบบที่รับมาใช้ของคนไทย ต้องพึ่งพา อุปกรณ์ส่องสว่างภายในจำนวนมากเพื่อส่องสว่างและใช้ประดับตกแต่ง
- การแบ่งห้องพื้นที่ใช้สอยภายในทั้งชั้นบนและชั้นล่างตรงกัน แนวการวางพื้นที่ระเบียง ห้อง โถง ทางเดิน จะมีผังการใช้สอยการกันผนังที่คล้ายกันทุกชั้น
- พื้นที่ระเบียงหรือเฉลียงในอาคารรูปแบบตะวันตก มีการใช้สอยเป็นทางเดินภายนอกมีหลังคาคลุม เช่น แนวระเบียงทางเดินที่มีเสาเรียงเป็นแถว (Colonnade) ลูกกรงระเบียงโปร่ง เป็นลูกมะหวดปูนปั้น (Balustrade) มีหน้าที่เชื่อมห้องหลายห้อง

มุขเฉลียงหน้า ชั้นล่าง

มุขเฉลียงหน้า ชั้นบน

ภาพที่ 44 ตัวอย่างมุขระเบียงหน้า ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (ภาพถ่ายตำหนัก จิตรลดา พ.ศ. 2440, ภาพชาวบ้านพระสรรเพชญ์ศิริฤทธิกิจ)

โถงระเบียง ชั้นล่าง

โถงระเปียง ชั้นบน

ภาพที่ 46 โถงระเปียง ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ฝั่งรูปแบบยุโรป (พ.ศ. 2460)

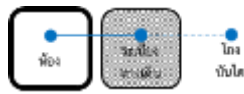
ภาพที่ 45 โถงระเปียง ในบ้านแบบยุโรป สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก (บ้านไกรจิตติ ถนนข้าวสาร พ.ศ. 2450)

เฉลียงทางเข้า

ภาพที่ 47 ตัวอย่างเฉลียงทางเข้า (เรือนพระยาศรีธรรมมาธิราช พ.ศ. 2453)

ระเบียงทางเดิน

ภาพที่ 48 ระเบียงทางเดินยาวตลอดแนวอาคารด้านหลัง (เรือนพระยาศรีธรรมาราช พ.ศ. 2453)

ระเบียง, เฉลียงนอก

ภาพที่ 49 ระเบียง ในบ้านแบบตะวันตก

ภาพที่ 50 เฉลียงนอกห้องชั้นล่าง ในบ้านแบบตะวันตก

ระเบียงทางเดินภายใน

ภาพที่ 51 ระเบียงทางเดินด้านใน รอบโถงห้องพระโรงของบ้านแบบตะวันตก (บ้านมะลิวัลย์ หรือวัง
กรมพระนเรศวรฤทธิ ถนนพระอาทิตย์ พ.ศ.2457)

โถงระเบียง

ภาพที่ 52 โถงระเบียงของบ้านไม้แบบตะวันตก อิทธิพลบ้านยุคกลางของยุโรป

ระเบียงยื่น

ภาพที่ 53 โถงระเบียงของบ้านไม้แบบตะวันตก อิทธิพลบ้านยุคกลางของยุโรป

บ้านรูปแบบประยุกต์จากตะวันตกผสมผสาน

บ้านแบบตะวันตกผสมผสานช่วงหลัง แบบผังสมัยใหม่

เริ่มเป็นที่นิยมมากขึ้น ซึ่งมีต้นแบบจาก แบบมาตรฐานบ้านพักข้าราชการบ้านพ่อค้า ลักษณะองค์ประกอบเด่นบางส่วนที่ลดทอนนำมาใช้ เช่น หน้าบ้านที่มีมุขเฉลียง ระเบียงหน้า แต่ปรับขนาดและพื้นที่ภายในให้เรียบง่ายและลดความซับซ้อน เหมาะกับการใช้สอย บ้านราษฎร์ทั่วไปนิยมเป็นบ้านไม้หรือบ้านครึ่งปูนครึ่งไม้ขนาดเล็กการอยู่อาศัยมีรูปแบบประยุกต์อิทธิพลตะวันตกมาผสมผสาน พัฒนาต่อมาจากรัชกาลที่ 5 ลักษณะทาง สถาปัตยกรรมตามอิทธิพลต่างชาติ ตะวันตก จึงได้รับอิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตกเข้ามาผสมผสานกับลักษณะการอยู่อาศัยของคนไทย แต่มีความแตกต่างจากรูปแบบการอยู่อาศัยดั้งเดิมของคนไทยที่ชัดเจน ลักษณะการจัดผังพื้นที่สัมพันธ์กับโครงสร้าง และความสะดวกในการใช้พื้นที่มากกว่า การคิดถึงทิศทางแดดลมฝน การวางห้องที่ซ้อนบังทิศทางลมจึงต้องมีการระบายอากาศโดยมีหน้าต่างค่อนข้างมากในทุกด้านของอาคารทดแทน

บ้านไม้และบ้านตึก มีลักษณะการแบ่งพื้นที่ใช้สอยภายในคล้ายคลึงกัน แบ่งพื้นที่ใช้สอยเป็นสัดส่วนกันผนังแยกห้องภายใน แตกต่างจากรือนไทย ชั้นล่างมักมีเฉลียงหรือระเบียงหน้าต่อกับบันไดหน้า โดยระเบียงหรือเฉลียงหน้าจะเชื่อมกับห้องหลายห้องในตัวบ้านลักษณะสำคัญจะมี “มุข” มีหลังคาคลุมกันแดดกันฝน บริเวณด้านหน้าอาคารกินพื้นที่คลุมถนนภายในสำหรับจอดรถขึ้นและลงหน้าบันได หลังคาคอนกรีตแบนชั้นบนเป็นเฉลียงหรือเป็นห้องยื่นออกมา การใช้ **มุขเฉลียง** หน้าบ้านหรือมุขระเบียงยื่นเป็นองค์ประกอบสำคัญของด้านหน้าของอาคารในบ้านผู้มีฐานะ ในสังคมชั้นสูงที่กลายเป็นเครื่องมือในการแสดงถึงรสนิยมและฐานะทางสังคมในรูปแบบของที่อยู่อาศัย **ในเชิงสัญลักษณ์** ทางสังคมในรูปแบบที่อยู่อาศัย ซึ่งยังปรากฏในบ้านพักข้าราชการ จนผู้ว่าตามหัวเมืองในต่างจังหวัด ซึ่งใช้รูปแบบที่เหมือนกับในกรุงเทพมหานครด้วยเช่นกัน

โถงระเบียงทางเข้า ,มุขระเบียงทางเข้า

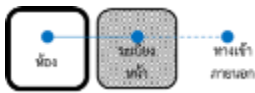

ภาพที่ 54 มุขระเบียงทางเข้า บ้านไม้แบบตะวันตก (พ.ศ. 2440 - พ.ศ. 2450)

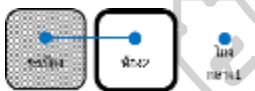
ภาพที่ 55 โถงระเบียงทางเข้าด้านหน้า ของบ้านไม้แบบตะวันตกประยุกต์ (พ.ศ. 2440 - พ.ศ. 2450)

ระเบียงหน้าบ้าน

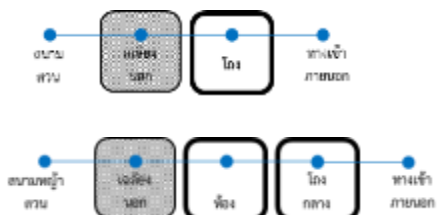
ภาพที่ 56 พื้นที่ระเบียงในบ้านพักข้าราชการ แบบมาตรฐานที่เริ่มมีการใช้ในช่วงปลายรัชกาลที่ 6

มุขระเบียงโล่ง

ภาพที่ 57 มุขระเบียงโล่งด้านหน้าชั้นบน บ้านแบบตะวันตกประยุกต์ ช่วงหลัง (พ.ศ. 2462 - พ.ศ. 2474)

เฉลียงภายนอก

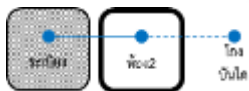
ภาพที่ 58 เฉลียงภายนอก ขนาดใหญ่เชื่อมกับสวนภายนอก

แฟลต อาคารที่อยู่อาศัยแบบแบ่งเช่า ประเภทที่อยู่อาศัยรวม มีลักษณะเป็นหน่วยที่อยู่อาศัยที่มีขนาดเล็ก สำหรับพนักงานบริษัทต่างชาติ รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ที่นำเข้ามาสร้างเป็นครั้งแรก
ระเบียบทางเดินรวม

ภาพที่ 59 ระเบียบทางเดินรวมเชื่อมห้องพัก (อาคารที่พักอาศัยประเภทแบ่งให้เช่า “แฟลต” รุ่นแรก บริเวณถนนตก พ.ศ. 2430)

ระเบียบ

ภาพที่ 60 ระเบียบ หลังห้องพัก (อาคารที่พักอาศัยประเภทแบ่งให้เช่า “แฟลต” รุ่นแรกบริเวณถนนตก พ.ศ. 2430)

เรือนแถว บ้านแถว ตึกแถว

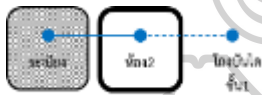
ที่อยู่อาศัยรวมกับพื้นที่ค้าขาย 2 ชั้นหรือ 3 ชั้น รูปแบบสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกและแบบจีน

มุขระเบียงหน้า มุขเฉลียง

ภาพที่ 61 มุขระเบียงหน้าอาคารประเภทตึกแถว ที่อยู่อาศัยรวมกับพื้นที่ค้าขาย (ตึกแถวบริเวณท่าช้าง พ.ศ. 2430)

ระเบียง

ภาพที่ 62 ระเบียงยื่นของอาคารประเภทตึกแถว ที่อยู่อาศัยรวมกับพื้นที่ค้าขาย (ภาพถ่ายบ้านดินน เพื่อนครมีการดัดแปลง พ.ศ. 2450, ภาพชาวตึกแถวริมถนนบำรุงเมืองแยกเสาชิงช้า พ.ศ. 2470)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

	ระเบียง / เฉลียง / พาลิโอ	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
<p>บ้านทนต์, ผู้มีฐานะ เรือนไทยแบบประเพณี</p> <p>พระตำหนักเรือนต้น พระราชวังเดิมกับขวัญ</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม เรือนไทย</p>	<p>• ระเบียง, พาลิโอ</p>	<p>1. พักผ่อน, เสนาะประสงค์</p> <p>2. โถงเชื่อมระหว่างชานนอกกับห้อง (Transition space)</p>	<p>• พระตำหนักเรือนต้น (2447)</p> <p>• พระตำหนักขวัญ อยุธยา (2454)</p>
<p>บ้านผู้มีฐานะ, ชั้นสูง บ้านตึก</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก</p>	<p>1. ระเบียงทางเข้า (ชั้นล่าง) มุขระเบียงด้านหน้า</p> <p>2. ระเบียง (ชั้นบน) มุขระเบียง (ชั้นบน)</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับโถง ภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินภายในเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation space)</p> <p>2.1 ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation space)</p> <p>2.2 พักผ่อน เสนาะประสงค์</p>	<p>• พระยาภิรมย์ (2444-2445)</p> <p>• บ้านพระยาภิรมย์ 2444-2445 สถาปนิก: น.ช. ชาวนาน</p> <p>• บ้านพระยาภิรมย์</p> <p>• บ้านพระยาภิรมย์ 2444-2445</p>
<p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก</p>	<p>• ระเบียง (ชั้นล่าง)</p> <p>1. เฉลียงด้านหน้า (ชั้นล่าง)</p> <p>• ระเบียง (ชั้นบน)</p> <p>2. ระเบียงทางเดิน ***</p> <p>3. มุขระเบียงโถง (ด้านหน้า)</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับโถง ภายใน (Transition space)</p> <p>2.1 ทางเดินเชื่อมภายในรอบโถงพระโรง (Circulation Space)</p> <p>3.1 พักผ่อน เสนาะประสงค์</p>	<p>• บ้านพระยาภิรมย์ 2444-2445 สถาปนิก: น.ช. ชาวนาน</p>
<p>บ้านตึก</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก</p>	<p>1. มุขระเบียงโถง ด้านหน้า (ชั้นบน)</p> <p>1. มุขด้านหน้า (ชั้นบน)</p>	<p>1.1 พักผ่อน เสนาะประสงค์</p> <p>1.2 ศูนย์พื้นที่ทางเข้า ด้านล่าง</p> <p>1.1 รับประทานอาหาร</p> <p>1.2 ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	<p>• บ้านพระยาภิรมย์ 2444-2445 สถาปนิก: น.ช. ชาวนาน</p> <p>• บ้านพระยาภิรมย์ 2444-2445 สถาปนิก: น.ช. ชาวนาน</p>

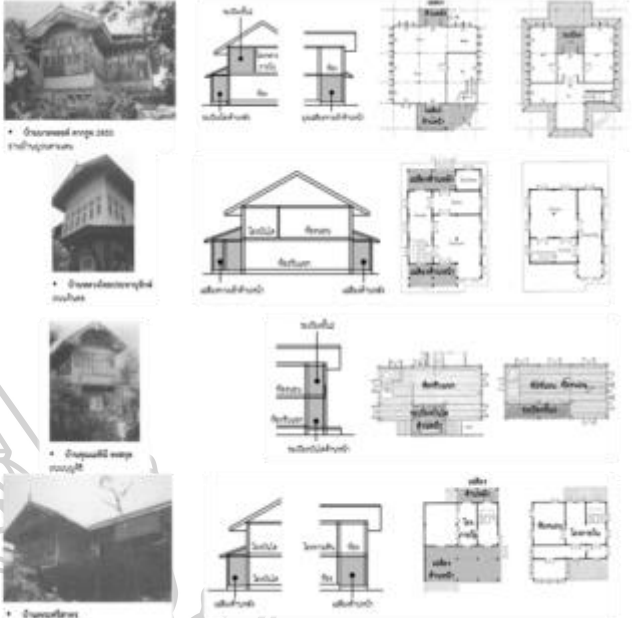
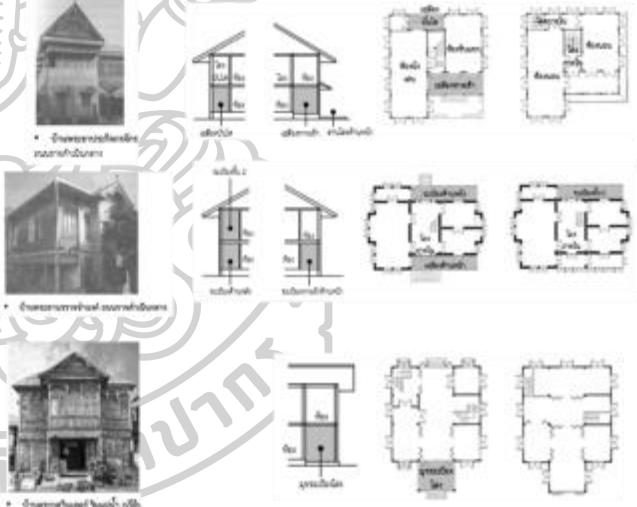

ภาพที่ 63 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ที่เสนอ	ลักษณะทางสถาปัตย์
<p>บ้านผู้มีฐานะ, ชั้นชั้นสูง</p> <p>บ้านตึก ครึ่งไม้ครึ่งปูน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง (ชั้นล่าง) 1. ระเบียงด้านหน้า • ระเบียง (ชั้นบน) 2. ระเบียงด้านหน้า 		<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกอยู่โดยกลางภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.2 พัลลอน เชนประสาธต์</p>	
<p>บ้านตึก</p> <ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก 	<p>1. ระเบียงด้านหน้า</p> <p>ระเบียงด้านหลัง</p> <p>2. ระเบียงยื่น</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกอยู่โดยกลางภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 พัลลอน เชนประสาธต์</p>	
<p>บ้านผู้มีฐานะ, ชั้นชั้นสูง</p> <p>บ้านไม้</p> <ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกผสมชนชาติ 	<p>1. ระเบียง</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้อง (Transition space)</p> <p>1.2 พัลลอน เชนประสาธต์</p> <p>1.3 รั้วเตี้ย</p> <p>1.4 พาไลยื่นเชื่อมต่อเนื่อง (Circulation Space)</p>	
<p>บ้านผู้มีฐานะ, ชั้นชั้นสูง</p> <p>บ้านไม้ บ้านครึ่งปูนครึ่งไม้</p> <p>ขนาดพื้นที่ใช้สอยอาคาร</p> <ul style="list-style-type: none"> • ขนาดใหญ่ • ขนาดกลาง • ขนาดเล็ก <ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก 	<p>1. ระเบียงทางเข้า (ชั้นล่าง)</p> <p>2. ระเบียง (ชั้นบน)</p> <p>3. ระเบียง ด้านหลัง</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกอยู่ห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.2 ชายคาและพื้นที่ยื่นกันแดด กับในสวนหรือทำลานและที่อยู่ด้านใน</p> <p>3.1 ทางเดินภายนอกเชื่อมเวียนหัว ซักล้าง (Circulation Space)</p>	

ภาพที่ 64 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

<p>บ้านผู้มีฐานะ บ้านไม้ ครึ่งปูนครึ่งไม้</p> <p>1. เฌ็องค้ำหน้า (ชั้นล่าง)</p> <p>2. เฌ็องค้ำหลัง (ชั้นล่าง)</p> <p>3. ระเบียง (ชั้นบน)</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>1.3 รั้วเหล็ก</p> <p>2.1 ทางเดินภายในยกเหนือเรือนครัว ซัดล้าง (Circulation Space)</p> <p>3.1 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>3.2 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>1.3 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายในยกเหนือเรือนครัว ซัดล้าง (Circulation Space)</p> <p>3.1 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>3.2 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	 <p>• บ้านเรือนครึ่งปูนครึ่งไม้</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p>
<p>บ้านผู้มีฐานะ บ้านไม้ ครึ่งปูนครึ่งไม้</p> <p>1. เฌ็องค้ำหน้า (ชั้นล่าง) มุขระเบียงค้ำหน้า</p> <p>2. เฌ็องค้ำหลัง (ชั้นล่าง)</p> <p>3. ระเบียง (ชั้นบน)</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>1.3 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายในยกเหนือเรือนครัว ซัดล้าง (Circulation Space)</p> <p>3.1 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>3.2 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>1.3 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายในยกเหนือเรือนครัว ซัดล้าง (Circulation Space)</p> <p>3.1 พัดลม เชนกประสาธต์</p> <p>3.2 ทางเดินภายในยกเหนือห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	 <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p>
<p>ผู้มีฐานะ, ชนชั้นสูง บ้านไม้ เรือนกระเบื้องพื้นไม้ แบบยุโรป</p> <p>1. ระเบียง</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับห้องภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	<p>ลักษณะอาคารภาพ</p> <p>• หลังคาไม้ยกสูง</p>
<p>บ้านไม้ บ้านแบบลูกกลางสม แบบปักษ์ใต้</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<p>ไม่มี</p>	<p>วางผังแบบสมัยใหม่ มีโถงกลางวางเป็นแนวนอนเชื่อมห้องต่างๆ ภายใน</p> <p>มุขเฌ็องค้ำหน้าบนกันสาดเป็นห้องนอน</p>	 <p>• ผนังปูนทาสี</p> <p>• บ้านเรือนไม้ยกสูง</p>

ภาพที่ 65 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

<p>ผู้มีฐานะ บ้านไม้ ครึ่งไม้ครึ่งปูน</p> <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง (ชั้นล่าง) 1. ระเบียงด้านหน้า, เติบโตหน้า • ระเบียง (ชั้นบน) 2. ระเบียง, เติบโต <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตกผสม</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกโถงกลางภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.2 พัทธอน เชนาประสาธต์</p>	<p>• บ้านไม้ครึ่งไม้ครึ่งปูน หน้าบ้านยกสูง</p> <p>• บ้านไม้ครึ่งไม้ครึ่งปูน หน้าบ้านยกสูง</p> <p>• บ้านไม้ครึ่งไม้ครึ่งปูน หน้าบ้านยกสูง</p> <p>• บ้านไม้ครึ่งไม้ครึ่งปูน หน้าบ้านยกสูง</p>
<p>บ้านแบบตะวันตก บ้านตึก</p> <ul style="list-style-type: none"> 1. ระเบียงทางเข้า 2. ระเบียงด้านหลัง 1. มุขเฉลียง, มุขระเบียงทาง เข้า (ชั้นล่าง) 2. มุขเฉลียง (ด้านบน) 3. ระเบียงยื่น (ชั้นบน) <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก</p>	<p>ประเภทไม้ตึก</p> <p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับโถง กลางภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>2.1 พัทธอน เชนาประสาธต์</p> <p>2.2 ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p> <p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับโถง ภายใน (Transition space)</p> <p>2.1 พัทธอน เชนาประสาธต์</p> <p>3.1 พัทธอน เชนาประสาธต์</p>	<p>ลักษณะทางสถาปัตย์</p> <p>• ตึก</p> <p>• บ้าน 100 square foot</p> <p>• บ้าน 100 square foot (2 story)</p> <p>• บ้าน 100 square foot (3 story)</p>

ภาพที่ 66 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

<p>บ้านผู้มีฐานะ บ้านตึก</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<p>1. ระเบียง</p>	<p>1.1 โถงทางเชื่อมระหว่างภายนอกกับโถงกลางภายใน (Transition space) 1.2 ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space) 1.3 รั้วอะซอก 1.4 พัลลเดียม เชนโปรเซสส์</p>	
<p>บ้านผู้มีฐานะ บ้านตึก</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<p>ระเบียง / เฉลียง / พาไล</p> <p>• ซุ้มล่าง</p> <p>1. เฉลียงทางเข้า (ด้านหน้า)</p> <p>2. เฉลียงนอก***</p> <p>3. มุขเฉลียงด้านบน</p> <p>1. ระเบียงทางเข้า, มุขเฉลียงทางเข้า</p> <p>2. มุขเฉลียง (ด้านบน)</p> <p>1. ระเบียงทางเข้า</p>	<p>(ระเบียง/เฉลียง)</p> <p>1.1 โถงทางเชื่อมระหว่างภายนอกกับโถงกลางภายใน (Transition space) 2.1 เชนโปรเซสส์ (ศาลานึ่ง) 2.2 พื้นที่เชื่อมระหว่างห้องต่างๆเชื่อมภายนอกกับส่วนภายใน 3.1 ศาลาพื้นที่ทางเข้า ด้านล่าง</p> <p>1.1 โถงทางเชื่อมระหว่างภายนอกกับโถงกลางภายใน (Transition space) 1.2 ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space) 2.1 พัลลเดียม เชนโปรเซสส์</p> <p>1.1 โถงทางเชื่อมระหว่างภายนอกกับโถงกลางภายใน (Transition space) 1.2 ทางเดินเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space) 1.3 เชนโปรเซสส์</p>	<p>ลักษณะทางสถาปัตย์</p>

ภาพที่ 67 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
<p>บ้านแบบมาตรฐาน บ้านข้าราชการทหาร</p> <p>• รูปแบบประยุกต์</p>	<p>1. ระเบียงทางเข้า เฉลียงทางเข้า</p>	<p>1.1 โถงทางเข้าระหว่างภายนอกกับโถง กลางภายใน (Transition space) 1.2 พักผ่อน เสนาประตอห์</p>	<p>• บ้านไม้ ๒ ชั้นทางเข้านอก แนวตะวันตก</p> <p>• บ้านไม้ ๒ ชั้น (๒ ชั้นครึ่ง)</p> <p>• บ้านไม้ ๒ ชั้น (๒ ชั้นครึ่ง)</p> <p>• บ้านไม้ ๒ ชั้น (๒ ชั้นครึ่ง) ๒ ชั้น</p>
<p>ประเภทที่อยู่อาศัย+ค้าขาย ตึกแถว</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตกและจีน</p>	<p>• มุขระเบียง (ชั้นบน) ระเบียงยื่น (ชั้นบน)</p>	<p>1. พักผ่อน/ใช้สอยประตอห์</p>	<p>• บ้านพาณิชย์ตะวันตก / จีน</p> <p>• บ้านพาณิชย์จีน</p> <p>• บ้านพาณิชย์ตะวันตก/จีน (๒ ชั้นครึ่ง) ๒ ชั้น</p>
<p>ประเภทที่อยู่อาศัยรวม</p> <p>แฟลต</p> <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก</p>	<p>1. ระเบียงทางเดิน 2. ระเบียงพักห้อง</p>	<p>1.1 ทางเดินเชื่อมทุกห้องพัก (Circulation space) 2.1 พักผ่อน เสนาประตอห์</p>	<p>• บ้านพาณิชย์ตะวันตก/จีน (๒ ชั้นครึ่ง) ๒ ชั้น</p>

ภาพที่ 68 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 3 (พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475)

ช่วงที่ 4) พื้นที่ระเปียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

ข้อมูลทางสังคมและวัฒนธรรม

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

สภาพสังคมภายหลังจากการเปลี่ยนแปลงการปกครอง พ.ศ. 2475 สภาพเศรษฐกิจและสังคม มีการเปลี่ยนแปลงอย่างมาก รวมทั้งระบบการศึกษา และความคิด โดยเฉพาะวิชาสถาปัตยกรรม มีนักเรียนไทยผู้จบการศึกษาจากต่างประเทศกลับเข้ามาทำงาน ทั้งจากฝั่งประเทศอังกฤษ ฝรั่งเศส สหรัฐอเมริกา และมีการวางหลักสูตรการเรียนการสอนทางสถาปัตยกรรม ขึ้นใน พ.ศ. 2477 ซึ่งจะเห็นความแตกต่างของรูปแบบที่อยู่อาศัยส่วนบุคคลโดยกลุ่มสถาปนิกในช่วงเวลานี้มีรูปแบบที่แตกต่างจากในยุคที่ผ่านมามาอย่างชัดเจน

หลังจากช่วงสงครามโลกครั้งที่ 2 สภาพเศรษฐกิจที่ตกต่ำและจำนวนคนที่เข้ามาทำงานในกรุงเทพมหานครจากต่างจังหวัดเพิ่มมากขึ้นทำให้ ความเสียหายของบ้านเรือนจากสงครามเกิดสภาพของความแออัดและหนาแน่นของพื้นที่อยู่อาศัย เกิดชุมชนแออัดหลายแห่งตามชานเมืองทั่วกรุงเทพมหานคร ความต้องการที่อยู่อาศัยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมาก รัฐบาลสร้างโครงการที่อยู่อาศัย โครงการหมู่บ้านจัดสรรรุ่นแรกขึ้นในกรุงเทพมหานคร สำหรับผู้มีรายได้ปานกลางค่อนข้างต่ำ ตอบสนองความต้องการที่พักอาศัยที่สะดวกและรวดเร็วและราคาถูก ทำให้โครงการประเภทนี้มีมากขึ้น ซึ่งรูปแบบของบ้านจากโครงการบ้านจัดสรรทั้งเอกชนและรัฐบาล มีอิทธิพลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยของคนทั่วไปอย่างมาก

ที่ตั้ง

จำนวนของที่พักอาศัยเน้นที่ฝั่งตะวันออกของแม่น้ำเจ้าพระยาหรือเขตพระนคร มากกว่าฝั่งตะวันตกหรือฝั่งธนบุรี ในเขตเมืองการก่อสร้างที่เพิ่มขึ้นเป็นตึกแถวเป็นส่วนใหญ่ใช้เนื้อที่น้อยและประกอบการค้าร่วมกับการอยู่อาศัยได้ บริเวณริมถนนด้านหน้าจึงเป็น อาคารประเภทเรือนแถวหรือตึกแถวเสียเป็นส่วนมาก

การวางตำแหน่งอาคารในที่ดิน การวางตำแหน่งอาคารคล้ายกับปลายสมัยรัชกาลที่ 6 บ้านผู้มีฐานะมีเนื้อที่กว้างจะวางตัวอาคารเว้นพื้นที่ด้านหน้าเป็นสนามกว้างโล่ง หันด้านหน้าอาคารสำคัญออกสู่ด้านถนน ในช่วงหลังมีกฎกระทรวงและพระราชบัญญัติควบคุมการก่อสร้าง เรื่องของที่ว่างภายในบริเวณบ้านและระยะห่างระหว่างบ้านคนละเจ้าของ บ้านในช่วงนี้ที่มีสถาปนิกออกแบบจะวางอาคารโดยคำนึงถึงทิศทางของแดดลม

ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

จะทำการศึกษาโดยเน้นไปที่ตัวอย่างของบ้านคนทั่วไป รูปแบบบ้านที่ถูกพัฒนาเพื่อตอบสนองการอยู่อาศัยของคนส่วนมาก บ้านสมัยใหม่ในช่วงต้นที่มีอิทธิพลต่อจัดผังการใช้เนื้อที่ให้ใช้

ประโยชน์ได้คุ้มค่ามากขึ้น มีพื้นที่เชื่อมถึงกันในหลายๆห้องไม่มีการกั้นผนัง ใช้เครื่องเรือนในการแบ่งการใช้ บ้านกลุ่มสถาปนิกที่จบจากต่างประเทศ ในช่วง พ.ศ. 2580 -พ.ศ. 2500 โครงการบ้านจัดสรรที่อยู่อาศัยที่จัดทำโดยรัฐบาลและเอกชนรวมถึงรูปแบบมาตรฐานบ้านพักข้าราชการ บ้านพักพนักงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่ทำให้เกิดรูปแบบมาตรฐานที่นำไปใช้อย่างแพร่หลายในที่อยู่อาศัยของคนทั่วไป

การแบ่งประเภทที่อยู่อาศัย

บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล

- บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล ผู้มีฐานะดีและปานกลาง
- บ้านพักอาศัยเดี่ยว เจ้าของที่ดินปลูกเพื่อให้เช่าหลายหลัง
- บ้านเดี่ยวแถบชานเมือง มีลักษณะที่ปลูกสร้างอย่างง่าย ๆ เป็นบ้านยกพื้นสูง มีห้องโถงห้องเดียวใช้ประโยชน์ได้อเนกประสงค์ ติฝาไม้ปิดรอบ มีเฉลียงหน้าหรือระเบียงหน้าบ้านที่เชื่อมกับบันไดทางขึ้นบ้าน
- บ้านเดี่ยวอาคารสงเคราะห์ ของรัฐบาล บ้านจัดสรรยุคแรกเป็นบ้านไม้ชั้นเดียว ยกใต้ถุนโถง
- ที่พักอาศัยประเภทอื่นที่เป็นโครงการของรัฐบาล และหน่วยงานรัฐวิสาหกิจ ที่พักพนักงานของหน่วยงาน

ตึกแถว

ใช้ทำการค้าและอยู่อาศัย ปลูกริมถนนในตัวเมืองหรือชุมชน

บ้านแถว (Town House)

บ้านแถวชุด บ้านแถวในเมือง

อาคารที่พักอาศัยรวม

ที่อยู่อาศัยทางตั้ง แพลต

บ้านในช่วงแรก (พ.ศ. 2476 หลังเปลี่ยนแปลงการปกครอง)

มีลักษณะคล้ายคลึงกับบ้านในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 ทั้งบ้านไม้และบ้านตึกบ้าน 2 ชั้น ชั้นบนและชั้นล่างตรงกัน มีผนังล้อมรอบตรงกันตลอดทั้ง 2 ชั้น ชั้นบนมีระเบียงโถงหรือมุขระเบียงโถงแบบนิยมจากรัชกาลที่ 6

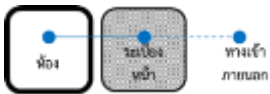
มุขระเบียงโถง (ด้านบน)

ภาพที่ 69 มุขหน้า, มุขระเบียงโล่งด้านบน ของบ้านแบบตะวันตกประยุกต์ (พ.ศ. 2475)

ระเบียงหน้า, เฉลียงหน้า

ภาพที่ 72 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า)บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ฝั่งสมัยใหม่

ภาพที่ 71 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า)บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ฝั่งสมัยใหม่

ภาพที่ 70 ระเบียง, เฉลียงหน้า (โถงทางเข้า) บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ตะวันตกประยุกต์

ระเบียง(ยื่น)

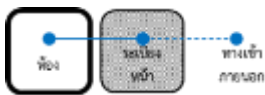
ภาพที่ 73 ระเบียง (ยื่น) แบบตะวันตก

บ้านในช่วงหลัง (พ.ศ. 2500)

บ้านแนวสากล บ้านแบบสากล ประยุกต์พื้นดินตะวันตกที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่

เริ่มมีการนำหลังคาแบน (Flat Roof) คอนกรีตเสริมเหล็กมาใช้เป็นส่วนของหลังคาหรือกันสาดชั้นบน ซึ่งทำให้มีผลต่อรูปแบบลักษณะพื้นที่ระเบียง

ระเบียงหน้า, เฉลียงหน้า, โถงนอก

ภาพที่ 74 ระเบียง, เฉลียงหน้า ที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่

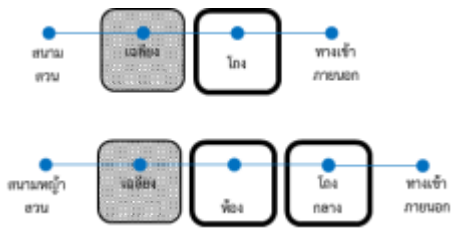
ระเบียงโล่ง (ชั้นบน)

ภาพที่ 75 ระเบียง, ระเบียงโล่ง(ชั้นบน) ที่อยู่อาศัยแบบสมัยใหม่

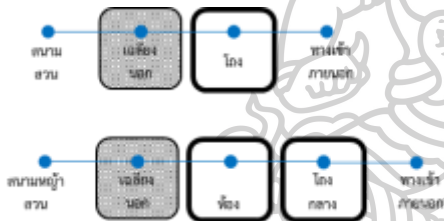
สถาปนิกชาวต่างชาติที่ออกแบบจะมีการคำนึงถึงสภาพอากาศในแถบร้อนชื้น

เฉลียง, เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน)

ภาพที่ 76 เฉลียง เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน) บ้านแนวสมัยใหม่ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500)

เฉลียงนอก, เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน)

ภาพที่ 77 เฉลียงนอก เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน) บ้านแนวสมัยใหม่ (พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500)

บ้านแบบเรือนไทย วางผังแบบประยุกต์

ระเบียง

ภาพที่ 79 ระเบียงบ้านไทย วางผังแบบประยุกต์ (บ้านจิม ทอมป์สัน)

ภาพที่ 78 ระเบียงบ้านไทย วางผังแบบเรือนหมู่ (บ้านคึกฤทธิ์)

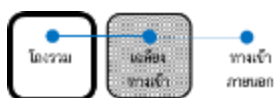
บ้านจัดสรร

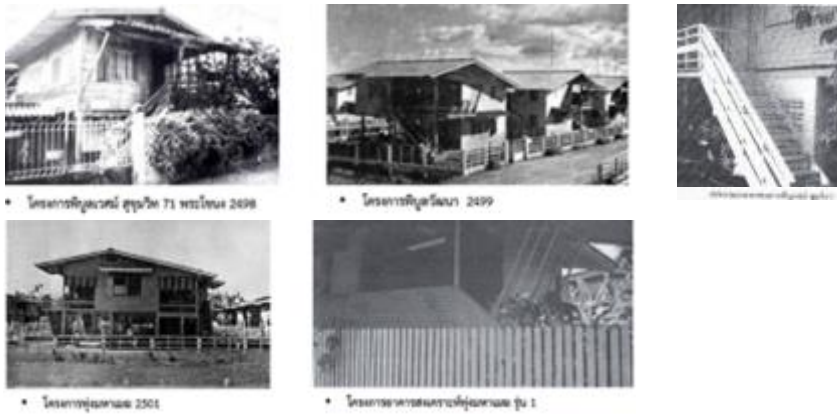
รูปแบบบ้านจัดสรรสำหรับคนทั่วไป จะมีรูปแบบที่เรียบง่าย คล้ายบ้านพักพนักงานและบ้านพักข้าราชการ วางผังการใช้เนื้อที่ภายในแบบเรียบง่าย รูปทรงของตัวบ้านไม่ซับซ้อน มีความเรียบง่ายมักประกอบด้วย เฉลียงและระเบียงทั้งด้านหน้าและด้านหลัง

โครงการบ้านจัดสรรของการเคหะแห่งชาติ ช่วงแรก พ.ศ. 2499

นำรูปแบบของบ้านในช่วงปลายรัชกาลที่ 6 มาใช้ในการออกแบบบ้านจัดสรรในช่วงแรก บ้านไม้ชั้นเดียวยกใต้ถุนสูง มีบันไดทางเข้าภายนอกเชื่อมกับระเบียงหน้า

ระเบียง, เฉลียงหน้า

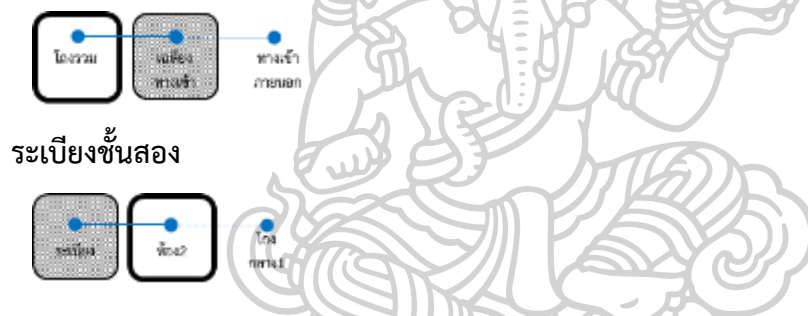

ภาพที่ 80 ระเบียง, เฉลียง ในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรรุ่นแรก การเคหะแห่งชาติ

โครงการบ้านจัดสรรเอกชนรุ่นแรก พ.ศ. 2510

เฉลียงหน้า, ระเบียงหน้า, เฉลียงทางเข้า

ภาพที่ 81 เฉลียง, ระเบียงใน ตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรร ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2510 - พ.ศ. 2524)

ด็กแถว ที่พักอาศัยรวมกับพื้นที่ค้าขาย

ระเบียงหน้า

ภาพที่ 83 ระเบียงด้านหน้า ในที่อยู่อาศัยประเภท ตึกแถว เขตพระนคร (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

ภาพที่ 82 ระเบียงด้านหน้า ในที่อยู่อาศัยประเภท บ้านแถว ริมถนนพลับพลาไชย (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

บ้านแถว

ที่พักอาศัยรวม แบ่งห้องให้เช่า

แฟลต

ระเบียงทางเดิน

ภาพที่ 84 ระเบียงทางเดินห้องพักที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต (ตัวอย่างแฟลตดินแดง)

ระเบียงหลังห้อง

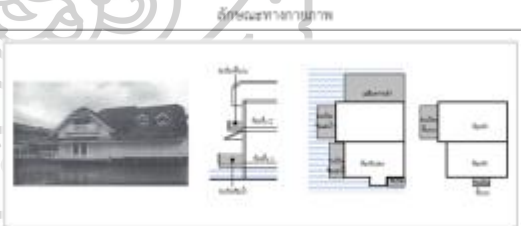
ภาพที่ 85 ระเบียงด้านหลังของห้องพัก ที่อยู่อาศัยประเภทแฟลต (ตัวอย่างแฟลตดินแดง)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พานโล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
<p>บ้านแบบรัชกาลที่ 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • มุขระเบียงโค้ง (ชั้นบน) <p>• รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก</p>	<ul style="list-style-type: none"> • มุขระเบียงโค้ง (ชั้นบน) 	<ul style="list-style-type: none"> - ไม่มีการใช้สอย - เป็นส่วนหนึ่งของตึกเพราะอาคารมีบันไดเข้าด้านข้าง เพื่อเน้นทางเข้าชั้นบน 	

ภาพที่ 86 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ที่ต่อ	ลักษณะทางภาพ
<p>บ้านแบบรัชกาลที่ 6</p> <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียงค้ำหน้า 1. ระเบียง เฉลียง ชั้นล่าง <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง (ชั้นบน) 2. ระเบียงค้ำหน้า <ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบตะวันตกประยุกต์ 		<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกอยู่โดยกลางภายใน (Transition space)</p> <p>1.2 โถงบันไดภายนอก</p> <p>2.1 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)</p>	
<p>บ้านแบบรัชกาลที่ 6 ผังสมัยใหม่</p> <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียงค้ำหน้า 1. ระเบียง, เฉลียง ชั้นล่าง <ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง เฉลียง (ชั้นบน) 2. ระเบียงห้องนอน 		<p>1.1 โถงทางเข้าภายนอกอยู่โดยกลางภายใน (Transition space)</p> <p>2.1 ไม่มีการใช้ - เป็นส่วนที่ซ่อนที่บันไดอยู่ห้องด้านล่าง</p>	
<ul style="list-style-type: none"> • รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกประยุกต์ 	<p>1. ระเบียง, เฉลียง</p>	<p>1.1 ปลูกชนวนบนประตูที่หันหน้าออกด้านหน้าบ้าน</p>	

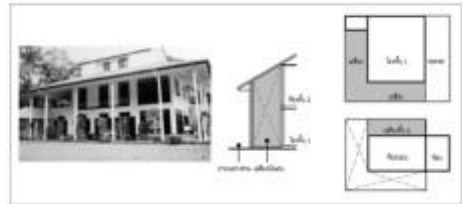
ภาพที่ 87 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
บ้านแบบตะวันตก ประยุกต์	<ul style="list-style-type: none"> ระเบียงหน้า 	1.1 โดงภายนอกเชื่อมทางเข้ากับโดงใน (Transition Space) 1.2 ทางเดินเชื่อมห้องต่างๆ 1.3 พักผ่อน อนุเคราะห์	
	<ul style="list-style-type: none"> ระเบียงชั้น 	2.1 พักผ่อน อนุเคราะห์ (ไม่มีการอยู่อาศัย)	
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตกประยุกต์ 			
	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
บ้านแบบ ตะวันตก	<ul style="list-style-type: none"> มุขหน้า มุขระเบียง 	1.1 ไม่มีการใช้สอย 1.2 เป็นส่วนหนึ่งของอาคารตามความสูง พื้นต่าง เพื่อเน้นภาพตัว	
<ul style="list-style-type: none"> รูปแบบสถาปัตยกรรมตะวันตก 			

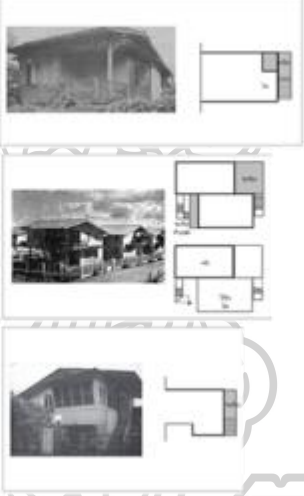

ภาพที่ 88 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
บ้านแบบสมัยใหม่	1. ระเบียงไม้สัง (ค้ำบนบ่อ)	1.1 ไม่มีการใช้สอย 1.2 เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่คลุมพื้นที่โถงทางเข้า ค้ำล่าง ใต้นโถงทางเข้า	
บ้านแบบสมัยใหม่	<ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง (ค้ำล่าง) 1. ระเบียง เฉลียงหน้า 	1.1 โถงภายนอก เชื่อมทางเข้าภายใน (Transition space)	
	<ul style="list-style-type: none"> • ระเบียง (ค้ำบนบ่อ) 2. ระเบียงไม้สัง 	2.1 เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่คลุมพื้นที่โถงทางเข้า ค้ำล่าง เพื่อเน้นทางเข้า 2.2 พักคนรอเข้าประตูหลัก	
• รูปแบบสถาปัตยกรรม ตะวันตก	1. ระเบียง เฉลียงหน้า	1.1 โถงภายนอก เชื่อมทางเข้าภายใน (Transition space) 1.2 เป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่คลุมพื้นที่โถงทางเข้า ค้ำล่าง เพื่อเน้นทางเข้า	
บ้านแบบสมัยใหม่	• เฉลียง	1.1 ใช้พักผ่อน นั่งเล่น แยกประตูสอง 1.2 เชื่อมส่วนภายนอกกับห้อง (Transition space) 1.2 ทางเดินภายนอกเชื่อมระหว่างห้องต่างๆ (Circulation Space)	

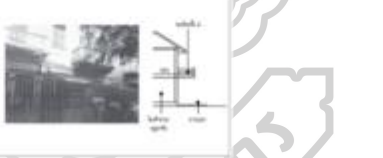

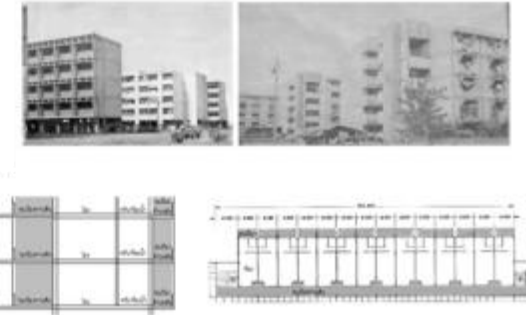
ภาพที่ 89 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
บ้าน เรือนไทยแบบ ประเพณี	บ้านชั้น ทอมปัสัน วางผังแบบประจักษ์ 1. ระเบียง	1.1 โถงภายนอก เชื่อมทางเข้าภายใน (Transition space) 1.2 ทางเดินยาวเชื่อมห้องต่างๆ (Circulation Space)	
รูปแบบตะวันตกผสมพื้น อินโดจีนที่ 6 บ้านฉัตร (2499)	• ระเบียงหน้า • ระเบียงหลัง	1.1 โถงทางเข้าเชื่อมกับโถงภายนอกกับห้อง นอน (Transition space) 1.2 รั้วนอก อนุสาวรีย์	
แบบมาตรฐาน บ้านพักพนักงาน	• ไม่ระบุ โถงทางเข้า	1.1 โถงทางเข้าเชื่อมระหว่างภายนอก กับห้องโถงด้านใน (Transition space)	
	• ระเบียงทางหน้า	1.1 โถงทางเข้าเชื่อมระหว่างบันไดภายนอก กับห้องโถงด้านใน (Transition space) 1.2 รั้วนอก อนุสาวรีย์	
โครงการบ้านจัดสรร การเคหะแห่งชาติ	• ไม่ระบุ โถงทางเข้า / โถงจอดรถ / ใต้ถุนทางเข้า	1.1 โถงทางเข้าเชื่อมระหว่างภายนอก กับห้องโถงด้านใน (Transition space)	

ภาพที่ 90 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ที่เสนอ	ลักษณะทางสถาปัตย์
โครงการบ้านจัดสรร เอกชน (พ.ศ. 2520-2525)	1. เฉลียงหน้า (ทางเข้า) 2. ระเบียงหน้า (เพื่อนอนชั้นบน)	1.1 โถงทางเข้าเชื่อมระหว่างทางเดินภายนอกกับโถงด้านใน (Transition space) 1.2 เหนกประสงค์ (เพื่อนอนหน้าบ้าน) 2.1 พักผ่อนนอกประสงค์ (ไม่มีการใช้งาน)	
	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ที่เสนอ	ลักษณะทางสถาปัตย์
	1. ไม่มี	1.1 ไม่มีพื้นที่ระเบียงอาคาร 2 ชั้นที่มีระเบียงหน้าบ้าน	
	1. ระเบียง (ยื่น) ด้านหน้าอาคาร	1.1 พักผ่อนนอกประสงค์อยู่ชั้น 2 มีระเบียงเพื่อนอน (แต่ไม่มีการใช้งาน)	
	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ที่เสนอ	ลักษณะทางสถาปัตย์
บ้านแถวโครงการท่าพราย	1. ไม่มี	- โถงทางเข้าด้านหน้าอาคาร เป็นสี่เหลี่ยมที่ระดมจากพื้นที่ทางเดินภายนอกบริเวณหน้าทางเข้า	
แฟลตดินแดง	1. ระเบียงทางเดินด้านหน้า 2. ระเบียงหลังห้อง	1.1 ทางเดินเชื่อมทุกห้องพัก (Circulation space) 2.1 เหนกประสงค์ หากแล้ว กับรอง	

ภาพที่ 91 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 4 (พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525)

ช่วงที่ 5) พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

สภาพสังคมและเศรษฐกิจ

ความต้องการที่อยู่อาศัยที่เพิ่มมากขึ้นทำให้โครงการบ้านจัดสรรเติบโตขึ้นและแผ่ไปตามหัวเมืองรอบ ๆ กรุงเทพมหานคร ซึ่งกลายเป็นแหล่งที่อยู่อาศัยที่หนาแน่นมากขึ้นตามการเชื่อมต่อทางถนน ส่วนในตัวเมืองมีความหนาแน่นของการใช้สอยพื้นที่ค่อนข้างสูง ระบบสัญจรใหม่เช่นรถไฟฟ้าทำให้ที่พักอาศัยประเภทอาคารสูง ที่อยู่อาศัยรวม เช่น อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียม มีจำนวนเพิ่มมากขึ้น ระบบการก่อสร้างมีผลต่อรูปแบบของอาคาร เพราะต้องการความรวดเร็ว ระยะเวลาในการก่อสร้างสั้นขึ้นโดยเฉพาะโครงการบ้านจัดสรร ระบบอุตสาหกรรมชิ้นส่วนที่มีขนาดมาตรฐานและเป็นชิ้นส่วนสำเร็จรูป ทำให้รูปแบบองค์ประกอบและการจัดวางพื้นที่ใช้สอยของที่อยู่อาศัยโดยทั่ว ๆ มีความคล้ายคลึงกัน

ที่ตั้ง

ขนาดของที่ตั้งเป็นปัจจัยสำคัญในความสัมพันธ์ของอาคารกับบริเวณโดยรอบ โครงการบ้านจัดสรรทั่วไปมักมีการจัดแบ่งของที่ตั้งและขนาดอาคารที่จำกัดเพื่อให้เกิดความคุ้มค่า พื้นที่โดยรอบจะมีขนาดเล็กและเหลือระยะโดยสัมพันธ์กับกฎหมายควบคุมอาคารในการเว้นระยะห่างจากแนวที่ดินกับอาคาร ทำให้อาคารต้องปิดทึบเพื่อประโยชน์ใช้สอยภายในสูงสุด ทั้งในบ้านจัดสรร บ้านเดี่ยว บ้านแถว ทาวน์เฮ้าส์ มีขนาดของพื้นที่ตั้งที่บริเวณรอบบ้านที่จำกัด ทิศทางของอาคารจึงต้องหันหน้าออกสู่ถนนหน้าบ้านซึ่ง เป็นทางเข้าหลักโดยตรง ความเป็นด้านหน้าอาคารจึงถูกเน้นและให้ความสำคัญในการตกแต่งหรือออกแบบให้มีความโดดเด่นแตกต่างกันในหลายโครงการ

ข้อมูลทางด้านลักษณะทางสถาปัตยกรรม

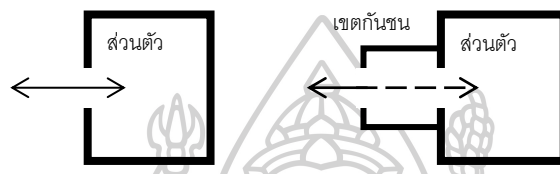
ลักษณะของที่อยู่อาศัยโดยทั่วไป พื้นที่ระเบียงเป็นส่วนหนึ่งในองค์ประกอบของอาคาร ทั้งอาคารพักอาศัยประเภทต่าง ๆ และ อาคารประเภทการใช้งานอื่น ๆ รูปแบบทางสถาปัตยกรรมในแนวทางสากลสมัยใหม่ ระบบโครงสร้างและวัสดุประเภทคอนกรีตเสริมเหล็ก เป็นระบบที่เป็นที่นิยมทั่วไป

การแบ่งประเภทที่อยู่อาศัย

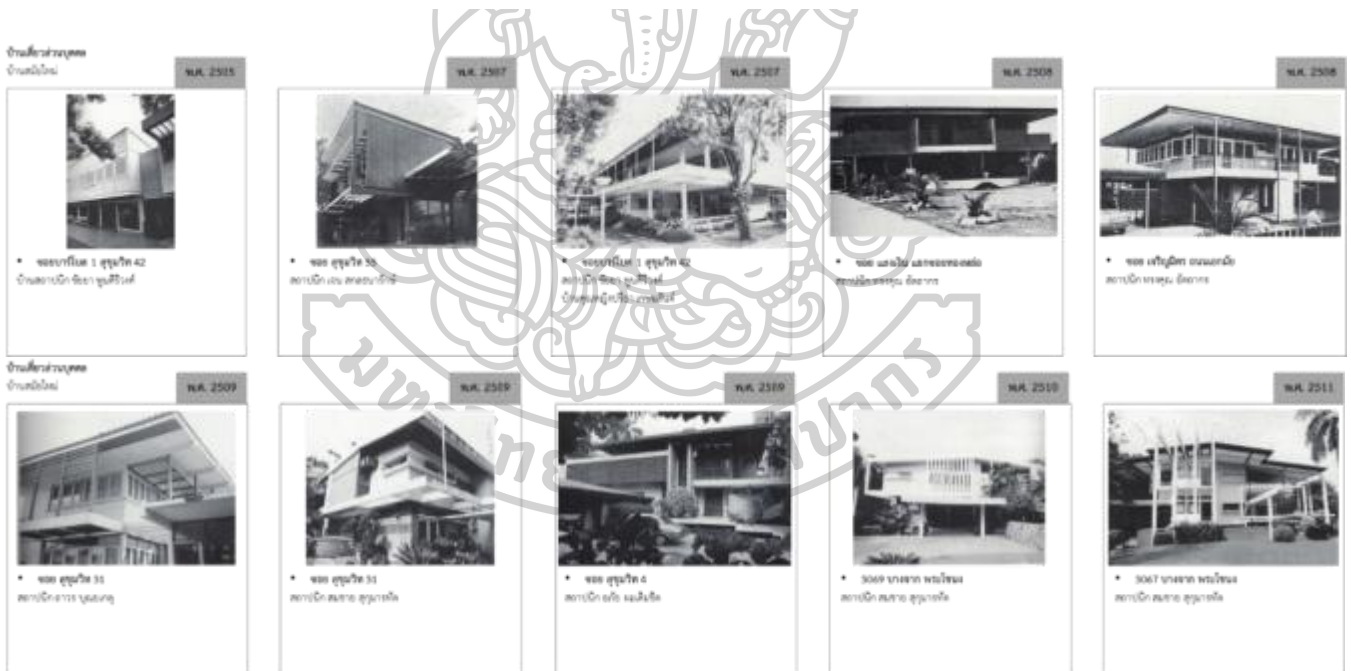
บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล

รูปแบบของบ้านจัดสรรมีการพัฒนารูปแบบนิยมมาจากกลุ่มสถาปนิก ที่บุกเบิกการพัฒนา รูปแบบที่อยู่อาศัยในช่วง ก่อน พ.ศ. 2526 ที่มีอิทธิพลต่อรูปแบบบ้านจัดสรรในยุคต่อมาช่วงต้น มีการคำนึงถึงสภาพภูมิอากาศมากขึ้นในการพัฒนาเพื่อให้สัมพันธ์และตอบกับสภาพแวดล้อม ภูมิอากาศ และการใช้งาน การยื่นชายคาหลังคาไปทางทิศใต้และทิศตะวันตกซึ่งถูกแดดรบกวน การวางระเบียงหรือเฉลียงช่วยในการเป็นพื้นที่บังแดดและความร้อนที่จะเข้าสู่ห้องด้านในลดการปะทะ พื้นที่ระเบียง

หรือเฉลี่ยจะเป็นพื้นที่กันชนต่อพื้นที่ห้องด้านใน (Buffer Zone) เชื่อมกับพื้นที่บริเวณภายนอกพื้นที่ระเบียบรูปแบบที่ได้รับมาจากสถาปัตยกรรมตะวันตก กลายเป็นองค์ประกอบส่วนหนึ่งของเปลือกอาคารบริเวณด้านหน้า ที่กลายเป็นพื้นที่กันชน (Buffer Zone) ซึ่งเป็นแนวคิด ในหนังสือ Community and Privacy ได้เสนอการจัดการกับสภาพแวดล้อมภายในบ้าน ด้วยการจัดให้มีเขตกันชน (Buffer Zone) ทำหน้าที่ควบคุมการเข้าออก กันคนภายนอกก่อนเข้าสู่ส่วนภายในซึ่งเป็นส่วนตัวไว้ก่อน หรือ เรียกว่า Lock เช่น ตรงทางเข้าบ้าน ทางเข้าห้องส่วนตัว[21] เป็นแนวคิดสากลที่ แพร่หลายด้วยรูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แนวคิดในงานสถาปัตยกรรมตะวันตก

ภาพที่ 93 พื้นที่กันชน(Buffer Zone)รูปแบบของสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แนวคิดในงานสถาปัตยกรรมตะวันตก

ภาพที่ 92 บ้านเดี่ยวส่วนบุคคลที่ออกแบบโดยสถาปนิกสมัยใหม่ รูปแบบบ้านสมัยใหม่

ที่อยู่อาศัยประเภทบ้านเดี่ยวส่วนบุคคล ที่มีการออกแบบโดยสถาปนิกสมัยใหม่ ที่คำนึงถึงความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อม สภาพอากาศของประเทศไทย รูปแบบของพื้นที่ระเบียง เฉลียงจึงมีขนาดกว้างอยู่โดยรอบอาคาร สัมพันธ์กับที่ตั้งที่มีบริเวณพื้นที่ภายนอก มากกว่าโครงการบ้านจัดสรรทั่วไป ที่มีการจัดสรรของบริเวณพื้นที่ตั้งจำกัด

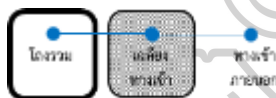
โครงการบ้านจัดสรรทั่วไป

โครงการบ้านจัดสรรเอกชน

ในยุคโครงการบ้านจัดสรรเฟื่องฟู รูปแบบบ้านที่เรียบง่าย ก่อสร้างรวดเร็ว พื้นที่ระเบียงมีขนาดเล็ก เป็นส่วนโครงสร้างพื้นยื่น (cantilever beam) มีการจัดเนื้อที่ใช้สอยและรูปร่างลักษณะของอาคารที่ เรียบง่าย รูปทรงเรขาคณิตต่างๆ ลดการประดับประดาตกแต่ง มีการยื่นชายคากว้างใช้เป็นกันสาดหรือเป็นพื้นที่ระเบียงของห้องชั้นสองด้านหน้าบ้าน บังแดดฝนให้พื้นที่เฉลียงทางเข้าชั้นล่าง ใช้เหล็กเป็นส่วนประกอบ ราวลูกกรง ราวระเบียง

พัฒนาการของรูปแบบในบ้านจัดสรร^[22] ยุคหลังมีการหยิบยืมรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในอดีต หรือรูปแบบบ้านแบบตะวันตก มาใช้ในการตกแต่งลักษณะภายนอกเน้นบริเวณด้านหน้าของอาคาร มุขระเบียงทางเข้าหน้าบ้าน

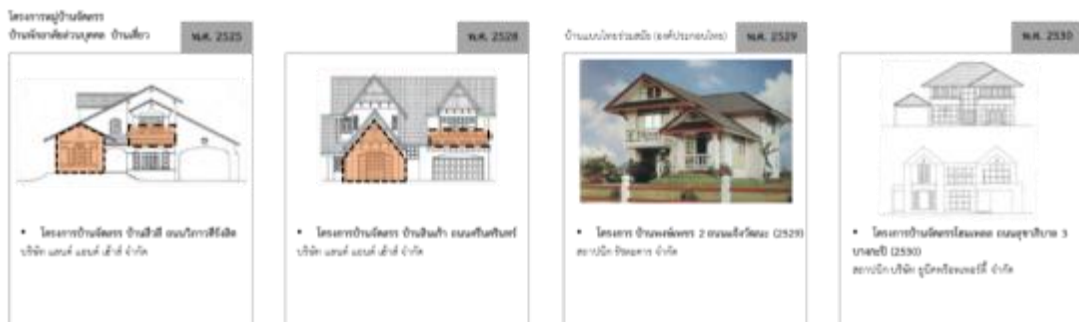
ระเบียงหน้า เฉลียงทางเข้า

ระเบียงชั้นสอง, ระเบียงห้องนอน

ภาพที่ 94 เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2540) (หมู่บ้านมิตรภาพ, หมู่บ้านเสรี)

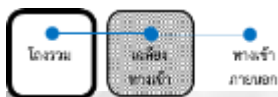
ภาพที่ 96 เฉลียงทางเข้า, มุขระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2525 - พ.ศ. 2540)

ภาพที่ 95 เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรเอกชน ประเภทบ้านเดี่ยว (พ.ศ. 2540 - พ.ศ. 2560)

โครงการบ้านจัดสรรของรัฐบาล บ้านเอื้ออาทร

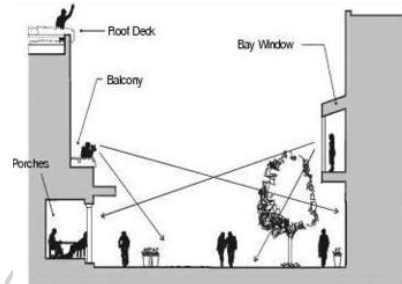
เฉลียงหน้า

ภาพที่ 97 พื้นที่ เฉลียง, ระเบียงในตัวอย่างโครงการบ้านจัดสรรโดยรัฐบาล ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

บ้านแถว ทาวน์เฮ้าส์

อาคารประเภทนี้ลักษณะด้านหน้ามีรูปแบบคล้ายบ้าน คือ มีโรงรถ มีเฉลียงและระเบียงที่ชั้นบนยื่นออกมา ด้านหน้าของอาคารจะติดกับถนนพื้นที่ระเบียงด้านหน้าตึกแถว และทาวน์เฮ้าส์จึงเป็นเหมือนพื้นที่กันชน (Buffer Zone)

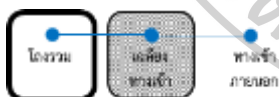
ภาพที่ 98 ระเบียงด้านหน้าตึกแถวและทาวน์เฮ้าส์จึงเป็นเหมือนพื้นที่กันชน (Buffer Zone)

เข้าถึงเว็บไซต์ <https://bardcityblog.wordpress.com/2012/02/23/eyes-on-the-street-steven-reiman/> เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2562

เฉลียงทางเข้า, หน้าบ้านชั้นล่าง

มุขระเบียง, ระเบียงห้องนอน ชั้นบน

ภาพที่ 101 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม

ภาพที่ 100 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม

ภาพที่ 99 ระเบียงหน้า ของที่พักอาศัยประเภทบ้านแถว ทาวน์เฮาส์ ทาวน์โฮม

ที่อยู่อาศัยประเภทมีหลายหน่วยในอาคารขนาดใหญ่ในเมือง

รูปแบบทางสถาปัตยกรรมค่อนข้างคล้ายกัน ภายในแบ่งเนื้อที่ใช้สอยเป็นหน่วย เรียกว่าห้องชุดสำหรับให้เช่า หรือเช่าซื้อ พื้นที่ส่วนตัวใน 1 หน่วย เป็นห้องชุดที่มีการขนาดและการแบ่งพื้นที่ภายในแตกต่างกัน เช่น แบบห้องเดี่ยว (Studio) พื้นที่รวมไม่มีการกั้นส่วน แบบหนึ่งห้องนอน (Single Bedroom) แบบสองห้องนอน (Two Bedroom) เป็นต้น ทุกแบบของห้องชุดจะประกอบด้วย พื้นที่ส่วนตัวคือ พื้นที่นอนหรือห้องนอน พื้นที่ห้องน้ำ พื้นที่ระเบียงหรือครัว ตามแต่ขนาดและการออกแบบแบ่งสัดส่วนของพื้นที่ภายในหนึ่งหน่วย

-อาคารชุดพักอาศัยประเภทอาคารสูง คอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์ที่มีรูปแบบที่คล้ายกันในการจัดการพื้นที่ใช้สอย

-แฟลต (Flat) เคหสงเคราะห์

ระเบียบทางเดิน

ภาพที่ 102 ตัวอย่างระเบียบทางเดินด้านข้างของอาคาร (Single Corridor) แฟลต อพาร์ทเมนต์

ภาพที่ 103 ตัวอย่างระเบียบทางเดิน (Double Corridor มีคอร์ทกลางอาคาร) แฟลตการเคหะทุ่งสองห้อง

ระเบียบหลังห้อง

ภาพที่ 104 ระเบียบด้านหลังห้อง แฟลต อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียมเอกชน (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

บ้านจัดสรร บ้านเดี่ยว ขนาดกลาง-ขนาดใหญ่	ระเบียง / เฉลียง / ฟ้าไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางสถาปัตย์
1. ระเบียงหน้า, เฉลียงหน้า ชั้นล่าง	1.1 โถงทางเชื่อมระหว่างพื้นทางเดินภายนอกกับ โถงรับแขกภายใน 1.2 พักผ่อนนอกประตู ***ไม่บ้านขนาดใหญ่ จะมีเฉลียงหรือระเบียง กลางจึง ปูลูกไม้ จัดสวน กิจการกลางแจ้ง	2.1 ใช้พักผ่อน นอกประตู ของห้องนอน ***ไม่ค่อยพบการใช้พื้นที่ระเบียงหน้าชั้น 2	 <p>The architectural drawings show various house types with balconies and verandas. The drawings include floor plans, elevations, and sections. The photos show the exterior of the houses, highlighting the balconies and verandas. The drawings are labeled with 'Type 105' and 'Type 106'. The photos are labeled with 'Type 105' and 'Type 106'. The drawings and photos are arranged in a grid-like pattern.</p>

ภาพที่ 105 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

ที่อยู่อาศัยผู้มีรายได้น้อย บ้านเดี่ยว	ระเบียง / เฉลียง / พาโล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
บ้านเดี่ยวอาหาร หมู่บ้านการเคหะแห่งชาติ	1. เฉลียง - โถงทางเข้า	- โถงทางเข้า ส่วนนอกประสงค์ (ได้เป็นชั้นล่าง)	 <ul style="list-style-type: none"> • โถงทางเข้าแบบชาแนล
			
บ้านแถว ทวารมหาราช โครงการรัฐบาล การเคหะแห่งชาติ	ระเบียง / เฉลียง / พาโล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
	1. ทางเข้า หน้าบ้าน	- โถงโถงทางเข้าภายในอาคาร	 <ul style="list-style-type: none"> • โถงทางเข้าในอาคาร <ul style="list-style-type: none"> • โถงทางเข้าแบบ ชานชาลาใต้ อาคารคู่ (Cross Corridor)
	1. ทางเข้า หน้าบ้าน 2. ระเบียงหน้า (ชั้น 2)	1.1 โถงโถงทางเข้าภายในอาคาร 2.1 ชั้นที่พัดลม แบนประสงค์ 2.2 ชั้นที่ตากผ้า	

ภาพที่ 106 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

สรุปลักษณะของพื้นที่ระเปียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

	ระเบียง / เฉลียง / พาไล	ประโยชน์ใช้สอย	ลักษณะทางกายภาพ
บ้านแถว ทาว์นเฮาส์ รถชนทั่วไป	1. ระเบียงหน้า (ชั้นบน)	- พื้นท้องถนนประชิด พื้นที่ขนาดเล็ก - วางช่อง	 <ul style="list-style-type: none"> • ตูมทิพย์ตันจันดี ซอยสุขุมวิท 79 (2536) - อาคารวิจิตรคำ ซอยเกษมชัย (2531) สาขาปิ่นเกล้า ราชวิถีรวมศิริราชโยธา จังหวัด • หมู่บ้านสุพรรณบุรี ซอยสุขุมวิท 79 (2536) สาขาปิ่นเกล้า ราชวิถีรวมศิริราชโยธา จังหวัด • ทาวน์โฮม บ้านแถว • บ้านกลางกรุง สาขา
ที่อยู่อาศัยรวมทางสูง คอนโดมิเนียม • เอกชน	1. ระเบียง (หลังห้อง)	1.1 พื้นที่พักผ่อน ออกกำลังกาย 1.2 วางอุปกรณ์วางพัดลมระบายความร้อน เครื่องปรับอากาศ 1.3 พื้นที่พักนั่ง ตากผ้า	 <ul style="list-style-type: none"> • โครงการคอนโดมิเนียม (รวมภาพ)
อพาร์ทเมนท์ แฟลต เอกชน การเคหะแห่งชาติ	1. ระเบียงทางเดินภายนอก 2. ระเบียงหลังห้อง	1.1 ทางเดินหลักเชื่อมห้องพัก 1.1 พื้นท้องถนนประชิด วางอุปกรณ์ วางพัดลมระบายความร้อน เครื่องปรับอากาศ 1.2 พื้นที่พักนั่ง ตากผ้า	 <ul style="list-style-type: none"> • อาคารแฟลต

ภาพที่ 107 แสดงการสรุปลักษณะของพื้นที่ระเปียงในที่อยู่อาศัย ช่วงที่ 5 (พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560)

2.4 สรุปลักษณะที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560

แบ่งกลุ่มประเภทที่อยู่อาศัยเป็น 3 ประเภท คือ

บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล, บ้านแถว เรือนแถว, อยู่อาศัยรวมหน่วย

จากการศึกษาผังพื้นของที่อยู่อาศัยไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560) การระบุชื่อ, ตำแหน่งระเบียงในบ้าน, ลักษณะทางกายภาพรูปแบบของระเบียง และประโยชน์ใช้สอยประเภทของกิจกรรม พื้นที่ระเบียงที่เปลี่ยนแปลงไปตามรูปแบบของบ้านเรือนที่อยู่อาศัยในปัจจุบันมีความเปลี่ยนแปลงไปอย่างมากจากบ้านเรือนบรรพบุรุษ ตั้งแต่ยุคเริ่มสร้างกรุงรัตนโกสินทร์ แบ่งรูปแบบของพื้นที่ระเบียงได้ตามอิทธิพลของรูปแบบในทางสถาปัตยกรรมของที่อยู่อาศัยที่แตกต่างกัน และพัฒนาการของรูปแบบในทางสถาปัตยกรรมที่มีผลต่อกันในแต่ละช่วง

2.4.1 การเปลี่ยนแปลงของระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย

จากอิทธิพลรูปแบบในทางสถาปัตยกรรม (พ.ศ.2325 - พ.ศ.2560)

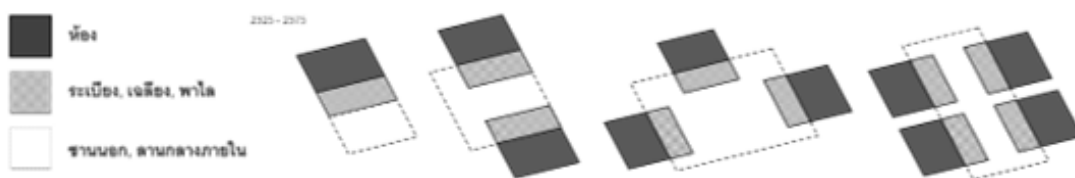
พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทยมีพัฒนาการมาจากรูปแบบในทางสถาปัตยกรรมจากอดีตที่มีอิทธิพลต่อการนำไปใช้และมีการปรับเปลี่ยนลักษณะของพื้นที่ระเบียงในช่วงเวลาต่อมา[20]

บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล

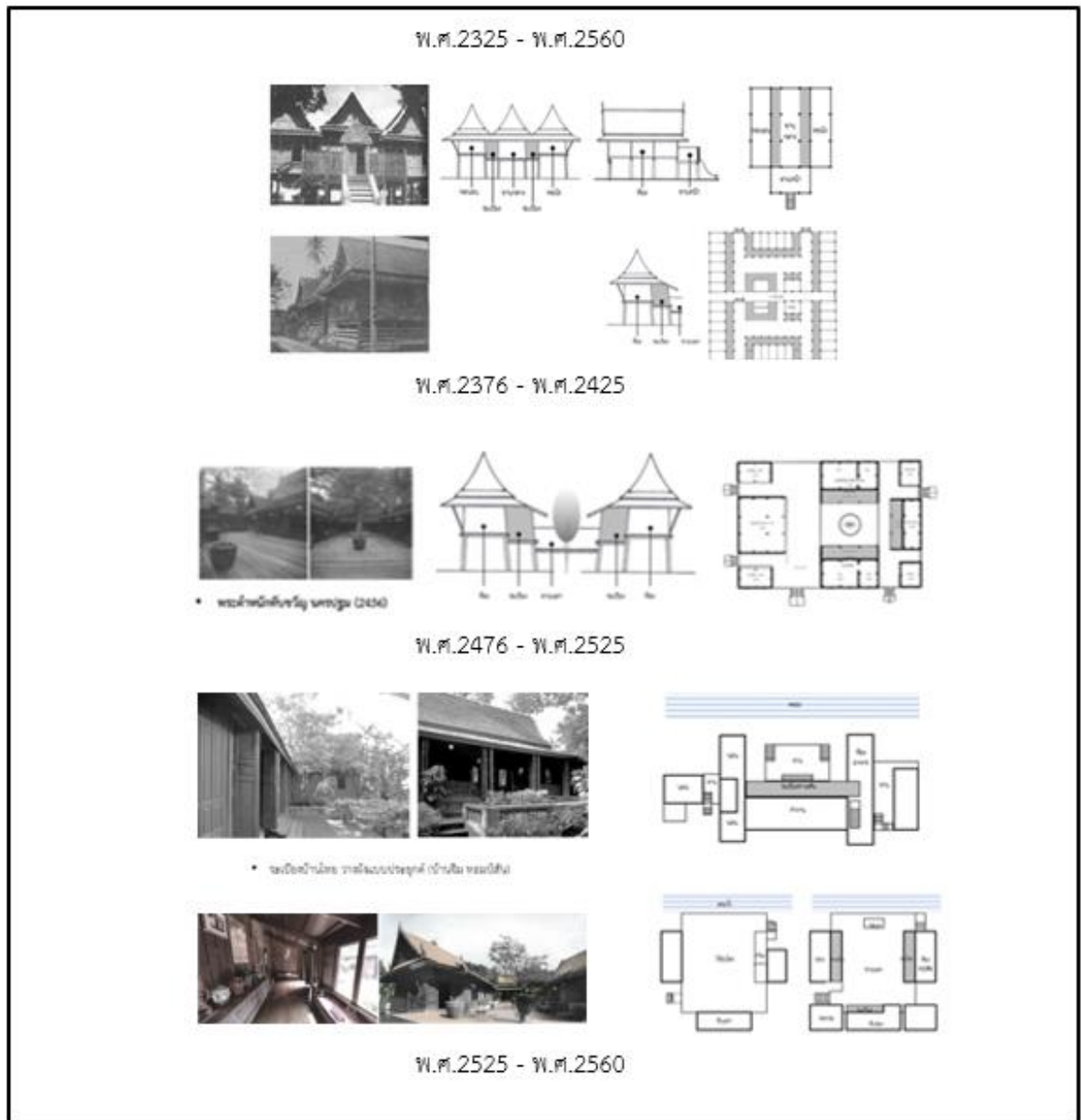
ระเบียงเรือนไทย, เรือนพื้นถิ่นทั่วไป - ระเบียง, เฉลียง, พาไล

รูปแบบของบ้านเรือนไทยแบบอดีต - ปัจจุบัน มีลักษณะการนำรูปแบบเดิมมาปรับใช้เสมอในการวางผังของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วน คือ ห้อง, ระเบียง, ชาน ในรูปแบบประเพณีแบบดั้งเดิม และมีการเพิ่มการกันส่วนผนัง กระฉากและประตูกับส่วนชานนอกให้เหมาะกับการใช้สอยในปัจจุบัน จากเดิมที่พื้นที่ระเบียงเป็นพื้นที่เปิดโล่ง

พ.ศ.2325 - พ.ศ.2560

ภาพที่ 108 การวางผังของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วนคือห้อง, ระเบียง, ชานบ้านเรือนไทยแบบประเพณี

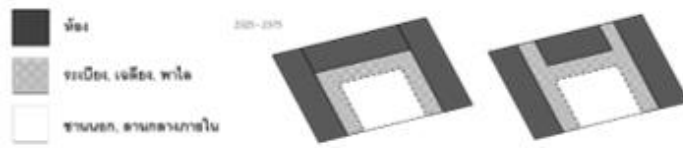

ภาพที่ 109 แสดงระเบียงเรือนไทย, เรือนพื้นถิ่นทั่วไป - ระเบียง, เฉลียง, พาไล

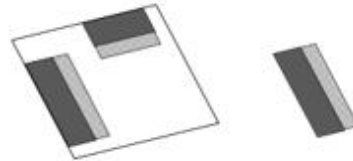
ระเบียงบ้านจีน, ระเบียงล้อมลานกลาง (บ้านผังจีน)

การวางผังแบบล้อมลานของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วน คือ ห้อง, ระเบียง, ลานกลาง การวางผังล้อมลานกลางพบในบ้านของคหบดีครอบครัวใหญ่ ในที่อยู่อาศัยคนธรรมดาทั่วไป ความสัมพันธ์ของการวางระเบียงทางเดินเชื่อมด้านหน้าชานกับตัวห้องด้านในเปิดด้านโล่งออกสู่พื้นที่โล่งกว้างในบริเวณบ้านแทนการวางอาคารล้อมลานกลางแบบเดิม

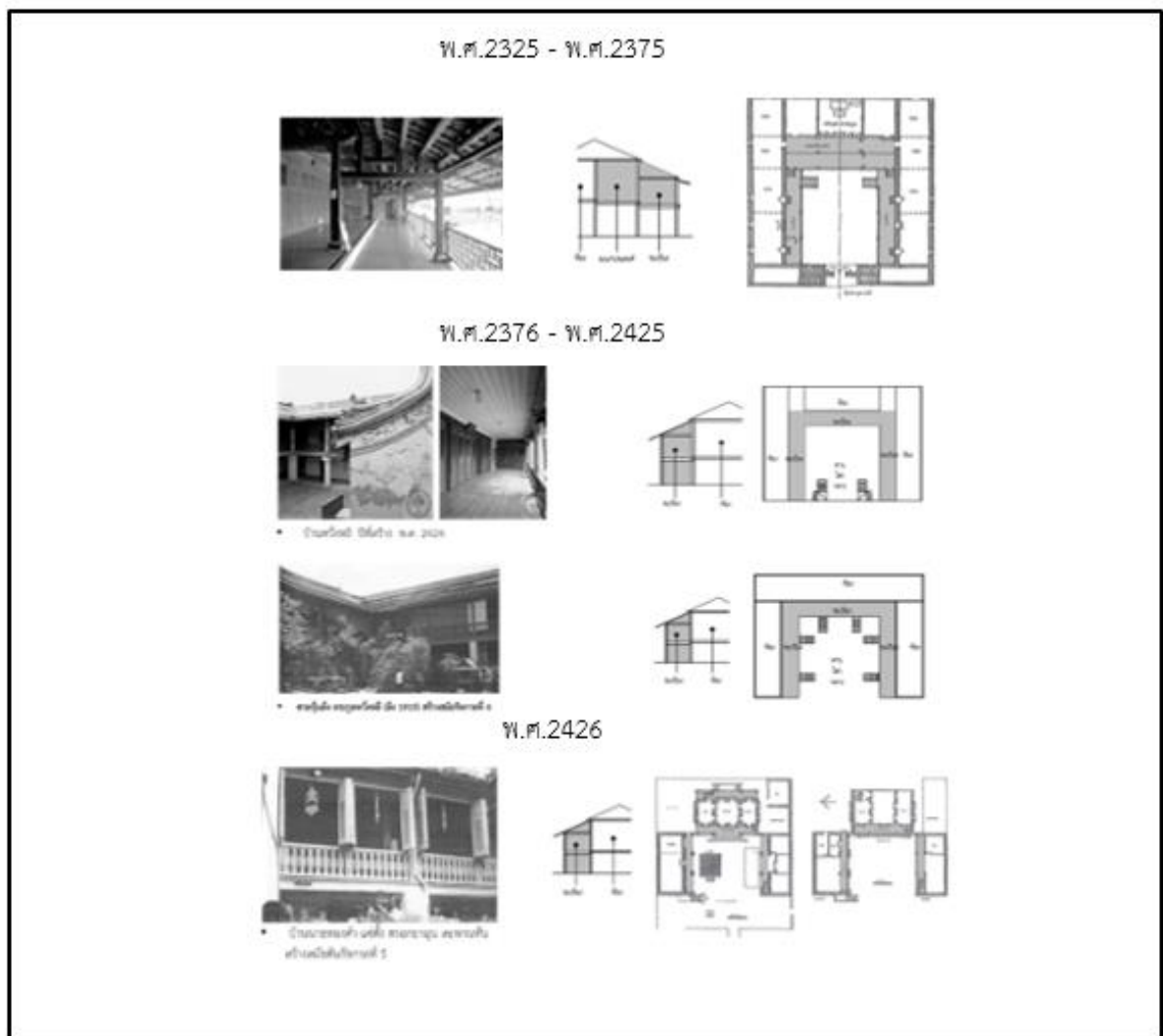
พ.ศ.2325 - พ.ศ.2375

พ.ศ.2376 - พ.ศ.2425

ภาพที่ 111 การวางผังแบบล้อมลานของความสัมพันธ์ของลักษณะที่วางสามส่วน คือ ห้อง, ระเบียง, ลานกลางบ้านจีน

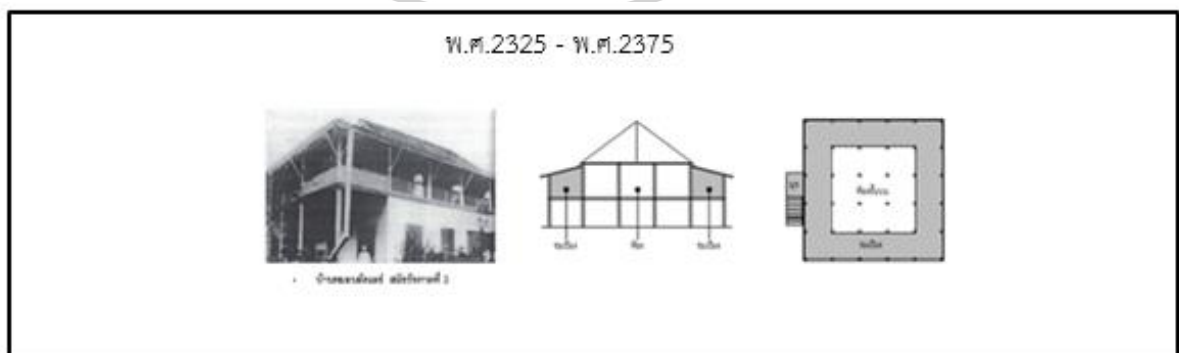
ภาพที่ 110 แสดงระเบียงบ้านจีน, ระเบียงล้อมลานกลาง (บ้านผังจีน)

ระเบียงบ้านแบบตะวันตก

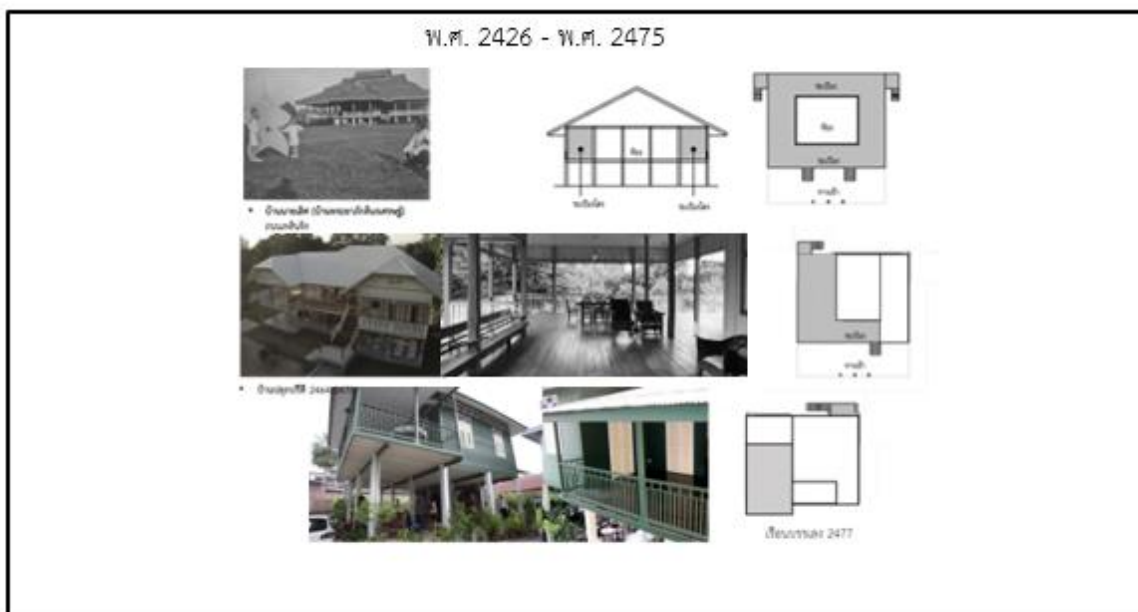
รูปแบบของที่อยู่อาศัยที่รับอิทธิพลทางสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่เข้ามามีอิทธิพลต่อการเปลี่ยนแปลงรูปแบบของที่อยู่อาศัย และการเปลี่ยนแปลงในทางสังคมและวัฒนธรรม วิถีชีวิต ของคนไทยและชาวต่างชาติที่เข้ามาในช่วงต้นรัตนโกสินทร์ สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกในที่อยู่อาศัยไทย มีพัฒนาการและการเปลี่ยนแปลงที่มีผลต่อรูปแบบของระเบียงในที่อยู่อาศัยในปัจจุบัน

ระเบียงบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล

เป็นอาคารที่อยู่อาศัยรูปแบบพื้นถิ่นตะวันตกที่ปรับเพื่อใช้ในภูมิภาคเอเชีย มีพื้นที่ระเบียงใต้ชายคากว้างเป็นองค์ประกอบเด่น มาจากการนำรูปแบบบ้านแบบชนบทในภูมิภาคแบบตะวันตก จากรูปแบบที่มีการปิดกันเป็นห้องภายในมากกว่าพื้นที่ระเบียงที่มีขนาดเล็ก มาปรับรูปแบบให้เหมาะสมกับสภาพอากาศในประเทศเขตร้อนชื้นของเอเชียตะวันออกเฉียงใต้ อาคารยกใต้ถุนสูงชั้นบนเป็นที่อยู่อาศัย โดยเพิ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะกึ่งโปร่งเปิดโล่งสู่ด้านนอก วางล้อมพื้นที่ด้านนอกของอาคารโดยรอบเชื่อมห้องด้านในและใช้ เป็นพื้นที่สำหรับการอยู่อาศัย ระบายความร้อน ความชื้น และรับลมระบายอากาศให้กับพื้นที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 113 แสดงระเบียงบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล

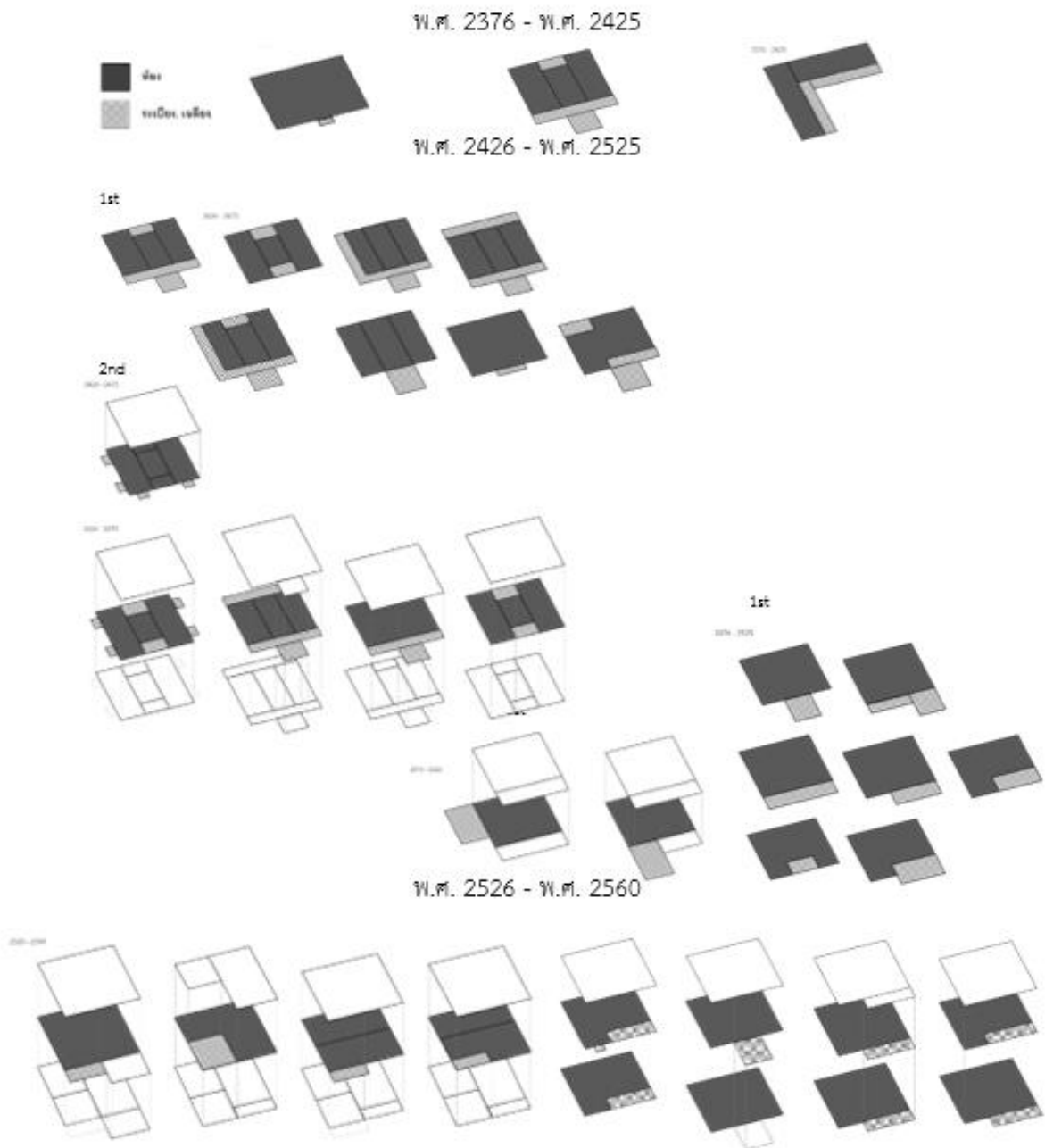
ภาพที่ 114 แสดงระเบียงบ้านมิชชันนารี, บ้านชนบทแบบตะวันตก, บ้านบังกะโล

ระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

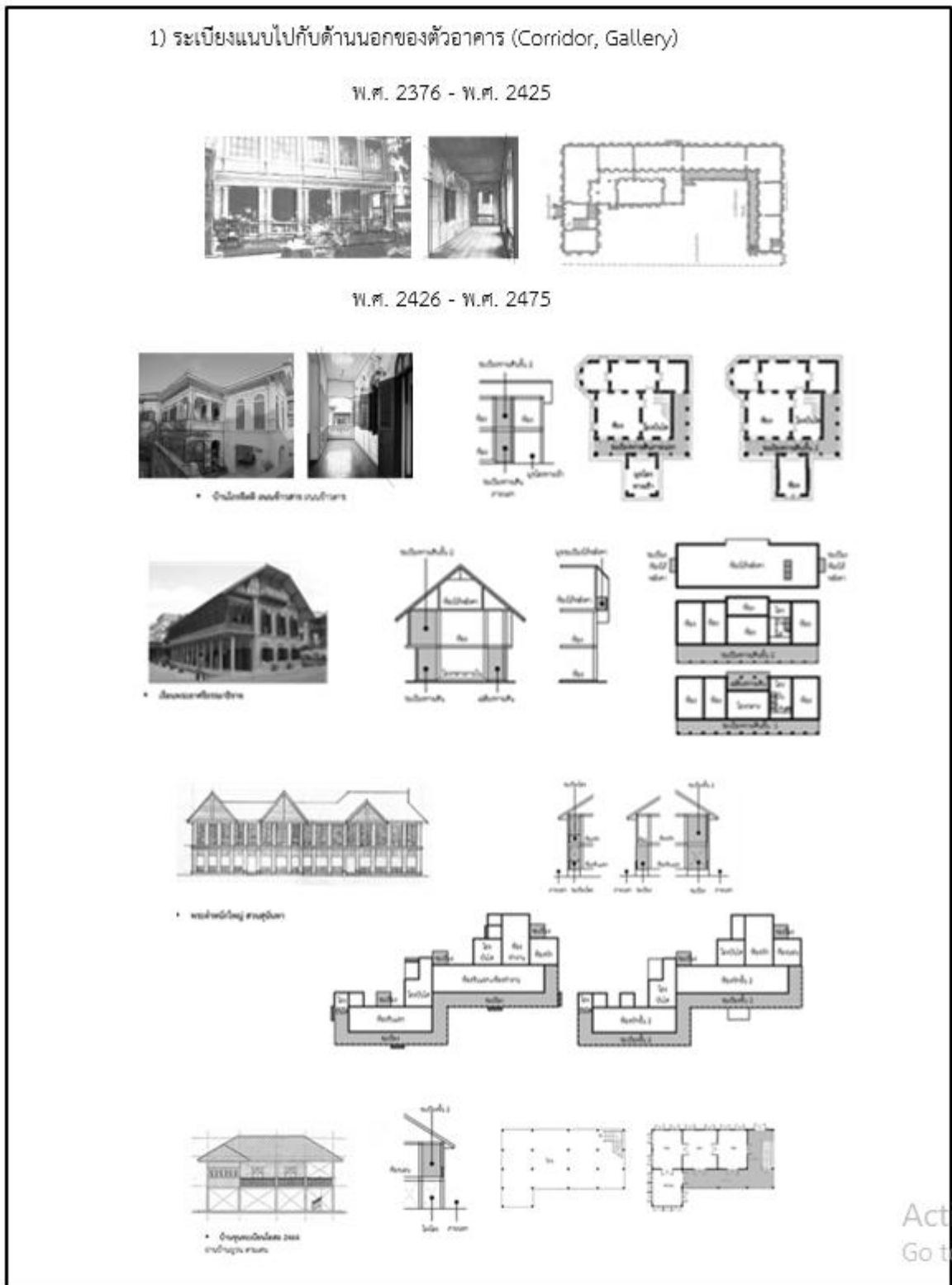
พบในที่อยู่อาศัยของชนชั้นสูง หรืออาคารตึกก่ออิฐฉาบปูน แบบสถาปัตยกรรมยุโรป พบรูปแบบการวางผังพื้นที่ของอาคารแบบยุโรป แบ่งห้องกันที่บภายในเชื่อมต่อด้วยโถงกลางภายใน ผังพื้นที่ชั้นบนและชั้นล่างมักวางพื้นที่ห้องและระเบียงเป็นแนวตรงกัน

- 1) ระเบียงทางเดินแนบขนานกับด้านข้างตามยาวของตัวอาคาร (Corridor, Gallery) หรือบริเวณด้านข้างของอาคาร พบในตัวอย่างบ้านขนาดใหญ่
- 2) มุขระเบียงปูนปั้นประดับบนซุ้มประตูเน้นทางเข้า เป็นเพียงองค์ประกอบตกแต่งอาคาร
- 3) ระเบียงยื่น, ระเบียงเฉพาะห้อง, ระเบียงห้องนอน เป็นโครงสร้างคานยื่นออกมาจากตัวอาคาร เล็กน้อยพื้นที่ระเบียงขนาดเล็ก รูปแบบของระเบียงแบบตะวันตก (Cantilever Beam) เป็นกันสาดด้านบนให้ประตูหรือหน้าต่างด้านล่าง
- 4) เฉลียงนอก, เฉลียงโล่ง, เฉลียงเชื่อมต่อกับพื้นที่สวนด้านนอก
- 5) มุขระเบียงหน้าหรือเฉลียงหน้า เป็นรูปแบบสถาปัตยกรรมอาณานิคมตะวันตก การนำมุขระเบียงด้านหน้าทางเข้าสำหรับจอดรถรับ-ส่งคน มาใช้เป็นองค์ประกอบเน้นบริเวณด้านหน้าของตัวบ้านไทย เนื่องจากรถยนต์ไม่ได้เป็นที่นิยมแพร่หลายมาก ทั้งในบ้านไม้และบ้านปูนซึ่งกลายมาเป็นองค์ประกอบสำคัญที่แสดงถึงสถานะทางสังคมผ่านรูปแบบที่อยู่อาศัยของคนที่มีฐานะ และถูกลดทอนปรับเปลี่ยน ยังสามารถพบได้ผ่านบริเวณองค์ประกอบด้านหน้าของอาคารในที่อยู่อาศัยปัจจุบันทั่วไป

ที่มีการหยิบยืมลักษณะของมุขระเบียง มุขเฉลียงหน้ามาใช้เน้นบริเวณทางเข้าหน้าอาคาร เป็นโถงภายนอก เช่น โครงการบ้านจัดสรร, ทาวเฮาส์ เป็นต้น

ภาพที่ 115 การวางผังบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

ภาพที่ 116 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

2) มุขระเบียงปูนปั้นประดับบนซุ้มประตูเน้นทางเข้า

พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425

• ส่วนนี้พบมากสุดในภาคที่ ๓ ภาคเหนือ

3) ระเบียงยื่น, ระเบียงเฉพาะห้อง, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหลังห้อง

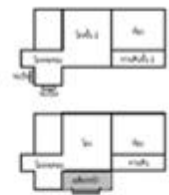
พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475

• ลักษณะเฉพาะนี้ใช้พบในภาคที่ ๓ ภาคเหนือ

• ใช้ ๒๒๒๒๒๒๒๒๒ ๑ ๒๒๒๒๒๒

พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525

• ลักษณะนี้พบมากในภาคที่ ๓ ภาคเหนือ

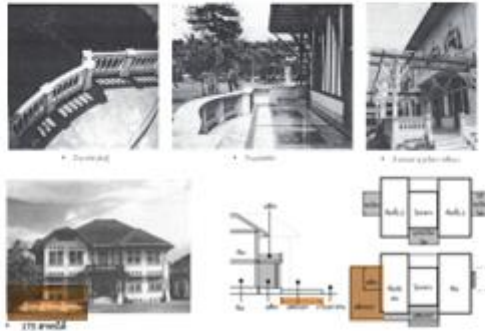
พ.ศ. 2526 - พ.ศ. 2560

ภาพที่ 117 แสดงระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

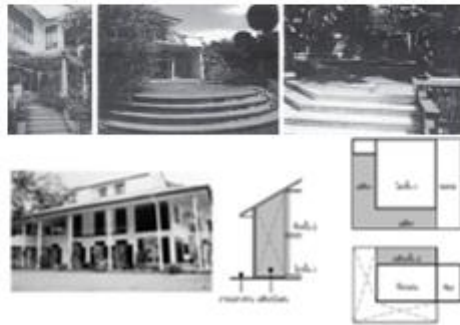
4) เฉลียงนอก, เฉลียงโคง, เฉลียงข้าง(เชื่อมสวน)

พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475

แนวทางสถาปัตยกรรมแผนใหม่ (Modern Architecture)

พ.ศ. 2475 - พ.ศ. 2500

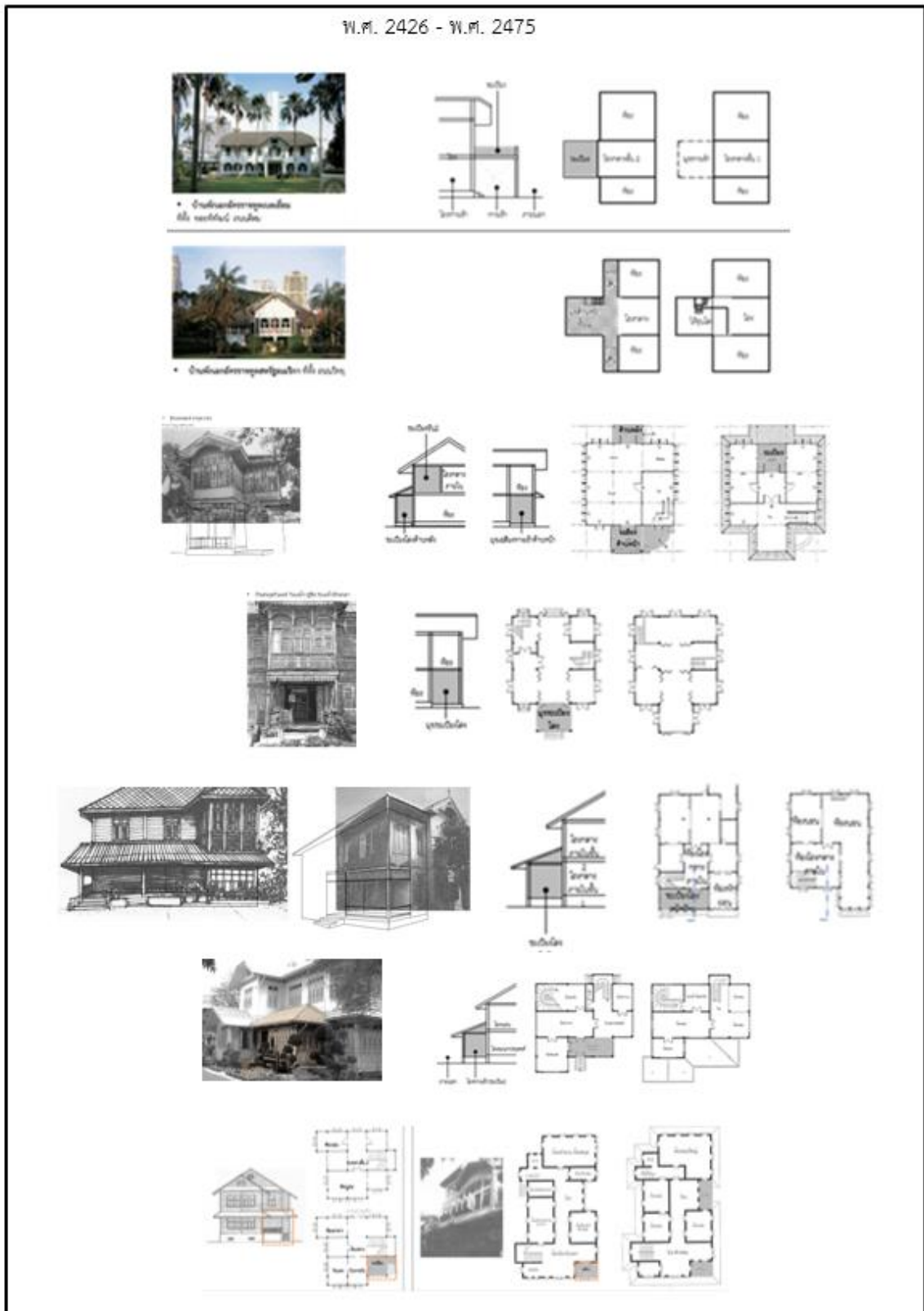
5) มุขระเบียงหน้าหรือเฉลียงหน้า (ทางเข้า)

พ.ศ. 2376 - พ.ศ. 2425

Acti
Go to

ภาพที่ 118 แสดงระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

ภาพที่ 119 แสดงระเบียนบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

พ.ศ. 2426 - พ.ศ. 2475

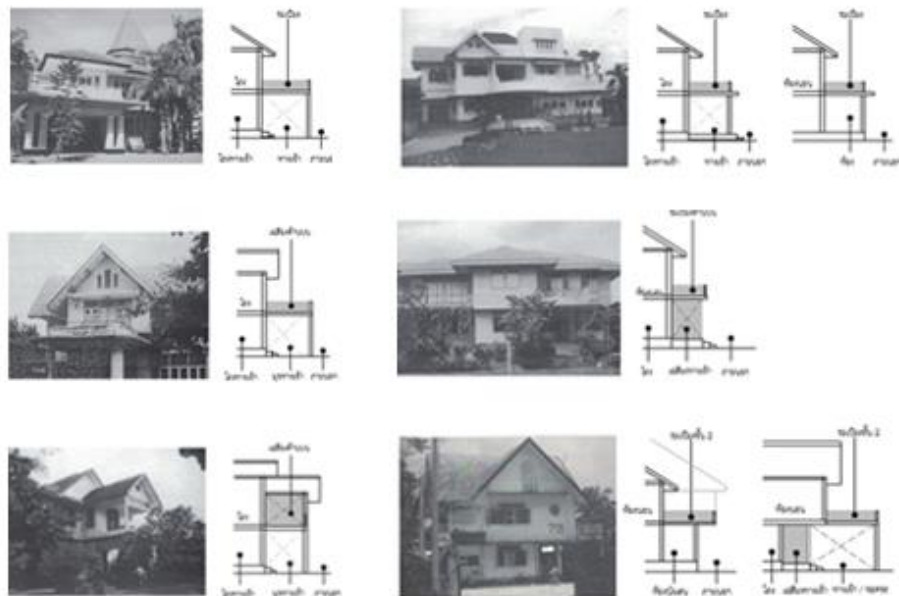

พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525

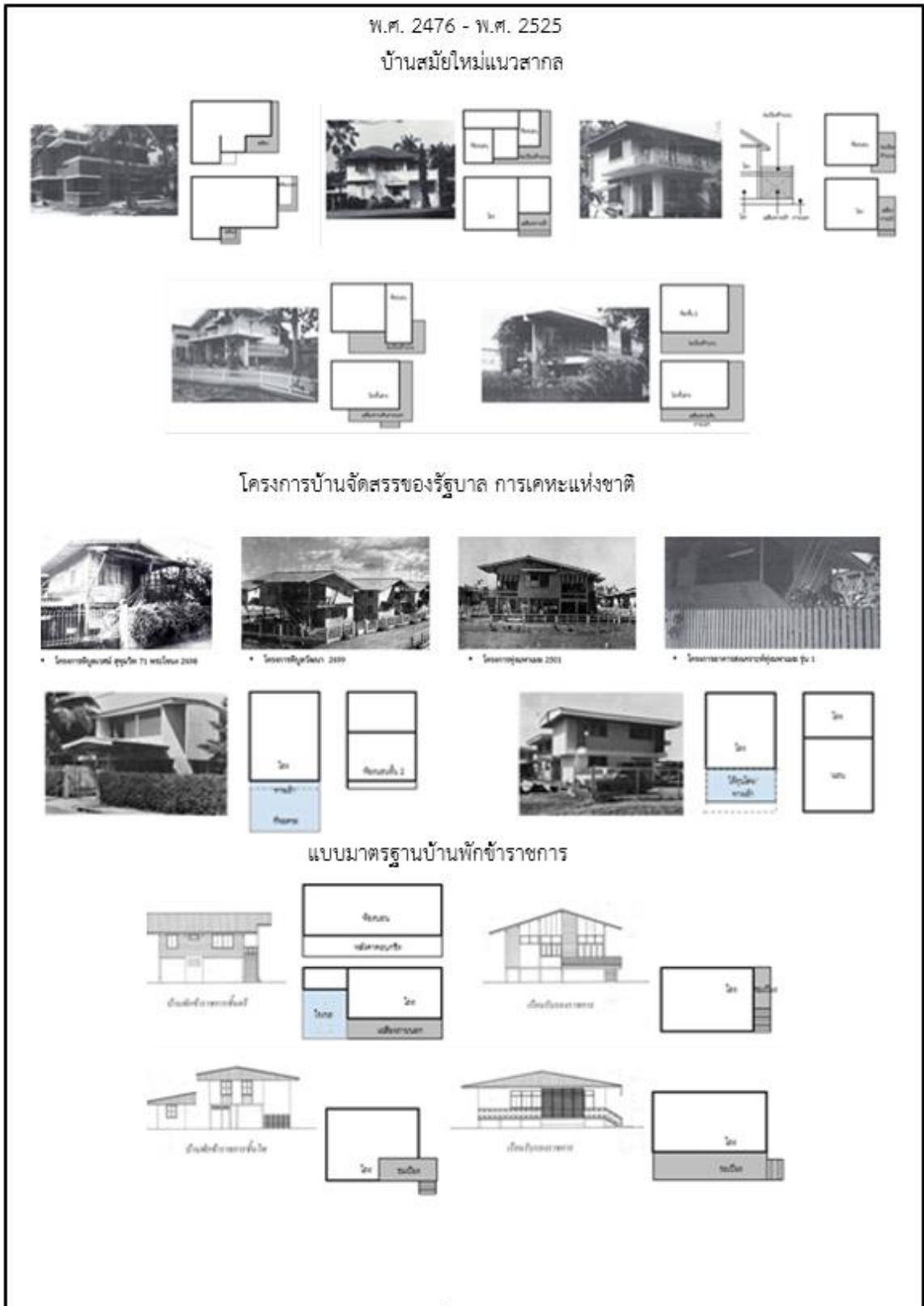
แนวทางสถาปัตยกรรมแผนใหม่ (Modern Architecture)

พ.ศ. 2476 - พ.ศ. 2525

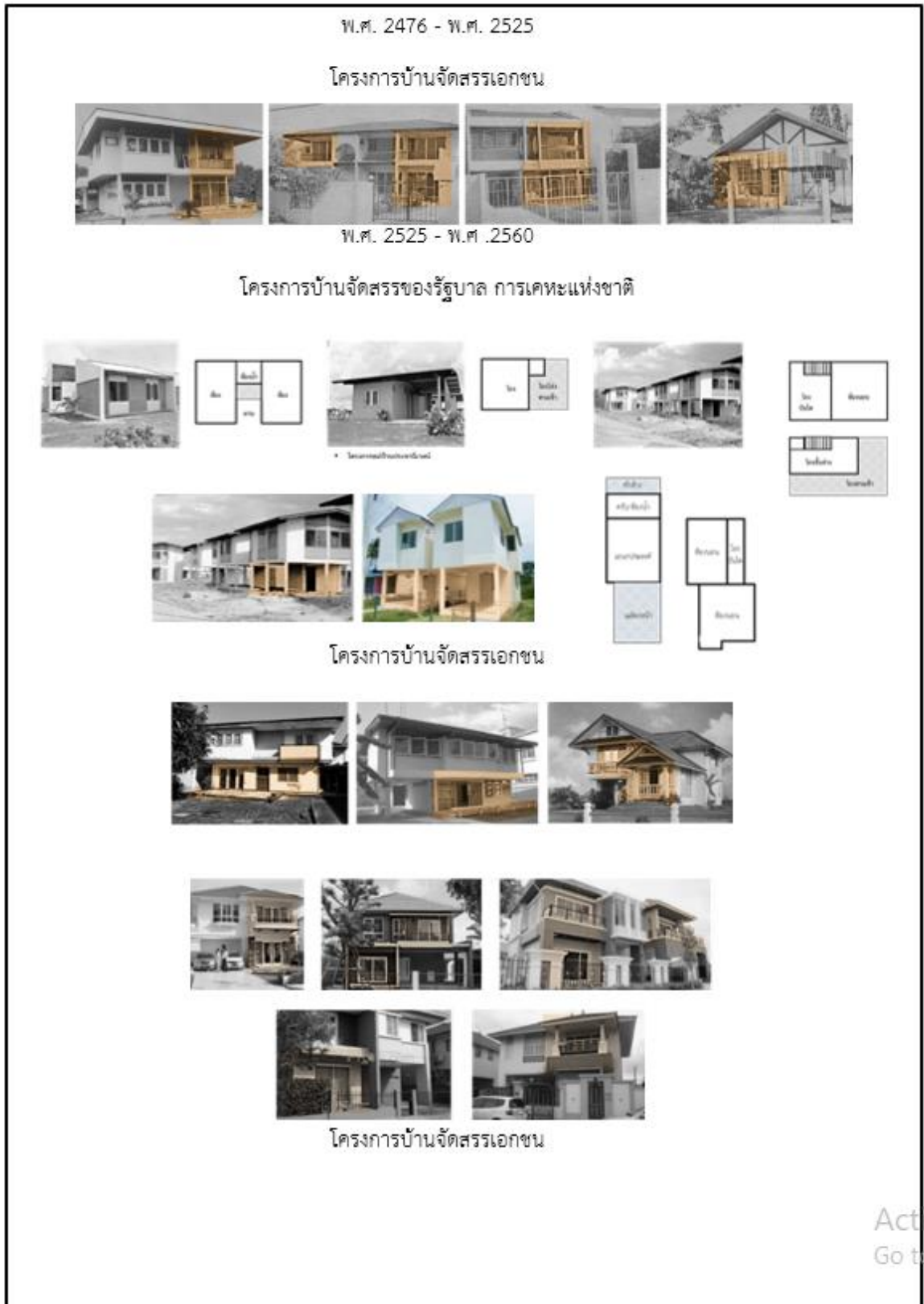

Acti
Go to

ภาพที่ 120 แสดงระเบียงบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

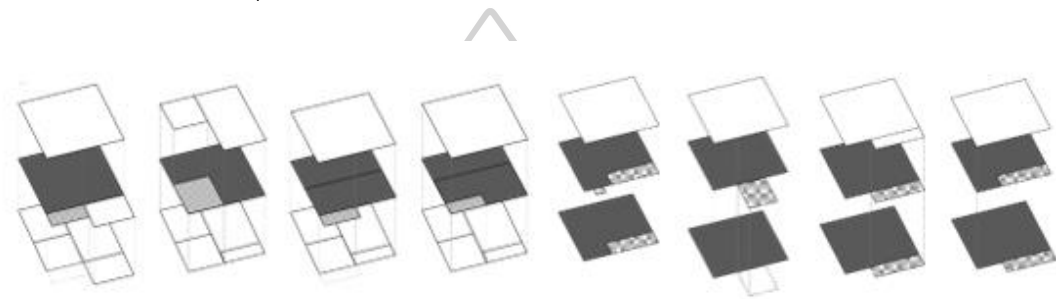
ภาพที่ 121 แสดงระเบียนบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

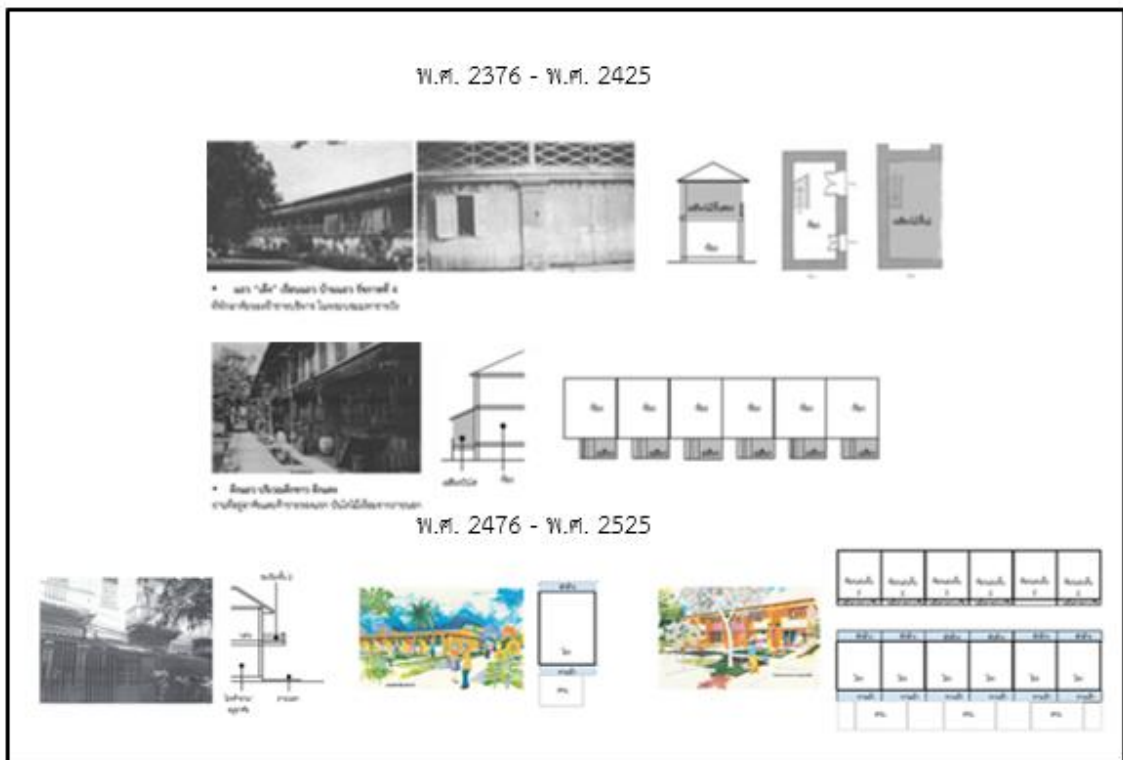
ภาพที่ 122 แสดงระเบียบบ้านรูปแบบสถาปัตยกรรมผสมผสานตะวันตก, บ้านรูปแบบสากล

บ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม

ลักษณะของที่อยู่อาศัยแบบเรือนแถว ที่อยู่อาศัยสำหรับรองรับความต้องการในการอยู่อาศัยของคณาทำงาน รูปแบบในทางสถาปัตยกรรมที่ผสมผสานรูปแบบการอยู่อาศัยแบบจีนและตะวันตก จากเรือนแถวไม้สู่บ้านแถวแบบตึก ขนาดของพื้นที่ใช้สอยที่จำกัดการแบ่งพื้นที่ใช้สอยอยู่ภายในมีลักษณะเป็นโถงอเนกประสงค์ 1 - 2 ชั้น พื้นที่ระเบียงเฉลียงอยู่ตำแหน่งบริเวณทางเข้าหน้าบ้าน เฉลียงระเบียงทางเข้าหน้าบ้านและระเบียงชั้น 2 (ระเบียงยื่นหน้าห้องชั้นบน) รูปแบบของระเบียงอาคารของทาวเฮ้าส์มีรูปแบบที่ทำซ้ำเหมือน ๆ กัน มีการหิบบั๊ยมลักษณะองค์ประกอบด้านหน้าทางเข้า เฉลียงทางเข้า, มุขระเบียงหน้า, ของบ้านเดี่ยวมาใช้

ภาพที่ 124 การวางผังบ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม

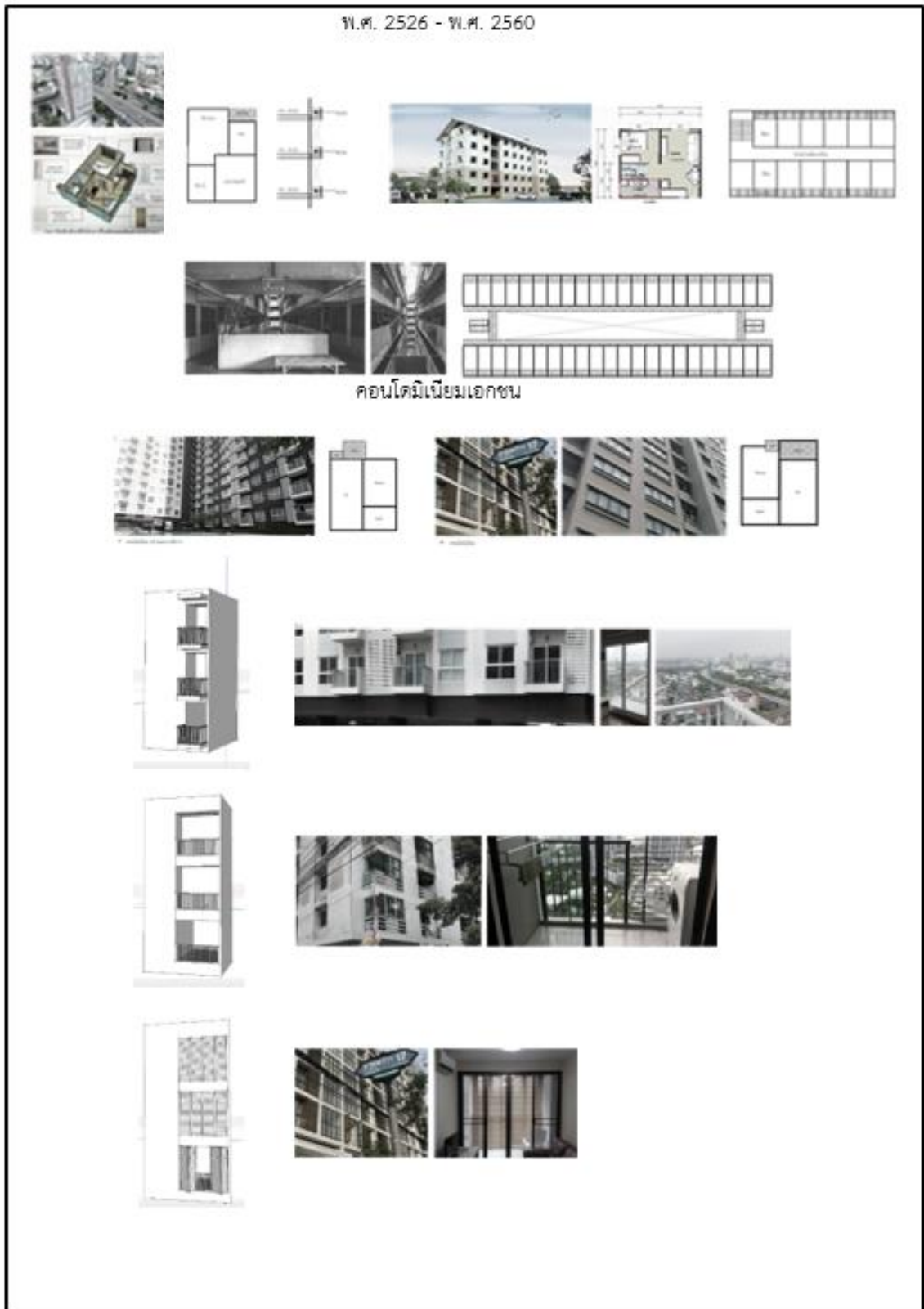
ภาพที่ 123 แสดงระเบียงบ้านแถว เรือนแถว ทาวเฮ้าส์, ทาวโฮม

อาคารอยู่อาศัยรวมหน่วย

ประเภทที่อยู่อาศัยรวมหน่วยในอาคารขนาดใหญ่ แพลต, อพาร์ทเมนท์, คอนโดมิเนียม เป็นรูปแบบของการใช้สอยพื้นที่ขนาดเล็กที่มี มีระบบการจัดวางพื้นที่ใช้งานอิทธิพลของรูปแบบที่อยู่อาศัยของอาคารประเภทนี้ คือ รูปแบบของแพลตอิทธิพล สถาปัตยกรรมแบบตะวันตก ระบบทางเดินหลัก (Circulation Space) เชื่อมทุกหน่วยมีลักษณะเป็น ระเบียงทางเดินเปิดโล่งหนึ่งด้านสู่ภายนอก อาคารจะเชื่อมกับภายนอกกว้างยาวไปกับตัวห้องด้านใน (Single Corridor) และในหน่วยที่อยู่อาศัยจะมีระเบียงด้านหลังห้อง แต่ละห้องเปิดโล่งสู่ภายนอก ซึ่งลักษณะของพื้นที่ระเบียงและความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ระเบียงกับพื้นที่ใช้สอยส่วนอื่นของอาคารที่อยู่อาศัยแบบตะวันตก พัฒนาการของระเบียงในที่อยู่อาศัยประเภทรวมหน่วย ไม่ค่อยเห็นการเปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบันมากนัก ตำแหน่งของระเบียงห้องจะอยู่เชื่อมกับด้านนอก ระเบียงด้านหลังห้องจะมีการพัฒนารูปแบบที่ปรับเพื่อให้สามารถใช้งานได้มากขึ้นในบางตัวอย่างของคอนโดมิเนียมปัจจุบัน

ภาพที่ 126 แสดงระเบียงอาคารอยู่อาศัยรวมหน่วย

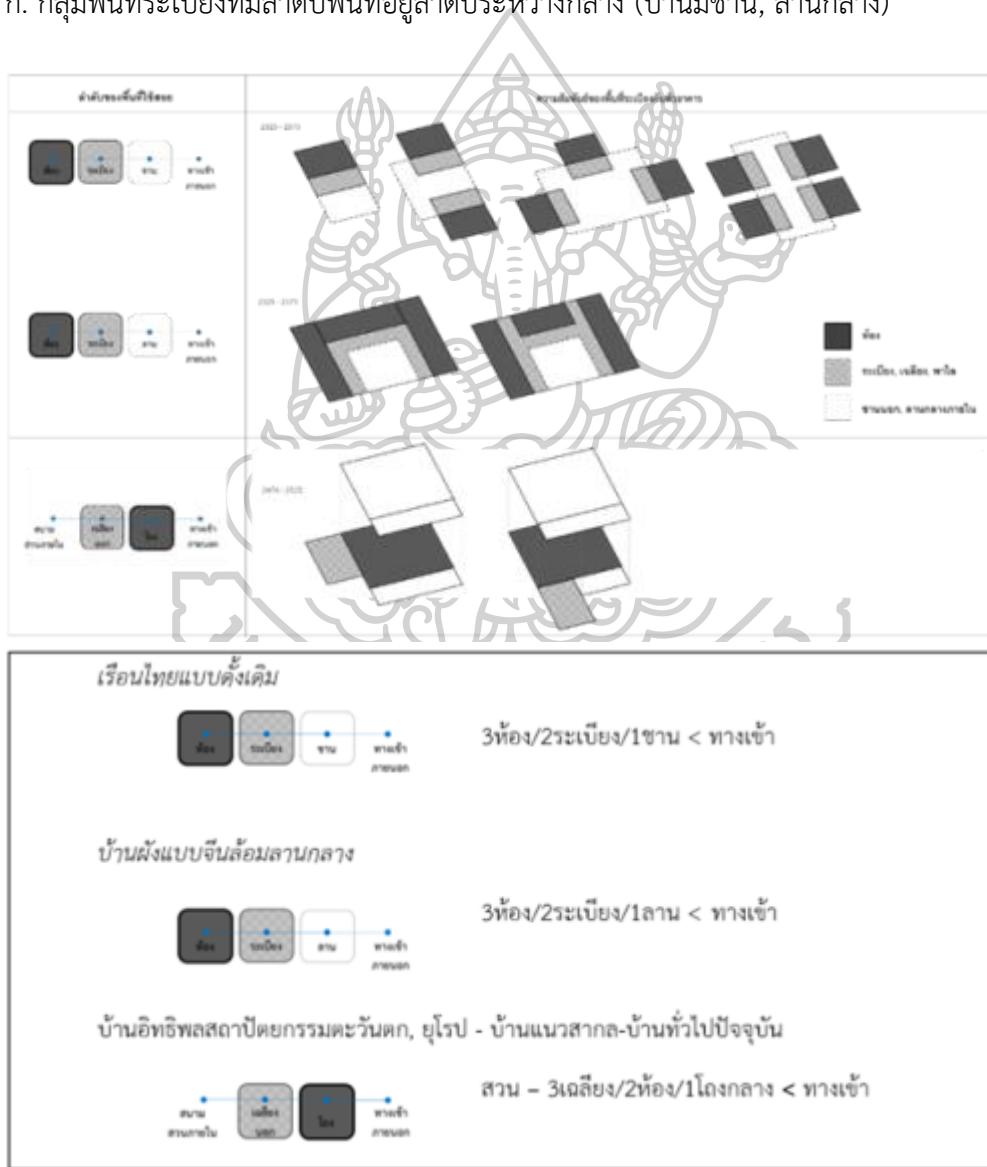

ภาพที่ 127 แสดงระเบียบอาคารอยู่อาศัยรวมหน่วย

ลักษณะของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยของไทยจากการศึกษาข้อมูลพัฒนาการที่อยู่อาศัยในกรุงเทพมหานคร ตั้งแต่ พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560 การเปลี่ยนแปลงทางสังคมวัฒนธรรมในการอยู่อาศัย กิจกรรมการใช้สอยพื้นที่ในบ้านที่เปลี่ยนไป ด้วยอิทธิพลของรูปแบบทางสถาปัตยกรรมในอดีต จากเรือนไทยดั้งเดิมภาคกลางกับบ้านในรูปแบบบ้านที่ได้อิทธิพลจากสถาปัตยกรรมตะวันตก จากการจัดวางผังความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยของบ้าน ตำแหน่งความสัมพันธ์ของพื้นที่ระเบียงในอาคาร ที่รองรับการทำกิจกรรมเกี่ยวกับการอยู่อาศัยหน้าที่ระเบียงที่เปลี่ยนไป

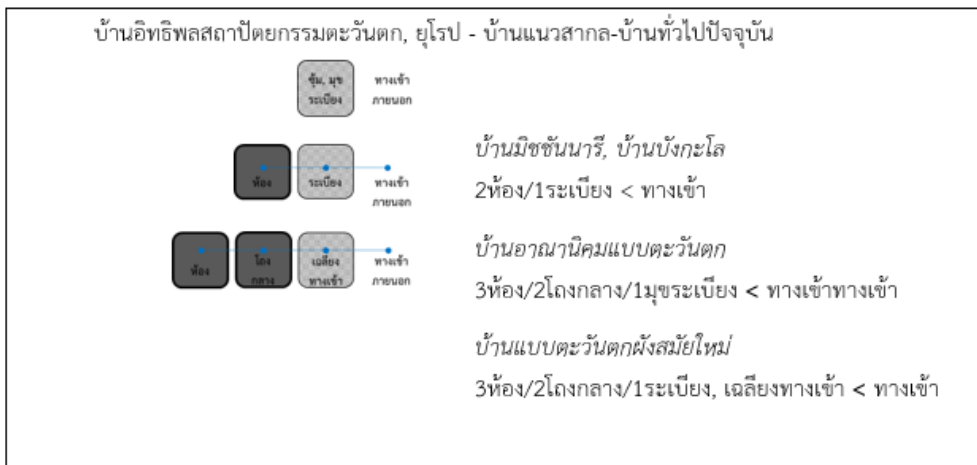
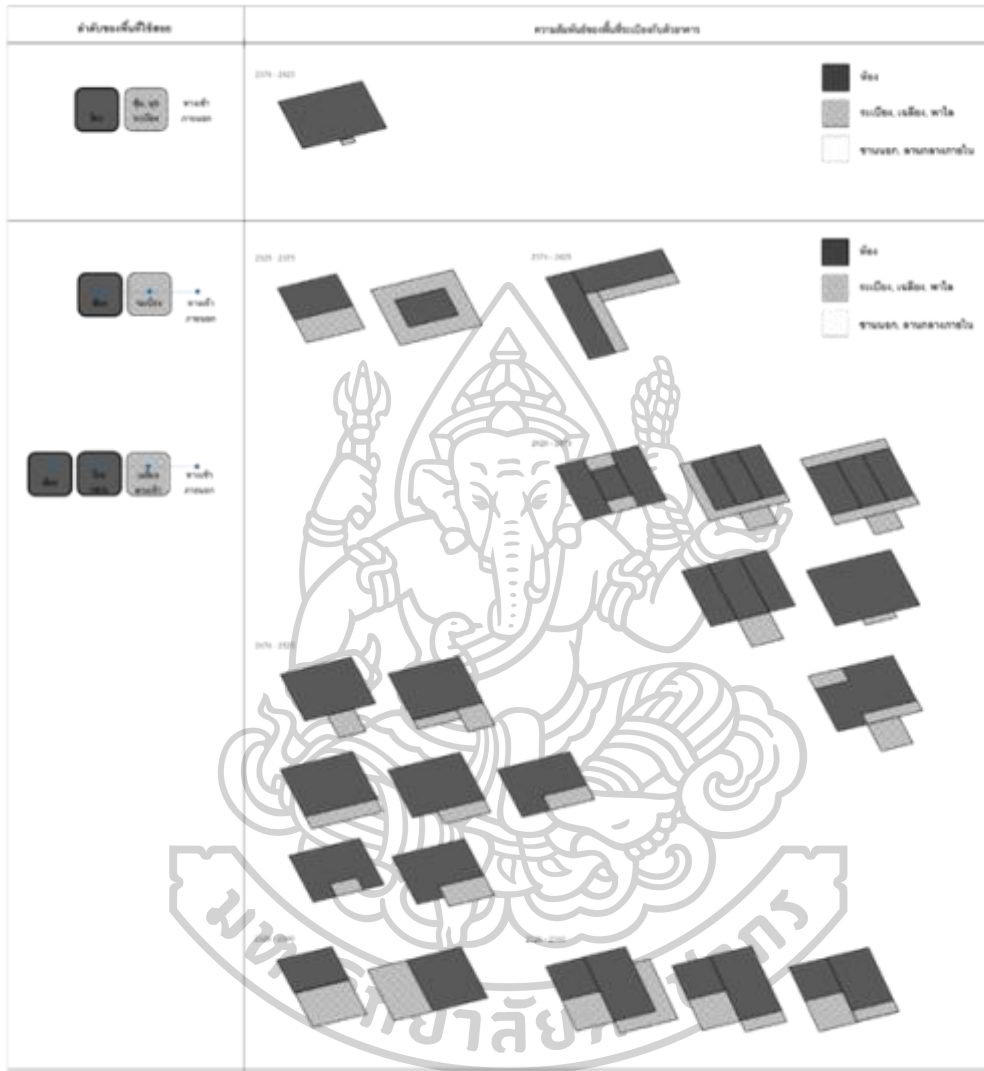
ความสัมพันธ์ของพื้นที่ใช้สอยกับพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย

ก. กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับระหว่างกลาง (บ้านมีชาน, ลานกลาง)

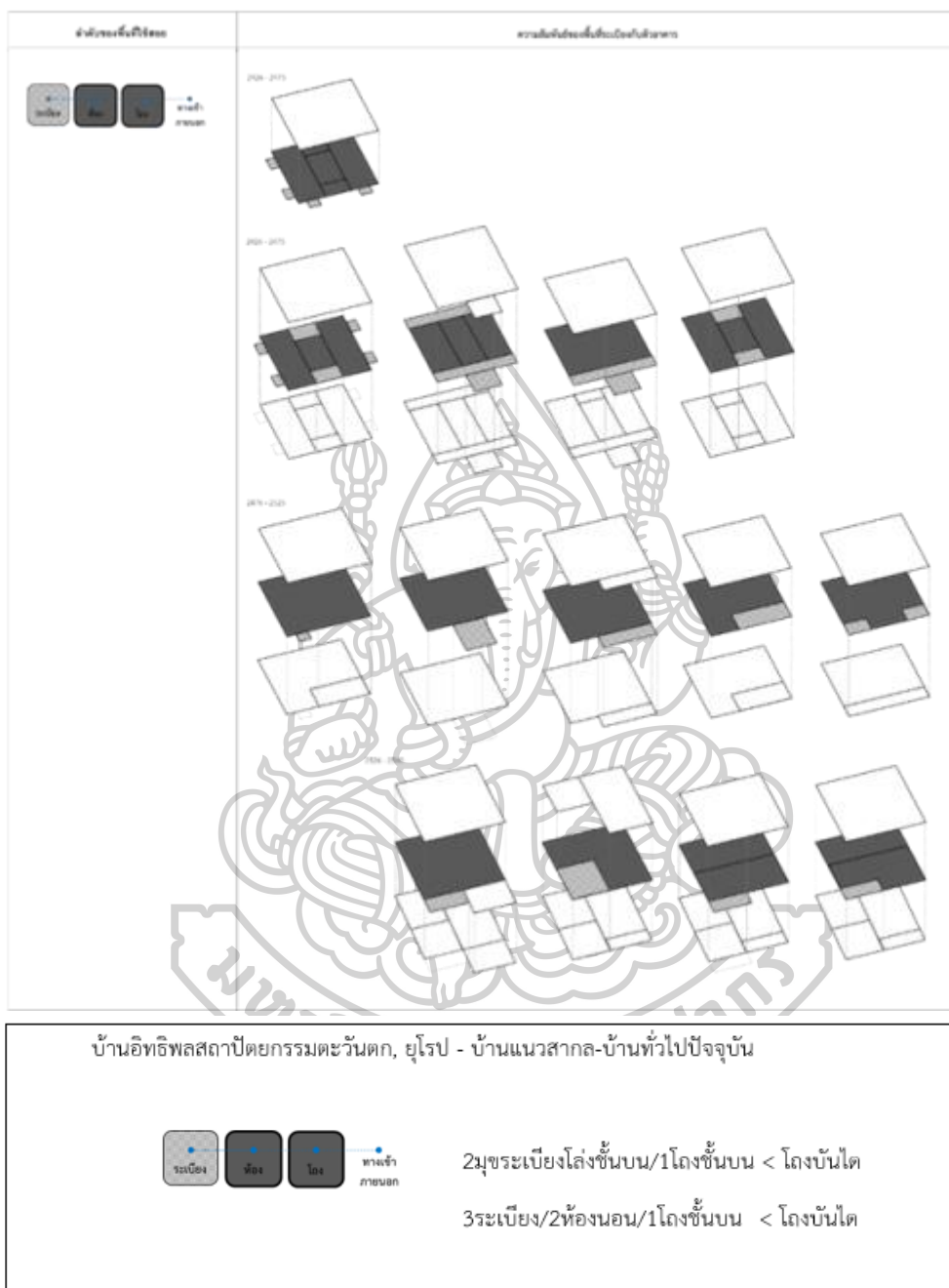
ภาพที่ 128 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับระหว่างกลาง

ข. กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก

ภาพที่ 129 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก

ค. กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย

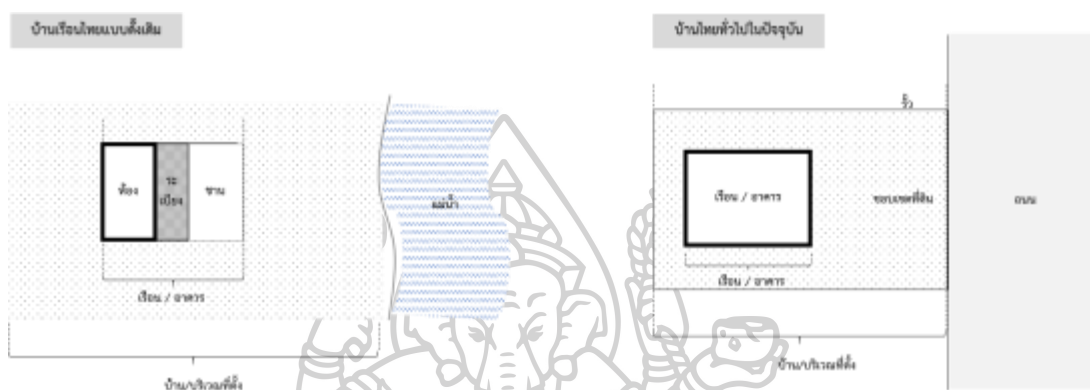

ภาพที่ 130 แสดงกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย

ประโยชน์ใช้สอยของระเบียง (Function)

ลำดับความสัมพันธ์ของระเบียงกับพื้นที่ใช้สอยอื่น ๆ ในบ้านที่เปลี่ยนแปลงจากอดีตถึงปัจจุบัน และลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยที่สัมพันธ์กับคนบนพื้นที่ระเบียงที่เปลี่ยนไป อธิบาย ผ่านการแบ่งระดับของกิจกรรมที่สัมพันธ์กับระดับความเป็นส่วนตัว

การกำหนดภาวะความเป็นส่วนตัวของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ จากหนังสือพฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อมของ วิลลิสทรี ทรายางกูร ได้กล่าวถึงสภาพแวดล้อมทั้งในระดับภายในบ้าน โดยยกตัวอย่าง พื้นที่ใช้สอยภายในบ้านที่ต้องการภาวะความเป็นส่วนตัวสูง เช่น ห้องนอน ห้องน้ำเป็นต้น และสภาพแวดล้อมในระดับทำเลที่ตั้ง ซึ่งแยกอาณาบริเวณส่วนตัวของบ้านที่พักอาศัยออกจากอาณาบริเวณสาธารณะที่มีองค์ประกอบของ ถนน รั้ว สนาม ลาน พื้นที่โล่ง บ้าน ที่ลดหลั่นกันของ ความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนบุคคล

ภาพที่ 131 เปรียบเทียบการแยกอาณาบริเวณส่วนตัวของบ้านที่พักอาศัยออกจากอาณาบริเวณสาธารณะของบ้านไทยในอดีตกับปัจจุบัน

ในบ้านไทยในอดีต การให้ความหมายของคำว่า “บ้าน และ เรือน ” การกำหนดความเป็นส่วนตัวของบ้านไทยอดีต ที่ตัวเรือนหรือกลุ่มเรือน โดยอาณาบริเวณที่ตั้งที่เรียกว่า “บ้าน” ไม่มีการกำหนดขอบเขตรั้วหรือกั้นส่วนที่ชัดเจนซึ่งความเป็นสาธารณะคือพื้นที่ลานดินด้านล่าง ทำน้ำส่วนทางสัญจรสาธารณะ แตกต่างกับการกำหนดขอบเขตของอาณาบริเวณส่วนบุคคลของที่อยู่อาศัยกับส่วนสาธารณะด้วยแนว “รั้ว” จากการวางระบบการสัญจรทางบก การตัดถนน และระบบโครงสร้างของผังเมืองในการแบ่งขนาดและรูปร่างของที่ดิน เช่น โครงการบ้านจัดสรร เป็นต้น กั้นส่วนที่ดินส่วนบุคคลกับส่วนทางสัญจรสาธารณะ ทิศทางของความเป็นด้านหน้าของอาคารกลายเป็นสิ่งสำคัญในการออกแบบในช่วงหลัง มีผลต่อลำดับความสัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้สอยพื้นที่ภายในอาคารและโดยรอบอาคาร เช่น มุขระเบียง, เฉลียงทางเข้า, เฉลียงหน้า เป็นต้น

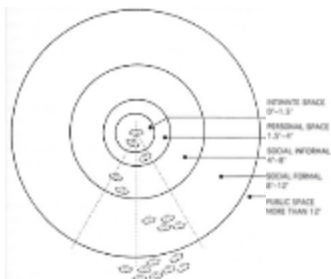
ทฤษฎี Proxemic ของเอ็ดเวิร์ด ฮอลล์ (หนังสือ The Hidden Dimension) ระยะห่างส่วนบุคคล (Personal Space) คือพื้นที่ส่วนตัวหรือช่องว่างระหว่างบุคคลกับบุคคลที่อยู่ในสภาพแวดล้อมร่วมกัน เป็นอาณาเขตส่วนบุคคลที่สามารถปรับเปลี่ยนได้ ตามปัจจัยของความสัมพันธ์สิ่งแวดล้อมและวัฒนธรรม ระยะห่างระหว่างบุคคล ได้แบ่งระยะห่างระหว่างบุคคลออกเป็น 4 ระยะ คือ

ระยะสนิทสนม (Intimate Distance) : ส่วนบุคคล

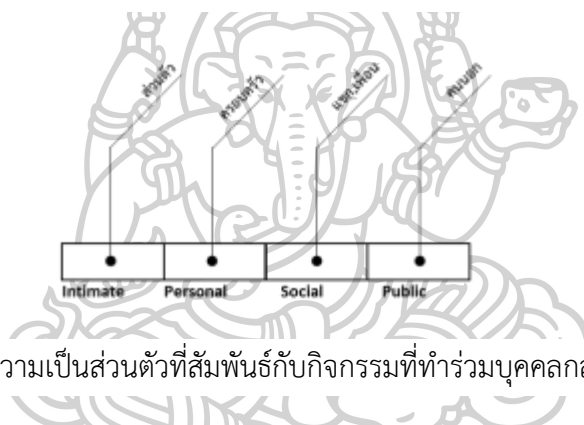
ระยะส่วนตัว (Personal Distance) : ครอบครัว

ระยะสังคม (Social Distance) : แยก, เพื่อน, คนรู้จัก

ระยะสาธารณะ (Public Distance) : บุคคลภายนอก, ไม่รู้จัก

ภาพที่ 132 ระยะห่างระหว่างบุคคล ได้แบ่งระยะห่างระหว่างบุคคลออกเป็น 4 ระยะ
 เข้าถึงเว็บไซต์ ที่มา <https://doctorcrowd.tumblr.com/post/41284220758/proxemics-is-the-study-of-measurable-distances> เมื่อวันที่ 20 ธันวาคม 2562

ภาพที่ 134 ระดับความเป็นส่วนตัวที่สัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำร่วมกับบุคคลกลุ่มต่าง ๆ

ระเบียบในเรือนไทยแบบดั้งเดิม, ระเบียบ, เฉลียง, พาไล

การใช้สอย: งาน, งานดี, ภายนอก

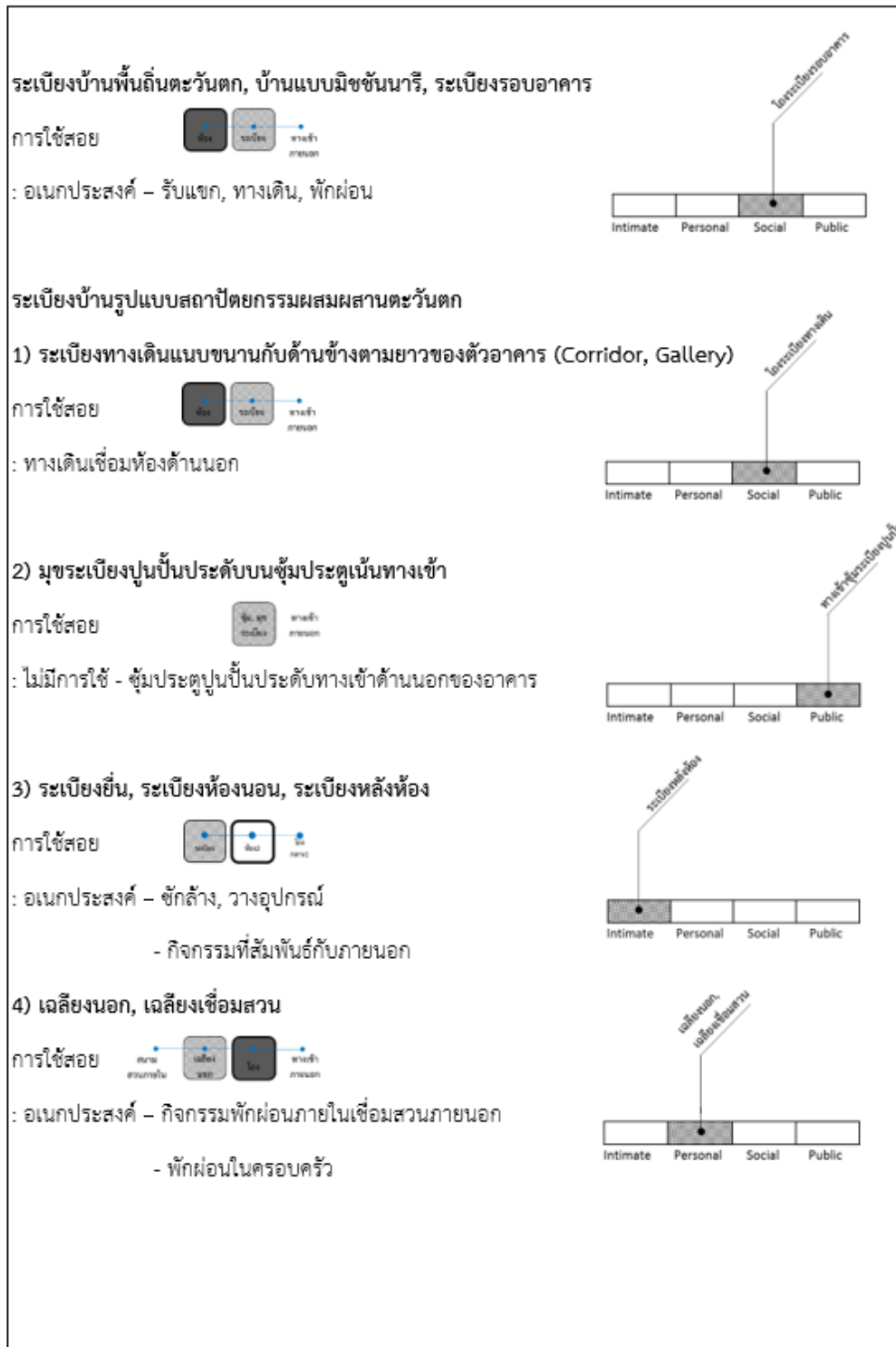
: อนาคตประสงค์ - กิจกรรมพักผ่อนภายในครอบครัว, กินข้าว

บ้านผังแบบจีนล้อมลานกลาง, ระเบียบทางเดินล้อมลานกลาง

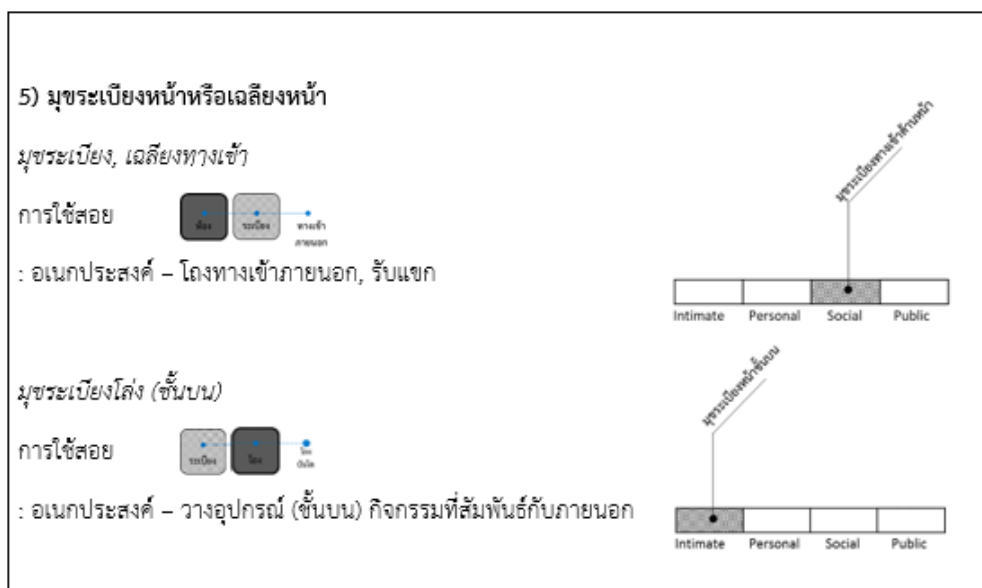
การใช้สอย: งานดี, งาน, งานดี, ภายนอก

: อนาคตประสงค์ - ทางเดินเชื่อมห้องครอบครัว, พักผ่อนในครอบครัว

ภาพที่ 133 แสดงระดับความเป็นส่วนตัวของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียบ

ภาพที่ 135 แสดงระดับความเป็นส่วนบุคคลของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียบ

ภาพที่ 136 แสดงระดับความเป็นส่วนบุคคลของกิจกรรมการใช้สอยของระเบียง

ระดับความเป็นส่วนบุคคลจากความสัมพันธ์ของกลุ่มคนกับการใช้สอยระเบียงรูปแบบต่าง ๆ มีระดับของความเป็นส่วนบุคคลที่ยังเชื่อมโยงกับกิจกรรมการอยู่อาศัย มีลักษณะเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition) ระหว่างความพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่ส่วนรวม การใช้สอยแบบอนุกรมประสงค์ของระเบียงมาจากคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่เอื้อต่อการใช้ทำกิจกรรมในแต่ละประเภทของการอยู่อาศัย การใช้สอยแบบอนุกรมประสงค์คือมีความหลากหลายของกิจกรรม สามารถปรับเปลี่ยนการใช้พื้นที่ได้ตามความต้องการของผู้อยู่อาศัย กิจกรรมการใช้สอยระเบียงบ้านแบบเรือนไทย เป็นการใช้อุบัติอาศัยตลอดทั้งวันเชื่อมโยงกับการอยู่อาศัยภายในและมีปฏิสัมพันธ์กับคนใน เช่น นั่งเล่น, นอนกลางวัน, กินข้าว เป็นต้น แต่ระเบียงในรูปแบบอื่นจะเป็นกิจกรรมการอยู่อาศัยจะเป็นลักษณะชั่วคราวเชื่อมโยงกับภายนอก เช่น เป็นโถงทางเข้า ภายนอก, ระเบียงทางเดินเชื่อมด้านนอก หรือเป็นระเบียงที่ไม่มีกิจกรรมการอยู่อาศัย เช่น ระเบียง หลังห้องที่ใช้ในการเป็นพื้นที่ ตกผ้า, ซักล้าง, วางอุปกรณ์ที่ต้องไว้ภายนอก ตัวอย่างระเบียงคอนโดมิเนียม อพาร์ทเมนต์ ในที่อยู่อาศัย ประเภทบ้านเดี่ยว ในตัวอย่างบ้านจัดสรร จะเห็นขนาดของระเบียงชั้นบนที่มีขนาดเล็กลง หรือไม่มีเนื่องจากไม่สัมพันธ์กับการใช้อุบัติอาศัยภายใน

การใช้สอยระเบียงแบบต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัย แบ่งเป็นกลุ่มได้ 3 กลุ่ม คือ

- 1) กิจกรรมพักผ่อนอยู่อาศัยภายใน เช่น ระเบียงบ้านเรือนไทย (ระเบียง, เฉลียง, พาโล), มีลักษณะ เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition) เชื่อมโยงกับการใช้ภายในสัมพันธ์กับระดับความเป็นส่วนตัว (Personal)
- 2) กิจกรรมพักผ่อนภายนอก, กิจกรรมกลางแจ้ง เช่น เฉลียงนอกเชื่อมสวน, มุขระเบียง

เฉลี่ยทางเข้า, ระเบียงทางเดิน ซึ่งมีลักษณะเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition) เชื่อมโยงกับการใช้ภายนอก(Social)

3) กิจกรรมที่ไม่มีการอยู่อาศัย แต่ไม่มีการเข้าไปใช้อาศัย เนื่องจากไม่ได้เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านไปสู่อื่น เช่น ระเบียงยื่น, ระเบียงหลังห้อง, มุขระเบียงโถง(ชั้นบนทางเข้า)

ระดับความสัมพันธ์ของความเป็นส่วนบุคคล พื้นที่ระเบียงในบ้านพักอาศัยในอดีตจะเป็นพื้นที่กิจกรรมที่ใช้ร่วมกับคนในครอบครัว วางลำดับของการใช้สอยเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition) ระหว่างความเป็นส่วนตัวกับส่วนรวมภายในครอบครัว ดังตัวอย่างของ เรือนไทยในอดีตที่มีการใช้สอยอเนกประสงค์หลากหลายในการอยู่อาศัยในพื้นที่ได้ตลอดเวลา ซึ่งในบ้านรูปแบบอิทธิพลตะวันตกจะถูกแบ่งพื้นที่ใช้สอยแยกออกเป็นส่วนกันอย่างเด็ดขาด เช่น ห้องทานอาหาร, ห้องนั่งเล่น, ห้องรับแขก, ห้องทำงาน เป็นต้น ถ้าเปรียบเทียบพื้นที่ระเบียงในเรือนไทยแบบดั้งเดิมจะเหมือนกับห้องนั่งเล่น (Living Room) ในบ้านแบบตะวันตก เมื่อประเมินจากลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยที่เหมือนกัน ทำให้เห็นความแตกต่างของลักษณะการอยู่อาศัยในสถาปัตยกรรมในโลกตะวันออกกับสถาปัตยกรรมแบบตะวันตกที่มีคุณสมบัติของการสร้างสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ต่างกัน ลักษณะทางกายภาพของระเบียงเองมีผลต่อพฤติกรรมการใช้ทำกิจกรรมในการอยู่อาศัยที่แตกต่างกัน

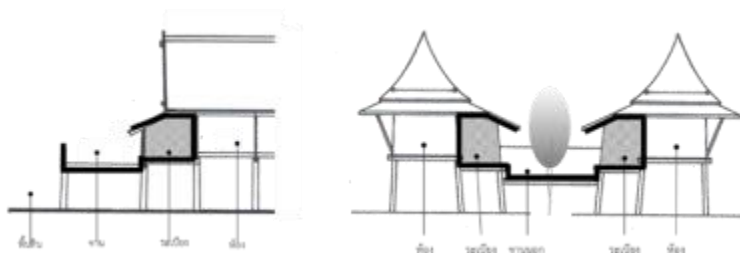

ภาพที่ 137 ลักษณะพื้นที่ใช้สอย ระเบียงในเรือนไทยภาคกลางแบบดั้งเดิมกับมุขระเบียงหน้า(ชั้นบน)บ้านแบบอาณานิคมตะวันตก

ลักษณะในทางกายภาพของระเบียง (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560)

การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ระเบียงจากการเปรียบเทียบกับสัดส่วนพื้นที่ระเบียงกับพื้นที่อยู่อาศัยในบ้าน พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560 จากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมมีอิทธิพลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยไทย ซึ่งมีความแตกต่างของการวางผังและตำแหน่งพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย แบ่งตามลำดับความสัมพันธ์ของการใช้พื้นที่ระเบียง เพื่อเปรียบเทียบสัดส่วนของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยจากอดีตถึงปัจจุบัน

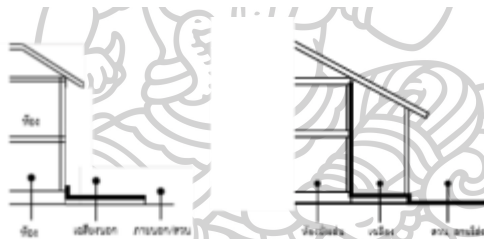
ก) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับกลาง (บ้านมีชาน, ลานโล่ง)

ภาพที่ 139 ระเบียงบ้านไทยภาคกลาง, บ้านไทยแบบประเพณี (2325)

ภาพที่ 138 ระเบียงล้อมลานกลางบ้านแบบจีน (2325)

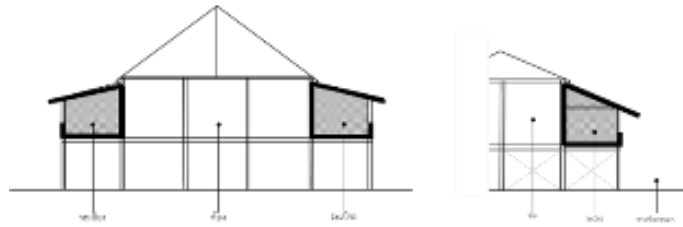

ภาพที่ 140 ระเบียง, เฉลียงนอก, เฉลียงเชื่อมสวน บ้านอิทธิพลประยุกต์รูปแบบตะวันตก

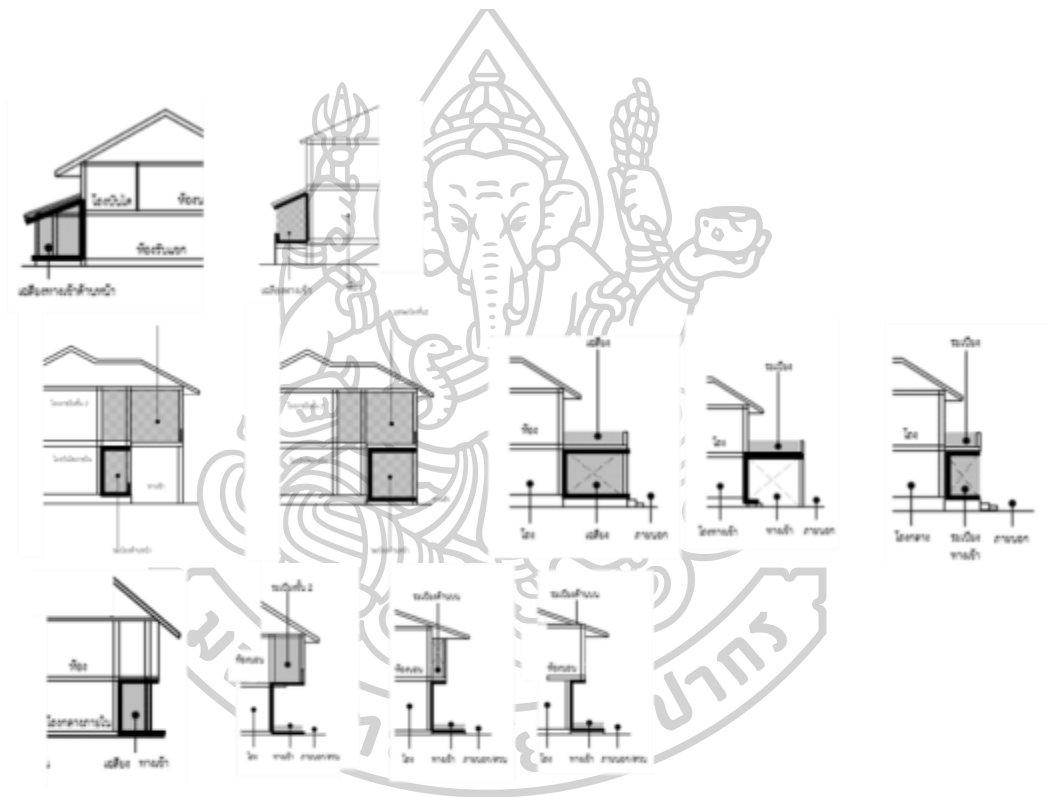
ตัวอย่างบ้านที่มีการนำรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบเรือนไทยภาคกลางมาใช้ในยุคหลัง เนื่องจากเป็นรูปแบบที่ทำตามเดิม[17] สัดส่วนและลักษณะทางกายภาพของระเบียงไม่ได้มีการเปลี่ยนแปลงมากนัก อาจจะมีการกั้นผนังเพิ่มเติมกับส่วนชานนอก ด้วยเหตุผลทางสภาพอากาศ ป้องกันลมฝนและปรับให้เข้ากับการใช้สอยในปัจจุบัน ที่ใช้เครื่องเรือนไม้ได้นั่งหรือทำกิจกรรมบนพื้นระเบียงอีกต่อไป

เฉลียงเชื่อมสวน, ระเบียงด้านนอกที่เชื่อมกับสวนหรือสนามภายในบริเวณบ้าน เป็นรูปแบบที่พบในบ้านที่มีบริเวณพื้นที่โล่งรอบอาคาร เฉลียงยื่นหรือเปิดโล่งออกไปสู่ด้านสวน ประโยชน์ใช้สอยเป็นกิจกรรมพักผ่อนที่สัมพันธ์กับด้านนอกอาคารหรือ

ข) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก (โถงทางเข้า, โถงนอก, โถงหน้าบ้าน, โถงระเบียง)

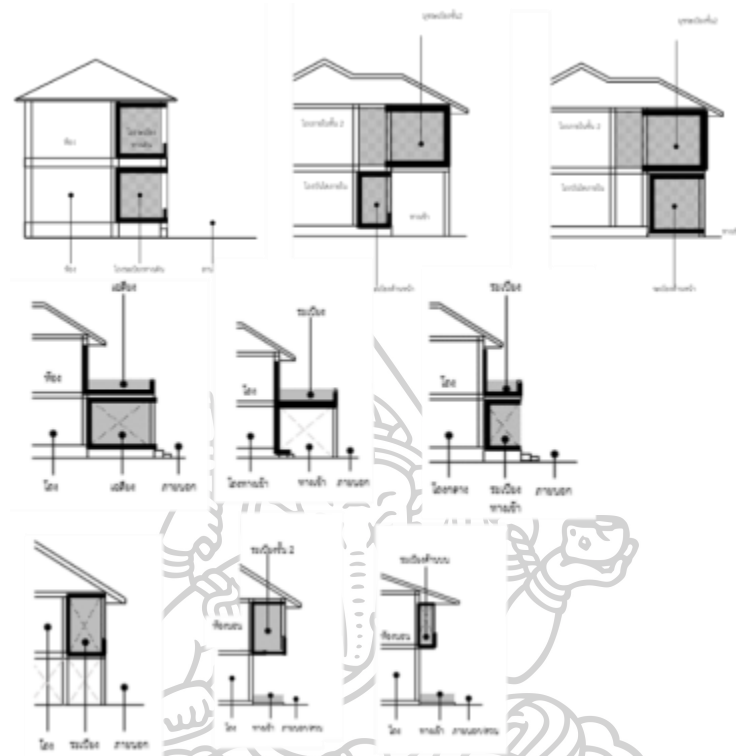

ภาพที่ 142 ระเบียง ชั้นเรือนบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก (2325)

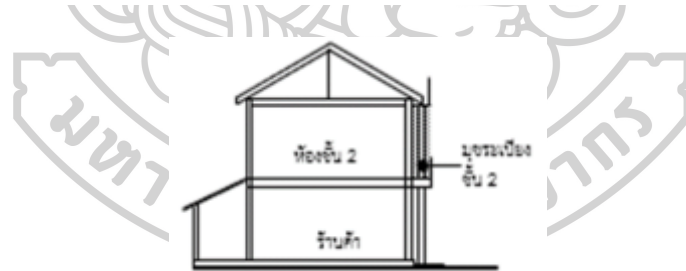

ภาพที่ 141 ระเบียงหน้า, เฉลียงทางเข้า, มุขระเบียง (2425-2560)

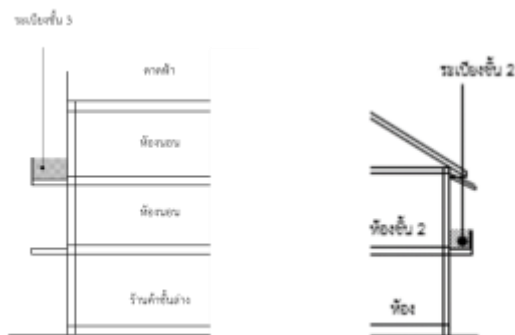
ค) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย (มุขระเบียงหน้า, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหลังห้อง)

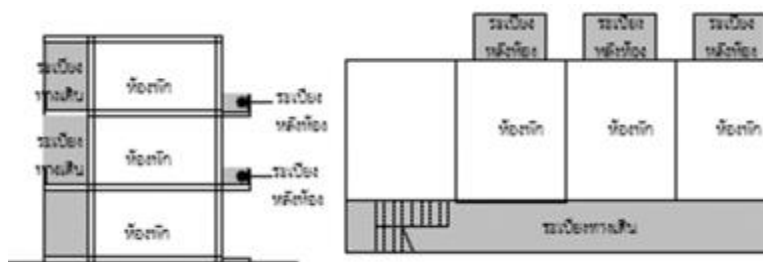
ภาพที่ 145 ระเบียง, มุขระเบียงโล่ง, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหน้าชั้นบนของบ้าน (2425-2560)

ภาพที่ 143 มุขระเบียงหน้าตึกแถว (2425)

ภาพที่ 144 ระเบียงยื่นหน้าตึกแถว (2425-2560)

ภาพที่ 146 ระเบียงหลังห้อง แพลต อพาร์ทเมนต์ (2425-2560)

สัดส่วนของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย ในกลุ่มบ้านเดี่ยว เมื่อเปรียบเทียบกับพื้นที่ใช้สอยอื่น บ้านไทยในอดีตจากสัดส่วนของพื้นที่ ห้อง, ระเบียง, ชาน พื้นที่ระเบียงจะมีสัดส่วน พื้นที่ประมาณ ครึ่งหนึ่งของพื้นที่เรือนนอนของพื้นที่ในเรือนไทยภาคกลางเรือนนอนประมาณ 40%, ระเบียง ประมาณ 20%, ชานประมาณ 40% ของเนื้อที่ทั้งหมด ซึ่งสัดส่วนของระเบียงในที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบัน ในตัวอย่างของบ้านจัดสรร มีสัดส่วนของพื้นที่ระเบียงลดลง และแบ่งเป็น 2 รูปแบบส่วนมาก ที่พบคือ ระเบียงหรือเฉลียงทางเข้า(สามารถปรับเปลี่ยนต่อเติมผนังกันห้องในภายหลังได้) และ ระเบียงชั้นบน ระเบียงยื่นหรือระเบียงห้องนอนชั้น 2 ในที่อยู่อาศัยขนาดเล็ก เช่น โครงการบ้านเอื้อ อาทร ระเบียงพื้นที่ใช้สอยภายในมีขนาดเล็กและมีความต้องการใช้พื้นที่ภายในห้องมากกว่าพื้นที่ ระเบียง

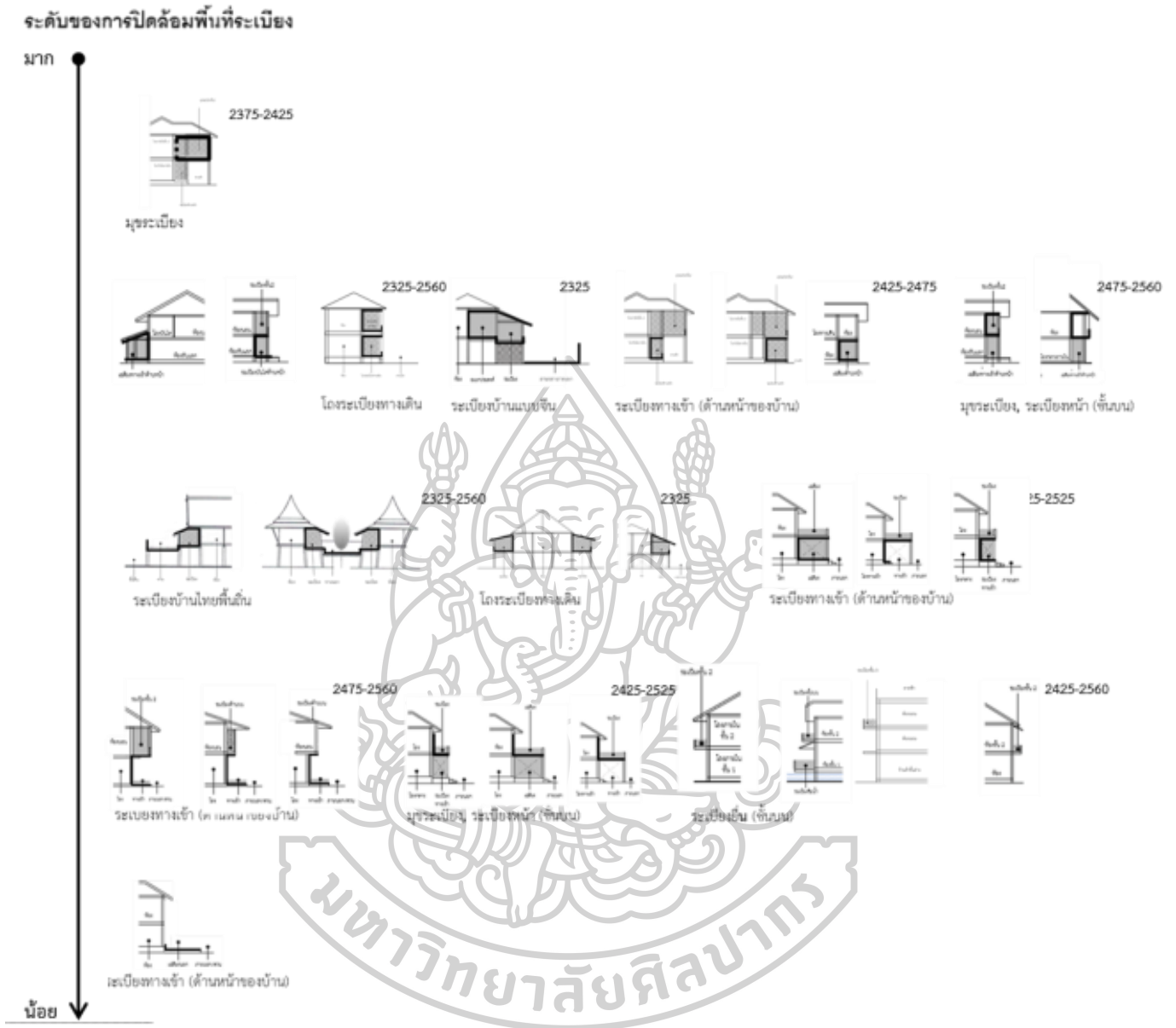
ภาพที่ 147 โถงทางเข้า บ้านเดี่ยวโครงการบ้านเอื้ออาทร (2425-2560)

ระเบียงในที่พักอาศัยประเภทรวมหน่วย เช่น แพลต อพาร์ทเมนต์ คอนโดมิเนียม รูปแบบ ระเบียงหลังห้อง ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับการอยู่อาศัยน้อย ระเบียงหลังห้องคอนโดมิเนียมมี การเพิ่มบานหน้าต่างปิดทึบกันด้านหลัง สามารถปรับเปลี่ยนการใช้อยู่อาศัยด้านในเพิ่มมากขึ้น ป้องกัน แดด ลม ฝนจากภายนอกอาคาร แก้ปัญหาข้อจำกัดในการใช้ระเบียง จากกระเบื้องด้านหลังที่มี กิจกรรมที่ต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมภายนอกหรือกิจกรรมกลางแจ้ง เช่น ซักล้าง, ครว, วางอุปกรณ์ เป็นต้น ให้เกิดการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยพักผ่อนสัมพันธ์กับห้องด้านในเพิ่มมากขึ้น

ภาพที่ 148 ระเบียงหลังห้อง ประเภทอาคารพักอาศัยประเภทรวมหน่วย คอนโดมิเนียม (2525-2560)

องค์ประกอบทางกายภาพของระเบียง

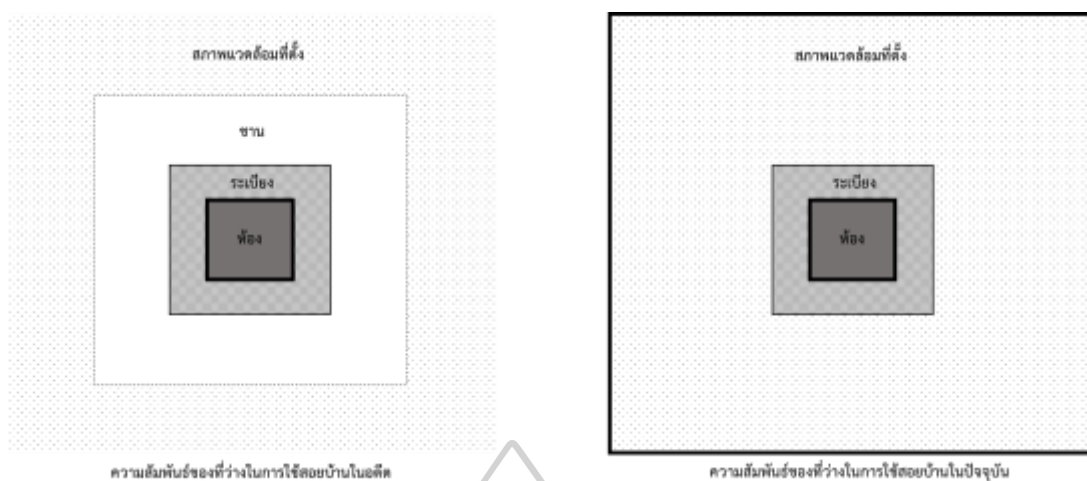
- พื้นระเบียง
- ผนังค้ำที่ภายนอก+หน้าต่าง
- รารระเบียง
- แนวเสาโครงสร้างรับหลังคา
- ระแนบหลังคา

ภาพที่ 149 การเปลี่ยนแปลงลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัย (พ.ศ. 2325 – พ.ศ. 2560)

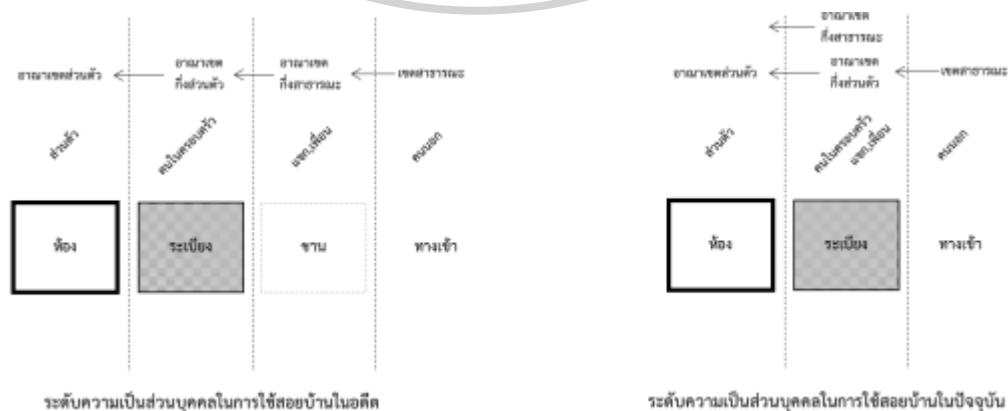
ภาพที่ 150 การเปลี่ยนแปลงของสัดส่วนของระเบียบในที่อยู่อาศัย (2325-2560)

จากการศึกษาระเบียงในที่อยู่อาศัยไทยภาคกลางในช่วง พ.ศ. 2325 – พ.ศ. 2560 พบว่าถ้าแบ่งการศึกษาระเบียงตามรูปแบบในทางสถาปัตยกรรมที่อยู่อาศัย จะมีรูปแบบที่แตกต่างกัน ซึ่งเริ่มต้นประเภทของระเบียบไทยในสถาปัตยกรรมไทยพื้นถิ่น เรือนไทยแบบดั้งเดิมโดยทั่วไปตั้งแต่ พ.ศ. 2325 มีรูปแบบความสัมพันธ์ของที่ว่างในการอยู่อาศัย 3 ลำดับคือ เรือน, ระเบียบ, ชาน ที่สัมพันธ์กับกิจกรรมการใช้ระเบียบอยู่อาศัยภายในของคน จนเกิดการเปลี่ยนแปลงของรูปแบบความสัมพันธ์ของที่ว่างในการอยู่อาศัยอิทธิพลในทางสถาปัตยกรรมวิถีชีวิต สภาพสังคมและวัฒนธรรมแบบตะวันตก สภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยและพัฒนาเป็นรูปแบบสากลในปัจจุบัน

ภาพที่ 151 รูปแบบความสัมพันธ์ของที่ว่างในการอยู่อาศัยที่เปลี่ยนแปลงของบ้านในอดีตกับบ้านในปัจจุบัน

ระเบียงบ้านที่พัฒนาจากตะวันตก มีระดับความสัมพันธ์กับความเป็นส่วนสาธารณะมากกว่าพื้นที่ระเบียงในบ้านไทยแบบอดีตซึ่งมีระดับความเป็นส่วนบุคคลภายในครอบครัวจากลำดับความสัมพันธ์ของที่ว่าง ลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยพื้นที่ระเบียง จึงปรับเปลี่ยนไปจากกิจกรรมการอยู่อาศัย นั่ง นอนเล่น กิน อดเนกประสงค์ กิจกรรมที่หยุดอยู่กับพื้นที่สัมพันธ์กับบุคคลภายในครอบครัวของระเบียงบ้านเรือนไทยดั้งเดิม ไปเป็นส่วนที่เชื่อมความเป็นกึ่งส่วนสาธารณะ รับรองแขกและเป็นกิจกรรมเปลี่ยนผ่าน เป็นโถงทางเข้าภายนอก ทางเดิน เป็นกิจกรรมที่มีความเคลื่อนไหว หรือเป็นส่วนหนึ่งขององค์ประกอบอาคาร เช่น ระเบียงหลังห้อง, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงยื่น(เป็นส่วนเดียวกับกันสาดของอาคาร) ที่มีความสัมพันธ์กับการใช้อุทยานน้อย เป็นรูปแบบระเบียงในอาคารที่อยู่อาศัยแบบตะวันตกหรืออาคารแบบยุโรป มีระดับความเป็นระเบียงในพื้นที่ส่วนตัว จึงไม่มีปฏิสัมพันธ์ในการใช้ร่วมกับบุคคลอื่น แตกต่างกับระเบียงในบ้านแบบไทย

ภาพที่ 152 ระดับความเป็นส่วนบุคคลภายในครอบครัวจากลำดับความสัมพันธ์ของที่ว่างของบ้านในอดีตกับบ้านในปัจจุบัน

รูปแบบของระเบียบในบ้านแบบตะวันตก ผสมผสานเป็นรูปแบบสากลถึงปัจจุบัน ระเบียบที่มีระดับความสัมพันธ์กับความเป็นส่วนบุคคล ความสัมพันธ์ของการใช้งานร่วมกับคนในครอบครัวและลำดับการใช้ที่เปลี่ยนไป ทำให้สัดส่วนของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบันลดลง (ระเบียบ, เฉลียงทางเข้า และระเบียบห้องนอน, ระเบียบอื่น) จากลักษณะทางกายภาพเปรียบเทียบจาก ผังพื้นที่และองค์ประกอบของการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ระเบียบ ในการปิดล้อม (enclosure) ทำให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพที่ทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างของระเบียบแบบต่าง ๆ ที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมในการอยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมการใช้พื้นที่ที่แตกต่างกัน จากการเปรียบเทียบลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยที่เกิดขึ้นบนระเบียบบ้านไทยในอดีตคือกิจกรรมเดียวกันที่เกิดขึ้นในห้องนั่งเล่น, ห้องทานอาหาร, ห้องพักผ่อน, ห้องทำงาน ในบ้านแบบตะวันตก ที่มีลักษณะทางกายภาพที่แตกต่างกันแต่รองรับประโยชน์ใช้สอยแบบเดียวกัน ทำให้เห็นว่าคุณสมบัติของที่ว่างในการอยู่อาศัยระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออกมีแนวคิดวิธีการสร้างการปิดล้อมที่แตกต่างกัน

ที่อยู่อาศัยในอดีตซึ่งรวมถึง เรือนไทย, เรือนมิชชันนารี(บ้านชนบทของตะวันตก)ที่ปรับพื้นที่ระเบียบให้มีขนาดและสัดส่วนพื้นที่ได้ขยายค่าที่มากขึ้นเพื่อรองรับการใช้อยู่อาศัยในสภาพอากาศแบบตะวันออก, ระเบียบล้อมลานกลางแบบบ้านจีน และบ้านแบบสมัยใหม่ยุคแรก เช่น เฉลียงนอก, ระเบียบเชื่อมสวน ที่มีการคำนึงถึงความเหมาะสมกับสภาพแวดล้อมของที่ตั้ง บริเวณภายนอกอาคาร สภาพภูมิอากาศของการอยู่อาศัยที่ยังเชื่อมโยงกับธรรมชาติภายนอก ด้วยระเบียบที่มีคุณสมบัติของว่างและลักษณะทางกายภาพบางอย่าง ขนาดและรูปร่าง ที่มีสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยในระดับครอบครัวมีความสัมพันธ์ระหว่างภายในกับภายนอก เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition) การใช้สอยถึงส่วนตัวผ่านการรับรู้คุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างของระเบียบ

ระเบียบ - ที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก

- ที่ว่างในระหว่างความเป็นส่วนตัวกับความเป็นส่วนรวมในครอบครัว

ศึกษาแนวคิดสร้างการปิดล้อมที่เกิดคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างของระเบียบ ลักษณะทางกายภาพในการจัดองค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตของการปิดล้อม (enclosure) ที่ว่างในระดับต่าง ๆ ที่สัมพันธ์กับพฤติกรรมประโยชน์ใช้สอย สะท้อนคุณสมบัติของที่ว่างในการอยู่อาศัยระหว่างโลกตะวันตกกับโลกตะวันออก เปรียบเทียบผ่านที่ว่างแบบระเบียบ

บทที่ 3

วิธีวิจัย

การศึกษาพื้นที่ระเบียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง

ในบทนี้จะศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างแบบระเบียงที่มีผลต่อลักษณะของกิจกรรมการอยู่อาศัย ด้วยลักษณะทางกายภาพของระเบียงที่อยู่ระหว่างภายนอกและภายใน จึงต้องเริ่มต้นจากการศึกษาขอบเขตในการกำหนดความเป็นภายนอกและความเป็นภายใน และคุณสมบัติของที่ว่างภายในที่ว่างภายนอกและที่ว่างในระหว่าง ความสัมพันธ์ของการรับรู้ของมนุษย์กับพฤติกรรมการใช้สอย ผ่านแนวคิดในโลกตะวันออก ที่พูดถึงเรื่องที่ว่าในระหว่าง (In-between Space) เปรียบเทียบความเหมือนและความต่างกับแนวคิดในโลกตะวันตกผ่านคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) ที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) และที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบ(PN Space) ที่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยบนที่ว่างแบบระเบียง อธิบายด้วยลักษณะทางกายภาพจากการใช้องค์ประกอบพื้นฐานในการสร้างการปิดล้อมที่ว่างในระดับต่าง ๆ ที่กำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่าง เพื่อนำมาใช้ในการอธิบายลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียงในรูปแบบต่าง ๆ ที่มีผลต่อการใช้งานระเบียง

3.1 ความสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมกายภาพ

ความสัมพันธ์ของมนุษย์กับสภาพแวดล้อม[23] สิ่งที่มีมนุษย์สัมพันธ์ด้วยเป็นองค์ประกอบที่มีส่วนในการกำหนดสภาพทางพฤติกรรมโดยแบ่งเป็น 3 ส่วน คือ มนุษย์สัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม, มนุษย์สัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นนามธรรม, มนุษย์สัมพันธ์กับมิติด้านเวลา

1) มนุษย์สัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นรูปธรรม

- สิ่งของที่มนุษย์สร้างขึ้น เช่น เฟอร์นิเจอร์ อาคารบ้านเรือน ชุมชน เมือง เป็นต้น คือสภาพแวดล้อมกายภาพที่เป็นรูปธรรม
- สิ่งที่ปรากฏตามธรรมชาติ องค์ประกอบต่าง ๆ ที่เป็นสิ่งที่อยู่ในธรรมชาติที่อยู่รอบตัวเรา เช่น ต้นไม้ แม่น้ำ ที่ราบ ภูมิประเทศ
- มนุษย์มีความสัมพันธ์กับมนุษย์ด้วยกัน การอยู่รวมกันการมีปฏิสัมพันธ์กันเป็นกลุ่มสังคม ความเป็นสถาบัน องค์กร ครอบครัว ระดับในความสัมพันธ์ระหว่างบุคคล
- สภาพแวดล้อมทางอุณหภูมิ แสงแดด หรือปริมาณความสว่างที่ให้พลังงานด้านบวกหรือมีผลต่อความรู้สึกถึงอุณหภูมิที่สูงขึ้น หรือความมืดที่ให้ความรู้สึกถึงอุณหภูมิที่ลดลง ความเงียบความนิ่งสงบ

2) มนุษย์สัมพันธ์กับสิ่งที่เป็นนามธรรม

ความรู้สึกนึกคิด ทศนคติ ระบบคุณค่าที่ยึดถือเป็นส่วนสำคัญของวัฒนธรรมกลุ่มทางสังคม มีอิทธิพล

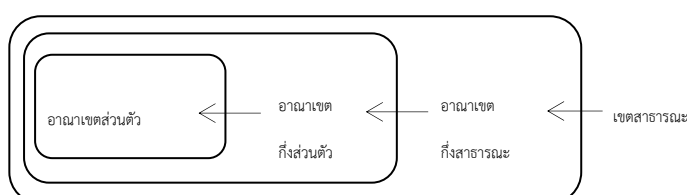
ต่อความชอบและพฤติกรรม ค่านิยมที่เป็นภาพรวมของสังคมในช่วงเวลาหนึ่ง ที่มีการเปลี่ยนแปลงไป เมื่อมี ระบบหรือสิ่งใหม่ ๆ เข้ามา

3) มนุษย์สัมพันธ์กับมิติด้านเวลา

การประกอบกิจกรรมประจำวันที่เกิดขึ้นสัมพันธ์กับมิติของเวลาที่เปลี่ยนแปลงไปเสมอ และพฤติกรรมของมนุษย์ก็มีบางส่วนที่เกี่ยวข้องกับเวลาในการจัดสรรการใช้ในแต่ละกิจกรรมให้เหมาะสมกับช่วงเวลานั้นลักษณะของสภาพแวดล้อมกายภาพที่สามารถวัดได้คือขนาด สัดส่วน และระยะ ระหว่างบุคคลกับบุคคล และสิ่งที่สร้างการปิดล้อมกับบุคคล ซึ่งคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมกายภาพมีคุณสมบัติที่มีความสำคัญต่อพฤติกรรม ความสามารถในการสื่อความหมายของลักษณะทางกายภาพที่ทำให้เกิดการรับรู้ และมีผลต่อความรู้สึก, การรับรู้, การเรียนรู้, การคิด, การจำ มีผลต่อพฤติกรรมในสภาพแวดล้อมนั้น สิ่งเร้าที่ดีควรมีความแปรผันและเติมไปด้วยความหมาย[24] ลักษณะของสภาพแวดล้อมมีผลต่อพฤติกรรมของมนุษย์ที่ใช้และการอาศัยอยู่ เช่น การนอนในสภาพแวดล้อมที่มีการปกปิด เงียบสงบ ไม่ถูกรบกวนทำให้หลับได้ดี การทำกิจกรรมที่ต้องพึ่งพิงแสงสว่างในการมองเห็นสิ่งต่าง ๆ ได้ชัดเจน ทางเดิน บันได หรือการเปลี่ยนผ่านพื้นที่อย่างปลอดภัย เป็นต้น ภาวะของความเป็นส่วนตัวในการทำกิจกรรมแต่ละกิจกรรมในสภาพแวดล้อมนั้น ๆ มีระดับความต้องการที่แตกต่างกันตามประเภทของประโยชน์ใช้สอย การมีส่วนร่วมในการเข้าไปใช้ได้ในระดับความต้องการที่แตกต่างกัน

3.1.1 กลไกในการกำหนดภาวะความเป็นส่วนตัว

แบ่งเป็น 5 ประเภท คือ การใช้ถ้อยคำ การใช้ภาษาร่างกาย การใช้เครื่องนุ่งห่ม การใช้ที่เว้นว่างส่วนบุคคล และการใช้สภาพแวดล้อมกายภาพที่มนุษย์สร้างขึ้น[23] ในการออกแบบและวางผังสภาพแวดล้อมกายภาพ ต้องคำนึงถึงบทบาทของบุคคลกลุ่มบุคคลที่สัมพันธ์กับอาณาเขตใช้สอยต่าง ๆ ต้องพิจารณาการจัดลำดับของการครอบครองอาณาเขต และควรจัดสภาพแวดล้อมกายภาพโดยคำนึงถึงหลักของความปลอดภัยของที่อยู่อาศัย โดยการแยกสภาพแวดล้อมออกเป็นเขตย่อย ๆ ตามลำดับความเป็นเขตสาธารณะและเขตส่วนตัว เช่น อาณาเขตสาธารณะ อาณาเขตกึ่งสาธารณะ อาณาเขตกึ่งส่วนตัว และอาณาเขตส่วนตัว ตามทฤษฎีที่สถาปนิกและนักวางผังเมืองออสการ์ นิวแมน (Newman, 1972. p9) พัฒนาขึ้นในช่วงต้นยุค 70 ในหนังสือ Defensible Space ได้เสนอการแบ่งอาณาเขตสำหรับป้องกันการล่งล้ำเข้าไปในเขตที่พักอาศัย โดยให้ผู้อยู่อาศัยได้ตระหนักถึงการลำดับชั้นของอาณาเขตการครอบครองจากเขตสาธารณะถึงเขตส่วนตัวโดยการจัดวางกลุ่มอาคารและระดับของการกั้นขอบเขต

ภาพที่ 153 ลำดับความเป็นเขตสาธารณะและเขตส่วนตัวของนิวแมน

การแสดงความเป็นส่วนบุคคลในสภาพแวดล้อมแบบกายภาพชั่วคราว เช่น การนำเฟอร์นิเจอร์แบบชั่วคราวเข้าไปจัดวาง เพื่อแสดงการยึดครองแบบชั่วคราว การแสดงความเป็นส่วนบุคคลในอาณาเขตดังกล่าว ดูเหมือนจะมีความสำคัญมาก การยึดครองในลักษณะที่ไม่ถาวร ในอาณาเขตที่ก้ำกึ่งระหว่างความเป็นส่วนตัว กับความเป็นส่วนรวม ทำให้ผู้ใช้สอยสภาพแวดล้อมเป็นผู้มีอิสระในการจัดการใช้สอย ในสภาพแวดล้อมที่มีความยืดหยุ่นในการใช้ สภาพแวดล้อมเอสเซอร์ [25] ได้ชี้ให้เห็นว่าเป็นธรรมชาติของมนุษย์ในการแสวงหาอาณาเขตครอบครอง ในการออกแบบสภาพแวดล้อมกายภาพควรมีความยืดหยุ่นและสามารถเปลี่ยนแปลงตามความต้องการ สร้างโอกาสให้ผู้ใช้สามารถจัดสภาพแวดล้อมของตนเองได้ [23]

ระดับของการปิดล้อมของพื้นที่ระเบียงก็มีลักษณะทางกายภาพที่มีคุณสมบัติของสภาพแวดล้อมที่มีความยืดหยุ่นในการใช้สอย มีความก้ำกึ่งระหว่างภายในห้องกับภายนอกซึ่งยังมีผลต่อการรับรู้และพฤติกรรมการใช้อาศัยในระเบียงแต่ละรูปแบบแตกต่างกัน ในหนังสือที่วางทางสถาปัตยกรรมของอรศิริ ปาณินท์ ได้ยกตัวอย่างของที่ว่างที่เป็นตัวกลางเชื่อมระหว่างภายในและภายนอก **ที่ว่างที่เป็นตัวกลาง** ได้พูดถึงลักษณะที่ว่างซึ่งเป็นตัวกลางเชื่อมต่อความสัมพันธ์ของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมภายนอกและภายใน ตัวอย่างเช่น

- ลักษณะของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมในกลุ่มเรือนไทยภาคกลางการเปลี่ยนแปลงระหว่างที่ว่างภายนอกไปถึงที่ว่างภายในอาคาร จากชานนอกระหว่างอาคารต่อเนื่องไป **พื้นที่ระเบียง** เป็นส่วนมีหลังคาคลุม ซึ่งเป็นส่วนต่อเนื่องใกล้ชิดระหว่างภายนอกกับภายในห้อง เป็นอาณาเขตกึ่งส่วนตัว
- บ้านที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบัน **ชานหน้าบ้านหรือเฉลียงหน้าบ้าน** มีลักษณะเปิดโล่งแต่มีหลังคาคลุมเชื่อมต่อระหว่างทางขึ้น ซึ่งเป็นบันไดทางเข้า ถือเป็นเนื้อที่ซึ่งเป็นตัวกลางดังกล่าวเป็นส่วนเชื่อมต่อที่ว่างภายนอกกับส่วนของห้องภายในอาคาร มีระยะของการปรับตัวก่อนเข้าไปภายในให้เกิดความรู้สึกต่อเนื่องลดความแตกต่างระหว่างลักษณะของที่ว่างภายในและภายนอก อาณาเขตกึ่งสาธารณะ

ผลทางด้านจิตวิทยา **ที่ว่างที่เป็นตัวกลาง** ให้ผลทั้งในด้านความต่อเนื่องของที่ว่าง ระดับของ *ความสว่าง ความสลัว ความมืด* พื้นที่เช่นระเบียง ชาน ในกลุ่มเรือนไทยภาคกลางมีความสำคัญและจำเป็นสำหรับการจัดและยึดครองที่ว่างในทางสถาปัตยกรรม ลักษณะทางกายภาพของที่ว่างแบบนี้ยังทำหน้าที่เป็นส่วนที่มีลักษณะเชื่อเชิญให้ผู้คนเข้ามาใช้พื้นที่

การทำความเข้าใจคุณสมบัติของที่ว่างแบบระเบียงซึ่งเป็นส่วนต่อเนื่องใกล้ชิดระหว่างภายในกับสภาพแวดล้อมภายนอก เป็นตัวเชื่อมและตัวแบ่งแยกระหว่างคนกับธรรมชาติ โดยย้อนกลับไปศึกษาถึงที่มาและลักษณะทางกายภาพที่ทำให้เกิดลักษณะของที่ว่างแบบระเบียงและความหมายของที่ว่างในบริบทต่าง ๆ อาจทำให้เห็นรากฐานของการอยู่อาศัยและหน้าที่ของสถาปัตยกรรม คุณสมบัติที่ว่างในธรรมชาติ และการเข้าไปจัดการควบคุมโดยองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม

3.2 การศึกษาที่ว่างภายนอก, ที่ว่างภายใน และที่ว่างในระหว่าง

3.2.1 ความหมายของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรม

นักปราชญ์จีนโบราณ เล่าจื๊อ (Lao Tzu) อธิบายเกี่ยวกับที่ว่างไว้ว่า

“ปั้นดินเหนียวขึ้นเป็นภาชนะ ทว่าความว่างเปล่าที่ไม่มีอะไรนั่นแหละ ที่คุณประโยชน์ของภาชนะเกิดขึ้น เจาะประตูหน้าต่างขึ้นเป็นอาคาร ทว่าในความว่างที่ไม่มีอะไรนั่นแหละ ที่คุณประโยชน์ของอาคารเกิดขึ้น”

การศึกษาในเรื่อง Space จะเป็นการศึกษาถึงเรื่องที่ว่าง ตัวกำหนดรูปร่างของที่ว่าง และความสัมพันธ์ของที่ว่างกับคนที่เข้าไปใช้ที่ว่างนั้น อาจกล่าวได้ว่า การศึกษาในเรื่อง Space ที่อยู่ในที่ว่างในหม้อดินก็คือ Space ที่ถูกกำหนดโดยรูปร่างของหม้อ ช่างปั้นหม้อก็เปรียบได้ดังสถาปนิก แต่สถาปนิกกลับปั้นอาคารออกมาในลักษณะต่าง ๆ [5] ซึ่งมีแนวคิดคล้ายกับหลักการและทฤษฎีเรื่องที่ว่างของสถาปนิกและนักปรัชญาตะวันตก จากหนังสือ Experiencing Architecture ประสบการณ์สถาปัตยกรรม ของ Steen Eiler Rasmussen การศึกษาความหมาย รากของคำว่า ที่ว่าง หรือ Space ที่มีรากศัพท์จากคำว่า *Raum* ในภาษาเยอรมันโบราณ หมายถึง การจำกัดส่วนหรือการทำให้เป็นขึ้นเป็นอัน มีรากเดียวกันกับคำว่า ห้อง (Room) ในภาษาอังกฤษ กรอบหรือนัยความเข้าใจในเรื่องที่ว่างที่มีขอบเขตชัดเจน ซึ่งมีลักษณะทางกายภาพที่จับต้องได้ จากส่วนที่กำหนดขอบเขตและขนาดของที่ว่างนั้น การทำงานของสถาปนิกนั้นมีในสองส่วนคือการทำงานกับโครงสร้าง (Structural Form) กับส่วนทึบตัน (Solid) ของอาคาร และทำงานกับส่วนห้วงโล่ง (Cavity) ที่อยู่ระหว่างส่วนทึบตัน หรือ ที่ว่างที่เกิดจากการปิดล้อมด้วยโครงสร้าง [26] การก่อรูปที่ว่างจากการกำจัดส่วนทึบออกไป ทำให้เกิดห้วงที่ว่างภายใน มุมมองสำหรับที่ว่างที่ก่อร่างขึ้นในทางสถาปัตยกรรมทั้งแนวคิดที่เน้นไปที่โครงสร้าง (Structural-minded) กับ แนวคิดที่ใส่ใจกับห้วงที่โล่ง (cavity-minded) คือประสบการณ์ในการรับรู้ที่เกิดจากการจัดองค์ประกอบของห้วงโล่งในทางสถาปัตยกรรม ความแตกต่างของประสบการณ์ห้วงโล่งที่เกิดขึ้น ระหว่างความเปลือยเปล่าของอาคารที่มีแต่โครงสร้างเสาคานแบบดั้งเดิมที่สร้างความโปร่งบาง กับห้วงโล่งที่เกิดขึ้นภายในอาคารเมื่ออาคารมีความสมบูรณ์ด้วยผนังส่วนทึบตัน ซึ่งระดับของการรับรู้ที่ให้ประสบการณ์ของห้วงโล่ง จากกรอบของที่ว่างล้วน ๆ ไปสู่กรอบคิดของส่วนทึบตันซึ่งเป็นเป้าหมายผลลัพธ์สุดท้ายของอาคาร ที่เป็นส่วนของความทึบตัน (Solid) มากกว่าส่วนห้วงโล่ง (Cavity) ที่ว่างที่ล้อมรอบอาคาร

ภาพที่ 154 การก่อรูปที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมใน แนวคิดที่ใส่ใจกับห้วงที่โล่ง (cavity-minded) ไปสู่กรอบคิดของส่วนทึบตัน ของ Steen Eiler Rasmussen

กันอย่างเด็ดขาดชัดเจน ในมุมมองของฐานการคิดในฝั่งตะวันตก หนังสือ Gaston Bachelard *The Poetics of Space*[4] เรื่องตรรกะแนวคิดของภายนอก(Outside) และภายใน(Inside) ได้เขียนถึงหลัก เหตุผลของ การ ใช้และ ไม่ใช่ (yes and no) ที่ซึ่งใช้ตัดสินทุกสิ่ง หลักเหตุผลของการแบ่งรูปทรงภายนอกและรูปทรงภายในด้วยระบบเรขาคณิตซึ่งสามารถเห็นได้ทันทีจากการเปรียบเทียบที่ชัดเจนของสองสิ่ง ซึ่งลักษณะในเชิงเรขาคณิตนี้เองที่อาจจะกลายเป็นภาพพื้นฐานที่ควบคุมความคิดในเชิงบวกและในเชิงลบไว้ทั้งหมด ในกลุ่มนักปรัชญาเมื่อเผชิญหน้ากับภายนอกและภายใน การคิดในแง่ของ *การมีอยู่* และ *การไม่มีอยู่* (*being and non-being*) ถูกฝกรากลึกอยู่กับด้านเรขาคณิตโดยปริยาย การรับรู้ด้วยการมองสองสิ่งเป็นสิ่งที่แยกกันและเป็นคู่ตรงข้ามกัน เป็นการมองแบบแบ่งแยกจากการแสดงออกด้วยลักษณะของระบบเรขาคณิตของความเป็น ส่วนทึบ (Solid) และส่วนโล่ง (Cavity) ในการบรรยายที่ให้โดย Jean Hyppolite พูดถึงตำนานแรกเกี่ยวกับภายนอกและภายใน และได้เพิ่มเติมว่าการแบ่งแยกออกจากกันเป็นสาระสำคัญที่ชัดเจนที่สุดของเนื้อหาที่เกี่ยวกับภายนอกและภายในที่เราารู้ได้

การสร้างประสบการณ์ของการ *มีอยู่* (Being) ต้องแสดงให้เห็นด้วยการแสดงออกทางเรขาคณิต ในฝรั่งเศส *l'être-la* คือ สภาวะของการติดอยู่ในการ *มีอยู่* (being) การยึดติดจากภาพในเชิงเรขาคณิต ซึ่งมาจากความหวาดกลัวความคลุมเครือไม่ชัดเจนของภายนอก ทำให้เรามักเราจะกลับเข้าไปข้างในหรือกลับไปยึดกับสิ่งที่มีอยู่เสมอ สิ่งที่ต้องระมัดระวังคือการยึดติดกับภาพของเรขาคณิตที่แบ่งแยกและวางการมีอยู่และการไม่มีเหมือนเป็นศัตรูหรือฝั่งตรงข้าม ที่แยกการพิจารณาหรือการมองเห็นออกจากกันอย่างเด็ดขาด ในทางจิตวิทยาฝั่งโมเดิร์นการมีอยู่ไม่ได้มีอยู่ได้ด้วยตัวเอง เราได้รับการมีอยู่จากการไม่มี (nothingness) ขอบเขตของภายนอกและภายใน คือสิ่งที่อยู่คู่กันอย่างใกล้ชิดและเป็นคู่ที่อยู่ตรงข้ามกันตลอด ร่มเงา หรือความสลัว, ค่อย ๆ มีดมัว (shade) เป็นการลดการมีอยู่ของภายนอก เป็นการผสมรวมกันของการมีอยู่ (being) และความไม่มี (nothingness) เข้าด้วยกัน

วิธีหนึ่งที่ใช้ในการโต้แย้งถกเถียงกันระหว่างภายนอกและภายในคือ เหตุผลของการเปิด open และการปิด close อธิบายด้วยการมีอยู่ของลักษณะภายนอกระดับพื้นผิวด้านนอก ซึ่งแบ่งแยกกับบริเวณขอบเขตของอื่น การปิดล้อม (encloses) ประตู (Door) เป็นเหมือนสัญลักษณ์ที่ถูกใช้ในการอุปมาอุปไมย ในศตวรรษที่สาม, Porphyry (Porphyry of Tyre 234CE –305CE อยู่ในอาณาจักรโรมัน เป็นนักปรัชญาโบราณ อยู่ในกลุ่มหลักปรัชญา Neoplatonic ถือเป็นรากฐานของปรัชญาตะวันตก) ได้เขียนไว้ว่า “*ธรณีประตูหรือทางผ่านเข้านั้นเป็นสิ่งศักดิ์สิทธิ์*” ประตูถือเป็นลักษณะของครึ่งส่วนที่ถูกเปิดไว้ การแสดงความได้ทั้งสภาวะการปิดและการเปิด ที่สัมพันธ์กับการลดความเป็นภายนอกและภายใน ลักษณะของการจะเปิดหรือจะปิดให้ภาพของความลึกลับ, การล่องใ้ยั่วชวน, ความอยากความปรารถนา, ความปลอดภัย, การเชื่อเชียวและความเคารพ[4]

ความกำกวมระหว่างจะเปิดและปิดเป็นภาวะที่ให้ความคลุมเครือ เป็นทั้งสิ่งที่เชื่อมต่อและสิ่งที่ปิดกั้นแบ่งระหว่างภายในกับภายนอก

3.2.2 พื้นที่กึ่งภายในกึ่งภายนอกที่อยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออก

แนวคิดการอยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออกที่เป็นส่วนหนึ่งกับธรรมชาติ เปรียบเทียบจากลักษณะที่แตกต่างระหว่างบ้านญี่ปุ่น, บ้านอาหรับและบ้านแบบชนบทอเมริกันในการสร้างพื้นที่ปิดล้อมจะเห็นว่า มีความแตกต่างของการสร้างขอบเขตของผนังบนพื้นที่ตั้ง บ้านอาหรับจะสร้างผนังที่ปิดล้อมเต็มขอบเขตของพื้นที่ตั้งล้อมรอบมีพื้นที่เปิดโล่งภายใน, ในแปลนบ้านชนบทของอเมริกันบ้านประกอบด้วยประตูและ หน้าต่าง พื้นสนามหน้าภายนอกไม่มีการล้อมขอบเขตพื้นที่ตรงข้ามกับบ้านญี่ปุ่นที่ให้ความสำคัญกับการสร้างเส้นขอบเขตล้อมรอบยังมีพื้นที่ล้อมรอบนอกของผนังอีกชั้น เป็นลักษณะของการสร้างพื้นที่ปิดล้อมของบ้าน ญี่ปุ่นที่มีองค์ประกอบที่เบาบาง ตรงข้ามกับผนังที่ตัน

ของบ้านอาหรับ หรือการแบ่งแยกระหว่างพื้นที่ส่วนตัวกับพื้นที่ส่วนสาธารณะจากความเป็นภายในกับภายนอก ในบ้านญี่ปุ่นให้ลักษณะการอธิบายด้วยความคลุมเครือในเรื่องเหล่านี้ [19] ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ภายในอาคารกับพื้นที่ภายนอกนั้นมีความคลุมเครือไม่ชัดเจนและเป็นการดึงธรรมชาติเข้ามาสู่ในบ้าน พบในพื้นที่ใต้ชายคาแบบระเบียงซึ่งทั้งเรือนไทยในสมัยก่อนและทั้งเรือนญี่ปุ่น และที่อยู่อาศัยในวัฒนธรรมของโลกตะวันออก ซึ่งเป็นลักษณะร่วมของลักษณะที่อยู่อาศัยที่คล้ายคลึงกัน ทำให้การสร้างขอบเขตความเป็นพื้นที่ส่วนตัวในการอยู่อาศัยโดยใช้ลักษณะทางกายภาพ ของพื้นที่ระหว่างในการแบ่ง ความเป็นพื้นที่ส่วนตัวโดยขึ้นอยู่กับระยะห่าง ตัวอย่าง ระยะความลึก ภายใน ลำดับของการใช้พื้นที่จากภายในสู่ภายนอก ความเป็นส่วนตัวหรือส่วนร่วมภายในเป็นพื้นที่ทางสังคมในครอบครัว แบบชั่วคราวปรับเปลี่ยนได้ตามการใช้สอยของพื้นที่ ความต่อเนื่องในการอยู่อาศัยจาก ภายในจนถึงพื้นที่ระหว่างใต้ชายคาออกไปภายนอก องค์ประกอบของพื้นที่ระเบียงในบ้านจึงเป็นพื้นที่ระหว่างที่เป็นตัวเชื่อมโยงธรรมชาติภายนอกกับพื้นที่การอยู่อาศัยภายในบ้านเข้าด้วยกัน

ในที่อยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออกพื้นที่กึ่งในกึ่งนอกของระเบียง ในเรือนอยู่อาศัยแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นที่มีการใช้งานพื้นที่ระเบียง(*เอ็นกะวะ engawa*) จากหนังสือเรือนญี่ปุ่น, พื้นที่ ทรงจำและถ้อยคำ เขียนโดยทาเคชิ นะคะกะวะ[27] ได้อธิบายถึงลักษณะกายภาพของระเบียงเมื่ออยู่นอกเรือนจะเปิดโล่งสู่ภายนอกอย่างเต็มตัวพื้นที่ด้านล่างที่คลุมด้วยชายคาก็ทำให้รู้สึกเหมือนอยู่ภายใน เอ็นกะวะหรือระเบียงของบ้านญี่ปุ่นสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนมีกิจกรรมอยู่อาศัยในลักษณะเชื่อมระหว่างภายในกับภายนอกทั้งสองด้าน และเราใช้ประโยชน์จากพื้นที่ลักษณะนี้ในการนั่งเล่น พักผ่อน หรือนั่งชมจันทร์ ระเบียงจึงมีความหมายสองแบบจากการใช้งานในลักษณะนั้น และศึกษาถึงพัฒนาการของระเบียงโดยเชื่อว่าถูกพัฒนามาจากระบบโครงสร้างอาคารไม้ และประโยชน์ใช้สอยของพื้นที่แบบระเบียงก็เพื่อทำกิจกรรมที่ไม่สามารถทำได้ภายในห้องหรือด้านในตัวอาคาร ซึ่งเป็นกิจกรรมที่ต้องทำโดยสัมพันธ์กับภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะร่วมกันของการอยู่อาศัยพื้นที่แบบระเบียงในโลกตะวันออก ของเรือนไทย เรือนญี่ปุ่น

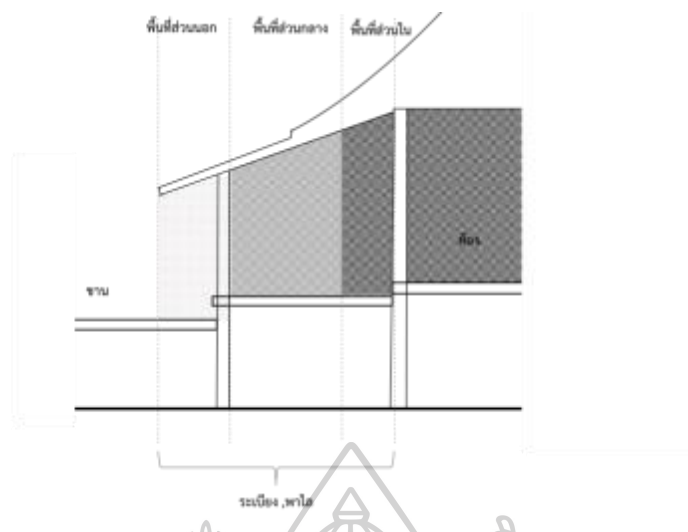
ความคล้ายกันของระเบียบไทยและระเบียบญี่ปุ่น ซึ่งมีลักษณะและวิธีการใช้สอยสองด้านเป็นผลรวมของความไม่เป็นที่ภายในและภายนอกทั้งสองพื้นที่ และระดับความสัมพันธ์กับบุคคล ระเบียบรองรับกิจกรรมการไปมาหาสู่ที่ไม่มีพิธีรีตรองของคนในครอบครัวเพื่อนสนิท ประสบการณ์ที่เกิดขึ้นของการอยู่อาศัยทั้งภายในและภายนอกในเวลาเดียวกัน หรือความคลุมเครือที่ไม่ใช่ทั้งสิ่งนั้นและไม่ใช้ทั้งสิ่งนี้ ความไม่ชัดเจนนี้เองเป็นลักษณะเฉพาะของพื้นที่ระเบียบ พื้นที่บริเวณระเบียบหรือ พะไลของเรือนไทย เป็นหนึ่งในลักษณะที่แสดงถึงภูมิปัญญาไทย เรียกว่า พื้นที่สีเทา หรือพื้นที่กึ่งในกึ่งนอก เป็นการออกแบบพื้นที่ในลักษณะที่ต้องพึงพิงการใช้สอย มีวิถีชีวิตอยู่ร่วมกับธรรมชาติ เป็นสุนทรียศาสตร์แบบตะวันออกในการจัดการพื้นที่ระหว่างภายในกับภายนอกด้วยพื้นที่บริเวณ ระเบียบ พะไล เฉลียงที่มีความสว่างแบบรำไร ความสลัว เป็นคุณสมบัติที่สำคัญของพื้นที่ กิจกรรมใช้สอยบนพื้นที่ที่มีความหลากหลาย มีลักษณะเปิดโล่งไม่กั้นส่วนความว่างที่ อยู่ในพื้นที่แบบระเบียบสอดคล้องกับความเข้าใจที่ว่าง หรือ “Space” ในงานสถาปัตยกรรมโมเดิร์นที่พูดถึงสถาปัตยกรรมแห่งที่ว่าง (Architecture of Space) ที่ยึดการออกแบบที่ว่างภายในที่ห่อหุ้มด้วยอาคารเป็นสำคัญ[17]

ที่ว่าง และ มวล ในทางสถาปัตยกรรมเป็นสิ่งที่ไม่สามารถแยกออกจากกันได้ เมื่อพูดถึงที่ว่างทางสถาปัตยกรรมจะต้องพิจารณาที่ว่างในลักษณะ 3 มิติเสมอทั้งนี้ เพราะที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมคือการยึดครองที่ว่าง โดยประโยชน์ใช้สอยทางสถาปัตยกรรม ประโยชน์ใช้สอยทางสถาปัตยกรรมมีส่วนสัมพันธ์กับมนุษย์ที่เป็นผู้กระทำการ ซึ่งเชื่อมโยงกับสัดส่วนของคนที่ทำกิจกรรม การเข้าไปใช้อาคาร ซึ่งการใช้สอยอาคารนั้นให้ความหมายที่รวมทั้งการใช้พื้นที่ภายในและพื้นที่โดยรอบของอาคารด้วยเช่นกัน การจำแนกประเภทของที่ว่างสามารถกำหนดได้จาก

- การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมของที่ว่าง
- ประโยชน์ใช้สอยของที่ว่างระดับต่าง ๆ

3.2.3 การรับรู้ที่ว่างที่สัมพันธ์กับความมืด ความสลัว ความสว่าง

การรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับที่ว่าง ผ่านการมองเห็นปริมาณและลักษณะของแสงมีผลต่อพฤติกรรมของคนในสภาพแวดล้อมที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะการรับรู้ที่เกี่ยวข้องกับขอบเขตของสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่สัมพันธ์กับการเปลี่ยนแปลงของเวลาและปริมาณของแสงมีผลต่อการใช้งานพื้นที่ โดยเฉพาะแสงธรรมชาติ ตามลำดับของความสว่างจากภายนอกสู่ความมืดภายใน ของเรือนไทยการแบ่งแสงไว้สาม ระดับตามความเหมาะสมกับกิจกรรมและการใช้สอย ตามที่นิจ หิญชีระนันท์ได้แบ่งไว้สามส่วน คือ ตัว เรือน, ระเบียบหรือพะไล และชาน ที่มีความสว่างลดหลั่นกันเพื่อควบคุมสัดส่วนของความสว่างจ้าของแสงให้เหมาะสมกับการใช้อุบัติอาศัย จากลักษณะทางกายภาพของรูปทรงและสัดส่วนของพื้นที่ระเบียบสามารถอธิบายความสัมพันธ์ที่ว่างแบบระเบียบกับปริมาณแสงธรรมชาติได้เป็น 3 ส่วน[28]

ภาพที่ 155 ความสัมพันธ์ที่ว่างแบบระเบียบบ้านไทยกับปริมาณแสงธรรมชาติ 3 ส่วน

- พื้นที่ส่วนใน (Interior Zone) - เป็นส่วนลึกที่ใช้ประโยชน์จากแสงธรรมชาติได้น้อยหรืออาจใช้ได้เป็นบางช่วงเวลา กิจกรรมที่ใช้ให้ระดับความเป็นส่วนตัว
- พื้นที่ส่วนกลาง (Middle Zone) - เป็นพื้นที่ต่อจากส่วนนอกกับส่วนใน การอยู่บริเวณระหว่างกลางมีความสว่างในระดับที่เหมาะสมกับการทำกิจกรรมที่ใช้แสงจากธรรมชาติได้
- พื้นที่ส่วนนอก (Exterior Zone) - รับแสงธรรมชาติมาก กิจกรรมที่อาจจะต้องพึ่งพาประโยชน์จากแสงธรรมชาติซึ่ง นำพาทั้งความร้อน ความสว่างจ้าที่อาจจะไม่สามารถใช้งานพื้นที่ในการอยู่อาศัยได้

ลำดับของที่ว่างในเรือนไทย จากความมืดสู่ความสว่างที่พื้นที่ระเบียงเป็นพื้นที่พื้นที่ส่วนกลางที่มีคุณสมบัติของทั้งพื้นที่ส่วนในที่เป็นรอยต่อกับพื้นที่ส่วนนอก แสงสลัวที่เกิดขึ้นจากลักษณะทางกายภาพ รูปร่างและสัดส่วนขององค์ประกอบของระเบียบทำให้เกิดการรับรู้ที่เชื่อมโยงระหว่างความมืดภายในกับความสว่างจ้าภายนอก และพฤติกรรมในการใช้งานอยู่อาศัยที่มีลักษณะเป็นพื้นที่สลัวก้ำกึ่งระหว่างภายในกับภายนอกที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของเวลาสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ ซึ่งสัมพันธ์กับความต้องการในการรับรู้ของคนเกี่ยวกับเวลา ความสว่างที่มีผลการมองเห็นและลักษณะพฤติกรรม อารมณ์ความรู้สึกของคน ความแตกต่างของความมืดความสว่างในแต่ละที่ทำให้คนรู้จักแยกแยะลำดับความสำคัญของกิจกรรมแต่ละประเภท[3]

3.3 การกำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก (In between Space)

ในการศึกษาที่ว่าง ในระหว่าง (In between Space) จึงเริ่มต้นจากการศึกษาในทางกายภาพ ซึ่งคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง หรือความเป็นพื้นที่ก้ำกึ่งระหว่างภายนอกกับภายในนั้น ต้องทำ

ความเข้าใจการกำหนดขอบเขตของเส้นแบ่งระหว่างภายในกับภายนอกเสียก่อน ผ่านการจัดองค์ประกอบทางกายภาพที่ทำให้เกิดพื้นที่ในระหว่างความเป็นภายนอกและภายใน

3.3.1 ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

การอธิบายลักษณะของความเป็นที่ว่างภายนอกกับความเป็นที่ว่างภายใน มีการศึกษาผ่านภาพถ่ายทั้งทางด้าน 2 มิติ และ 3 มิติ ซึ่งในหนังสือ *Experiencing Architecture* ประสบการณ์สถาปัตยกรรม ของ Steen Eiler Rasmussen เปรียบเทียบคำว่า ห้วงโล่ง (Cavity) สำหรับที่ว่างที่ก่อร่างขึ้นในทางสถาปัตยกรรม ซึ่งอยู่ระหว่างส่วนที่ตัน (Solid) โดยมองในส่วนที่ว่างระหว่างองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม (Positive – Negative Form) ซึ่งที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมและประโยชน์ใช้สอยเป็นสาระสำคัญ

ในการศึกษาลักษณะของภายใน-ภายนอก เริ่มต้นจากกลุ่มจิตวิทยาในเยอรมันในสายกลุ่มจิตซอลท์ให้ความสนใจในกระบวนการที่เกี่ยวกับการรับรู้ในจิตสำนึกของมนุษย์ที่เกิดขึ้น คนเรามีแนวโน้มที่จะรับรู้ภาพโดยทั้งหมด หรือรูปร่างทั้งหมด ก่อนที่จะแยกแยะเห็นองค์ประกอบย่อย ๆ แต่จะรับรู้ภาพรวมหรือองค์รวมของภาพทั้งหมดนั้นในทีเดียว ซึ่งการรับรู้ที่เกิดขึ้นในทันทีนั้นเกิดจากความสามารถของจิตที่สามารถสร้างความสัมพันธ์ให้มีความเข้าใจในสิ่งที่ซับซ้อนได้^[6] เข้าใจในองค์

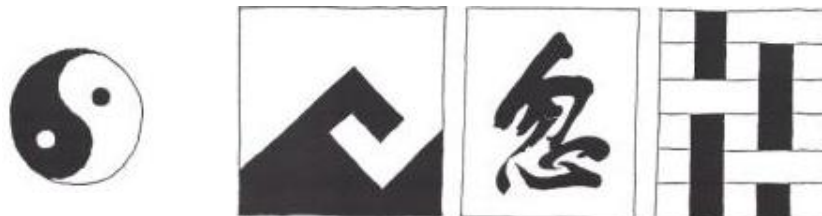
รวมหรือภาพรวมของสิ่งนั้น นักจิตวิทยาในกลุ่มนี้ได้ศึกษาในขบวนการการรับรู้ที่ซับซ้อนในจิตสำนึก การจดจำและการเรียนรู้ ซึ่งได้ออกแบบภาพที่สำคัญ เพื่อแสดงว่าเราเห็นภาพเป็นสองรูปแบบ กลับไปกลับมา ซึ่งเป็นการอธิบายว่าเรารับรู้การมีอยู่ของสิ่งหนึ่งจากการพึ่งพิงอีกสิ่งหนึ่งเสมอ การเปรียบเทียบของสองสิ่ง หรือสองสถานะที่ช่วยกันสร้างการรับรู้การมีตัวตนอยู่ของสิ่งนั้น ๆ

เมื่ออ้างอิงจากการจัดองค์ประกอบทางศิลปะ 2 มิติขั้นพื้นฐาน สัมพันธ์กับทฤษฎีการรับรู้ภาพ (Figure) และพื้นภาพ (Ground) ซึ่งหมายถึงโครงสร้างของรูปแบบความแตกต่างในส่วนของภาพ การกำหนดภาพรวมของ องค์ประกอบทางศิลปะ ประกอบด้วยประธานของภาพสิ่งที่เราสนใจเป็นจุดเด่นของภาพ จะมีความเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และองค์ประกอบที่เป็นพื้นหลังหรือที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่อยู่รอบส่วนประธานของภาพ คือ พื้นภาพ^[6] ในจัดองค์ประกอบทางศิลปะ 2 มิติ ภาพส่วนที่เป็นจุดสนใจหรือจุดเด่นของภาพ เป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ส่วนที่เป็นพื้นหลังหรือฉากหลัง เป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

ภาพที่ 156 ภาพที่ออกแบบโดยกลุ่ม จิตซอลท์ (Gestalt)

แรงกระทำภายใน Space

ภาพที่ 157 ความเข้าใจในที่ว่าง (Space) องค์ประกอบของความสัมพันธ์ของ ความว่าง (พื้นที่) กับ ตัวอักษร (ภาพ)

ความเข้าใจในที่ว่าง (Space) องค์ประกอบของภาพ (Figure) และพื้นภาพ (Ground) ในตัวอย่าง ของภาพวาดของศิลปินในโลกตะวันออกของทั้งญี่ปุ่นและจีน การให้ความสำคัญกับการเว้นว่าง ในการเขียนตัวอักษรและภาพวาด สัดส่วนของการเว้นว่างหรือพื้นที่สีขาวกับพื้นที่สีดำหรือตัวอักษรที่อยู่ร่วมกัน การอยู่ร่วมกันของสัดส่วนระหว่างทั้งสองสิ่ง ทำให้สร้างความหมายและความชัดเจนซึ่งกันและกัน มีแนวโน้มในการที่จะพยายามสร้างความสมดุลให้เกิดขึ้นจนเรารู้สึกและนำไปสู่ความเข้าใจภาพนั้นในแง่ของจิตวิทยาแรงกระทำที่เกิดขึ้นของสองสิ่ง [5] เป็นตัวอย่างที่ใช้ในการอธิบายถึงแนวคิดการอยู่ร่วมกันของสองสภาวะ ของที่ว่าง (Space) ในโลกตะวันออก

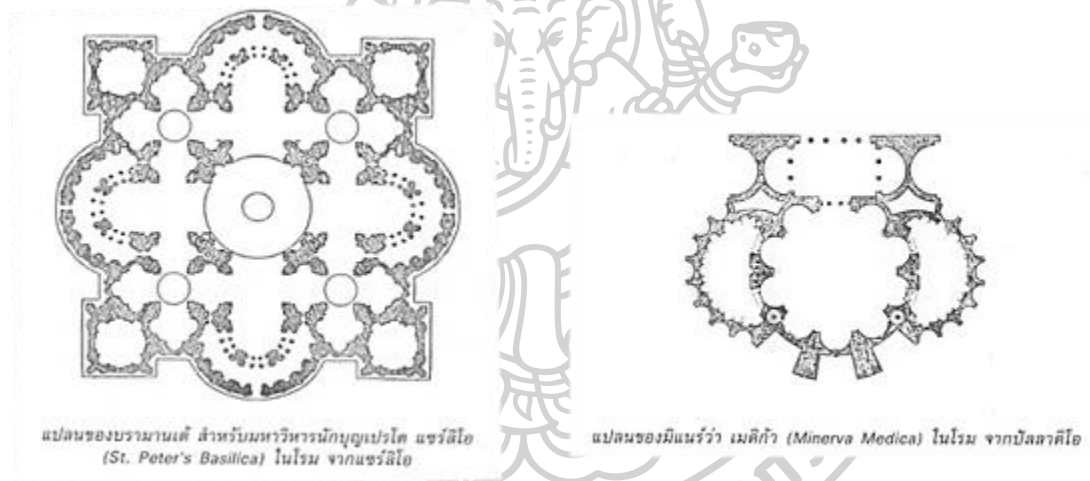
การปิดล้อม Space

ภาพที่ 158 การปิดล้อมที่ว่าง การสร้างความสัมพันธ์ขององค์ประกอบที่แยกกัน

แรงที่เกิดขึ้นในภาพ เกิดจากระบบของ Space ที่พยายามจะสร้างความมั่นคงและพยายามที่จะจัดหน่วยของภาพที่ใกล้กันให้เป็นอันหนึ่งอันเดียวกันทั้งหมด พื้นที่ที่ถูกปิดดูเหมือนว่าจะมีรูปร่างที่แน่นนอนมากกว่ารูปร่างที่เปิดออก ในแง่จิตวิทยา จิตใจพยายามที่จะปิดช่องว่างระหว่างหน่วยต่าง ๆ ในการมองเห็นโดยพยายามจะสร้างความสัมพันธ์เชื่อมต่อที่แฝงอยู่ด้วยองค์ประกอบของความสัมพันธ์ของ ความว่าง (พื้นที่) กับตัวอักษร (ภาพ) ในหนังสือ Experiencing Architecture ประสบการณ์สถาปัตยกรรม ของ Steen Eiler Rasmussen คำว่าพื้นหลัง (Background) ในมุมมองแบบสองมิติ

เปรียบเทียบได้กับมุมมองแบบสาม มิติคือ คำว่า ที่ว่าง (Space)[26] และใช้คำว่า ห้วงโล่ง (Cavity) สำหรับที่ว่างที่ก่อร่างขึ้นในทางสถาปัตยกรรม ซึ่งอยู่ระหว่างส่วนที่บดตัน (Solid) ทั้งหลาย ความที่บดตันนี้มาจากการทำงานกับรูปทรงทางโครงสร้าง (Structure Form) ของอาคาร ส่วนปิดทึบและห้วงโล่งที่เกิดจากระบบระเบียบในการจัดวางขององค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม ทั้งในผังพื้นสองมิติและการปิดล้อมทางตั้งในเชิงสามมิติ เกิดปริมาตร (Volume) ในการรับรู้เกิดขึ้น รูปร่างรูปทรงที่ปิดทึบ เทียบได้กับลักษณะของภาพ เป็นสภาวะเชิงบวก (Positive Space) ส่วนห้วงที่ว่างจะเทียบได้กับลักษณะของพื้นภาพ เป็นสภาวะเชิงลบ (Negative Space) จากการจัดเรียงความทึบและห้วงโล่ง การรับรู้และประสบการณ์นี้เน้นไปที่ผลที่เกิดจากระบบระเบียบในการออกแบบของลักษณะทางกายภาพของรูปร่าง รูปทรงและปริมาตรของห้วงโล่งระหว่างวัตถุ ที่นี้การออกแบบมีการเน้นการทำงานของทั้งสองสภาวะแตกต่างกัน ตัวอย่างสถาปัตยกรรมในยุคโคธิค ยุคเรอเนซองส์การจัดองค์ประกอบของห้วงโล่งในทางสถาปัตยกรรม สร้างประสบการณ์การรับรู้ที่ว่างจากขอบเขตของความเป็นห้องต่าง ๆ ภายใน

ภาพที่ 159 ห้วงโล่ง และความทึบตัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen

https://en.wikipedia.org/wiki/Karla_Caves

ภาพจิตรกรรมของ Steen Eiler Rasmussen ในโบสถ์ มิวนิก
ของบาทหลวง Hugo von Sinz (Louis Jean Desprez) ปี ค.ศ. 1782

ภาพที่ 160 ห้างโล่ง และความทึบตัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen

ศาลากลางเมืองโคเปนเฮเกน , ส่วนที่รูปทรงอาคาร
ภายนอก

สำนักงานกลางตำรวจ โคเปนเฮเกน , โครงสร้างใน
ระนาบที่มองเห็นการ

ภาพที่ 161 ห้างโล่ง และความทึบตัน ของผังอาคาร Steen Eiler Rasmussen

ลักษณะของสภาวะของความเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ไม่ได้มีความหมายที่เกี่ยวกับรูปร่าง รูปทรง (Shape, Form) หรือที่ว่างที่อยู่ระหว่างองค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมแต่เพียงอย่างเดียว สำหรับที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมนั้นมีการกำหนดด้วยประโยชน์ใช้สอยที่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพในทางสถาปัตยกรรม

การแบ่งประเภทของการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรม แบ่งได้เป็นที่ว่างภายใน (Inner Space) และที่ว่างภายนอก (Outer Space) โดยพิจารณาจากส่วนประโยชน์ใช้สอยที่มีหลังคาคลุม หรือส่วนที่มีการปิดล้อมเป็นหลักใหญ่ ในหนังสือ Exterior Design in Architecture ของ Yoshinobu Ashihara สถาปนิกชาวญี่ปุ่น เรียกว่า ที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และ ที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space) โดยองค์ประกอบของการที่ว่าง

ภายในอาคาร (Interior architectural space) เกิดจากการประกอบด้วย ระนาบในแนวราบและระนาบในแนวตั้ง 3 ส่วน คือ พื้น ผนัง หลังคา ประกอบกันเกิดเป็นที่ว่างในทางสถาปัตยกรรม ส่วนที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space) จะไม่มีส่วนหลังคาคลุม เปิดโล่ง

- ที่ว่างภายใน เช่น ที่ว่างที่อยู่ภายในห้อง
- ส่วนที่ว่างภายนอก เช่น บริเวณชานเชื่อมต่อระหว่างอาคารในบ้านเรือนไทยภาคกลาง, ลานเมือง, ถนน เป็นต้น

ลักษณะที่ว่างใช้งานของอาคาร มีบางครั้งจะไม่สามารถแยกอย่างเด็ดขาดได้ว่าเป็นที่ว่างภายในหรือที่ว่างภายนอก จึงควรพิจารณาการใช้งานควบคู่กันไปด้วย จะทำให้การพิจารณาลักษณะของที่ว่างถูกต้องมากขึ้น มากกว่าที่จะพิจารณาว่าเป็นที่ว่างภายในหรือที่ว่างภายนอกเท่านั้น

ภาพที่ 162 องค์ประกอบของที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และ ที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space)

การแยกลักษณะการใช้งานของที่ว่างทางสถาปัตยกรรมแบ่งได้เป็นประเภทใหญ่ ๆ คือ พวกที่มีการใช้งานเฉพาะเจาะจง คือมีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space) และพวกที่มีประโยชน์ใช้สอยไม่เฉพาะเจาะจง (Negative Space)

1) ประเภทของที่ว่างที่มีการใช้งานระบุเฉพาะมีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space)

มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างหยุดนิ่ง (Static Space) คือพื้นที่ที่สามารถหยุดหรือทำกิจกรรมได้ กิจกรรมที่หยุดนิ่ง เคลื่อนไหวน้อย คือ เนื้อที่ส่วน นั่งเล่น พักผ่อน รับประทานอาหาร ห้องทำงาน ครุฑ ห้องคนใช้ และห้องน้ำ เป็นต้น

2) ประเภทของที่ว่างที่ไม่ระบุการใช้งานไม่เฉพาะเจาะจง (Negative Space)

มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเคลื่อนไหว (Dynamic Space) กิจกรรมที่มีการเคลื่อนที่ เคลื่อนไหวมาก เช่น ที่ว่างในการสัญจร (Circulation Space) ทางเดิน และที่ว่างเชื่อมต่อ(Transition Space) คือพวก

ห้องโถง ทางเดินติดต่อกัน ชาน เฉลียงหน้าบ้าน พื้นที่เปลี่ยนผ่านระหว่างกิจกรรมและพื้นที่กิจกรรมต่าง ๆ เป็นต้น

3) ประเภทของที่ว่างที่มีคุณสมบัติของจากการใช้งานทั้งสองสถานะ PN Space (Positive-Negative Space)

ลักษณะเด่นชัดของเรือนไทยภาคกลางลักษณะโปร่งโล่งในบ้านไทยแบบดั้งเดิม ที่ว่างส่วนระเบียบ เป็นส่วนโล่ง ๆ มีหลังคาคลุมไม่ได้มีผนังกัน ถ้าวัดจากลักษณะการปิดล้อมของพื้นที่ พื้นที่ระเบียบถือเป็นที่ว่างภายในอาคาร แต่เมื่อดูที่การใช้งานที่ว่างดังกล่าวมีการใช้งานเกือบตลอดเวลา ใช้ทำกิจกรรมที่หลากหลาย ทั้งกิน นอน พักผ่อน ซึ่งจัดอยู่ในประเภทที่ว่างที่มีประโยชน์ใช้สอยคงที่ (Positive Space) มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างหยุดนิ่ง (Static Space) หยุดหรือทำกิจกรรมได้ แต่พื้นที่ระเบียบที่อยู่ระหว่างห้องภายในกับ พื้นที่ชานภายนอก ก็มีลักษณะของความเป็นที่ว่างเชื่อมต่อ (Transition Space) ซึ่งมีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเคลื่อนไหว (Dynamic Space) ด้วยเช่นกัน

ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างที่แบ่งที่ว่างระหว่างที่ว่างภายในกับที่ว่างภายนอก ไม่จำเป็นเสมอไปว่า พื้นที่ภายนอก (Outer Space) จะต้องเกิดลักษณะของกิจกรรมการใช้งานที่ไม่เจาะจง (Negative Space) เสมอ ที่ว่างภายนอก (Outer Space) ใน บางพื้นที่หากถูกระบุมีการใช้สอยที่เฉพาะเจาะจง มีกิจกรรมเดิมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือมีการกำหนดการใช้งานด้วย สิ่งของ อุปกรณ์ เฟอร์นิเจอร์ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่ชัดเจน ในพื้นที่ภายนอกนั้นจะกลายเป็นที่ว่างเชิงบวก เนื่องจากมีการระบุการใช้งานโดยคน เกิดสภาพแวดล้อมในการใช้ที่คงที่ (Positive Space) ขึ้นในบริเวณนั้น

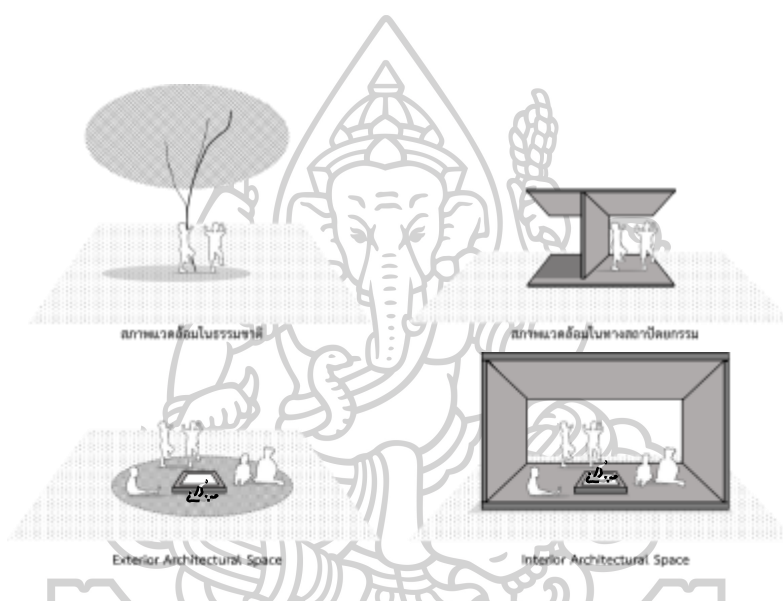
Yoshinobu Ashihara ยกตัวอย่างใช้งานพื้นที่ภายนอก (Outer Space) โดย คุณสมบัติตัววัตถุ (Object) ที่ระบุการใช้งานด้วยตัวเอง โดยการเปรียบเทียบ ระหว่างแท่งหินที่วางอยู่ในธรรมชาติ ที่วางโดยรอบและแท่งหินนั้นไม่ได้ระบุหรือสื่อสารถึงการใช้งานใด ๆ

แท่งหินและที่ว่างโดยรอบจึงมีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) แต่ถ้าเปลี่ยนแท่งหินเป็นเตาผิง ซึ่งมีประโยชน์ใช้สอยที่ชัดเจนในตัวเอง เอื้อต่อการที่คนจะเข้ามานั่งรอบ ๆ เพื่อผิงไฟเกิดการเข้าไปใช้งานในบริเวณนั้นได้ ตัววัตถุ (Object) คือเตาผิงและบริเวณที่ว่างโดยรอบจะเปลี่ยนเป็นพื้นที่เชิงบวก จากการใช้งานที่ สามารถระบุเฉพาะ (Positive Space) ได้

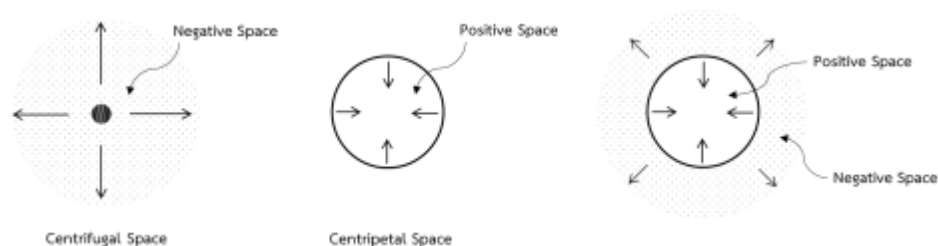
ภาพที่ 163 คุณสมบัติตัววัตถุ (Object) ที่ระบุการใช้งานด้วยตัวเอง

ที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมนั้นคือ สภาพแวดล้อมที่เกิดจากการกระทำของมนุษย์ ทั้งตั้งใจและไม่ตั้งใจลักษณะของการเข้าไปครอบครองพื้นที่ จากการใช้สอย จากการรับรู้สภาพแวดล้อมที่มีอยู่ในธรรมชาติที่เอื้อต่อการเข้าไปใช้งานทำกิจกรรม การกำหนดด้วยเฟอร์นิเจอร์ต่าง ๆ ไปจนถึงการครอบครองที่ว่างนั้นด้วยองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม จากเตาผิงที่กำหนดการใช้สอยภายนอกจนถึง พื้น ผนัง หลังคา ระบบระเบียบการจัดวางองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมที่สร้างขอบเขตที่ว่างภายใน ล้วนมีหน้าที่และวัตถุประสงค์ เพื่อรองรับกิจกรรมการใช้ของมนุษย์ ลักษณะทางกายภาพ และหน้าที่ของสิ่งที่เป็นเครื่องมือในการกำหนดขอบเขตนี้เองเป็นตัวกำหนดคุณลักษณะของที่ว่างในประเภทต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น

ภาพที่ 164 สภาพแวดล้อมที่เกิดจากองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม

Yoshinobu Ashihara สถาปนิกชาวญี่ปุ่น[29] ได้อธิบายถึงที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมเกิดจากความตั้งใจหรือมีเจตจำนง ในการจำกัดที่ว่าง ที่ว่างที่ตั้งใจให้เกิด เช่น ที่ว่างภายในอาคารที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ส่วน ภายนอกอาคารนั้นจะเป็นที่ว่างที่ไม่ได้ตั้งใจ ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่เกิดโดยปริยายคุณสมบัติของที่ว่างภายนอกนั้น สามารถแผ่ออกไปโดยรอบไม่มีสิ้นสุด (Centrifugal Space) ส่วนคุณสมบัติของที่ว่างภายในนั้นมีลักษณะที่เกิดจากการกำหนดหรือจำกัดขอบเขตทำให้เกิดการรวมเข้าสู่ส่วนกลาง (Centripetal Space) Yoshinobu Ashihara เปรียบเทียบเหมือนกับการรินน้ำใส่ลงในภาชนะหรือถ้วยเป็นความตั้งใจให้เกิดประโยชน์ (Centripetal Space) ส่วนการรินน้ำลงบนพื้นที่ไม่มีการรองรับเกิดการกระจายออก คือความไม่ตั้งใจที่เกิดขึ้น (Centrifugal Space)

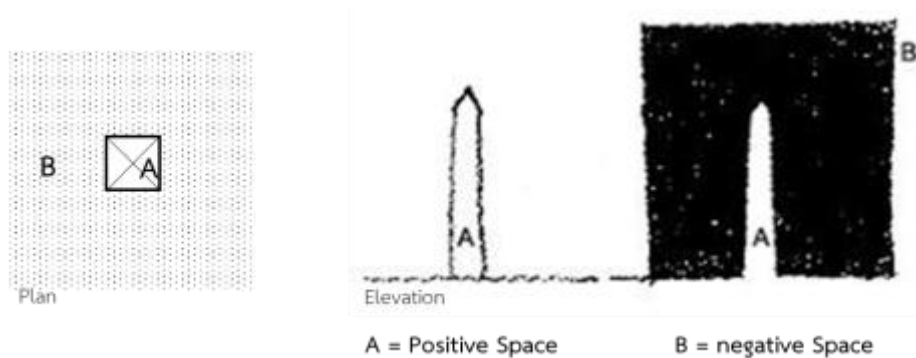

ภาพที่ 165 คุณสมบัติของที่ว่างสามารถแผ่ออก (*Centrifugal Space*) และคุณสมบัติของที่ว่างเกิดการรวมเข้าส่วนกลาง (*Centripetal Space*)

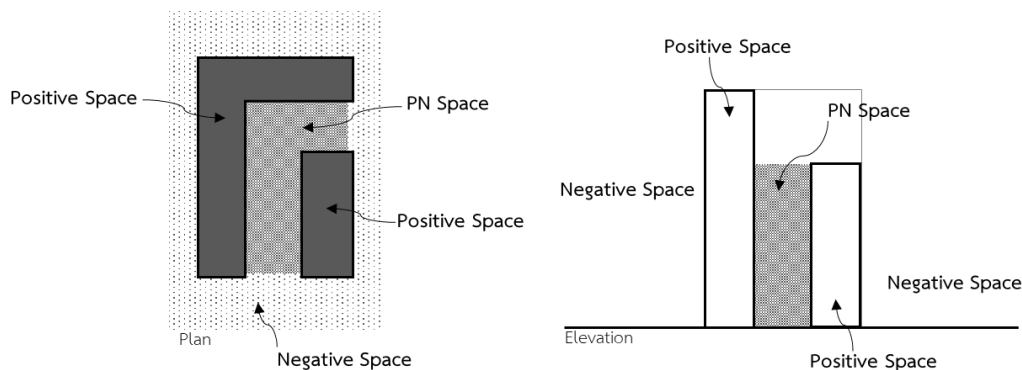
อาจสรุปได้ว่าตัวถ้อยเป็นที่ว่างที่คนจงใจสร้างขอบเขตขึ้น (*Positive Space*) ส่วนที่ว่างที่ไม่ได้ตั้งใจหรือไม่ได้ตั้งใจทำขึ้นคือที่ว่างในถ้อย (*Negative Space*) ซึ่งลักษณะของที่ว่างทั้งสองส่วนนี้อาจเกิดการเปลี่ยนหรือถ่ายเทถึงกันได้ ขึ้นอยู่กับเหตุการณ์และความตั้งใจทำให้เกิดขึ้นของคน คือการเทน้ำลงไป ทำให้ที่ว่างในถ้อยจากที่ว่างเชิงลบ (*Negative Space*) เปลี่ยนเป็นที่ว่างเชิงบวก (*Positive Space*) ซึ่งในความหมายนี้ คือ เมื่อเกิดการเข้าไปใช้งานเกิดขึ้น จะสามารถทำให้เกิดการไหลถ่ายเทเปลี่ยนแปลงของที่ว่างทั้งสองสถานะได้ ซึ่ง Yoshinobu Ashihara เรียกว่า เป็นที่ว่างในระหว่าง (*PNSpace, Positive-Negative Space*), (*In between Space*)

3.3.2 การรูกล้ำของที่ว่าง (*Pentration of Space*) และ การแผ่ซ่านของที่ว่าง (*Permeation of Space*)

เมื่อเราวางอาคารหนึ่งหลังลงในสภาพแวดล้อมหนึ่ง อาคารจะเป็นสิ่งที่แปลกแยกและโดดเด่นจากสภาพแวดล้อมขึ้นมา เป็นลักษณะการรูกล้ำของที่ว่าง (*Pentration of Space*) ทางตั้งโดยตัวอาคารที่มีลักษณะปิดทึบ ซึ่งจะพบในสิ่งก่อสร้างประเภทอนุสาวรีย์ ที่ตั้งอยู่โดดเด่นจากสภาพแวดล้อม พื้นที่ว่างภายนอก (*Exterior Space*) โดยรอบอาคารหรืออนุสาวรีย์นั้น จะมีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงลบ (*Negative Space*) หรือเท่ากับเป็นส่วนหนึ่งของพื้นภาพ (*Ground*) ส่วนตัวอาคารหรืออนุสาวรีย์ จะเป็นที่ว่างเชิงบวก (*Positive Space*) หรือ ตัวภาพ (*Figure*)

ภาพที่ 166 สภาพแวดล้อมการรูกล้ำของที่ว่าง (*Pentration of Space*) และ การแผ่ซ่านของที่ว่าง (*Permeation of Space*)

ภาพที่ 167 ลักษณะของขอบเขตของที่ว่างในระหว่างอาคารสองหลัง ตัวอย่าง อนุสาวรีย์ที่มีลักษณะเป็นกลุ่มก้อน

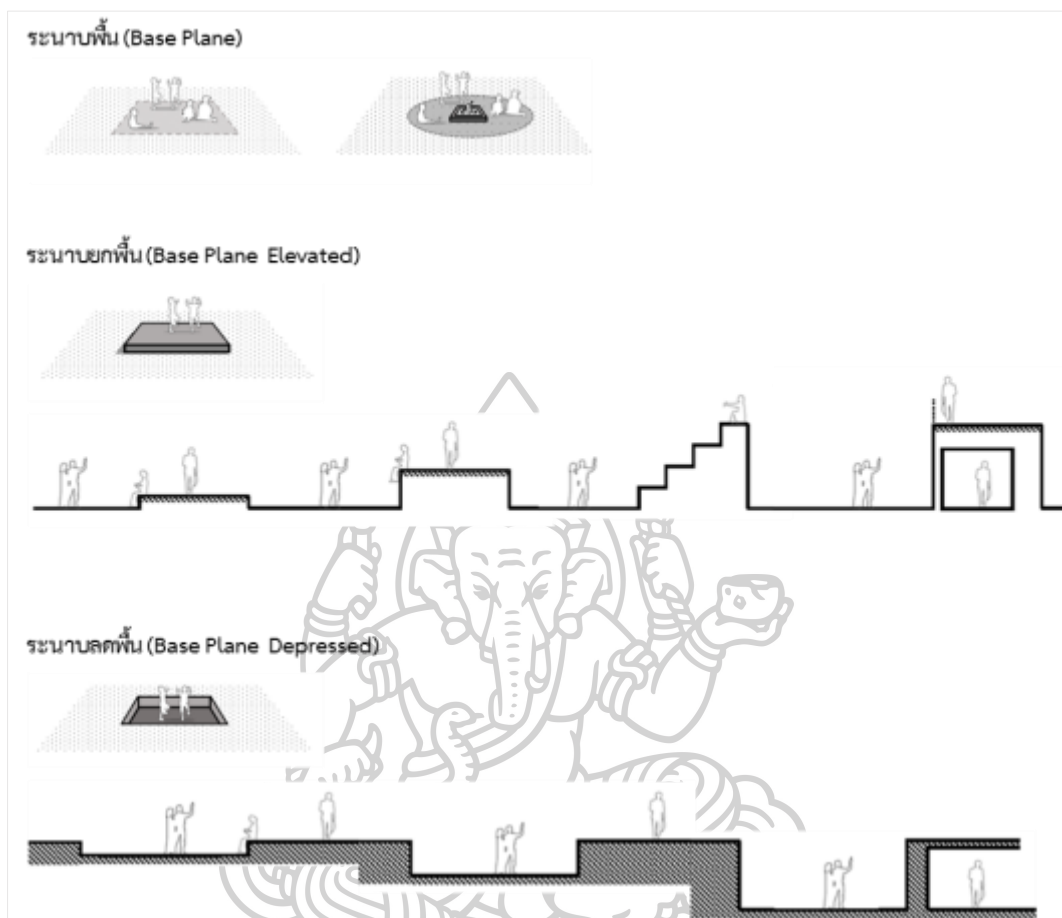
ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ซึ่ง Yoshinobu Ashihara เรียกว่า ที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบ (PN Space, Positive-Negative Space) เกิดจากพื้นที่ภายนอก (Exterior Space) มีแนวโน้มที่เปลี่ยนเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) โดยเกิดการโอบล้อมที่ว่างนั้นอย่างตั้งใจหรือมีจุดประสงค์จากการกำหนดขอบเขตของที่ว่างด้วย รูปร่างรูปทรงของตัวอาคาร หรือการวางกลุ่มอาคารที่มีความสัมพันธ์ของรูปทรง เกิดการโอบล้อมรับการแผ่ซ่านของที่ว่าง (Permeation of Space) การกำหนดที่ว่างภายนอก (Exterior Space) โดยมีวัตถุประสงค์ความตั้งใจในการใช้สอย และถูกกำหนดด้วยลักษณะของขอบเขตของที่ว่างในระหว่างอาคารสองหลัง ที่ว่างภายนอกจึงเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

3.3.3 การกำหนดขอบเขตของที่ว่างและลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่าง

เพื่อแบ่งแยกลักษณะขององค์ประกอบที่ทำให้เกิดรูปแบบของที่ว่าง ภายใน ที่ว่างในระหว่าง จนถึงที่ว่างภายนอกที่หลากหลาย ทำให้เกิดระบบที่ว่างสามมิติที่ทำให้เกิดการรับรู้ ที่ว่างหยุดนิ่ง (Static Space) หรือ ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ,ที่ว่างเคลื่อนไหว (Dynamic Space) หรือ ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างในระหว่าง (In between Space, PN Space)

การกำหนดขอบเขตของที่ว่างและลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างที่กำหนด ปริมาตรของที่ว่างนั้นด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน รูปร่างและสัดส่วนที่ใช้เป็นตัวกลางเพื่อกำหนด ขอบเขตเข้าปิดล้อมที่ว่างในระดับต่าง ๆ [7] เพื่อให้หยุดการเคลื่อนไหวที่เป็นคุณสมบัติของที่ว่าง ภายนอก(Negative Space) ให้เกิดการเปลี่ยนแปลงจากเคลื่อนไหวเกิดขอบเขตที่จำกัดให้เข้าหรือหยุดนิ่งเป็นที่ว่างภายใน(Positive Space) จาก องค์ประกอบทางแนวราบและองค์ประกอบทางแนวตั้ง

1) องค์ประกอบทางแนวราบ - ระนาบพื้น (Base Plane)

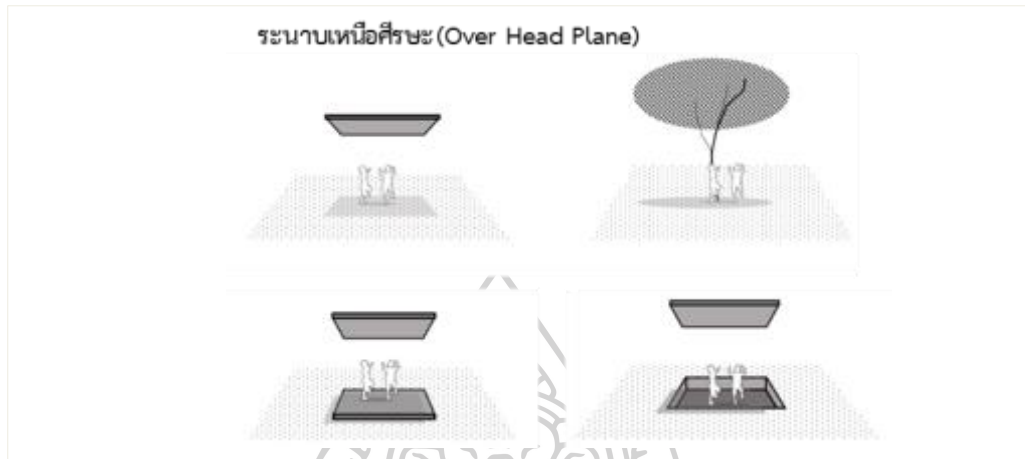
ภาพที่ 168 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่

ช่วยกำหนดขอบเขตของที่ว่างที่มีการเน้นปริมาตรของที่ว่างให้ชัดเจนขึ้น การกำหนดขอบเขตของพื้นที่ภายนอก (Exterior Space) มีคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ด้วยระนาบพื้นหรือจากการกำหนดกิจกรรมการใช้สอยลงบนพื้นดินนั้น ทำให้ที่ว่างบริเวณนั้นที่ถูกกำหนด มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive) ขึ้นจากการใช้งาน แต่ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นประเภทกิจกรรมกลางแจ้งหรือกิจกรรมที่ต้องพึ่งพิงกับสภาพแวดล้อมภายนอก

ระนาบยกพื้น (Base Plane Elevated) เป็นการเน้นพื้นที่บริเวณนั้น มีการยกระดับความสูงชันทำให้เกิดการแบ่งแยกพื้นที่ว่างออกจากกันแต่ยังมีความต่อเนื่องและมีการเคลื่อนไหวถึงกัน ส่วนระนาบลดพื้น (Base Plane depressed) การลดระดับพื้นลงเพื่อให้เกิดความต่อเนื่องของที่ว่างภายนอกที่ยังมีคุณสมบัติที่ว่างในเชิงลบ (Negative Space) ที่ว่าบริเวณนั้นที่ถูกกำหนด มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ขึ้นจากการใช้งาน การกำหนดที่ว่างจากระนาบแนวราบทำให้ที่

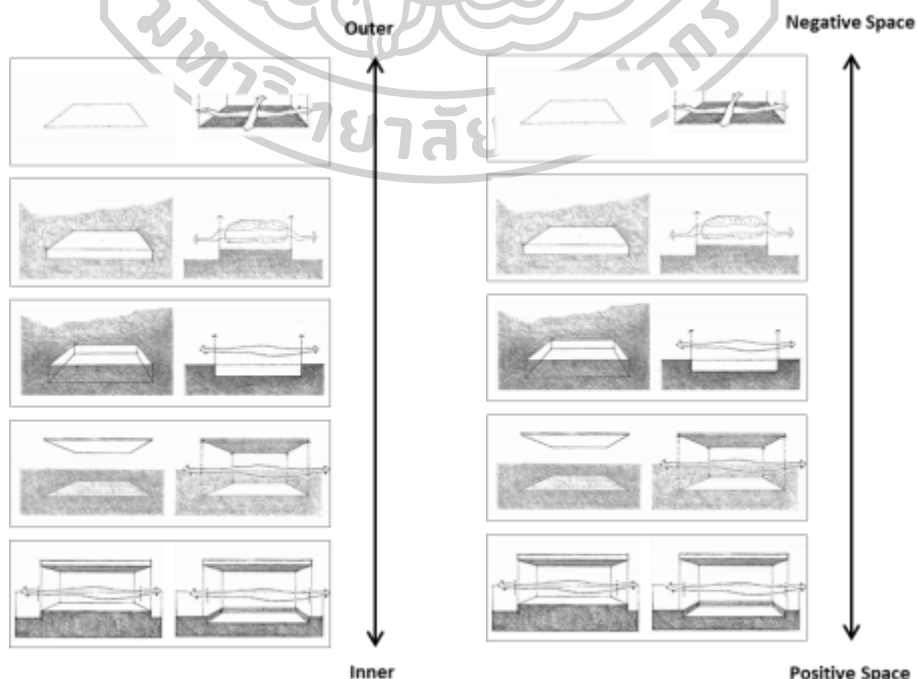
ว่างที่เกิดขึ้นมีคุณสมบัติทั้งสองสภาวะ ที่ว่างในเชิงลบ(Negative Space) เกิดการไหลถ่ายเทเปลี่ยนแปลงของที่ว่างทั้งสองสภาวะ

2) องค์ประกอบทางแนวราบ – ระนาบเหนือศีรษะ_(Over Head Plane)

ภาพที่ 169 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่

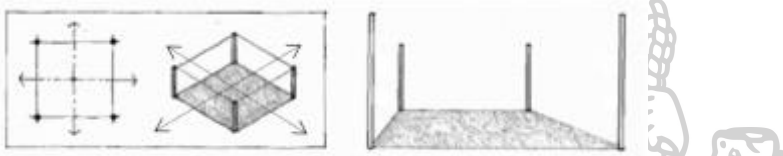
ช่วยกำหนดขอบเขตของที่ว่างที่ด้วยองค์ประกอบเหนือศีรษะตัวอย่างองค์ประกอบในธรรมชาติที่ทำให้ เกิดการปกปิดที่ว่างด้านบน เช่น ร่มเงาของต้นไม้ใหญ่ การใช้พื้นที่ว่างใต้ร่มเงาขององค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม หลังคาหรือแผ่นพื้นด้านบน ช่วยกำหนดขอบเขตที่ว่างด้านล่าง ปกป้องคนจากแดดและฝนได้ในระดับหนึ่ง เกิดการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยมีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive) ขึ้นจากการใช้งานภายใต้ร่มเงานั้น จากพื้นที่โดยรอบที่เป็นสภาวะเชิงลบ (NegativeSpace) เกิดการไหลถ่ายเทเปลี่ยนแปลงของที่ว่างทั้งสองสภาวะ

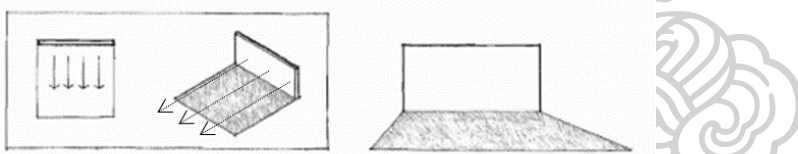
ภาพที่ 170 องค์ประกอบทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตของพื้นที่ภายใน-พื้นที่ภายนอก

3) องค์ประกอบทางแนวตั้ง

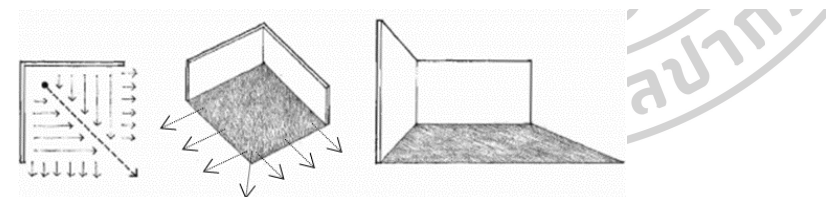
องค์ประกอบทางแนวตั้งช่วยกำหนดขอบเขตและสร้างการปิดล้อม(enclosure) หยุดความเคลื่อนไหวในพื้นที่ภายนอก (Exterior Space) ที่มีคุณสมบัติเคลื่อนไหวเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) เกิดการหยุดหรือชะลอเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ลักษณะขององค์ประกอบทางแนวตั้งแบบต่าง ๆ มีผลต่อการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมทำให้เกิดระดับของการแบ่งแยกพื้นที่ภายนอกกับพื้นที่ภายในสัมพันธ์กับที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ระดับการปิดล้อมที่สร้างความเป็นส่วนบุคคลจากส่วนสาธารณะ มีคุณสมบัติของที่ว่างที่รองรับกิจกรรมการใช้สอยแต่ละประเภท ซึ่งการปิดล้อมแนวตั้งทำให้เปิดปริมาตรของที่ว่างที่เพิ่มขึ้นตามระดับของการปิดล้อม จากที่ว่างที่เคลื่อนไหวภายนอก - ว่างที่หยุดนิ่งภายใน

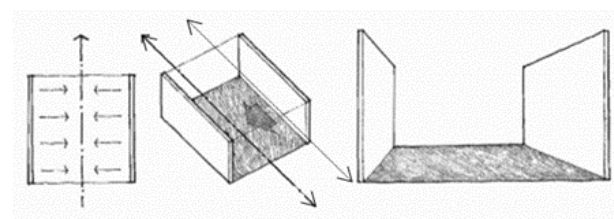
ภาพที่ 171 องค์ประกอบทางตั้ง เส้นตั้ง (Linear Vertical Element) เช่น โครงสร้างของเสา แนวเสา ที่กำหนดตำแหน่งขอบเขตที่ว่าง

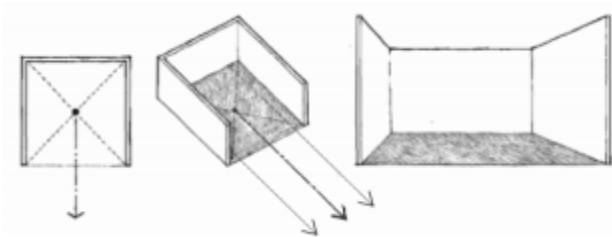
ภาพที่ 172 องค์ประกอบผนังแนวตั้ง ระนาบแนวตั้งเดี่ยว (Vertical Plane) ที่กั้นส่วนแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันเป็นสองฝั่ง

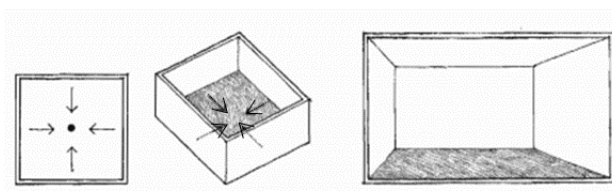
ภาพที่ 173 องค์ประกอบผนังแนวตั้ง ระนาบรูปตัวแอล (L-Shaped Plane) ที่กั้นส่วนสองด้านแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันเป็นสองฝั่ง

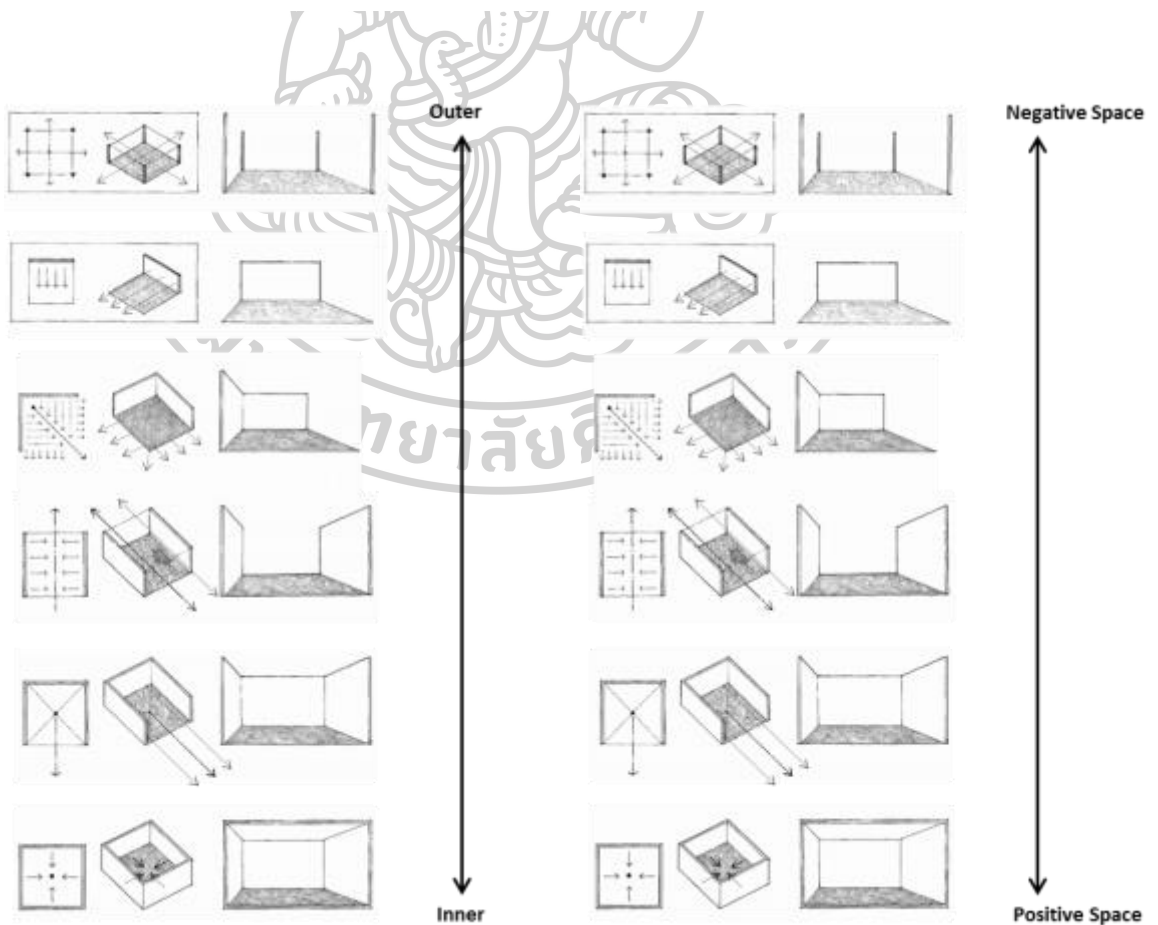
ภาพที่ 174 องค์ประกอบผนังแนวตั้งที่กั้นส่วน ระนาบขนาน (Parallel Plane) วางขนานแบ่งแยกที่ว่างออกจากกันสองฝั่ง โดยเว้นที่ว่างตรงกลาง

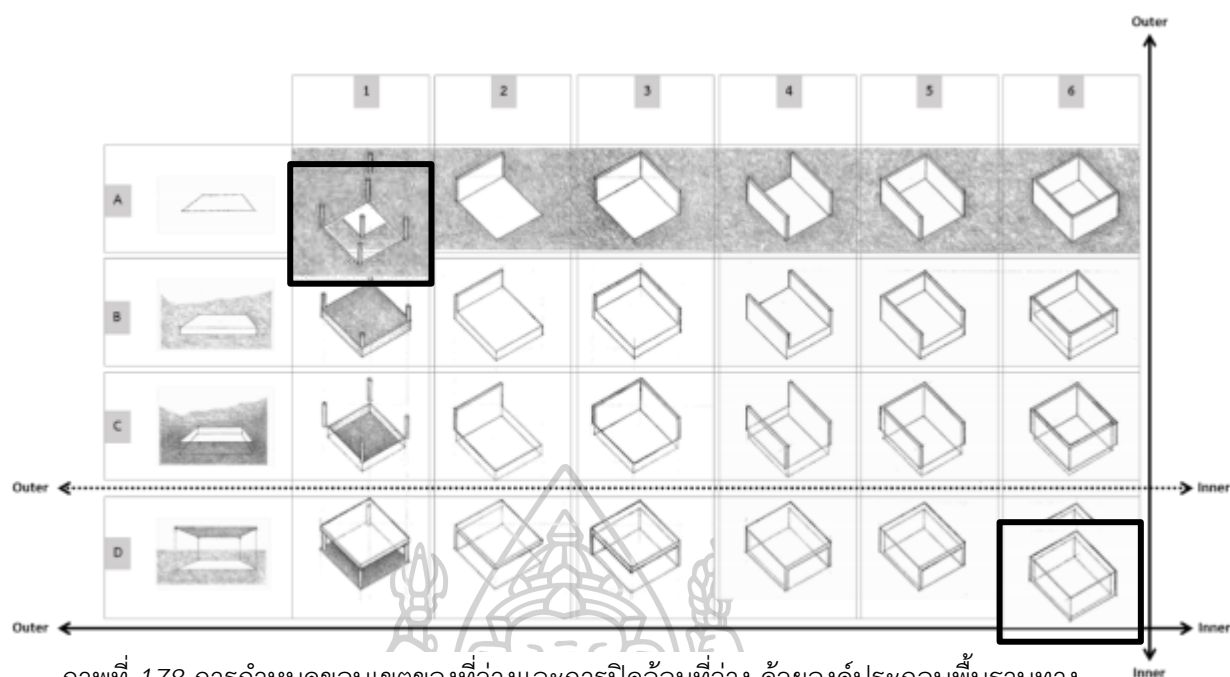
ภาพที่ 175 องค์ประกอบแนวตั้งกันส่วน ระนาบรูปตัวยู (U-Shaped Plane) ปิดล้อมสามด้านกำหนดขอบเขตที่ว่างภายในแบ่งแยกที่ว่างภายนอกเปิดโล่งเชื่อมกับภายนอกหนึ่งด้าน

ภาพที่ 176 องค์ประกอบแนวตั้งกันส่วน ระนาบปิดล้อมทั้งสี่ด้าน (Four Plane Enclose) ปิดล้อมทุกด้านแบ่งแยกแบบตัดขาดระหว่างที่ว่างภายนอกกับที่ว่างภายในออกจากกัน

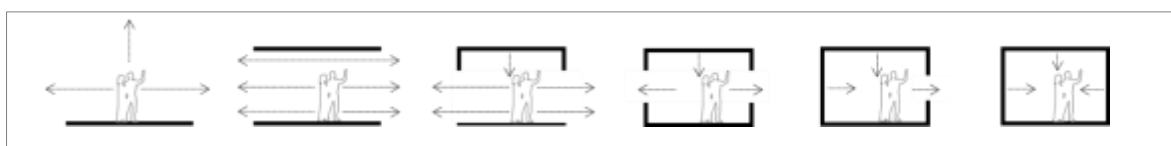
ภาพที่ 177 องค์ประกอบทางแนวตั้งในการกำหนดขอบเขต การปิดล้อมพื้นที่ภายใน-พื้นที่ภายนอก

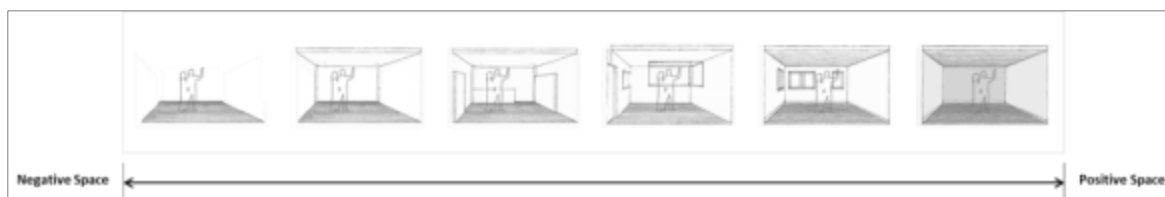
ภาพที่ 178 การกำหนดขอบเขตของที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวนอน

จากตารางสรุปลักษณะทางกายภาพด้วยการกำหนดองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้ง(1-6) และแนวนอน (A-D) ระหว่างพื้นที่เปิดโล่ง (A) ลักษณะที่ว่างภายนอก (Outer) ไปจนถึงพื้นที่ปิดทับ (D6) หรือที่ว่างภายใน (Inner) เป็นระดับการปิดล้อมทุกด้านหรือความเป็นห้องทึบ ระดับการปิดล้อมด้วยกายภาพที่แสดงคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ที่กำหนดขอบเขตของการเคลื่อนไหว (Dynamic) และการหยุดนิ่ง (Static) ด้วยการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมสองแบบ ของระนาบแนวตั้ง (1-6) และระนาบแนวนอน (A-D) ทำให้เกิดคุณสมบัติของความเป็นที่ว่างในระหว่าง (In between Space) หรือคุณสมบัติที่ว่างกำลังระหว่างที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ (PN Space) ที่มีการลิ้นไหลระหว่างทั้งสองสถานะที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ภายในและที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ภายนอก

ลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบในทางแนวนอนและแนวตั้ง ที่กำหนดของเขตของความเป็นที่ว่างในระหว่าง มีลักษณะคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ซึ่งที่ว่างในระหว่างในสองส่วนองค์ประกอบ ก็มีระดับย่อยของความเป็นภายนอกและภายในที่ต่างกันอีก โดยองค์ประกอบทางแนวนอน- ระนาบเหนือศีรษะ (Over Head Plane) เป็นจุดแบ่งที่ให้การกำหนดขอบเขตเข้าใกล้ความเป็นภายใน (Inner) ที่มากกว่าพื้นที่ที่ไม่มีระนาบด้านบน

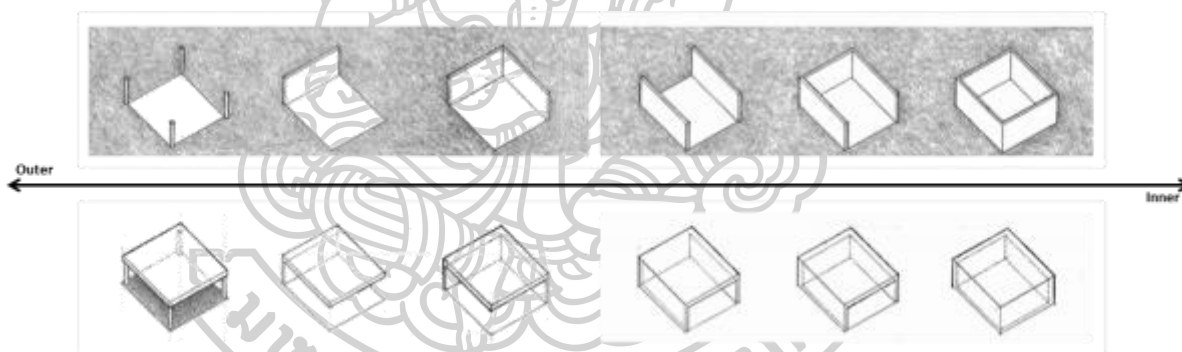

ภาพที่ 179 คุณสมบัติของที่ว่างจากองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวนอน

ภาพที่ 180 คุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) กับที่ว่างเชิงลบ(Negative Space)

ในอีกด้านหนึ่งของลักษณะกายภาพของการปิดล้อม ที่กั้นส่วนแบ่งแยกพื้นที่ภายนอกกับภายใน โดยอธิบายจากพื้นที่ห้องที่ปิดทึบ หรือรูปร่างรูปทรงที่ปิดตันที่ว่างภายในมีคุณสมบัติของการหยุดนิ่ง(Static) ให้เกิดการเคลื่อนไหว(Dynamic) ระหว่างภายในกับภายนอก เป็นที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) เข้มข้น การลดความเป็นที่ว่างเชิงบวกหรือที่ว่างหยุดนิ่งด้วยการเจาะช่องเปิด(Void) ให้ปริมาตรที่ปิดตันลดลง เพิ่มการเชื่อมต่อกับที่ว่างภายนอกหรือเพิ่มปริมาตรที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) ให้กับห้องที่ปิดทึบ เป็นการเพิ่มคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) ให้กับพื้นที่ภายในหรือเป็นการลดคุณสมบัติที่ว่างเชิงบวก(Positive Space)ของพื้นที่ภายในห้อง

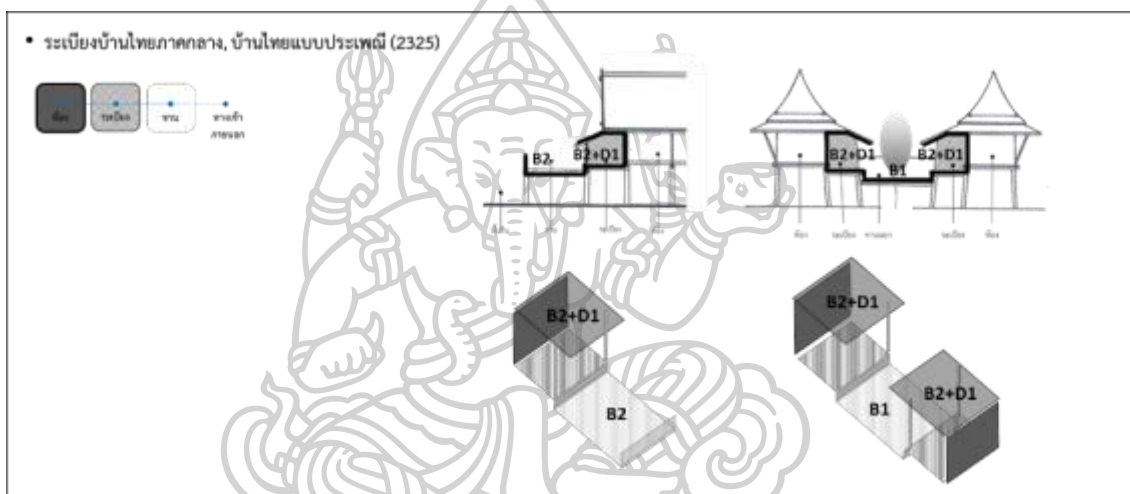
ภาพที่ 181 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวราบ

เมื่อนำมาประกอบการอธิบายลักษณะของ 2 ส่วน ที่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอยซึ่งที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมเกิดจากความตั้งใจหรือมีเจตจำนงในการจำกัดที่ว่าง ที่ว่างที่ตั้งใจให้เกิด พื้นที่ถูกระบุมีการใช้สอยที่เฉพาะเจาะจง มีกิจกรรมเดิมที่เกิดขึ้นเป็นประจำ หรือมีการกำหนดการใช้งานด้วย สิ่งของ อุปกรณ์ เฟอร์นิเจอร์ที่มีประโยชน์ใช้สอยที่ชัดเจนในพื้นที่ภายนอกหรือที่ที่มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) นั้นจะกลายเป็นที่ว่างเชิงบวกจากการระบุการใช้งานโดยคน ทำให้เกิดสภาพแวดล้อมในการใช้ที่คงที่ เป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ในที่ว่างในระหว่าง (In between Space) จึงมีคุณสมบัติที่ว่างทั้งสองสถานะ

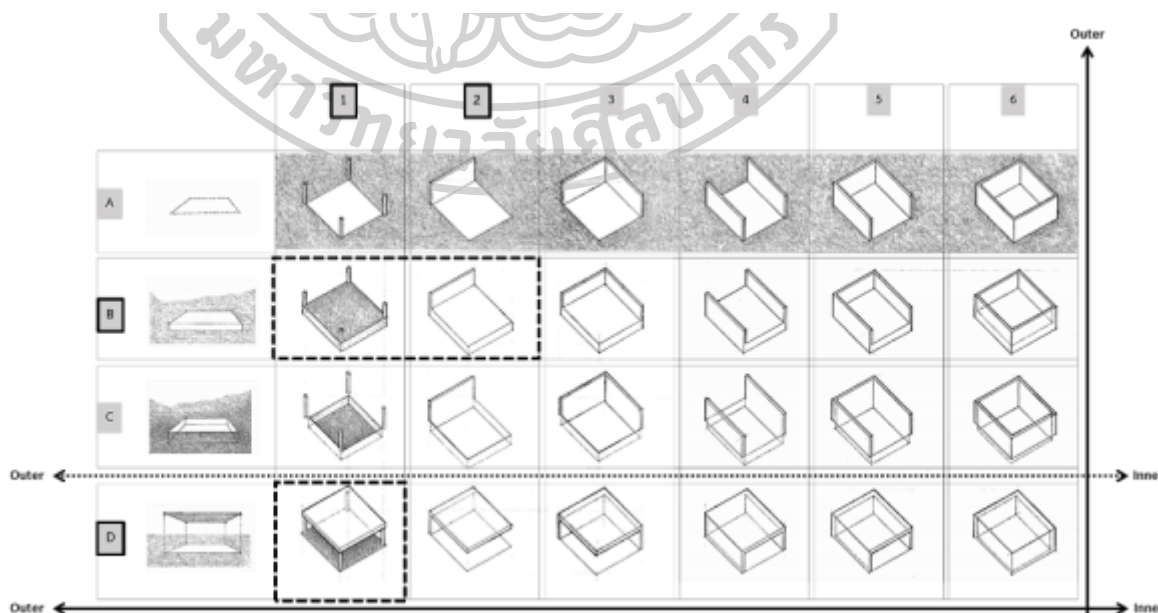
นำลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียงในรูปแบบต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัยไทยมาอ่านด้วยการจัดกลุ่มของการกำหนดขอบเขตของที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานทางแนวตั้งและแนวนอน เพื่ออ่านคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) อธิบายผ่านความสัมพันธ์ระหว่างลักษณะทางกายภาพกับประเภทกิจกรรมการใช้สอยที่เกิดขึ้นบนพื้นที่ระเบียงที่อยู่ภายในบ้านไทย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560)

ก) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับกลาง (บ้านมีชาน, ลานโล่ง)

ระเบียงบ้านไทยภาคกลาง, กลุ่มเรือนไทยแบบประเพณี

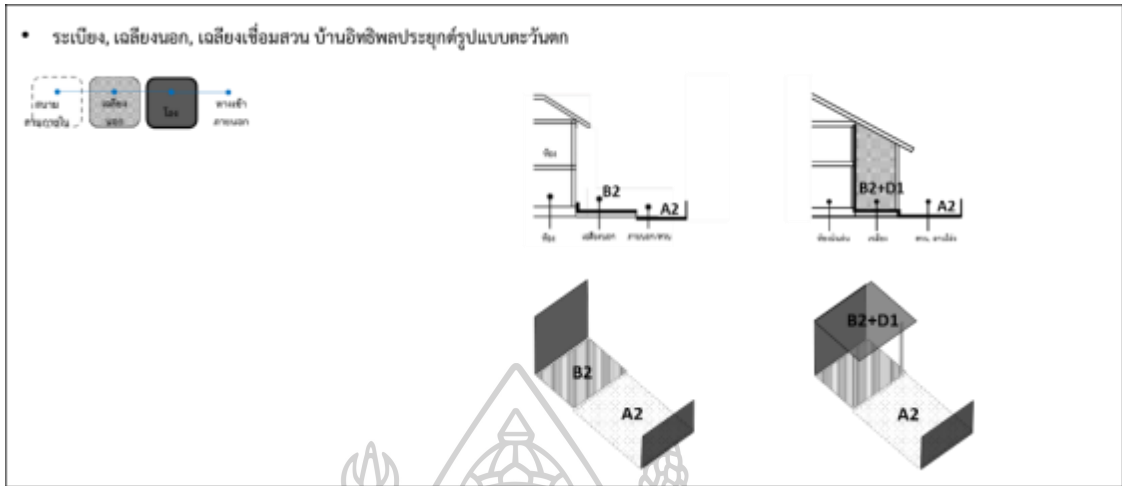

ภาพที่ 183 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านไทยแบบประเพณี

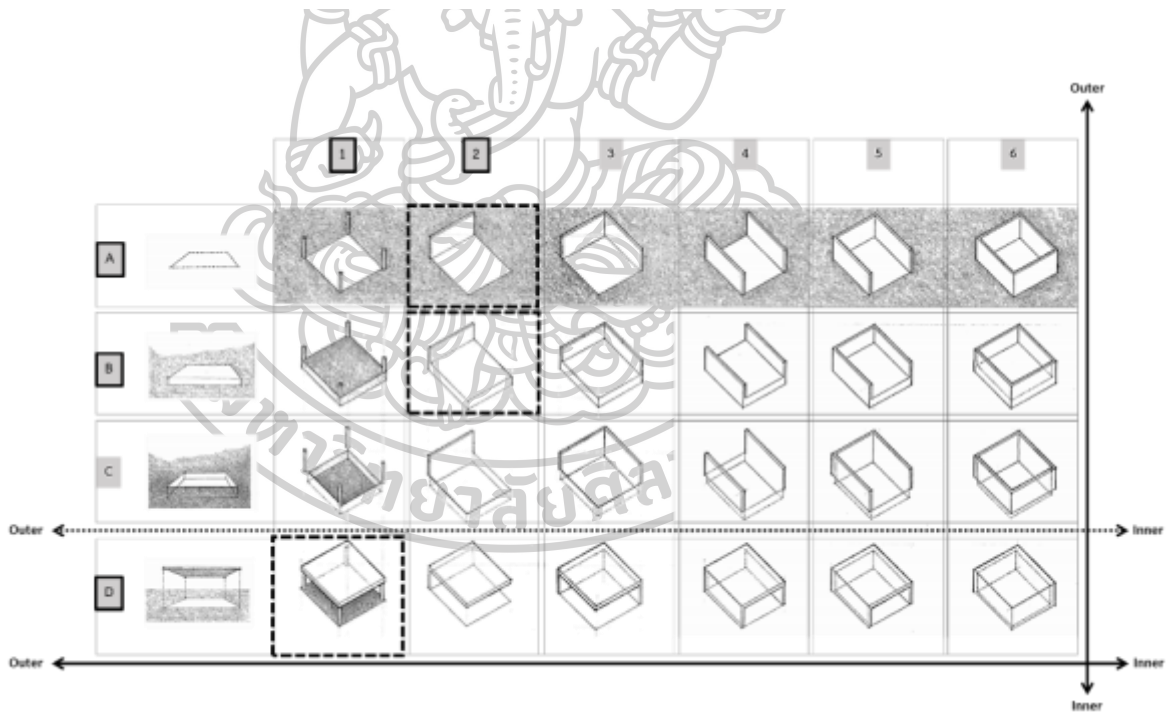

ภาพที่ 182 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านไทยแบบประเพณี ด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวนอน

ระเบียบบ้านอิทธิพลตะวันตกประยุกต์รูปแบบตะวันตก

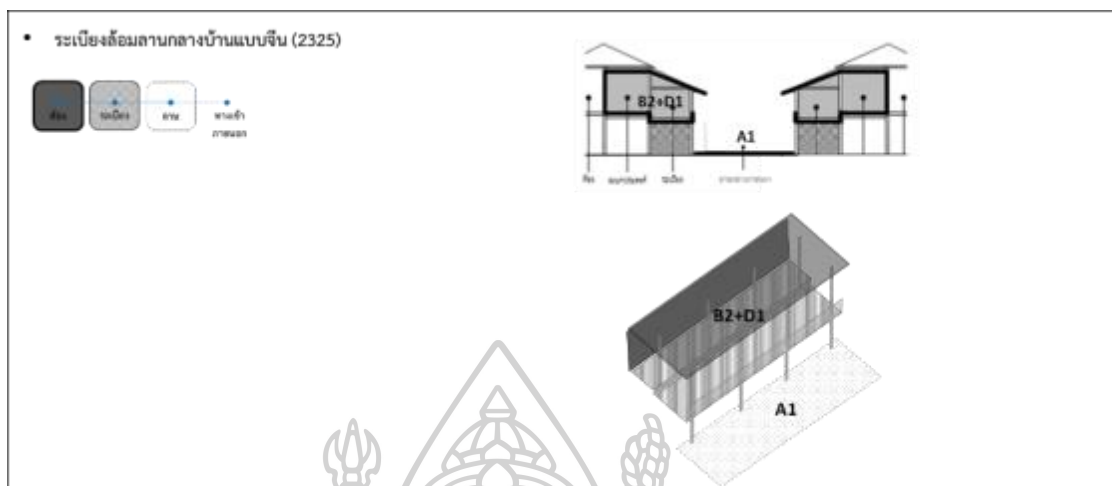

ภาพที่ 184 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียบบ้านอิทธิพลตะวันตกประยุกต์

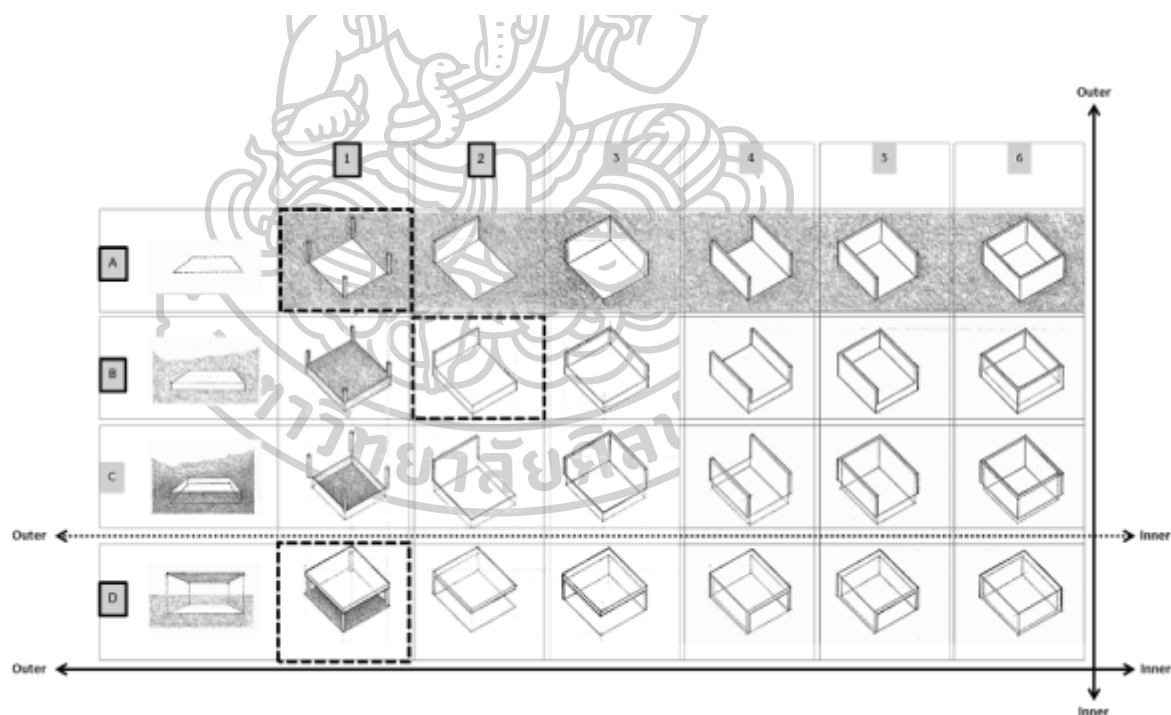

ภาพที่ 185 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียบบ้านอิทธิพลตะวันตกประยุกต์ด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ

ระเบียงบ้านจีน, บ้านล้อมลานกลาง

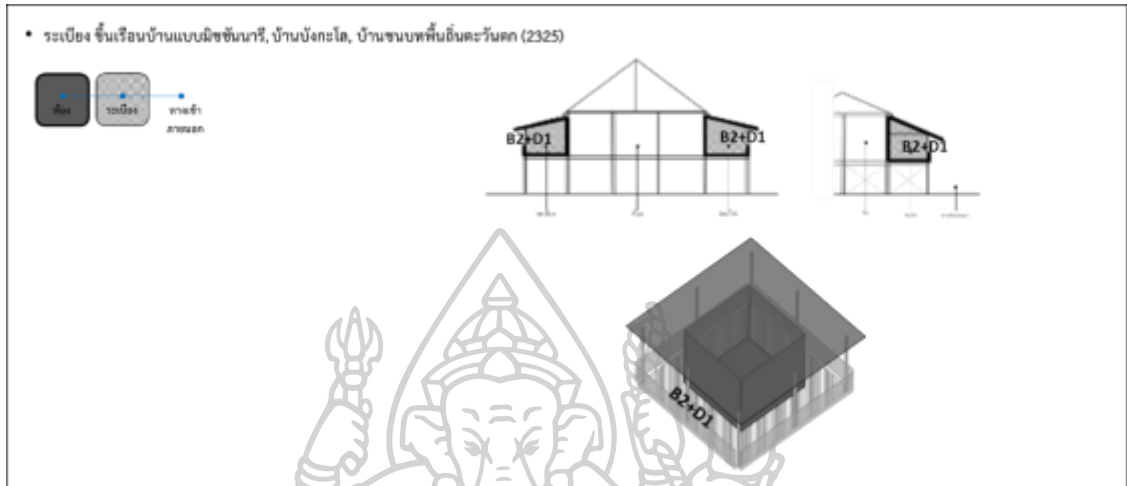
ภาพที่ 186 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงระเบียงบ้านจีน, บ้านล้อมลานกลาง

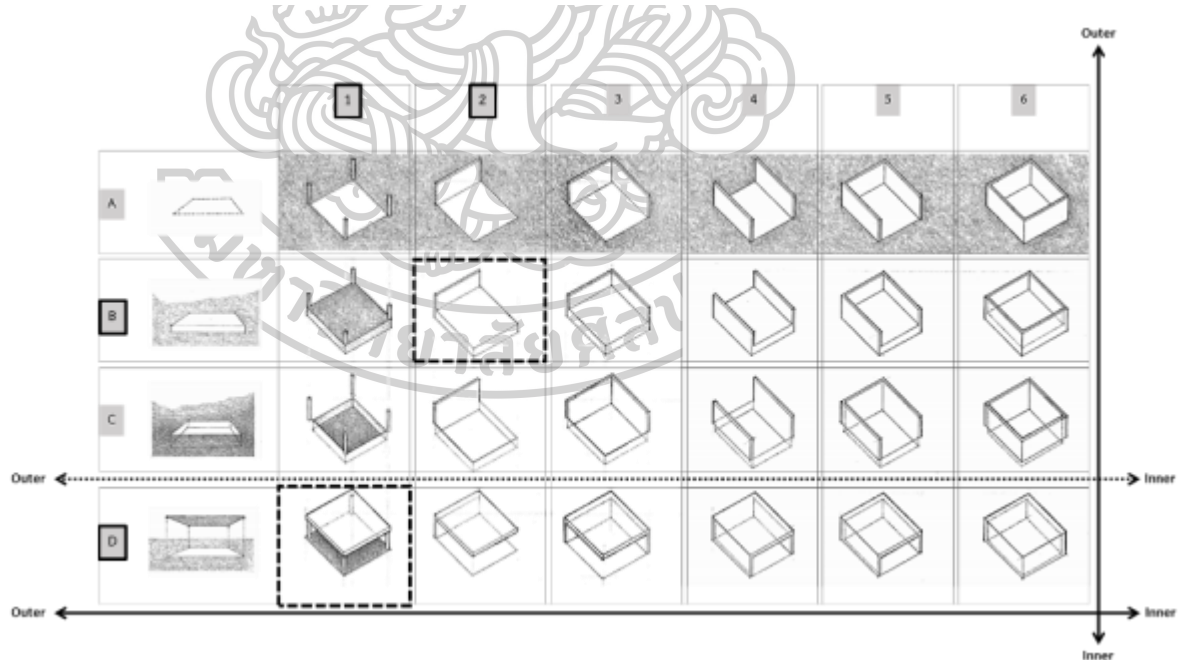
ภาพที่ 187 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านจีน, บ้านล้อมลานกลางด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ

ข) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก (โถงทางเข้า, โถงนอก, โถงหน้าบ้าน, โถงระเบียง)

ระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก

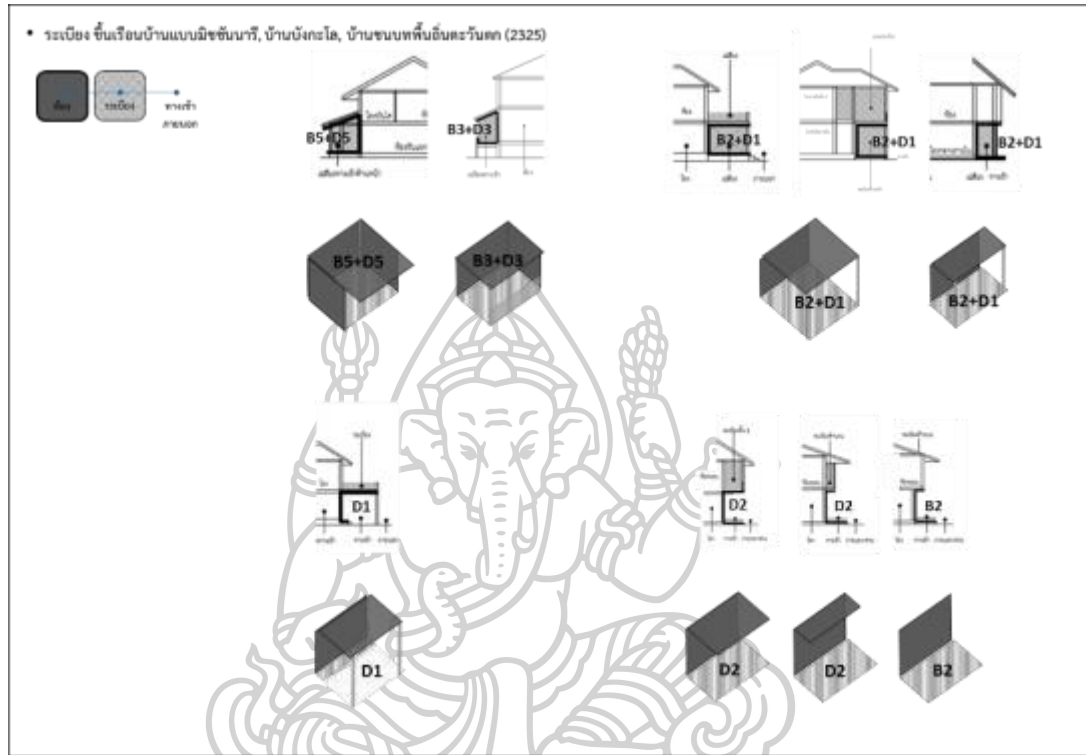
ภาพที่ 189 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้าน บังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก

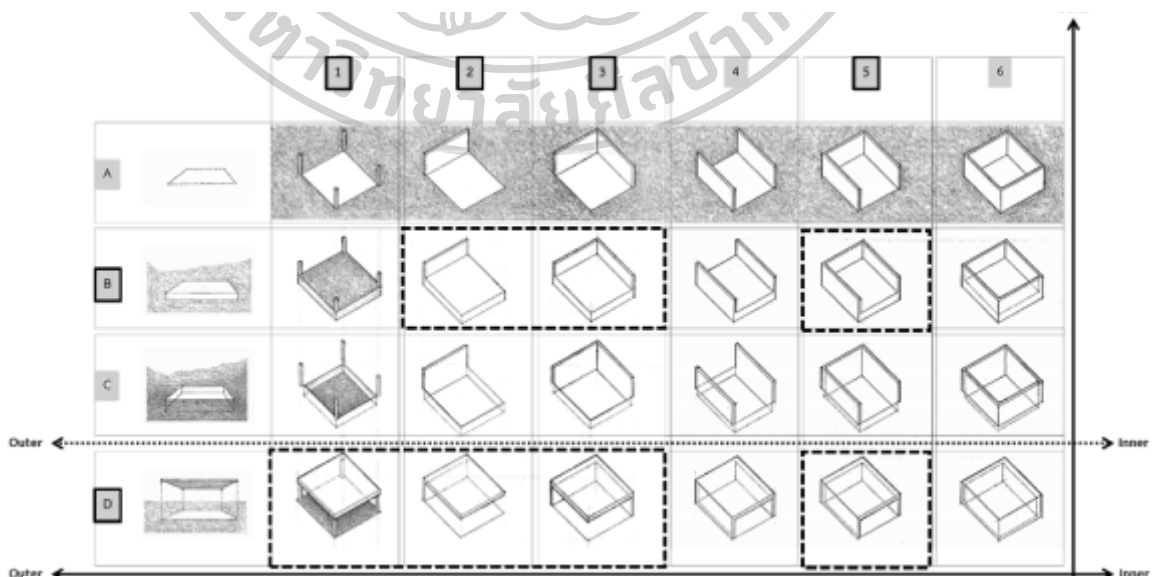
ภาพที่ 188 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ

ค) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย (มุขระเบียงหน้า, ระเบียงหลังห้อง, ระเบียงทางเดิน)

ระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก

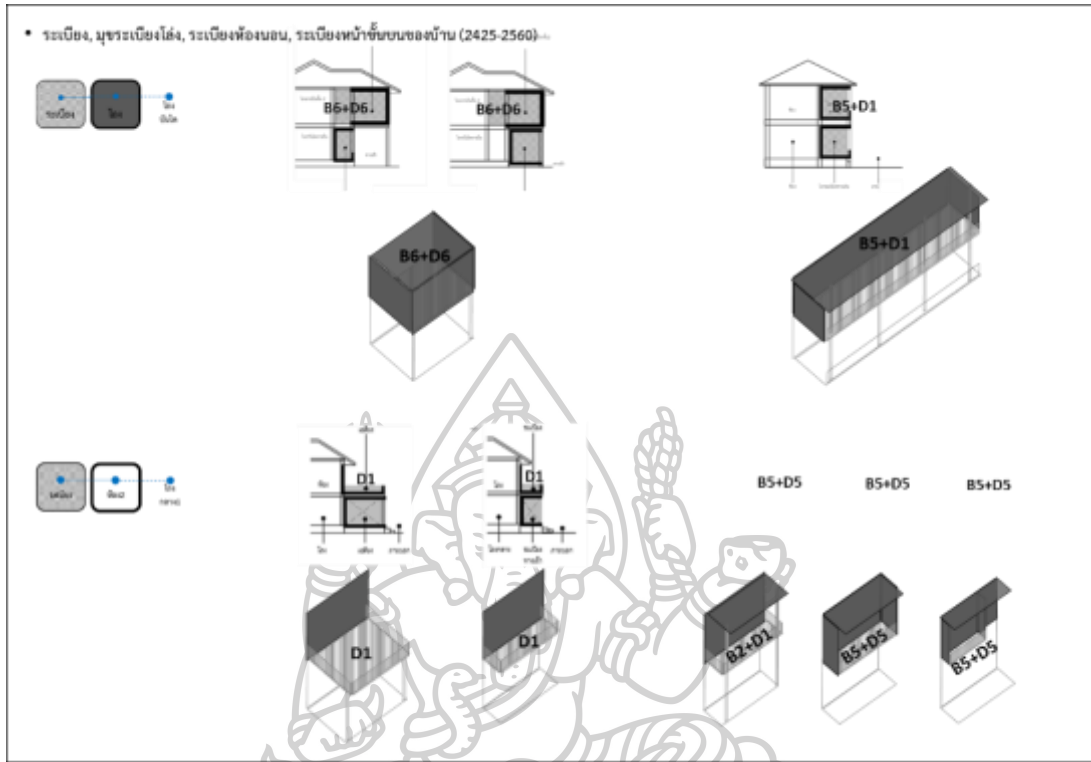

ภาพที่ 190 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้าน บังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตก

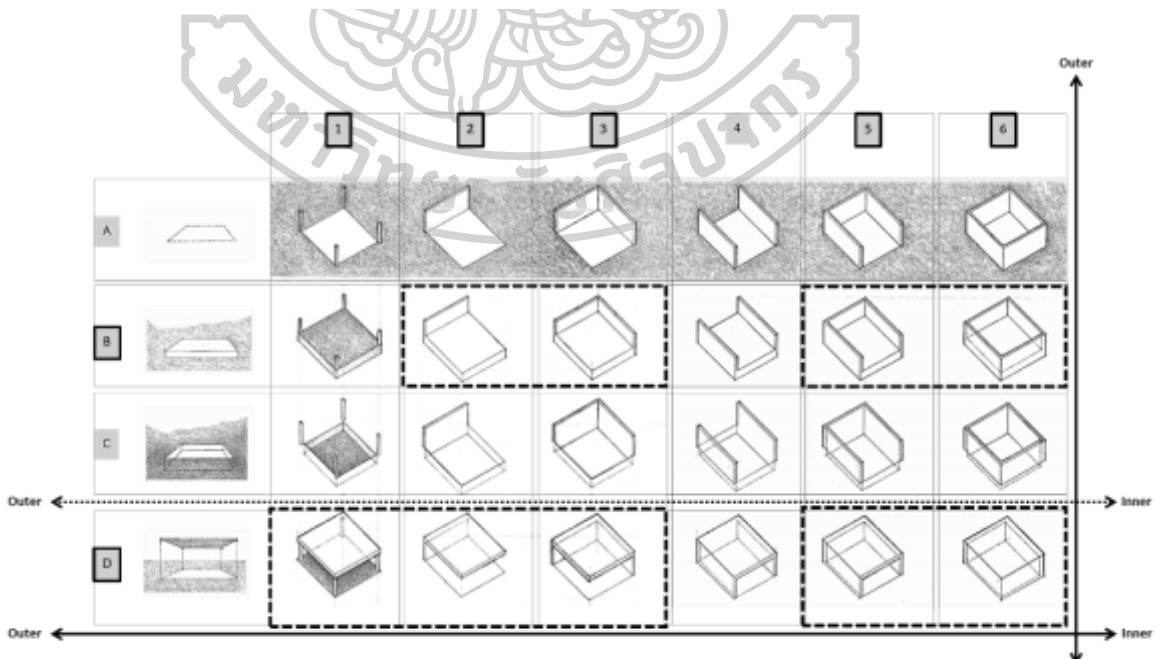

ภาพที่ 191 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบมิชชันนารี, บ้านบังกะโล, บ้านชนบทพื้นถิ่นตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวนอน

ระเบียงบ้านแบบอาณานิคมตะวันตก, ระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตก

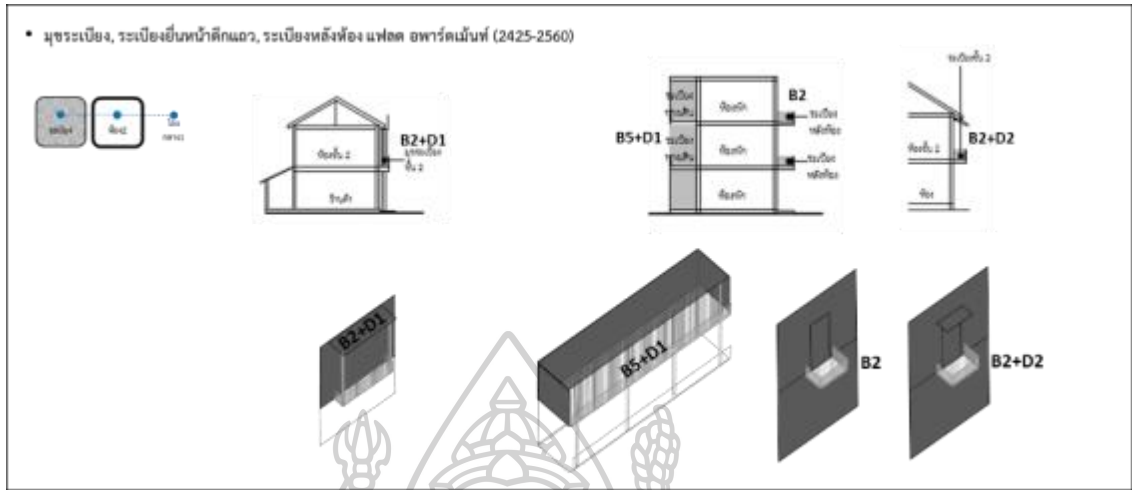

ภาพที่ 192 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบอาณานิคมตะวันตก, ระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตก

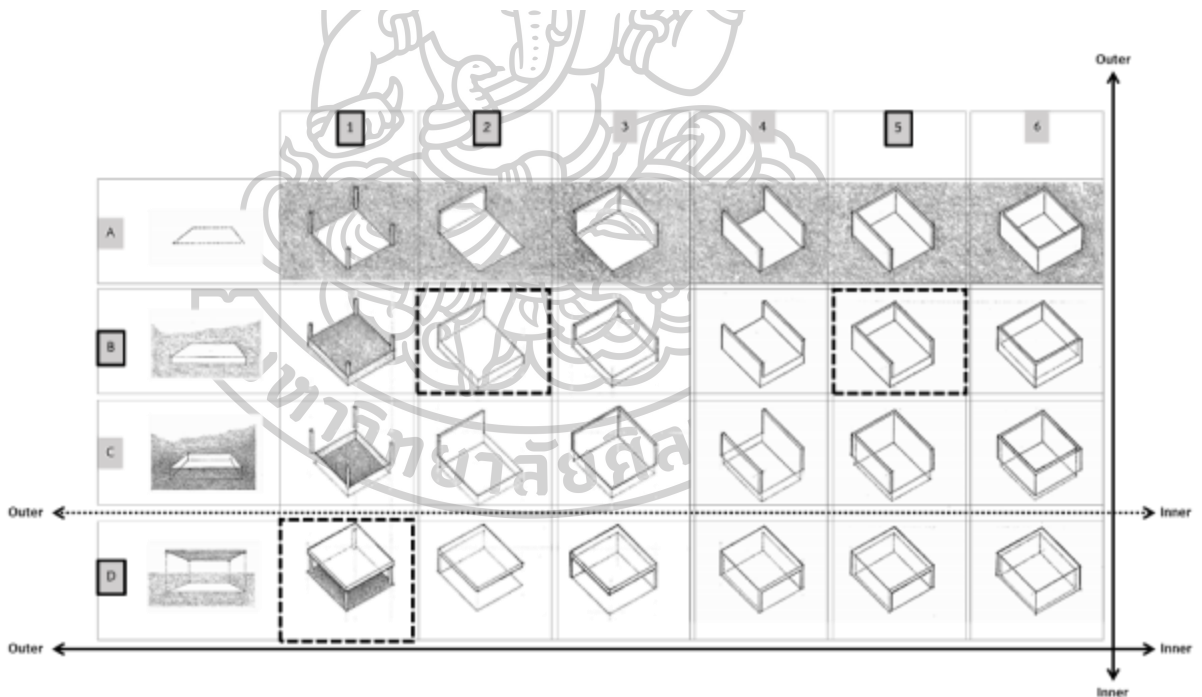

ภาพที่ 193 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงบ้านแบบอาณานิคมตะวันตก, ระเบียงบ้านอิทธิพลตะวันตกด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ

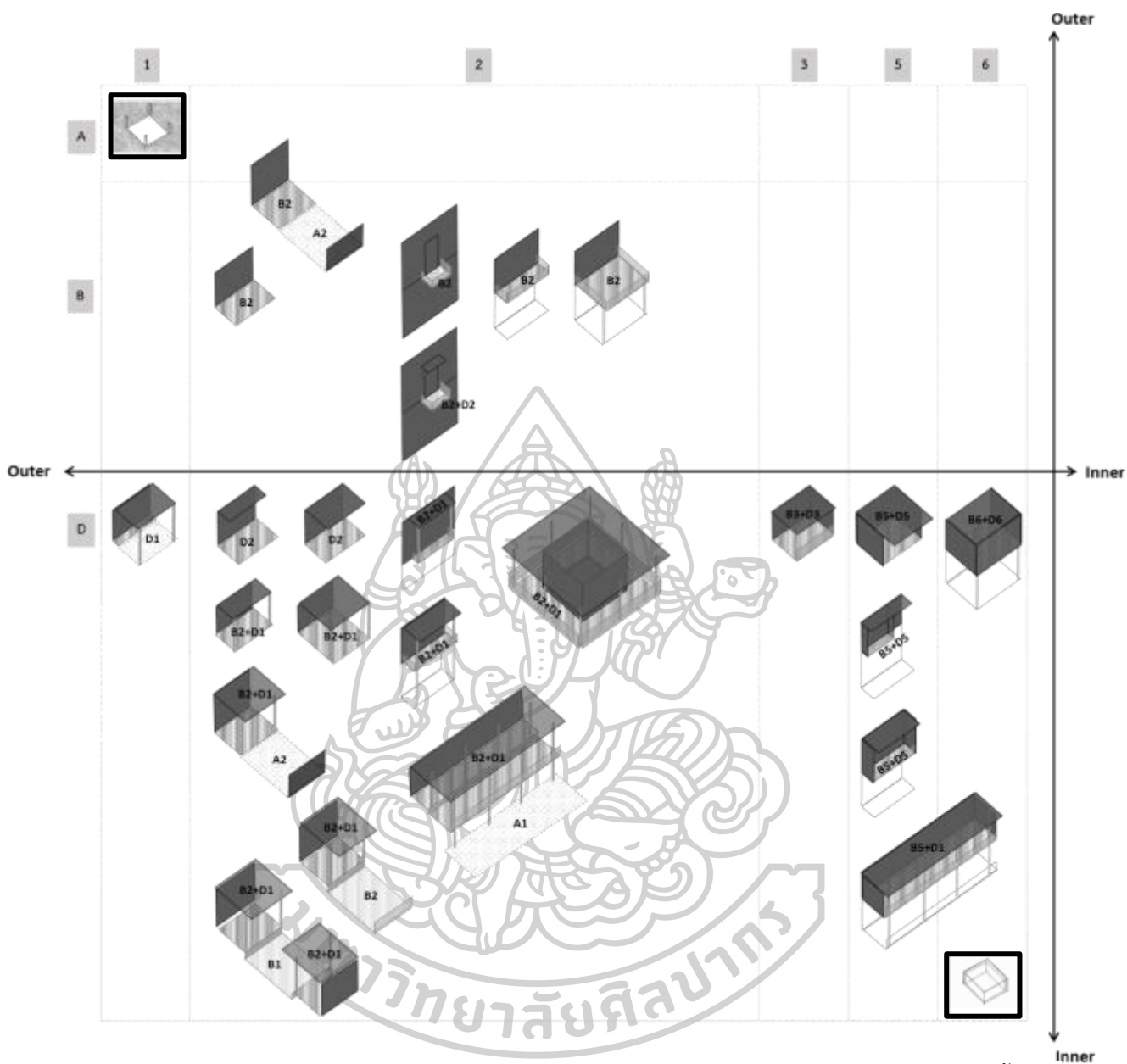
ระเบียงบ้านแถว, ระเบียงตึกแถว, ระเบียงแฟลต, ระเบียงอพาร์ทเมนท์

ภาพที่ 194 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแถว, ระเบียงตึกแถว, ระเบียงแฟลต, ระเบียงอพาร์ทเมนท์

ภาพที่ 195 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างแบบระเบียงบ้านแถว, ระเบียงตึกแถว, ระเบียงแฟลต, ระเบียงอพาร์ทเมนท์ ด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบ

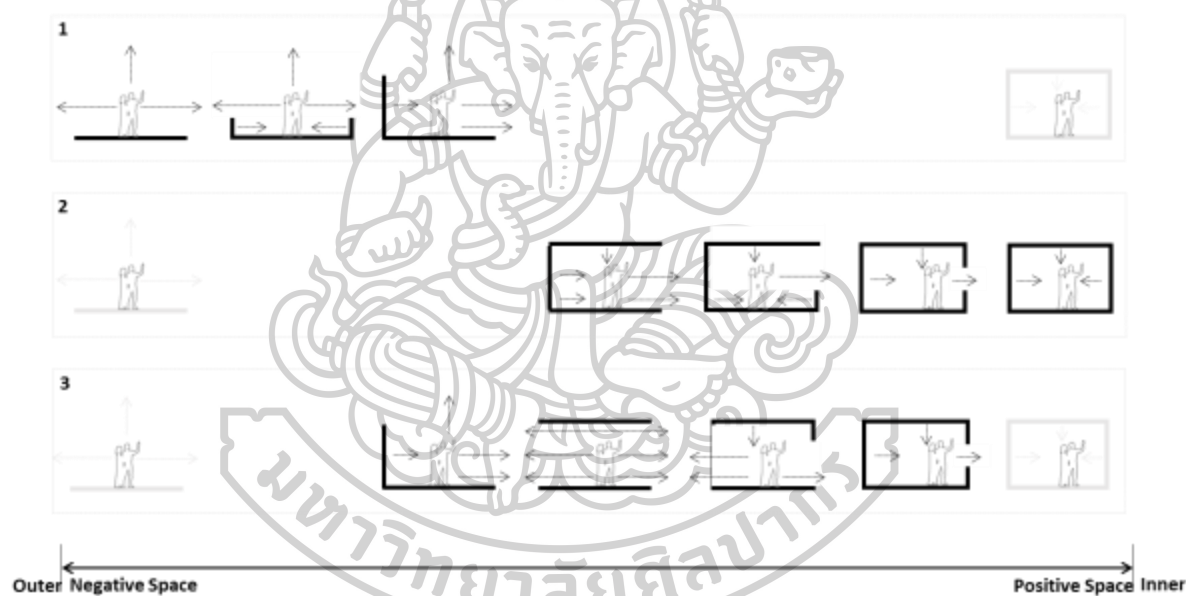
ภาพที่ 196 ระดับการกำหนดขอบเขตและการปิดล้อมที่วางในระหว่างด้วยองค์ประกอบทางแนวตั้งและแนวราบแบบระเบียงในที่อยู่อาศัยไทย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560)

ลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ระเบียงรูปแบบต่าง ๆ ในที่อยู่อาศัยไทย (พ.ศ. 2325 - พ.ศ. 2560) จากองค์ประกอบทางแนวตั้งและทางแนวราบในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่วาง ที่วางที่เคลื่อนไหว (Dynamic) และที่วางหยุดนิ่ง (Static) ที่แสดงระดับการเปลี่ยนแปลงระหว่างคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) จากการวิเคราะห์ข้อมูลผ่านการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน พื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะของกิจกรรมการอยู่อาศัยที่เป็นกิจกรรมหยุดนิ่ง (Static) เช่น กิจกรรมนั่งเล่น, พักผ่อน สัมพันธ์กับระดับของการปิด

ล้อมของพื้นที่มาก การปิดล้อมน้อยหรือพื้นที่เปิดโล่ง ลักษณะของกิจกรรมจะเป็นประเภทกิจกรรมที่มีการเคลื่อนไหว(Dynamic) เช่น ทางเดิน(Circulation) , โถงทางเข้าหน้าห้อง(Transition) หรือ กิจกรรมภายนอก ที่ไม่ค่อยสัมพันธ์กับการเข้าไปใช้อุบัติอาศัยด้านใน เช่น พื้นที่วางของหรืออุปกรณ์ของ ระเบียงหลังห้อง, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงยื่น

ระดับของการปิดล้อมของระเบียงแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม จากรูปแบบของการใช้องค์ประกอบของระนาบแนวราบและระนาบแนวตั้งประกอบกันซึ่งสามารถทำการสรุปจากลักษณะทางกายภาพของพื้นที่ที่ระเบียงกับคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างแบบพื้นที่ที่ระเบียงและประโยชน์ใช้สอยลักษณะของกิจกรรมในการใช้อุบัติอาศัย

3.4 การศึกษาการเปลี่ยนแปลงของกลุ่มพื้นที่ที่ระเบียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space)

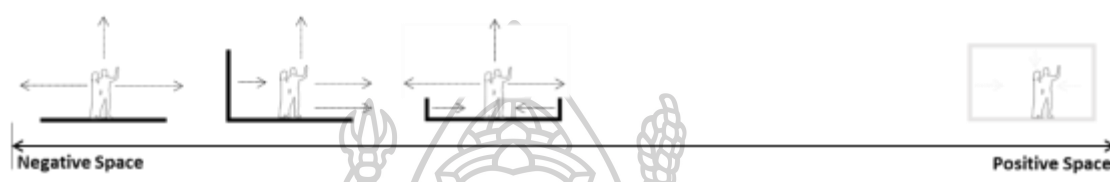
ภาพที่ 197 ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ที่ระเบียง ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่างสามกลุ่ม

จากการศึกษาพื้นที่ที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทยผ่านคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างแบ่งเป็นสามกลุ่มที่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพ(Form) องค์ประกอบที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่าง(In between Space) และคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างที่สัมพันธ์กับประโยชน์ใช้สอย(Function) ลักษณะของกิจกรรมในการใช้อุบัติอาศัยลักษณะของกิจกรรมที่หยุดนิ่ง(Static) และกิจกรรมที่เคลื่อนไหว(Dynamic) เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ที่ระเบียงจากที่อยู่อาศัยในอดีตถึงปัจจุบัน เมื่อเปรียบเทียบลักษณะของกายภาพผ่านองค์ประกอบของการปิดล้อมที่ว่าง ที่ทำให้เกิดที่ว่างในระหว่าง(In between Space) ที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่าง

เชิงลบ(Negative Space) กลุ่มระเบียบในรูปแบบต่าง ๆ ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันที่มีระดับความสัมพันธ์ในระหว่างภายในกับภายนอกที่เอื้อต่อพฤติกรรมมนุษย์ในการเข้าไปใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ระเบียบในความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สอยกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่และบทบาทของพื้นที่ระเบียบในเชิงของพื้นที่ทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน

3.4.1 การเปลี่ยนแปลงของพื้นที่ระเบียบในความสัมพันธ์ระหว่างการใช้สอยกับลักษณะทางกายภาพของพื้นที่

1) การปิดล้อมของกลุ่มพื้นที่ระเบียบที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space)

ภาพที่ 198 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียบที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space)

ลักษณะทางกายภาพ(Form)

กลุ่มพื้นที่ระเบียบที่ไม่มีองค์ประกอบของระนาบเหนือศีรษะหรือหลังคาปกคลุมพื้นที่ เป็นพื้นที่เปิดโล่งระนาบขอบเขตพื้นที่จากระดับพื้นระเบียบหรือพื้นลาน มีราวระเบียบกันตก มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงลบ(Negative Space)

ประโยชน์ใช้สอย(Function)

ลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยเป็นกิจกรรมสำหรับภายนอก กิจกรรมกลางแจ้งไม่ใช่กลุ่มกิจกรรมที่ต้องเข้าไปใช้เวลาอยู่อาศัยบนพื้นทีนาน ๆ การเข้าไปใช้ทำกิจกรรมค่อนข้างน้อยหรือไม่มี การเข้าไปใช้อยู่อาศัย เช่น ใช้วางของหรือวางอุปกรณ์, ใช้ซักล้าง เนื่องจากเป็นพื้นที่เปิดโล่งภายนอก เป็นกลุ่มระเบียบที่มีลำดับของการเข้าถึงเป็นลำดับสุดท้าย เช่น มุขระเบียบโล่งชั้นบนเหนือทางเข้า, พื้นที่ระเบียบหลังห้อง, เฉลียงโล่ง ทำให้กลุ่มระเบียบกลุ่มนี้ไม่ได้เป็นพื้นที่ใช้เปลี่ยนผ่าน (Transition Space) แต่ใช้เป็นพื้นที่สุดท้ายใช้หยุด มีระดับของความเป็นพื้นที่ส่วนตัวจากลำดับในการเข้าไปใช้พื้นที่เป็นลำดับสุดท้าย

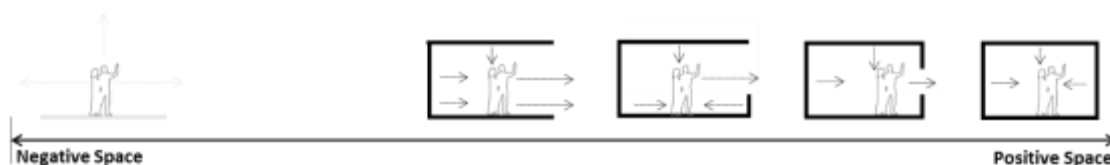
ระเบียบในลักษณะนี้เป็นรูปแบบของระเบียบในแบบบ้านตะวันตก ความสัมพันธ์กับการเข้าไปใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยน้อย บทบาทของพื้นที่ระเบียบจะผูกกับลักษณะทางกายภาพ รูปแบบของระเบียบมีบทบาทเป็นองค์ประกอบภายนอกของอาคาร ถูกใช้ในเชิงสัญลักษณ์ในการแสดงถึงฐานะทางสังคมผ่านการใช้อุปกรณ์ประกอบของระเบียบประดับด้านนอกของอาคาร ทั้งในอดีตจนถึงในปัจจุบัน ในที่อยู่อาศัยที่มีขนาดใหญ่และมีราคาสูงยังพบพื้นที่ระเบียบลักษณะนี้เป็นองค์ประกอบภายนอก

อาคาร ส่วนที่อยู่อาศัยขนาดเล็กราคาถูกจะไม่ค่อยพบพื้นที่ระเบียงลักษณะนี้เพราะเป็นส่วนที่ไม่มีประโยชน์ใช้สอย บทบาทของการมีอยู่ในเชิงสัญลักษณ์ที่แสดงถึงฐานะทางสังคมสัมพันธ์กับขนาดและจำนวนของพื้นที่ระเบียงที่ปรากฏในที่อยู่อาศัย

	<p>ระเบียงหรือเฉลียงโล่งภายนอก</p> <ul style="list-style-type: none"> • เฉลียงคอนกรีตลานโล่งยื่นไปในสนามหญ้า หรือสวน
 	<p>มุขระเบียงโล่งเหนือทางเข้าด้านหน้า</p>
 	<p>ระเบียงยื่นชั้นบน, ระเบียงเฉพาะห้อง ระเบียงหลังห้อง</p>

ภาพที่ 199 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอกที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

2) การปิดล้อมของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space)

ภาพที่ 200 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space)

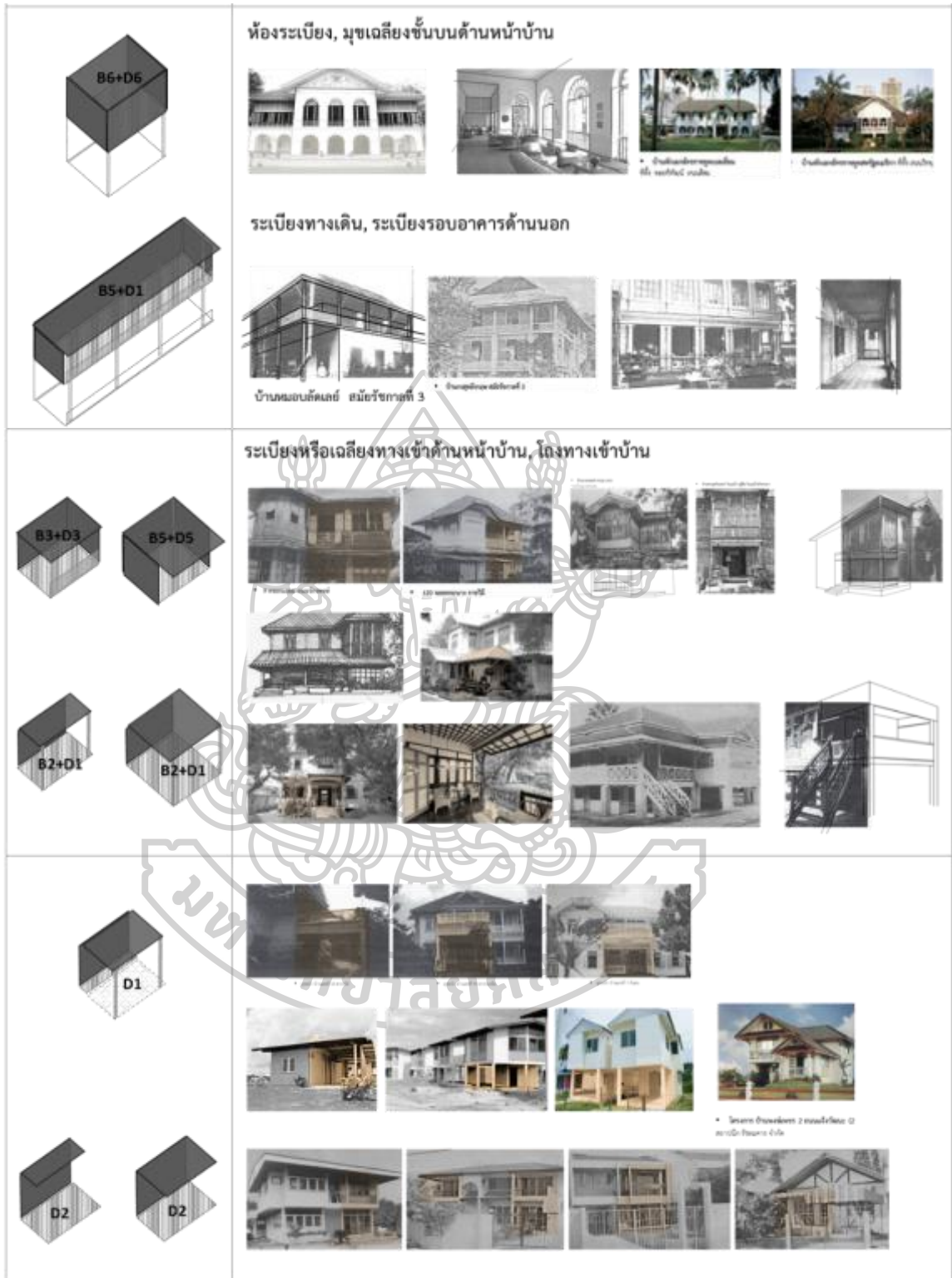
ลักษณะทางกายภาพ(Form)

กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีองค์ประกอบของระนาบเหนือศีรษะหรือหลังคาปกคลุมตลอดพื้นที่ระเบียง ด้านล่าง มีองค์ประกอบแนวตั้งหรือผนังกั้นส่วนระหว่างพื้นที่ภายนอกกับพื้นที่อยู่อาศัยภายใน มีลักษณะที่สัมพันธ์กับพื้นที่อยู่อาศัยภายในมากกว่าภายนอก ซึ่งพื้นที่ระเบียงในกลุ่มนี้มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

ประโยชน์ใช้สอย(Function)

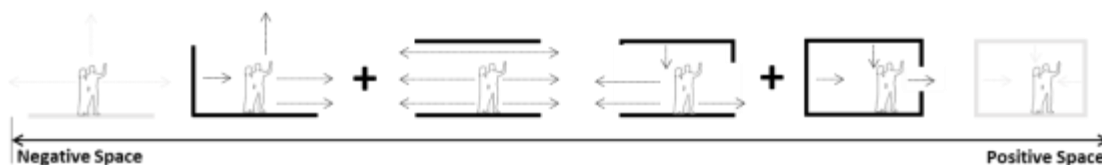
ลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยใน กลุ่มกิจกรรมที่เคลื่อนไหว เช่น โถงระเบียงทางเข้า, ระเบียง ทางเดินเชื่อมภายใน และกลุ่มกิจกรรมหยุดนิ่ง เช่น ห้องระเบียงหรือมุขเฉลียง พักผ่อน มีลำดับของการเข้าไปใช้สอยพื้นที่ระเบียงเป็นลำดับแรก เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน (Transition Space) จากพื้นที่ภายนอกบ้านผ่านพื้นที่ระเบียงไปสู่พื้นที่อยู่อาศัยภายในบ้าน กิจกรรมการใช้สอยเป็นลักษณะของกิจกรรมที่สัมพันธ์กับการใช้อุณหภูมิภายในหรือใช้เชื่อมต่อกับพื้นที่อยู่อาศัยภายใน มีระดับของความเป็นพื้นที่ส่วนรวม หรือส่วนกึ่งสาธารณะ โถงระเบียงเป็นพื้นที่ใช้เดินผ่านเข้าไปภายในบ้าน, ใช้เป็นโถงทางเข้าด้านนอก และใช้รับรองแขกจากตำแหน่งของระเบียงมีลำดับของการเข้าไปใช้พื้นที่เป็นลำดับแรกบริเวณส่วนหน้าบ้าน เชื่อมบันไดทางขึ้นเรือน ในอดีตใช้เป็นโถงระเบียงทางเข้า, ทางเดินเชื่อมพื้นที่ภายในและเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ใช้อุณหภูมิ

พัฒนาการของพื้นที่โถงระเบียงทางเข้าในปัจจุบัน จากคุณสมบัติที่ว่างในระหว่างของโถงระเบียงหน้าของบ้านเรือนในอดีต เป็นพื้นที่เปิดเผยเชื่อมโยงระหว่างคนภายในบ้านกับเพื่อนบ้านหรือคนในระแวกเดียวกัน เป็นพื้นที่ใช้ปฏิสัมพันธ์ทางสังคมของคนภายในบ้านกับเพื่อนบ้าน ปัจจุบันบทบาทของโถงระเบียงหน้าบ้านที่ลดลง จากความสัมพันธ์ในเชิงสังคมของการอยู่อาศัยและปฏิสัมพันธ์ระหว่างบ้านใกล้เคียงกันที่เปลี่ยนไป ทำให้กิจกรรมการใช้สอยถูกปรับเปลี่ยนไปใช้ห้องรับแขกหรือโถงภายในบ้านที่มีความเป็นส่วนตัวแทน พื้นที่โถงระเบียงที่มีลักษณะเป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่านระหว่างภายในกับทางเข้าภายนอกและเป็นพื้นที่ใช้สอยอเนกประสงค์จึงค่อย ๆ ลดขนาดลงทั้งทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอย

ภาพที่ 201 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

3) การปิดล้อมของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่าง ที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก (PN Space, In between Space)

ภาพที่ 202 องค์ประกอบทางกายภาพของลักษณะการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่าง ที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก (PN Space, In between Space)

ลักษณะทางกายภาพ(Form)

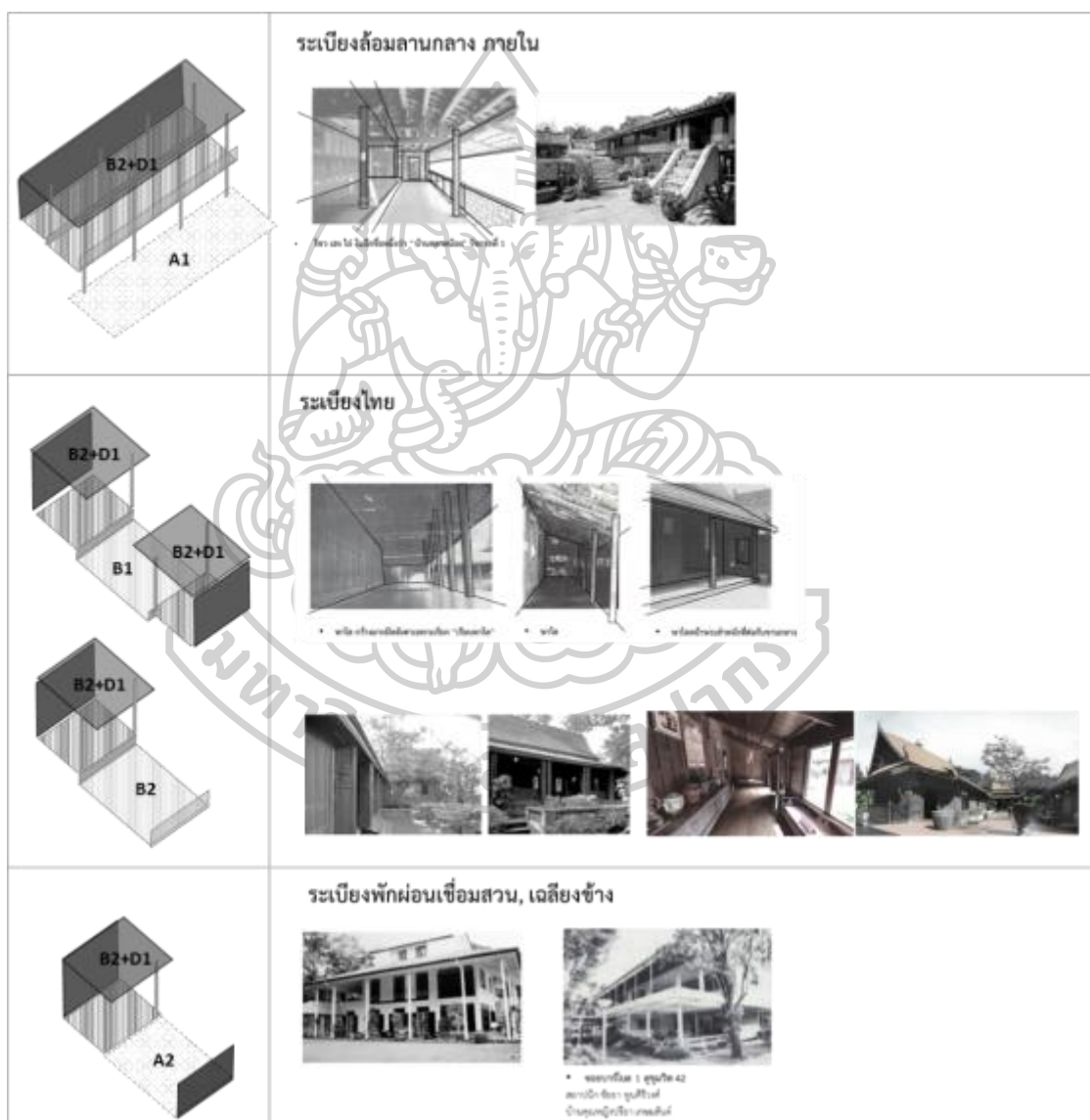
กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะของพื้นที่ระเบียงภายในกับภายนอกที่มีความต่อเนื่องกัน ด้วยการเปลี่ยนระดับพื้นที่สร้างลำดับของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก การปิดล้อมที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ของพื้นที่ระเบียงภายใน และการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) แบบภายนอก ที่สร้างหน่วยของที่ว่างในระหว่างที่ยังเชื่อมกับที่ว่างธรรมชาติภายนอก ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญของพื้นที่ระเบียงในกลุ่มนี้ที่มีพื้นที่ทั้งสองส่วนที่ต่อเนื่องกัน คุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างของพื้นที่ระเบียงที่ต่อเนื่องกับภายนอก มีคุณสมบัติของที่ว่างทั้งสองสถานะของที่ว่างภายในกับที่ว่างภายนอกที่ต่อเนื่องกัน ทั้งองค์ประกอบของพื้นที่ระเบียงที่ลดระดับต่อเนื่องกับพื้นชาน และองค์ประกอบแนวตั้งของเสารับชายคาและที่ว่างระหว่างเสา และที่ว่างระหว่างเรือน ที่เกิดจากการวางหน่วยของกลุ่มตัวเรือน ทำให้เกิดลักษณะของที่ว่างหยุดนิ่งและที่ว่างเคลื่อนไหว เป็นลักษณะสำคัญของกลุ่มที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ที่ต่อเนื่องกันของระเบียงและชาน

ประโยชน์ใช้สอย(Function)

ลักษณะของกิจกรรมการใช้สอยระเบียงบ้านไทยแบบดั้งเดิม เป็นลักษณะกิจกรรมหยุดนิ่งที่ต้องการ พื้นที่ใช้อุบัติ ซึ่งก็มีลักษณะของความเป็นพื้นที่ที่เนกประสงค์ซึ่งสัมพันธ์กับลำดับของการใช้พื้นที่ใน บ้านเรือนไทยในอดีตซึ่งเป็นลักษณะเฉพาะที่ปรากฏในที่อยู่อาศัยโลกตะวันออก โดยเฉพาะบ้านเรือนไทยภาคกลางแบบกลุ่มเรือนซึ่งมีพื้นที่การใช้สอยสามส่วนที่สัมพันธ์กัน คือ เรือนนอนพื้นที่ส่วนตัว, พื้นที่ระเบียงหน้าเรือนนอนใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยเนกประสงค์ และพื้นที่ชานนอกที่ทำหน้าที่เป็นทางเดินเชื่อมไปเรือนอื่น พื้นที่แบบระเบียงที่มีลำดับการเข้าถึงอยู่ระหว่างพื้นที่ภายในห้องและพื้นที่ชานนอก ระเบียงในบ้านเรือนไทยจึงมีลักษณะของพื้นที่ใช้หยุดอาศัย ด้วยวิถีชีวิตที่สัมพันธ์กับแสงสว่างจากภายนอก ซึ่งบรรยากาศความสลับของระเบียงเป็นบรรยากาศสำคัญที่เกิดขึ้นในบ้านไทยและบ้านในรูปแบบดั้งเดิมการอยู่อาศัยร่วมกับธรรมชาติ การรับรู้คุณสมบัติที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก เป็นพื้นที่ที่มีบทบาทสำคัญสำหรับการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย และบทบาทในทางสังคม

ในครอบครัวที่ใช้ทำกิจกรรมร่วมกัน มีความเป็นพื้นที่อเนกประสงค์ที่ยืดหยุ่นที่ปรับเปลี่ยนตามการใช้งานตามความต้องการของผู้อาศัยที่สัมพันธ์กับแต่ละช่วงเวลาภายนอกที่เปลี่ยนไป

กลุ่มพื้นที่ระเบียงร่วมชานหรือลานกลางภายในของบ้านเรือนไทย บ้านแบบดั้งเดิมในฝั่งโลกตะวันออกและบ้านที่มีแนวคิดการอยู่อาศัยที่สัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ ลำดับความสัมพันธ์จากการใช้สอยพื้นที่ที่มีความต่อเนื่องกันและการรับรู้ถึงการเชื่อมกันของที่ว่างในระหว่างทั้งภายในและภายนอกทำให้เกิดลำดับของที่ว่างมักปรากฏในการวางผังแบบกลุ่มอาคารที่มีแนวคิดของบ้านไทยแบบดั้งเดิม

ภาพที่ 203 รูปแบบของกลุ่มระเบียงที่มีการปิดล้อมที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก สภาวะกึ่งบวกกึ่งลบ(PN Space, In between Space)

3.4.2 บทบาทของพื้นที่ระเบียงในเชิงพื้นที่ทางสังคมที่เปลี่ยนไปจากอดีตถึงปัจจุบัน

แบ่งการอธิบายเป็นสามกลุ่มของพื้นที่ระเบียงตามคุณสมบัติของที่ว่าง ในระหว่าง

1) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

กลุ่มระเบียงที่มีลำดับการเข้าไปใช้พื้นที่ลำดับสุดท้าย เฉลียงโล่ง, ระเบียงหลังห้อง, มุขระเบียง ตัวอย่างมุขระเบียงหน้ามีระดับรูปแบบทางกายภาพ(Form) ที่ชัดเจน ด้วยเป็นพื้นที่ลำดับสุดท้ายใช้หยุด(Static) แต่จากลักษณะที่เป็นพื้นที่ภายนอกเปิดโล่ง ระดับการเข้าไปใช้อาศัยทำกิจกรรมค่อนข้างน้อยซึ่งเป็นกิจกรรมภายนอก เช่น ใช้เป็นพื้นที่ซักล้าง, วางอุปกรณ์ในที่อยู่อาศัยรวม ตัวอย่างระเบียงอพาร์ทเมนท์ ระเบียงคอนโดมิเนียม เป็นต้น จนถึงไม่มีการเข้าไปใช้ทำกิจกรรม ด้วยรูปแบบทางกายภาพ(Form) ของระเบียงที่ปรากฏชัดเจนว่าเป็นองค์ประกอบภายนอกของตัวอาคาร จึงมีบทบาทในเชิงสัญลักษณ์ที่เป็นเครื่องแสดงฐานะทางสังคมผ่านการใช้ระเบียงมาเป็นองค์ประกอบตกแต่งภายนอกของอาคาร ลักษณะของพื้นที่ระเบียงมีลักษณะเดิมที่ไม่เปลี่ยนแปลงมากนักจากในอดีตถึงปัจจุบันทั้งลำดับและความสัมพันธ์ของการใช้สอยกับคน ในที่อยู่อาศัยที่มีราคาสูงและมีขนาดใหญ่ยังพบพื้นที่ระเบียงภายนอกเป็นองค์ประกอบภายนอกอาคารในที่อยู่อาศัยทั่วไป เช่น บ้านจัดสรร, บ้านเดี่ยวส่วนบุคคล เป็นต้น ส่วนในที่อยู่อาศัยที่มีราคาถูกซึ่งมีขนาดพื้นที่ใช้สอยที่จำกัดจะไม่ค่อยพบพื้นที่ระเบียงในลักษณะนี้เพราะถือเป็นพื้นที่ที่ไม่มีประโยชน์ในการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย เช่นบ้านเอื้ออาทร เป็นต้น

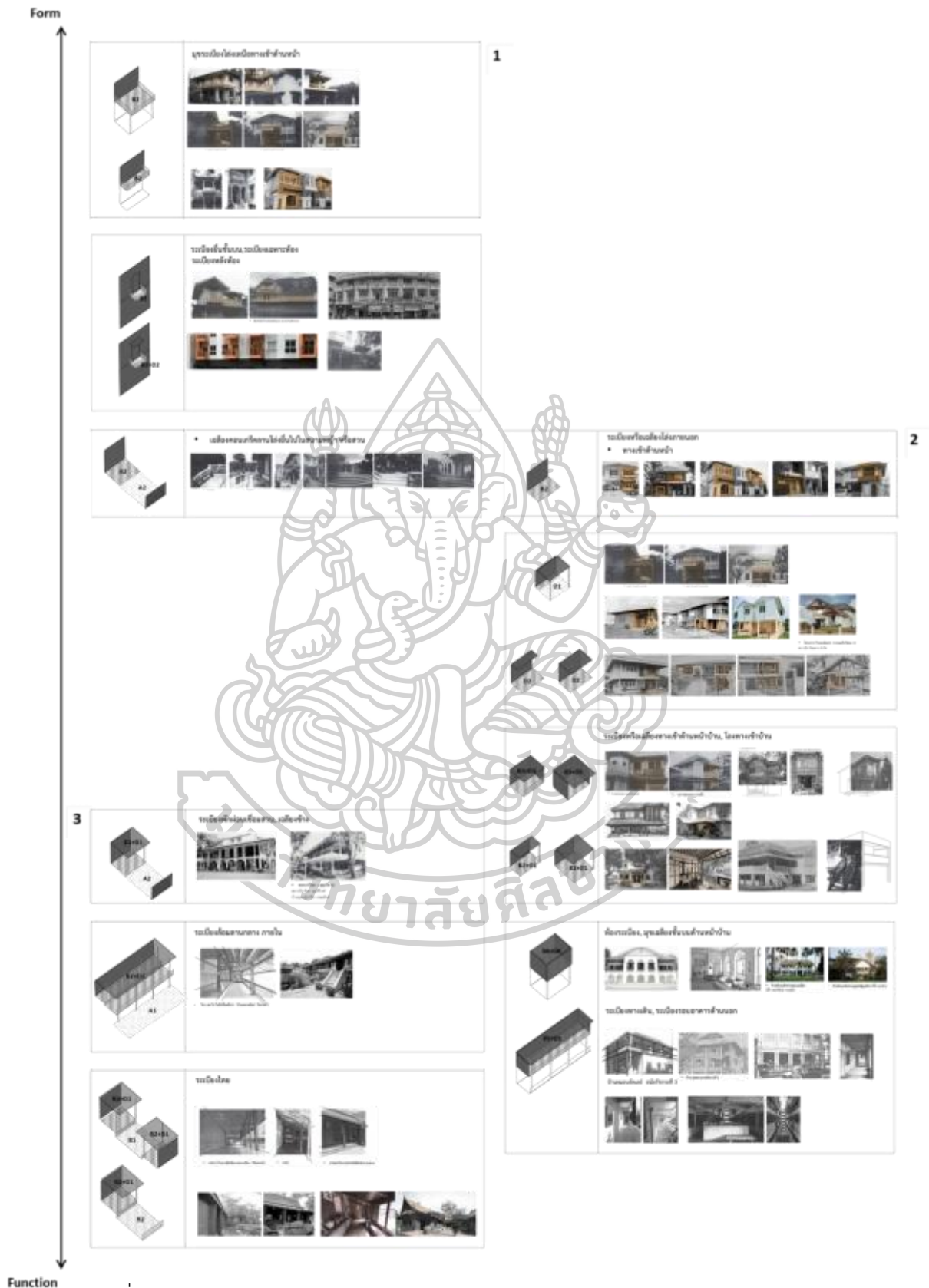
2) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

โถงระเบียงทางเข้า เป็นพื้นที่ที่ใช้เปลี่ยนผ่าน(Transition) ระหว่างภายในห้องกับภายนอกบ้าน เมื่อเปรียบเทียบระดับของการปิดล้อมกับระดับของประโยชน์ใช้สอย ในกลุ่มระเบียงที่มีลำดับการเข้าไปใช้พื้นที่ลำดับแรก โถงทางเดิน, โถงระเบียงทางเข้า, โถงนอก บทบาททางสังคมของพื้นที่โถงระเบียงในอดีตตัวอย่างของระเบียงในที่อยู่อาศัยบ้านพื้นถิ่น, บ้านรูปแบบอาณานิคมตะวันตก มีลักษณะเป็นพื้นที่ที่โปร่งเปิดเผยเชื่อมโยงการอยู่ร่วมกันกับสังคมชุมชนภายนอก ในปัจจุบันความสัมพันธ์ในเชิงสังคมที่เปลี่ยนไปความต้องการความเป็นส่วนบุคคลที่เพิ่มมากขึ้นทำให้ ลักษณะของการใช้พื้นที่แบบโถงระเบียงค่อยเปลี่ยนไปใช้ห้องโถงภายในเป็นพื้นที่ที่เนกประสงค์แทน ทำให้บทบาทของพื้นที่โถงระเบียงทางเข้าในที่อยู่อาศัยในปัจจุบันไม่ได้มีความจำเป็นทั้งลักษณะทางกายภาพของพื้นที่แบบระเบียงที่เป็นพื้นที่เปิดเผยและการใช้งานที่ลดลงจากการเปลี่ยนไปใช้พื้นที่โถง เนกประสงค์ภายใน ที่ให้ความเป็นส่วนตัวมากกว่าทดแทน

3) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติสองสถานะทั้งที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

ตัวอย่างระเบียงของกลุ่มเรือนไทยภาคกลางที่มีลำดับของที่ว่างสามส่วนที่สัมพันธ์กัน คือ ห้อง , ระเบียงและชาน ระเบียงบ้านเรือนไทยมีลำดับการเข้าถึงพื้นที่เป็นลำดับกลาง มีลักษณะเป็นทั้งพื้นที่ใช้เปลี่ยนผ่าน(Transition) จากภายในห้องส่วนตัวกับส่วนชานภายนอกและเป็นพื้นที่ใช้หยุด(Static) ทำกิจกรรมหยุดนิ่งในการอยู่อาศัยของคนบนเรือน ด้วยลักษณะทางกายภาพในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างของพื้นที่ระเบียงและชานที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างทั้งสองส่วนที่มีความต่อเนื่องกัน (Continuum) และลักษณะสำคัญของพื้นที่ระเบียงในกลุ่มเรือนไทยในอดีตคือ ความสลับเป็นบรรยากาศที่มีผลจากการรับรู้ความสว่างของแสงที่ผ่านเข้ามาสู่พื้นที่ระเบียง ซึ่งเป็นสภาพแวดล้อมที่เอื้อต่อการทำกิจกรรมอยู่อาศัยความรู้สึกกำลังระหว่างพื้นที่ส่วนตัวและพื้นที่ส่วนรวม ผู้อยู่อาศัยที่เป็นทั้งผู้กำหนดสภาพแวดล้อมของการใช้ด้วยตัวเองและถูกกำหนดการใช้ตามการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ บทบาทของระเบียงของกลุ่มบ้านเรือนไทยจึงเป็นพื้นที่กลางที่มีหน้าที่เป็นพื้นที่ทางสังคมของครอบครัวที่ใช้ทำกิจกรรมการอยู่อาศัยในทุกมิติร่วมกันในทุกช่วงเวลา และทุกช่วงวัยที่ใช้ร่วมกันตั้งแต่ตื่นนอนไปจนถึงเข้านอน สังคมของการอยู่อาศัยที่มีลักษณะของครอบครัวขยาย ขนาดใหญ่อยู่ร่วมกันไม่ได้กันส่วนเด็ดขาด ซึ่งสังคมในปัจจุบันมีลักษณะของครอบครัวเชิงเดี่ยว กิจกรรมในชีวิตประจำวันถูกแยกออกจากการพักอาศัย ทำให้บ้านในความหมายของการใช้ทำกิจกรรมการอยู่อาศัยในอดีตกับปัจจุบันมีความแตกต่างกัน จากการเปลี่ยนแปลงของโครงสร้างทางสังคม ที่เป็นปัจจัยหลักที่มีผลต่อรูปแบบที่อยู่อาศัยและการใช้พื้นที่ต่าง ๆ ของบ้านที่รองรับกิจกรรมอยู่อาศัยที่ลดลงจากรูปแบบบ้านไทยในอดีต

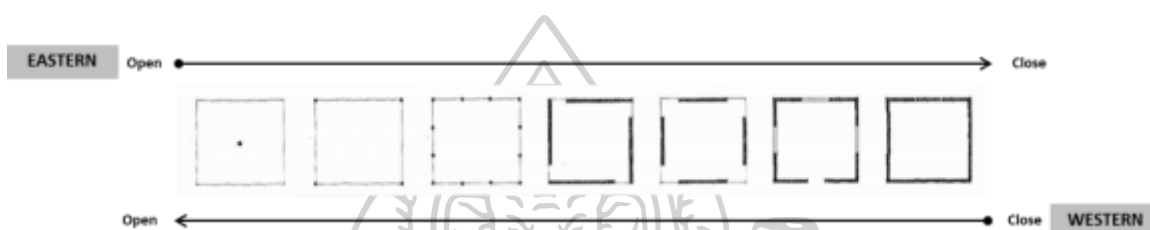
ระเบียงแบบกลุ่มบ้านเรือนไทยในอดีตมีความสัมพันธ์กับพื้นที่โดยรอบร่วมกันเป็นระบบที่ว่างที่ต่อเนื่องกัน บทบาทของพื้นที่ระเบียงบ้านไทยจึงสัมพันธ์กับเข้าไปใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย ไม่สามารถแบ่งแยกรูปแบบหรือลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบใดองค์ประกอบหนึ่งแทนพื้นที่ระเบียงเพียงส่วนเดียวได้ การอธิบายลักษณะของระเบียงในบ้านเรือนไทยต้องอธิบายจากระบบความสัมพันธ์ของการปิดล้อมที่ว่างระเบียงและชานร่วมกัน ซึ่งการมองที่พื้นที่ระเบียงและชานเป็นตัวอย่างพื้นที่ในการศึกษากลับไปที่แนวคิดของพื้นที่สลับ พื้นที่กลางในระหว่างภายในกับภายนอกที่ Yoshinobu Ashihara เคยอธิบายไว้โดยอ้างอิงจากตัวอย่างเดียวกัน เช่น พื้นที่แบบระเบียงกับพื้นที่ลานโล่งในอาคารพักอาศัยแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นเป็นลักษณะร่วมกันของแนวคิดพื้นที่สลับ พื้นที่ในระหว่างที่ปรากฏในที่อยู่อาศัยของบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมและบ้านเรือนญี่ปุ่น

ภาพที่ 204 แสดงการเปรียบเทียบความสัมพันธ์ของประโยชน์ใช้สอยกับรูปแบบทางกายภาพของกลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างที่ต่างกัน

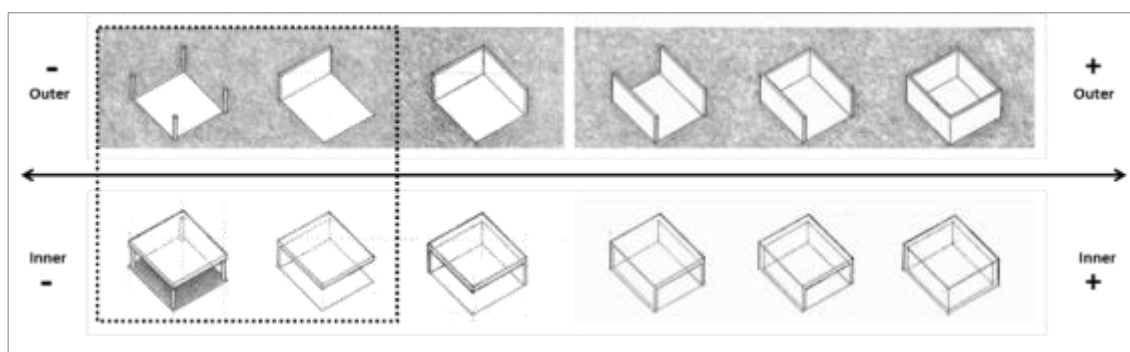
3.5 บทสรุปจากการศึกษาพื้นที่ระเบียงด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง

เมื่อศึกษาจากกรอบแนวความคิดเกี่ยวกับการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม และการใช้สอยผ่านคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง จากตัวอย่างพื้นที่แบบระเบียงในบ้านพบว่าแนวคิดของการอยู่อาศัยในโลกตะวันตกและโลกตะวันออกที่ปรากฏบนพื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยไทยตั้งแต่อดีตถึงปัจจุบัน มีความแตกต่างกันจากพื้นฐานทางสภาพภูมิอากาศและภูมิประเทศ ทำให้เกิดทำให้ความต้องการระดับของการปิดล้อมและการใช้พื้นที่ในการอยู่อาศัยมีความแตกต่างกัน พื้นที่ระเบียงในที่อยู่อาศัยในโลกตะวันออกจึงมีคุณสมบัติของที่ว่างที่แตกต่างกับรูปแบบระเบียงในที่อยู่อาศัยในโลกตะวันตก

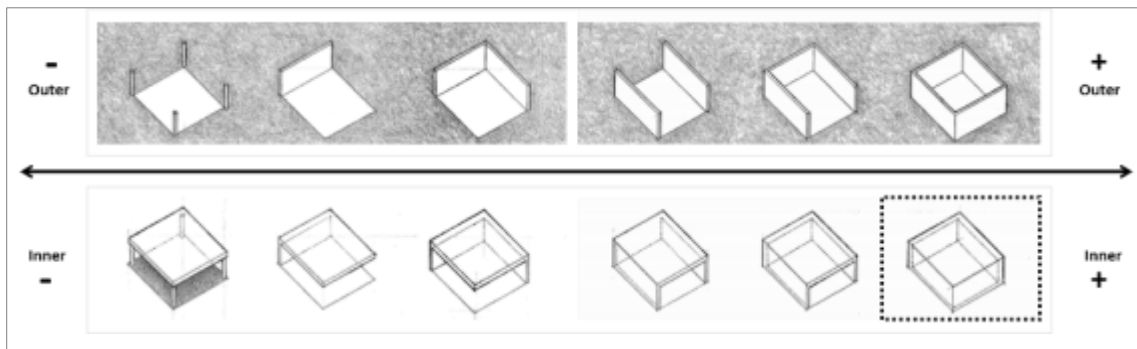

ภาพที่ 205 แสดงการอธิบายระดับของการปิดล้อมที่ว่างระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก

การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยในฝั่งตะวันตกที่กำหนดการแบ่งแยกระหว่างที่ว่างภายนอก (Exterior Space) และที่ว่างภายใน (Interior Space) ออกจากกันอย่างชัดเจนด้วยองค์ประกอบของการปิดล้อมกันส่วนเป็นห้อง ซึ่งมีคุณสมบัติที่ว่างภายในที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) เป็นที่ว่างหยุดนิ่ง ผนังเป็นตัวกลางในการกั้นส่วน ระดับของช่องเปิด (Void) บริเวณผนัง เช่น ประตู หน้าต่าง เป็นต้น ที่เพิ่มขึ้นทำให้ การปิดล้อมที่ทับตันของห้องลดลง จากแสงสว่างที่เข้าสู่พื้นที่ภายนอกห้อง เกิดคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ด้วยปริมาณและลักษณะของช่องเปิด หรือช่องแสง ส่วนพื้นที่ระเบียง

ภาพที่ 206 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรมตะวันออก

ภาพที่ 207 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรม
ตะวันตก

ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบในกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างใน
ระหว่าง (In between Space) 3 รูปแบบ

- 1) การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space)
ระนาบแนวราบพื้น เป็นที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ(Negative Space), องค์ประกอบ
แนวตั้งกำหนดขอบเขตของที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเคลื่อนไหว
- 2) การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space)
ห้อง เป็นที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ,ช่องเปิด (Void) ระหว่าง
องค์ประกอบแนวราบของพื้นและหลังคาหรือระนาบเหนือศีรษะกำหนดขอบเขตของ
ที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติของที่ว่างหยุดนิ่ง
- 3) การปิดล้อมที่ว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก ทั้ง 2 สถานะ
(PN Space)
การปิดล้อมที่ว่างที่มีลักษณะผสมผสาน ระหว่างที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก ตัวอย่าง
พื้นที่ระเบียงบ้านเรือนไทยและพื้นที่ชานนอกที่ต่อเนื่องกัน องค์ประกอบในการปิดล้อมที่
ว่างในระหว่างของพื้นที่ ระเบียงที่คงคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space)
รองรับการแผ่ซ่านของที่ว่างภายนอกที่ต่อเนื่องกับพื้นที่ชาน ด้ายการลดระดับพื้น พื้นที่
ชานนอกกำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่างด้วยองค์ประกอบแนวตั้งของหน่วยของอาคาร
ที่ล้อมพื้นที่ว่างในระหว่างภายนอก ที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

รูปแบบของที่ว่างในระหว่างจากคุณสมบัติของที่ว่างที่สัมพันธ์กับลักษณะทางกายภาพของ
องค์ประกอบที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตของการปิดล้อม ด้วยคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในกับ
ภายนอกที่มีองค์ประกอบที่กั้นบางส่วนและเชื่อมบางส่วน ทำให้เอื้อต่อพฤติกรรมในการเข้าไปใช้อยู่
อาศัย ซึ่งปรากฏคุณสมบัติของที่ว่างเช่นนี้ในลักษณะที่อยู่อาศัยของโลกตะวันออกที่เชื่อมโยงการอยู่
อาศัยเข้ากับสภาพแวดล้อมภายนอก

บริเวณระเบียบคือตำแหน่งของการเข้าถึงเพื่อเกิดการใช้สอย เป็นบริเวณที่เป็นจุดเชื่อมและจุดแบ่งระหว่างภายนอกและภายใน ในหนังสือ Lessons for students in architecture ของเฮอรัแมน เฮทซเบอร์เกอร์ (Herman Hertzberger) ได้พูดถึงที่ว่างที่อยู่ในระหว่างกลาง (In between space) ความเป็นสาธารณะและความเป็นส่วนตัวเปรียบเทียบความเป็นอิสระในการเข้าไปใช้สอยพื้นที่ที่อยู่ระหว่างกลางจะมีลักษณะของการเปลี่ยนผ่าน(Transition) และการเชื่อมต่อระหว่างความเป็นส่วนตัวและความเป็นส่วนสาธารณะ

สภาพแวดล้อมที่มีผลต่อพฤติกรรมเอื้อให้เกิดการเข้าไปมีส่วนร่วมในการกำหนดการใช้สอยองค์ประกอบการปิดล้อมภายนอกด้วยคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ซึ่งการเข้าไปกำหนดการใช้สอยของมนุษย์เป็นตัวแปรสำคัญของการสร้างระบบนิเวศในการอยู่อาศัยที่สมบูรณ์ในที่ว่างในระหว่างนั้น การเข้าไปกำหนดประโยชน์ใช้สอย ทำให้ที่ว่างนั้นมีคุณสมบัติเชิงบวก (Positive Space) สอดคล้องกับการอธิบายความสัมพันธ์ที่หลอมรวมกันระหว่างการใช้สอย (dwelling) ของคนและตัวอาคาร (building) กับสภาพแวดล้อมของไฮเดกเกอร์

แนวคิดในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) แสดงระดับของการปิดล้อมของที่ว่าง(Degree of enclosure) ที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก ทั้ง 2 สภาวะ (PN Space) ที่พบในลักษณะของพื้นที่ระเบียบในที่อยู่อาศัยแบบดั้งเดิม ที่เชื่อมโยงการอยู่อาศัยกับสภาพแวดล้อมภายนอก ปรากฏในแนวคิดของที่อยู่อาศัยร่วมสมัยในปัจจุบัน ที่นำหลักของลักษณะการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม โดยใช้คุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างในการออกแบบ ซึ่งในบทต่อไปจะพูดถึงแนวคิดพื้นที่ในระหว่าง(In between Space) ในกลุ่มสถาปนิกร่วมสมัยที่มีแนวคิดในการออกแบบในเชิงคุณสมบัติของที่ว่างภายนอก (Negative Space)

บทที่ 4

เนื้อหา

แนวคิดที่ว่างในระหว่างบ้านไทยกับบ้านญี่ปุ่น และในการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบัน

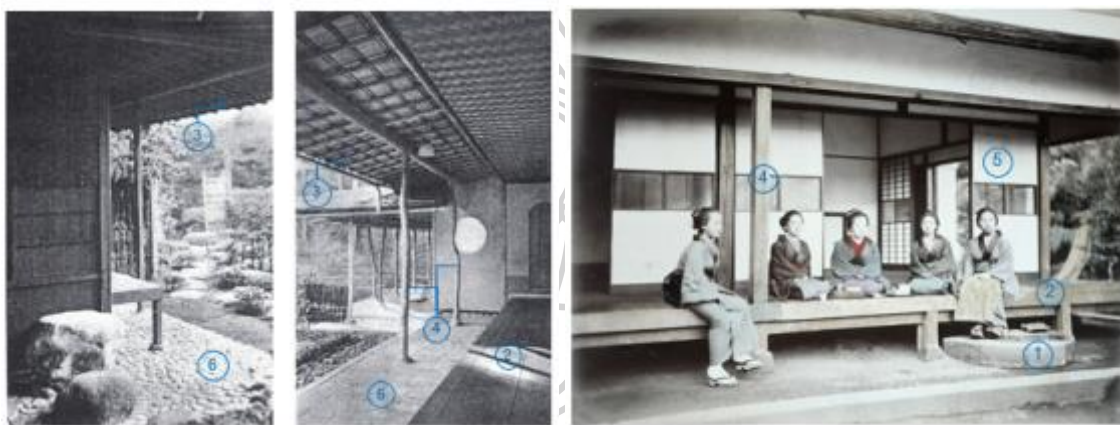
ที่ว่างในระหว่าง(In between Space) ที่เกิดจากระดับของกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่าง (Degree of Enclosure) ซึ่งคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างสัมพันธ์กับที่ว่างภายนอกเสมอ(Negative Space) แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างที่พัฒนาขึ้นในสถาปัตยกรรมตะวันตกที่พูดถึงคุณลักษณะสามมิติ หน่วยของที่ว่างที่สามารถตรวจวัดได้ในทางกายภาพคือลักษณะขององค์ประกอบของสิ่งที่กำหนดขอบเขตการปิดล้อมเกิดเป็นที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอก การพัฒนาทางรูปร่างรูปทรงลักษณะทางกายภาพซึ่งแนวคิดเรื่องที่ว่างที่พูดถึงมิติของสิ่งที่บรรจุอยู่ภายใน ปริมาตรของที่ว่างที่เริ่มต้นในสมัยกลางศตวรรษที่ 19 ที่มีการศึกษาและพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับที่ว่าง ความสัมพันธ์ระหว่าง ตัววัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) การอธิบายลักษณะของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่เริ่มปรากฏในการออกแบบสถาปัตยกรรมหลังสมัยใหม่และแนวคิดนี้ได้พัฒนาไปสู่กลุ่มงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยของญี่ปุ่นในปัจจุบัน ซึ่งในบทนี้จะทำการอธิบายคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างใน 3 รูปแบบที่เกิดจากองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมที่สร้างการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมในระดับที่แตกต่างกันระหว่างความเป็นที่ว่างภายในกับความเป็นที่ว่างภายนอก โดยทำการเปรียบเทียบตัวอย่างในงานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมที่มีแนวคิดเรื่องที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) และงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน โดยกำหนดขอบเขตของกรณีศึกษาที่เลือกมาในฝั่งตะวันออก โดยอ้างอิงในกลุ่มงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น[30]

4.1 แนวคิดที่ว่างในระหว่างในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

ในบทก่อนหน้าได้อธิบายลักษณะของที่ว่างในระหว่างผ่านระเบียบไทย(พ.ศ.2325-พ.ศ.2560) โดยอธิบายผ่านลักษณะทางกายภาพที่สัมพันธ์กับรูปร่างรูปทรงและระดับของการกำหนดของเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก ซึ่งอ้างอิงกับคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) และที่ว่างก้ำกึ่งหรือที่ว่างในระหว่าง (PN Space, In between Space) ของ Yoshinobu Ashihara สถาปนิกชาวญี่ปุ่นที่ทำการอธิบายลักษณะของที่ว่างที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมการอยู่อาศัยแบบตะวันออกที่มีความคล้ายคลึงกัน ซึ่งในการศึกษาถึงคุณสมบัติของที่ว่าง, ที่ว่างในระหว่าง ในแนวคิดฝั่งตะวันออกโดยเฉพาะสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น ได้พูดถึงคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างผ่านพื้นที่แบบระเบียบ

คิโช คุโรคะวะ(Kisho Kurokawa, 1934–2007) สถาปนิกญี่ปุ่นในกลุ่ม Metabolism ก็ได้พูดถึงความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันแต่มีความต่อเนื่องกัน(Continuum) โดยอธิบายผ่านพื้นที่ระเบียบแบบญี่ปุ่น เอ็นกะวะ (Engawa, Verandah) เป็นพื้นที่ประเภทที่สามซึ่งเป็นพื้นที่ตัวกลางระหว่างพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายใน พื้นที่ระเบียบใต้ชายคาบ้าน เอ็นกะวะ (Engawa) เป็นพื้นที่

ภายใน แต่ในด้านที่เปิดโล่งออกไปมันกลับกลายเป็นส่วนหนึ่งของพื้นที่สวนภายนอก คุโรควะ ได้ยกตัวอย่างสภาวะที่มีความกำกวมจากการใช้สอยพื้นที่ระเปียงว่า บ้านในชนบทของเขาถ้ารับแขกพิเศษ และเป็นทางการจะรับรองกันในห้องพักแขก แต่พอคำท้องถิ่นและเพื่อนในละแวกใกล้เคียงเมื่อตกเย็นจะนั่งลง ที่ระเปียงจากสวนนั้นและดื่มชา, สนทนากัน ซึ่งวิธีการรองรับการใช้สอยของผู้เข้าพักมีความแตกต่างเชิงพื้นที่ตามความหมายและบทบาทของแขก เป็นพื้นที่ที่อนุญาตให้เกิดการสื่อสารระหว่างผู้คนได้โดยไม่มีสิ่งกีดขวางแบ่งระหว่างภายในและภายนอก ความหลากหลายที่ตอบสนองต่อสถานที่และเวลาที่หลากหลาย หน้าที่ในบางช่วงเวลาเป็นพื้นที่สำหรับชีวิตส่วนตัวและในชวงเวลาอื่นอาจเป็นพื้นที่สำหรับชีวิตสาธารณะ

ภาพที่ 208 แสดงลักษณะของพื้นที่ระเปียง (Engawa) และการใช้อาศัยบนพื้นที่ระเปียงในบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม

ระเปียงแบบญี่ปุ่น เอ็นกะวะ (Engawa, Verandah) เป็นช่องว่างตรงกลาง (Intermediary Space) ที่มีสภาวะพึ่งพิงซึ่งกันและกันระหว่างพื้นที่ภายในและพื้นที่ภายนอก ความแตกต่างระหว่างพื้นที่ของสถาปัตยกรรมตะวันตกกับพื้นที่ในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นคือ พื้นที่แบบตะวันตกจะแบ่งแยกออกจากกัน แต่พื้นที่ในญี่ปุ่นยังคงความต่อเนื่อง สถาปัตยกรรมแบบตะวันตกถูกสร้างขึ้นเพื่อพิชิตธรรมชาติ ผนัง, กำแพง ทำหน้าที่แบ่งภายนอกออกจากภายใน ในทางตรงกันข้ามพื้นที่ของญี่ปุ่นพยายามที่จะประสานสถาปัตยกรรมและธรรมชาติให้เป็นหนึ่งเดียวกัน โดยการนำธรรมชาติมาห่อหุ้มในงานสถาปัตยกรรมอย่างเท่าเทียมกัน ซึ่งสะท้อนการกลับไปศึกษาแนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างในงานญี่ปุ่นแบบประเพณี

ลักษณะของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นที่ประสานอาคารกับสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ มีการอธิบายเปรียบเทียบกับแนวคิดการอยู่อาศัยของไฮเดกเกอร์โดย Kavin Nute ในบทความ Heidegger's Concept of "Dwelling" as Expressed in Traditional Japanese Architecture. ในปี 1997 ว่าการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นแบบประเพณีที่สัมพันธ์กับลักษณะขององค์ประกอบในการสร้างการปิดล้อม โดยสรุปเมื่ออ้างอิงกับคุณสมบัติของที่ว่างเชิง

บอก(Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) และที่ว่างก้ำกึ่งหรือที่ว่างในระหว่าง (PN Space, In between Space) ของ Yoshinobu Ashihara จากตัวอย่างที่มีลักษณะของคุณสมบัติของที่ว่าง ที่ Kavin Nute อธิบาย 3 รูปแบบ จาก3ตัวอย่างในงาสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม ในศาสนาชินโต

1) การสร้าง Location โดยธรรมชาติสร้าง

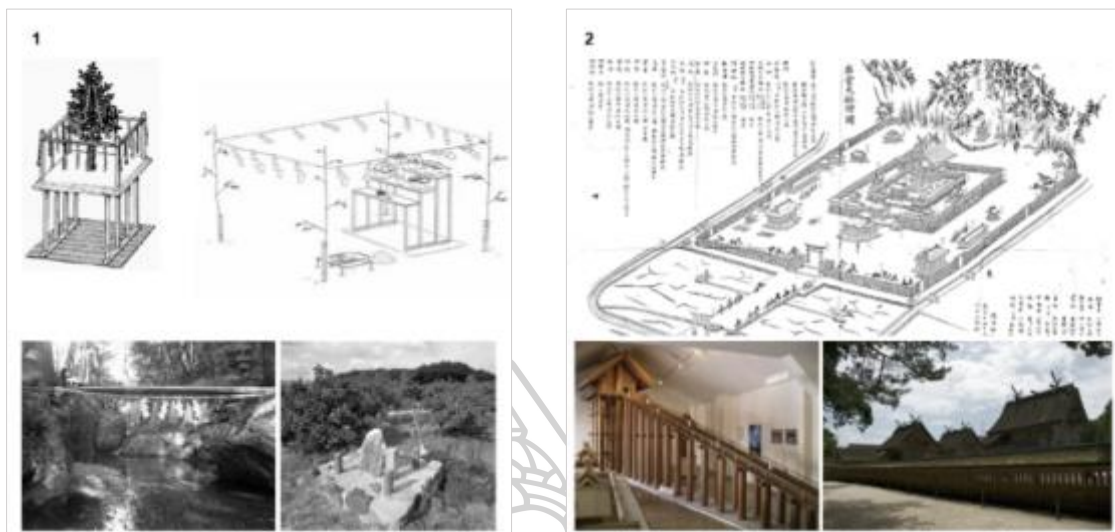
ภาพที่ 209 ตัวอย่าง 1. Kamikura-jinja Shrine, the Gotobiki-iwa Rock. Kamikurayama mountain 2. Fudo Waterfall at Oji, No. 49 from One Hundred Famous Views of Edo (ARTIST Utagawa Hiroshige (Ando), Japanese, 1797-1858.

องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขต : สิ่งที่อยู่ในธรรมชาติ

คุณสมบัติของที่ว่าง : ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) เป็นที่ว่างภายนอกในธรรมชาติ

การสร้างความเป็นสถานที่ (mark place) ในวัดชินโต ตำแหน่งที่ตั้ง (location) ที่มีอยู่ในธรรมชาติ ภูเขา น้ำตก วัสดุธรรมชาติที่เป็นตัวแทนของการอยู่แบบชั่วคราวของเทพเจ้า (yorishiro) ต้นไม้และรูปทรงของก้อนหิน เกิดการเชื่อมระหว่างท้องฟ้า (sky) และพื้นดิน (earth) ใช้เชือก (เชือกทำจากฟางข้าว shimenawa) การสร้างความเป็น “สิ่ง” ในที่นี้หมายถึงเทพเจ้าที่มีในธรรมชาติ (การสร้างความเป็นสิ่ง yorishiro) เป็นสัญลักษณ์ในการหลอมรวมกันของ สี่องค์ประกอบ (fourfold) ทำให้เกิดขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ ที่ไฮเดกเกอร์ได้เขียนไว้ถึงการอยู่ (dwelling) การสร้างปฏิสัมพันธ์ของมนุษย์ในการรวมกันขององค์ประกอบทั้งสี่ (fourfold)

2) การสร้าง Location โดยคนสร้าง

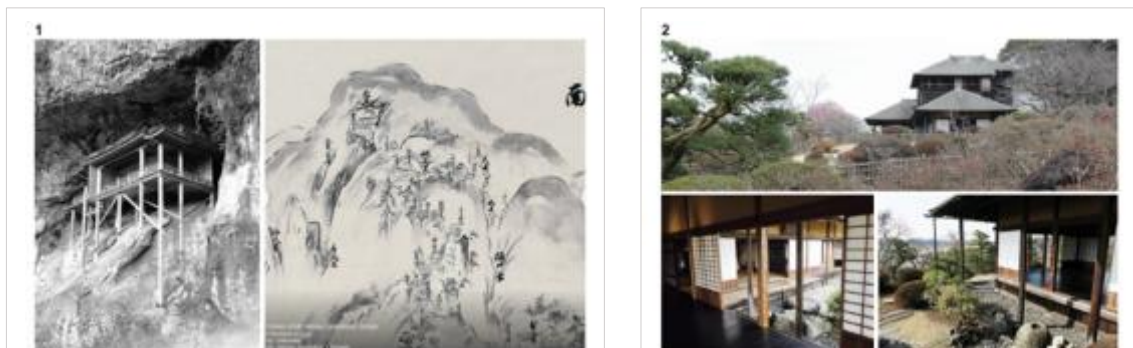
ภาพที่ 210 ตัวอย่าง 1. The Himorogi การสร้างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ให้เทพเจ้าแบบชั่วคราว 2. The Honda of Izumo Taisha

องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขต : องค์ประกอบในแนวตั้ง คือ เสา, รั้ว

คุณสมบัติของที่ว่าง : ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบ (Positive-Negative Space)

การใช้ศูนย์กลางด้วย เสาไม้ศักดิ์สิทธิ์ (column) เป็นรูปแบบที่พบได้ในสถาปัตยกรรมประเพณีของญี่ปุ่น การสร้างความเป็น “สิ่ง” กำหนดตำแหน่งที่ตั้ง (location) ของการหลอมรวมของสี่องค์ประกอบ (the fourfold) ใช้การแทนสัญลักษณ์ด้วยเสาไม้ เป็นรูปแบบของโครงสร้างพื้นฐานแรกเริ่ม(การกำหนดตำแหน่งสี่จุดเป็นพื้นที่สี่เหลี่ยม) ซึ่งสร้างแนวแกนกำหนดตำแหน่งและขอบเขตพื้นที่การเชื่อมระหว่าง ท้องฟ้า (sky) สวรรค์ กับ พื้นดิน (earth) มนุษย์ และเกิดการเชื่อมระหว่างบริเวณที่ตั้งโดยรอบ

3) การหลอมรวมกันของ ท้องฟ้า(sky) กับ พื้นดิน(earth)

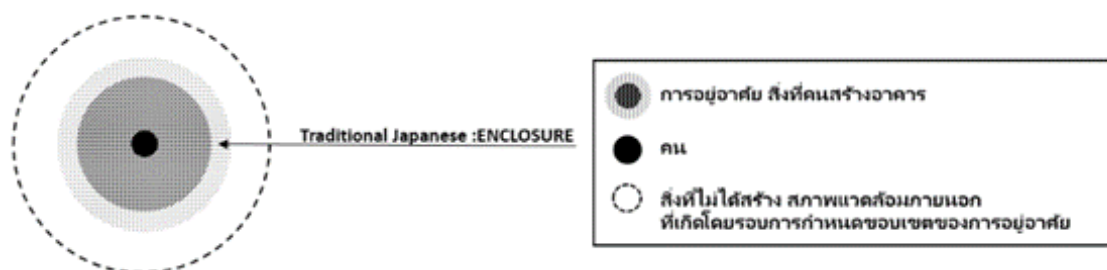

ภาพที่ 211 1. The Kakezukuri Nageire-do, Sanbutsu-ji, Tottori : A 'saving' and 'freeing' of the earth. 2. The Kobuntei, Mito การหลอมรวมกันของการอยู่กับสภาพแวดล้อม

องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขต : องค์ประกอบในแนวตั้ง คือ แนวเสาโครงสร้าง หรือกรอบบาน
: องค์ประกอบในแนวราบ คือ ระนาบพื้น และระนาบหลังคา
คิระชะหรือหลังคา

คุณสมบัติของที่ว่าง : ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบ (Positive-Negative Space)

หลักในการหลอมรวมกันของการอยู่กับธรรมชาติ สิ่งที่เชื่อมธรรมชาติกับอาคาร โดยพูดถึงองค์ประกอบในสถาปัตยกรรมที่เป็นจุดเชื่อมต่อ **ผนังที่สามารถปรับเปลี่ยนได้, การยื่นชายคา, ระเบียง (engawa)** ของบ้านญี่ปุ่นประเพณีและวัดในพุทธศาสนา การเชื่อมระหว่างภายในกับภายนอกเข้าด้วยกันกับการรับรู้ผ่านองค์ประกอบตัวกลางของการสร้างที่อยู่อาศัยของมนุษย์ คือ วัสดุ, เสา, ผนังกั้นส่วน, ชายคาหลังคาอาคาร, พื้นที่ระเบียง

ภาพที่ 212 การกำหนดขอบเขตในที่อยู่อาศัยในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

สอดคล้องกับการอธิบายความสัมพันธ์ที่หลอมรวมกันระหว่างการอยู่อาศัย (dwelling) ของคน, ตัวอาคาร (building) ของไฮเดกเกอร์ การกำหนดขอบเขตของสภาพแวดล้อมในการอยู่อาศัย ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอกด้วยองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม ซึ่งเป็นการกำหนดขอบเขตของที่ว่างที่สะท้อนถึงแนวคิด ความเชื่อในการเชื่อมโยงคนกับธรรมชาติซึ่งเป็นรากและแนวคิดเชิงปรัชญาที่ยังรากลึกในวิถีชีวิตของคนญี่ปุ่นจากอดีต

4.1.1 ที่ว่างในระหว่าง(In between Space) ในแนวคิด “มะ” (Ma)

ภาพที่ 213 ภาพเขียนบนฉากรักัน (byobo) Shorin-zu ชื่อภาพ *Right panel of the pine tree* ฉากรักันภาพวาดโดยศิลปิน Hasegawa Tohaku ปี ค.ศ.1595 ลักษณะของการใช้เทคนิคเว้นพื้นที่หลังสีขาวกับตัวภาพวาดสีดำ

ภาพที่ 214 ความสัมพันธ์ของสององค์ประกอบของภาพที่ต้องพึ่งพากันของลักษณะความเป็นเชิงบวก (Positive) ของตัวภาพวาดสีดำกับ ความเป็นเชิงลบ (Negative) ของการเว้นพื้นที่หลังสีขาว

แนวคิดของที่ว่างที่เกี่ยวข้องกับที่ว่างภายนอก (Negative Space) ในการออกแบบสถาปัตยกรรมของญี่ปุ่น “มะ” (Ma) แนวคิดที่เกี่ยวข้องในเชิงที่ว่าง (Spatial) ที่ให้ความหมายตรงกับคำในภาษาอังกฤษ คือ Negative, Interval, Gap, Pause ให้ความหมายถึง ช่วงระหว่าง, ในระหว่าง, จังหวะหยุด, การเว้น โดยย้อนกลับไปให้การอธิบายแนวคิดพื้นฐานของการอยู่อาศัยกับ ธรรมชาติที่สะท้อนผ่านวิถีชีวิต ลักษณะของการใช้พื้นที่ทำกิจกรรมอยู่อาศัยที่คำนึงถึงสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ

งเป็นแนวทางในการพัฒนาหลังจากยุคสมัยใหม่ที่ถูกนำกลับมาศึกษาถึงความหมายของ คุณลักษณะ
ว่างในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัย ให้ความหมายของที่ว่างในวัฒนธรรมของตัวเองต่อเข้ากับความเป็น
สากล ความสัมพันธ์ของคนกับหน่วยพื้นที่ว่างในช่วงต้นของศตวรรษที่ 20 ที่มีมิติของลักษณะของ
ที่ว่างตัวกลางที่นำเสนอและสะท้อนเกี่ยวกับความเป็นสถานที่และเวลาหรือสุนทรีย์ในแบบะวันออก
การแสวงหาและถูกนำกลับมาแนะนำเสนอผ่านงานสถาปัตยกรรมตะวันตกสมัยใหม่ (Modern Western
Architecture) รวมกับความเข้าใจตัวตนแบบซึ่งเป็นด้านหนึ่งในงาน สถาปัตยกรรมประเพณีของ
ญี่ปุ่น เช่น กลุ่ม Metabolism เป็นต้น ซึ่งเป็นรากฐานให้การพัฒนาแนวคิดให้สถาปนิกญี่ปุ่นร่วม
สมัย (Contemporary) ในรุ่นต่อมา

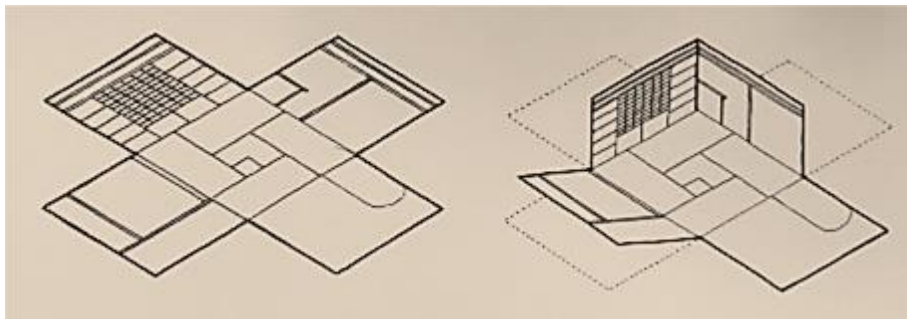
4.2 แนวคิด “มะ” ในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

หมายถึงคุณลักษณะของพื้นที่ที่มีการเปลี่ยนแปลงตามแต่ละช่วงเวลาตามธรรมชาติ วัดได้
ด้วยแสงที่ส่องผ่านเข้ามาเป็นตัวบ่งชี้ถึงให้เห็นถึงด้านที่เป็นภาวีสัย (Objective) ของวัตถุและอัตวิสัย
(Subjective) ของคนที่รับรู้ความเปลี่ยนแปลงของวัตถุในช่วงเวลานั้นไปพร้อม ๆ กัน การเชื่อมต่อ
ระหว่างภายในกับภายนอกผ่านตัวกลางที่สร้างสภาพแวดล้อมในการใช้สอยที่เลื่อนไหลและหยุดนิ่ง
จากการกำหนดขอบเขตในทางรูปธรรม ในบทความเรื่องธรรมชาติที่ว่างและสถานที่ ของชัยศ อิชฎี
วรพันธ์ ได้เขียนถึงหน้าที่ของพื้นที่เชื่อมต่อของญี่ปุ่นหรือ “เอ็น (en)” ความหมายคือ “ระหว่าง” มี
หน้าที่หลายระดับรวมถึงพื้นที่ที่ระเบียง ทำหน้าที่กรองแสงจากภายนอกที่เข้ามาเหลือเพียงความสลัว
ลักษณะสองสภาวะคือแรงดึงระหว่างธรรมชาติและสถาปัตยกรรมที่เปิดตัวออกไปสู่สภาพเหล่านั้น
ผ่านการรับรู้ส่วนรูปทรงทางเรขาคณิตของอาคาร ความเป็นหน่วยที่ถูกกำหนดขอบเขตของ
องค์ประกอบในระนาบของพื้นที่และองค์ประกอบแนวตั้ง เป็นกรอบที่กำหนดลักษณะของที่ว่างใน
ระหว่างองค์ประกอบเหล่านั้น

4.2.1 ความหมายของ มะ

ในพจนานุกรมมักให้ความหมายของ มะ ว่า ที่ว่าง (Space) แต่ความหมายที่ชัยศให้ไว้ซึ่งมี
ความหมายรวมถึงตั้งแต่ลักษณะพื้นที่ ความเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นในเวลาและการรับรู้ของคน คำว่า มะ
(Ma) จึงกินความหมายถึง สถานที่ (Place) แนวความคิดของ ‘มะ’ (Concept of ‘ma), หรือ ‘ช่วง
ห่าง’ (Interval, มะและเกิน (ken) ช่วงห่าง (Interval) และ หน่วย (Unit) เป็นหน่วยการวัดสัดส่วนใน
การทำงานก่อสร้างตลอดจนการดำเนินชีวิตในทุก ๆ สิ่งของคนญี่ปุ่นที่เก่าแก่ตั้งแต่ศตวรรษที่ 8 ก่อน
ระบบเมทริกในระบบสากลจะเข้ามา [31] ซึ่งในปัจจุบันขนาดของสัดส่วนนี้ยังปรากฏให้เห็นบ้าง แต่
แนวคิดที่สำคัญที่ไม่ใช่หน่วยของตัวเลข แต่เป็นหน่วย (Unit) ของการใช้พื้นที่ของคนที่มีสัมพันธ์กับ
หน่วยที่ว่างระบบพื้นที่แสดงหน่วยรูปทรงสี่เหลี่ยมในการใช้อุบัติ เป็นสิ่งที่แทรกซึมอยู่ทั่วไปในชีวิต
และศิลปะของเราตลอดจนความรู้สึกในทุกกระบวนการและการรับรู้ถึงความงาม ซึ่งเป็นการรับรู้ใน
เชิงนามธรรมแต่ในทางกายภาพการทำความเข้าใจแนวคิดมะ (Concept of ma) ผ่านรูปแบบการ

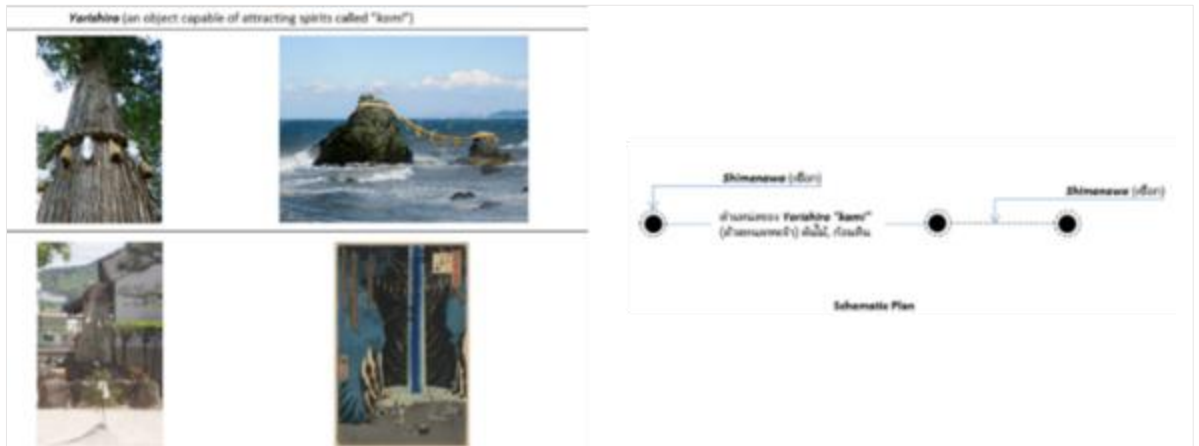
ทำงานช่างไม้ในงานสืบทอดรูปแบบสถาปัตยกรรมแบบประเพณีดั้งเดิมและบ้านชงซาที่ทำอยู่จนถึงในปัจจุบัน

ภาพที่ 215 หน่วยที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมห้องชงซาของญี่ปุ่น ระบบสัดส่วนของการก่อสร้างห้องชงซาของช่างไม้

การศึกษาลักษณะของสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของ ญี่ปุ่น ด้วยองค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตที่ว่างและปริมาตรของที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรมแบบประเพณีดั้งเดิมและบ้านชงซา หรือการกำหนดขอบเขตพื้นที่แบบชั่วคราวของเทพเจ้าญี่ปุ่น(kami) คือ สิ่งก่อสร้างในศาสนา(ชินโต) ซึ่งเป็นพื้นฐานของรูปแบบที่อยู่อาศัยและที่มาของรูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติโดยใช้การกำหนดขอบเขตของที่ว่างเป็นทั้งจุดแบ่งและจุดเชื่อมที่เกิดความต่อเนื่อง

สิ่งก่อสร้างในยุคแรกทางศาสนา ที่มีรูปแบบเรียบง่ายและพัฒนาจากรูปแบบยุ่งฉางเก็บผลผลิตจากการเพาะปลูก การทำเกษตรกรรม ของชาวไร่ชาวนา วัสดุหลักเป็นไม้ โครงสร้างอาคารเป็นระบบเสา คาน การสร้างขอบเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ในบริเวณที่ว่างโดยรอบสร้างลำดับพื้นที่ในแต่ละชั้น (layers) ตามลำดับความสำคัญของอาคาร บริเวณเขตพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์เป็นองค์ประกอบหนึ่งที่ถูกนำมาใช้ในการจัดสวนของญี่ปุ่น อาคารและระบบระเบียบวิธีในการก่อสร้าง แนวคิดเรื่องความไม่ถาวรของสิ่งต่าง ๆ สภาวะชั่วคราวในความหมายตามหลักความเชื่อดั้งเดิม ตัวอย่างวัด Ise Grand Shrine ในศาสนาชินโตที่จะมีการรื้อสร้างใหม่ทุกยี่สิบปี ในการกำหนด ขอบเขตพื้นที่สักการะ (shrine) เชื่อว่า เทพเจ้า (kami) อยู่ในระหว่างโครงสร้างที่ถูกกำหนดขึ้น สภาวะชั่วคราวในธรรมชาติ แสดงออกด้วยลักษณะของวัสดุที่ใช้, ระบบการก่อสร้างและการเลือกรูปแบบอาคารยุ่งฉาง (ต้นแบบอาคารศาลชินโตในยุคแรก) ที่สัมพันธ์ใกล้ชิดกับคนและการอยู่ของคนที่เกี่ยวข้องกับการเพาะปลูก การอยู่กับธรรมชาติ รูปแบบการสร้างขอบเขตของที่ว่างการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าและทางโลก(พื้นที่อยู่อาศัยของคน) ตัวอย่างรูปแบบการสร้างขอบเขตของที่ว่างการเชื่อมต่อระหว่างพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ซึ่งเป็นที่อยู่ของเทพเจ้าและทางโลก(พื้นที่อยู่อาศัยของคน) ในศาสนาชินโต

ภาพที่ 217 การกำหนดขอบเขตด้วยโครงสร้างแบบชั่วคราวที่อยู่ร่วมกับธรรมชาติ

ภาพที่ 216 การกำหนดผ่านตัวแทนของเทพเจ้า kami ที่มีอยู่ในธรรมชาติ เช่น ต้นไม้, ก้อนหิน, แม่น้ำ, สัตว์, ภูเขา เป็นต้น

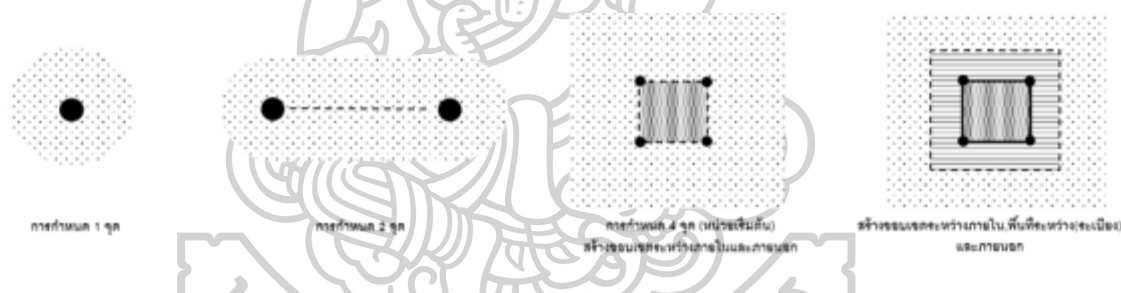

ภาพที่ 218 การกำหนดขอบเขตด้วยโครงสร้างอาคารยุคแรก สร้างการปิดล้อมระหว่างภายในและภายนอกด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในทางสถาปัตยกรรม

รูปแบบของการสร้างขอบเขตจากการกำหนดขอบเขต ด้วยตำแหน่งหรือจุด ด้วยองค์ประกอบในแนวตั้งและการปิดล้อมที่ว่างที่บางเบา ที่คงคุณสมบัติของที่ว่างภายนอก(Negative Space) การเชื่อมโยงกับธรรมชาติและสภาวะการคงอยู่แบบชั่วคราว เป็นลักษณะสำคัญในงานสถาปัตยกรรมแบบประเพณีของญี่ปุ่น 2 สภาวะที่เกิดขึ้นคู่กันคือ สภาวะของการมีอยู่ คือการกำหนดบางสิ่งลงไปหรือทำเครื่องหมายให้ปรากฏขึ้นและสภาวะของการไม่มีอยู่ คือความว่างที่เกิดขึ้นรอบ ๆ วัตถุหรือบริเวณที่ถูกกำหนด เป็นความสัมพันธ์ระหว่าง วัตถุ (Object) กับช่องว่าง (Void) ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันในการรับรู้ทางกายภาพแต่มีความสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน(Continuum)

วัตถุ (Object) เช่น ต้นไม้, หิน, น้ำตก, ภูเขา, เส้า, ศาล, อาคาร องค์ประกอบแนวตั้งและองค์ประกอบแนวนอนในทางสถาปัตยกรรม ที่ใช้กำหนดของเขตมีคุณสมบัติของการหยุดนิ่ง(Static)) เป็นความตั้งใจให้เกิดประโยชน์ (Centripetal Space) เป็นที่ว่างเชิงบวก (Objective Space)

ช่องว่าง (Void) เช่น บริเวณที่ว่างโดยรอบวัตถุ, ที่ว่างระหว่างวัตถุ, ที่ว่างในธรรมชาติภายนอกมีคุณสมบัติของการเคลื่อนไหว(Dynamic) สามารถแผ่ออกไปโดยรอบไม่มีสิ้นสุด (Centrifugal Space) เป็นที่ว่างเชิงลบ(Negative Space)

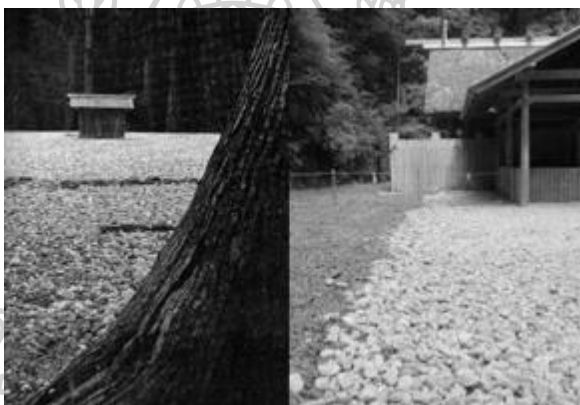
ภาพที่ 219 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

ในการอธิบายถึงลักษณะของที่ว่างที่เกิดขึ้นด้วยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุและช่องว่าง ความสัมพันธ์ของทั้งสองสภาวะของการมีอยู่และการไม่มีอยู่ เป็นแนวคิดและความเข้าใจที่ว่างในระหว่างของโลกตะวันออก การอธิบายในเชิงปริมาตรของที่ว่างเป็นความหมายในลักษณะเดียวกับการอธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับคำว่าที่ว่างในหนังสือ Architectural Spatiality ของตันซ้าว ปาฉินท์ ในกรอบแนวคิดของคำว่าที่ว่าง (Space) ในรากศัพท์ภาษาเยอรมันโบราณคำว่า *Reum* ที่มีความหมายเกี่ยวข้องกับลักษณะขององค์ประกอบในทางกายภาพที่ใช้ในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่าง การจำกัดส่วน เป็นความสัมพันธ์ระหว่างสิ่งที่มีอยู่กับสิ่งที่ไม่มีคือวัตถุและช่องว่างที่ทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) มีสภาวะที่เชื่อมโยงระหว่างขอบเขตของที่ว่างภายนอกและที่ว่างภายใน ซึ่งเป็นลักษณะสำคัญที่ปรากฏในแนวคิดระบบของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมในโลก

ตะวันออกซึ่งอธิบายผ่านพื้นที่สลัว หรือพื้นที่บริเวณใต้ชายคาระหว่าง ภายในกับภายนอกเช่นพื้นที่
ระเปียงของอาคารบ้านเรือนกับการใช้อุทยาน

ในงานสถาปัตยกรรมแบบประเพณีญี่ปุ่น การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างเพื่อการใช้
สอยมีลักษณะของการคงคุณสมบัติที่เชื่อมโยงระหว่างภายในกับภายนอก ด้วย การศึกษาผ่านรูปแบบ
ของระบบโครงสร้างและหน่วยที่ใช้ในการก่อสร้างในอาคารแบบโบราณ การอธิบายผ่านตัวอย่างบาง
พื้นที่ซึ่งปรากฏแนวคิดความเข้าใจในที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่มีคุณสมบัติของที่ว่างที่
ผูกกับวิถีชีวิตการอยู่อาศัยที่เชื่อมโยงกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ

4.2.2 การศึกษาของแนวคิด *มะ* ในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

ภาพที่ 220 แสดงการกำหนดขอบเขตพื้นที่คักสิทธิ์บริเวณในศาลเทพเจ้าอิเซ

พัฒนาการแนวคิด *มะ* ที่มีรากทางความคิดจากการศึกษาสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของ
ญี่ปุ่นสู่สถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยของกลุ่มสถาปนิกญี่ปุ่นในยุคหลังสมัยใหม่(post-modernism) ที่
กลับมาให้ความสำคัญกับแนวคิดเรื่องที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมตะวันตก ในช่วงต้นศตวรรษที่สิบเก้า
จนยุคหลังสมัยใหม่การเรียนและการศึกษา และความเข้าใจเกี่ยวกับที่ว่างและลักษณะของสถานที่ใน
สถาปัตยกรรมแบบประเพณีกลับมาเป็นแนวทางหนึ่งที่ถูกศึกษาและนำกลับมาใช้ในการสร้างสรรค์
งานแตกต่างจากแนวคิดความเรียบง่ายของสถาปัตยกรรมแบบโมเดิร์นนิสต์ การนำเสนอหลักการและ
การเล่นกับความหมายที่สลับซับซ้อน ซึ่งมีความหมายคล้ายคลึงกับสถาปัตยกรรมในแนวทางโพสโม
เดิร์น การนำเสนอความหมายของที่ว่างและสถานที่ที่มีมิติของบริบททางวัฒนธรรมจากอดีตของตน
เอง[32] การอธิบายความหมายของแนวคิด *มะ* (*Ma*) ถูกอธิบายผ่านลักษณะทางกายภาพของ
องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่าง ที่มีระดับของการปิดล้อมที่ทำให้เปิดมิติของ
ขอบเขตที่ว่างที่ยังมีความสัมพันธ์กันระหว่างภายในและภายนอก โดยความหมายของคำว่า *มะ* (*Ma*)
ที่ Gunter Nitschke ให้ในเชิงนิรุกติศาสตร์ (ประวัติคำ) ในภาษาญี่ปุ่นตัวอักษร คันจิ “間” มาจาก

การประสมตัวอักษรสองคำ ระหว่างคำว่า ประตูหรือรั้ว ทางเข้าออก (門) “Gate” กับสัญลักษณ์ของพระจันทร์ (月) “moon” หรือพระอาทิตย์ (日) “sun” เมื่อรวมกันแล้วจะให้ความหมายถึง ช่องแสง, ระหว่างรอยแยกของประตู[33]

แนวคิดเรื่องที่ว่า *มะ* “Ma” Gunter Nitschke ได้อธิบายความหมายและความเข้าใจ อธิบายด้วยแนวคิดองค์ประกอบในเชิงมิติของรูปทรงและที่ว่าง และมีองค์ประกอบของเวลา ที่สัมพันธ์ กับประสบการณ์การรับรู้ของมนุษย์ มิติที่กำหนดขอบเขตการปิดล้อมของที่ว่างที่สร้างการรับรู้ถึง ความเคลื่อนไหวและการเปลี่ยนแปลงที่เกิดขึ้นที่สัมพันธ์กันระหว่างภายในกับภายนอก การรับรู้ใน เรื่องสถานที่ (Place) ของชาวญี่ปุ่น ความต่อเนื่องกัน การเชื่อมโยงถึงช่วงเวลาในประวัติศาสตร์ แรกเริ่ม ของสิ่งก่อสร้างที่สัมพันธ์กับเทพเจ้าหรือเทวดา ตำแหน่งของเสาเป็นองค์ประกอบเริ่มต้นที่ สำคัญ การกำหนดขอบเขตจากจุดหรือตำแหน่งเสาไม่มีผนัง พื้นที่อยู่รอบระหว่างเสาถือเป็นขอบเขต ของพื้นที่ศักดิ์สิทธิ์ รูปแบบของการจัดวางองค์ประกอบที่มีลักษณะเฉพาะของพื้นที่ถูกพัฒนาส่งต่อกัน มาในรูปแบบที่อยู่อาศัย การออกแบบโครงสร้างเสาคานที่ถูกพัฒนาขึ้น การทำงานร่วมกันระหว่างที่ ว่างภายในกับที่ว่างภายนอกการหลอมรวมจนเป็นเนื้อเดียวกัน แผ่นพื้น, ขานและระเบียงทางเดิน แยกระบบกันผนังออกทำให้เกิดที่ว่างที่มีความต่อเนื่องกัน

ในการแปลความหมายของคำว่า *มะ* (Ma) เช่น หมายถึงสถานที่ (PLACE) ซึ่งเป็นการแปล ความหมายโดยส่วนตัวของ Gunter Nitschke ส่วนความหมายตามพจนานุกรมหมายถึงที่ว่าง (SPACE) แต่ในเชิงประวัติศาสตร์แนวคิดของสถานที่ (PLACE) มีมาก่อนแนวความคิดร่วมสมัยของเรา ในเรื่องที่ว่า (SPACE) ในเชิงพื้นที่ซึ่งสามารถวัดได้ นักทฤษฎีด้านสถาปัตยกรรมยอมรับในส่วนนี้ว่า ธรรมชาติของความเข้าใจของเราจะจดจำแนวคิดดั้งเดิมเกี่ยวกับที่ว่าง (SPACE) รับรู้ถึงความเป็น สถานที่ (sense of place) คงการรับรู้ทางด้านวัตถุหรือรูปแบบการสร้างของที่ว่าง ซึ่งมีคุณสมบัติ ประกอบด้วยการมีอยู่การตระหนักรู้ในเชิงนามธรรม, การดำรงอยู่ การรวมเป็นหนึ่งเดียวกันของ กิจกรรมที่เป็นที่จดจำ ซึ่งนำไปสู่ที่ว่างที่มีความเฉพาะการปรากฏของลักษณะทางกายภาพที่เป็น เนื้อหาสาระดั้งเดิมของสถานที่นั้นรวมทั้งกิจกรรมที่ทำให้เกิดความหมาย [34]

4.2.3 การอธิบายมิติทางกายภาพของที่ว่างในแนวคิด *มะ* ในงานสถาปัตยกรรม

การอธิบายมิติของที่ว่างในระหว่างที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นในอดีตกับ สถาปัตยกรรมร่วมสมัยในปัจจุบันของ Gunter Nitschke การเชื่อมโยงของแนวคิดระบบที่ว่างใน ระหว่างที่มีร่วมกันในแนวคิด *มะ* โดยใช้การอธิบายเปรียบเทียบ จากการศึกษาตัวอย่างของ สถาปัตยกรรมในศาสนาชินโต ซึ่งเป็นลักษณะสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับสถาปัตยกรรม ร่วมสมัยของทาดาโอะ อันโด (Tadao Ando, 1941) ในกลุ่มอาคารทางศาสนาด้วยรูปแบบของการ จัดการที่ว่างและประโยชน์ใช้สอยของที่ว่างที่มีลักษณะคล้ายคลึงกัน[34]

ในการกำหนดขอบเขตของระดับการปิดล้อมที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ด้วย องค์ประกอบพื้นฐานในแนวตั้งและแนวนอน สร้างการปิดล้อมที่เบาบางจากความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ

(Object) กับช่องว่าง(Void) ที่คงคุณสมบัติทั้งสองสถานะทั้งที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่มีสถานะเคลื่อนไหวและที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ที่มีสถานะหยุดนิ่ง กำหนดลักษณะในทางสถาปัตยกรรมที่มีความเชื่อมโยงเข้ากับสภาพแวดล้อม

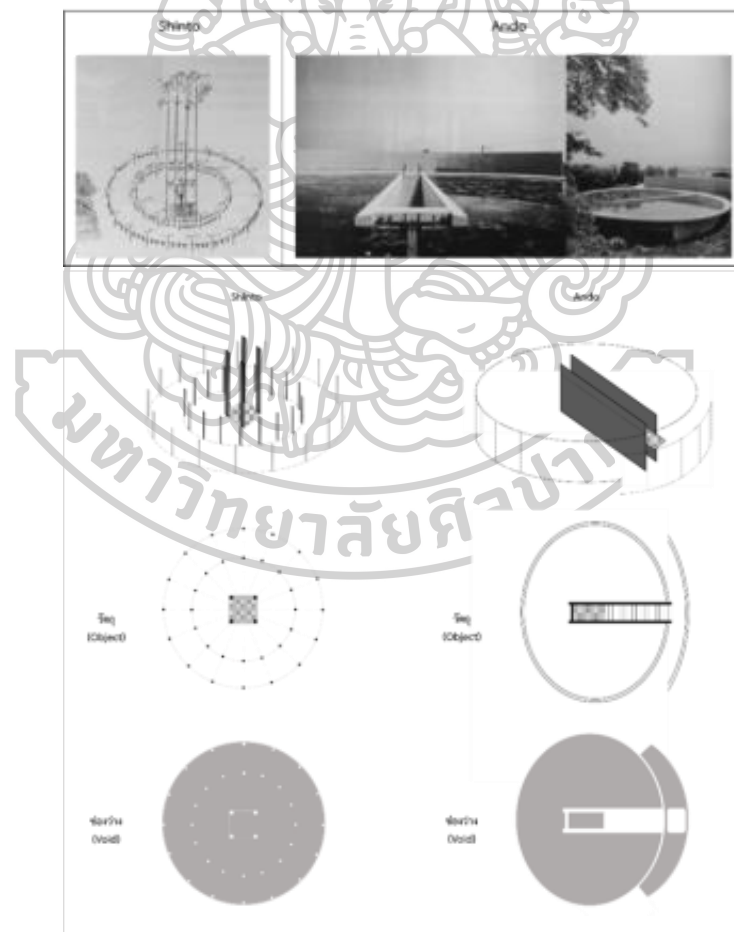
องค์ประกอบพื้นฐาน

พื้นที่ทางศาสนาชินโต(Shinto)

หน่วยของเสาไม้ที่กำหนดขอบเขตการปิดล้อม การวางจังหวะที่ต่อเนื่องของเสาและช่องว่างระหว่างเสา ทำให้เกิดลำดับที่ว่างจากส่วนกลางภายในสู่ภายนอก

Honpukuji Temple(Tadao Ando)

แนวผนังสูงกำหนดขอบเขตการปิดล้อมจากส่วนกลาง ยาวต่อเนื่องจาก ส่วนกลางสู่ภายนอก และเว้นช่องว่างระหว่างผนังโค้งด้านนอกทำให้เกิดลำดับของที่ว่างด้วยจังหวะที่ต่อเนื่องจากภายในสู่ภายนอก

ภาพที่ 221 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในพื้นที่ทางศาสนาชินโต สถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับงานของสถาปนิกทาดาโอะ อันโดะ Honpukuji Temple : The Lotus Pond(1992), Tadao Ando

ลักษณะของการกั้นส่วนที่ว่างในศาสนาชินโต กำหนดขอบเขตด้วยองค์ประกอบในแนวตั้ง หน่วยของเสาองค์ประกอบพื้นฐานในการกำหนดขอบเขต ใน 1 มิติ (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column) การกำหนดตำแหน่งหรือระบุขอบเขตโดยการวาง หน่วยกำหนดกรอบของการปิดล้อม โดยการกำหนดขอบเขตที่ว่างส่วนกลาง และช่องว่างระหว่างวัตถุ ด้วยจังหวะที่ต่อเนื่องกันจากภายในสู่ภายนอก ซึ่งการกำหนดตำแหน่งส่วนกลางและลำดับที่ว่างจาก ภายในเชื่อมกับภายนอกด้วยช่องว่างระหว่างองค์ประกอบแนวตั้งในงาน Honpukuji Temple ของ อันโตะและพื้นที่ในศาสนาชินโต ใช้ลักษณะของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างที่ยังคงคุณสมบัติที่ว่างภายนอก องค์ประกอบแนวตั้งที่ไม่มีการปิดล้อมในระนาบเหนือศีรษะ มีการ กำหนดจุดกลางด้วยที่ว่าง และมีลำดับการปิดล้อมระหว่างภายในกับภายนอกที่คล้ายกันโดยมี วัตถุประสงค์เพื่อเชื่อมโยงกับธรรมชาติ

องค์ประกอบพื้นฐาน

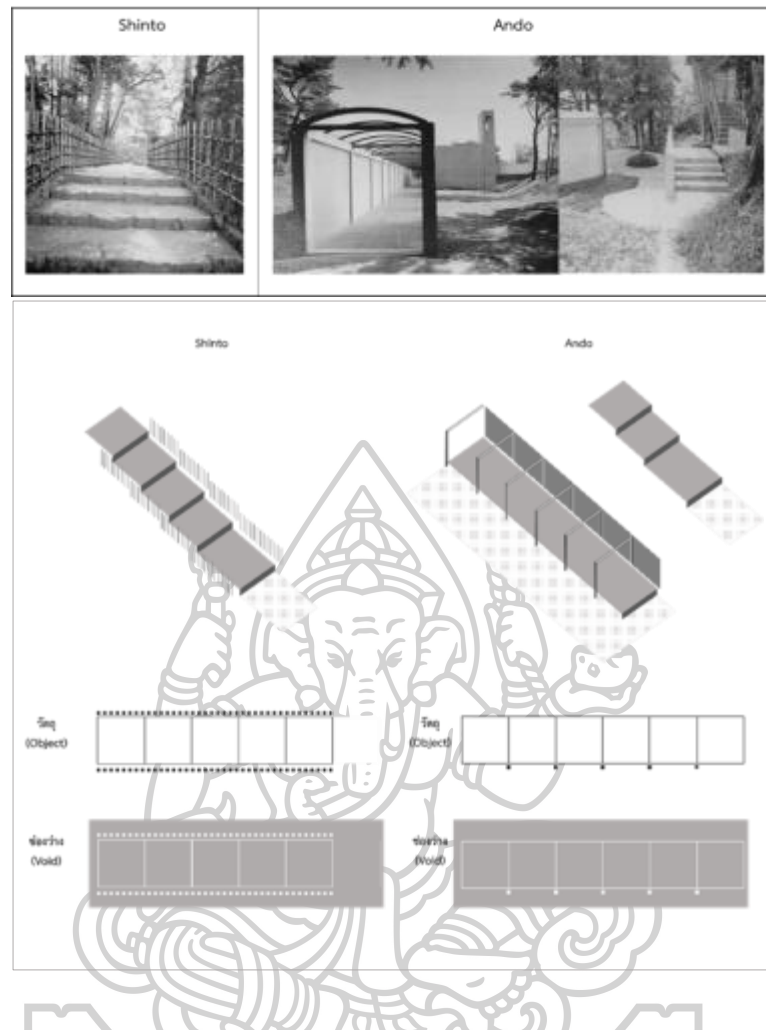
พื้นที่ทางศาสนาชินโต(Shinto)

ระนาบพื้นทางเดินที่กำหนดขอบเขตโดยเน้นหรือแบ่งแยกด้วยวัสดุและการเปลี่ยนระดับพื้นกับระดับ ดินในธรรมชาติ การลดหลั่นของระดับพื้นทางเดินที่เป็นจังหวะที่ต่อเนื่องกัน

Rokko Church (Tadao Ando)

ระนาบพื้นทางเดินที่กำหนดขอบเขตโดยเน้นหรือแบ่งแยกด้วยวัสดุและการเปลี่ยนระดับพื้นกับระดับ ดินในธรรมชาติ การลดหลั่นของระดับพื้นทางเดินที่เป็นจังหวะที่ต่อเนื่องกัน

ลักษณะของการกำหนดขอบเขตที่ว่างภายนอกด้วย ระนาบพื้น ซึ่งเป็นองค์ประกอบพื้นฐาน ในการกำหนดขอบเขต ทั้งใน 1 มิติ (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column) องค์ประกอบแนวตั้ง ของแนวเสาและใน 2 มิติ (The Two-Dimensional Realm : Tatami ,Area ,Size) กำหนดขอบเขตที่ว่างโดยเน้นหรือแบ่งแยกด้วยขนาดของระนาบพื้นที่เปลี่ยน ระดับต่อเนื่องกับ พื้นดินในธรรมชาติ โดยการเปลี่ยนระดับเป็นจังหวะที่ต่อเนื่องกัน การกำหนด ขอบเขตของที่ว่างด้วยระนาบพื้นซึ่งมีคุณสมบัติที่ว่างภายนอก คงสภาวะเคลื่อนไหวในระหว่างพื้น ทางเดินกับพื้นดินธรรมชาติโดยรอบ เกิดการเน้นทิศทางการเคลื่อนไหวตามจังหวะของที่ว่างที่ ต่อเนื่องกัน ทางเดินในงาน Rokko Church ของอันโตะ แบ่งจังหวะด้วยองค์ประกอบแนวตั้งของเสา และช่องว่างระหว่างเสา สร้างกรอบเพื่อเน้นความต่อเนื่องของทางเดิน เช่นเดียวกับทางเดินในศาสนา ชินโตที่ใช้การเปลี่ยนระดับของระนาบพื้นที่ต่อเนื่องกันและรั้วไม้กิ่งไผ่แนวตั้งที่กำหนดกรอบของ ที่ว่างระหว่างทางเดินเน้นทิศทางของทางเดินเช่นเดียวกัน

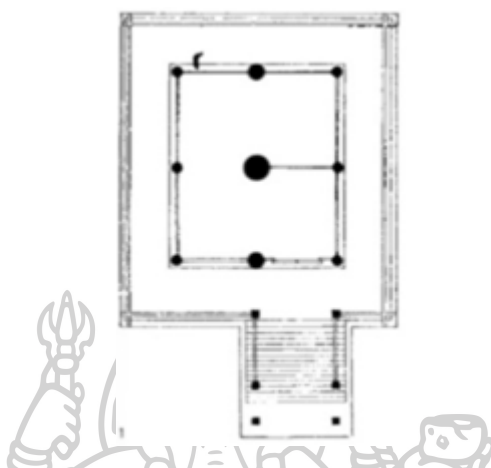
ภาพที่ 222 การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐานในพื้นที่ทางเดินของศาสนาชินโตสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่นกับทางเดินของสถาปนิกทาดาโอะ อันโดะ ในงาน *Rokko Church*(1986) , *Tadao Ando*

ความตระหนักรู้ของมะ (place making) คือการรวมกันอยู่เป็นคู่ของความเป็นวัตถุ (object) และการไม่มีรูปทรงเป็นที่ว่าง (space), เวลา (time) และที่ว่าง (space), สิ่งที่เป็นกายภาพภายนอกของโลก (objective-outer world) และสิ่งที่ เป็นจิต วิญญาณภายในของโลก (subjective-inner world) ซึ่งเป็นพื้นฐานของสถาปัตยกรรมแบบประเพณีดั้งเดิมความตระหนักรู้ในเชิงลึก, ช่องเปิด, ประสบการณ์ในมุมมองของความงามในฝั่งตะวันออก ในแนวคิด มะ กุนเซอร์ได้แบ่งการอธิบายผ่านการกำหนดขอบเขตมิติทางกายภาพ (Three-dimensions) กับมิติในการรับรู้ของมนุษย์

การกำหนดขอบเขตมิติในทางกายภาพ (The Domain of Objectivity)

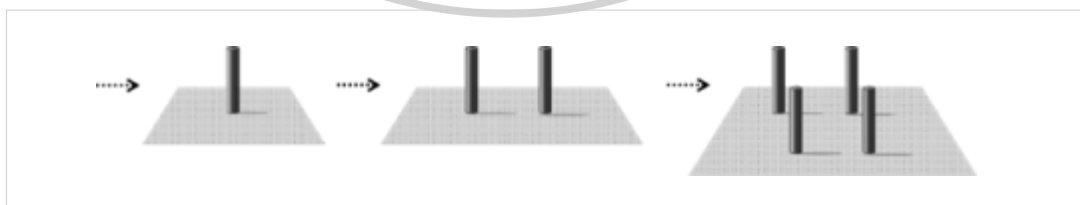
การกำหนดขอบเขต ใน 1 มิติ

(The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column)

ภาพที่ 223 ผังแสดงอาคารในศาสนาซินโต (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column)

การวัดค่าของความยาวหรือความห่างจากสถาปัตยกรรมของญี่ปุ่นในยุคโบราณ ระบบโครงสร้างแบบเสาคานไม้ ช่วงห่างระหว่างเสาหลักที่วางตำแหน่งไว้ โครงสร้างพื้นฐานของบ้านไม้ดั้งเดิมแบบญี่ปุ่น การกำหนดขอบเขตด้วยองค์ประกอบจากการกำหนดจุด หรือตำแหน่งของเสา, โครงสร้าง เกิดเป็นหน่วยปริมาตรของที่ว่างที่อยู่ระหว่างเสา ไม่ใช่แค่เพียงระยะทางของเส้นตรงระหว่างจุด 2 จุดในที่ว่าง แต่หมายถึงการตระหนักรู้โดยพร้อมกันของเสาทั้งคู่หรือความเป็นหน่วยของตัววัตถุ และหน่วยที่ว่างที่อยู่ระหว่างวัตถุ หมายถึงทั้งระยะทาง หรือช่วงว่างระหว่าง, บริเวณที่ว่างโดยรอบ เป็นความสัมพันธ์กันของสิ่งที่เป็น 2 ขั้วตรงข้ามกัน

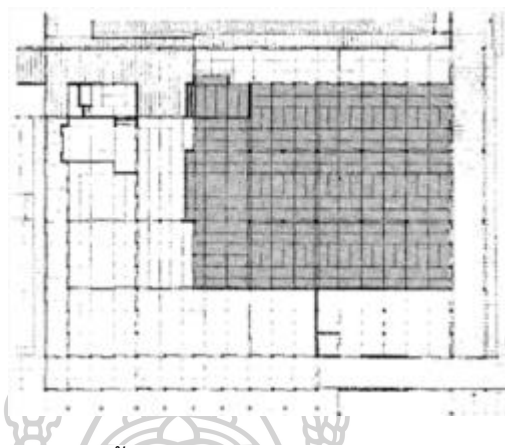

ภาพที่ 224 (The One-Dimensional Realm : Beam span, the post or column)

ระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ด้วยองค์ประกอบแนวตั้ง ที่คงสถานะคุณสมบัติของที่ว่าในเชิงลบ(Negative Space), องค์ประกอบเสาการกำหนดตำแหน่งด้วยจุด (Positive Space)

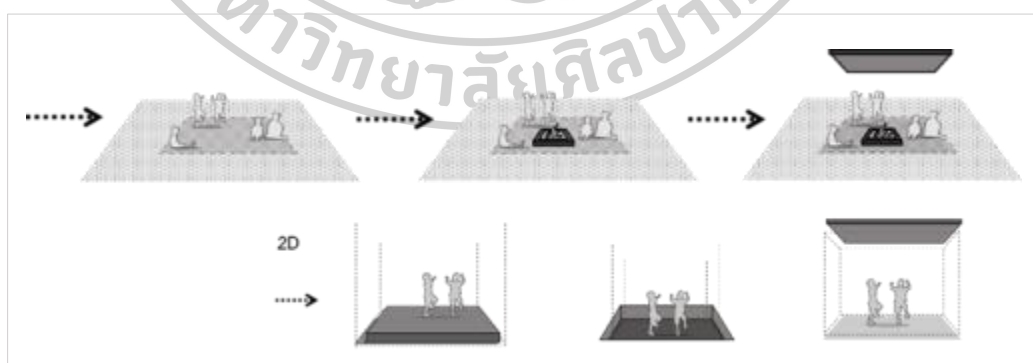
การกำหนดขอบเขต ใน 2 มิติ

(The Two-Dimensional Realm : Tatami ,Area ,Size)

ภาพที่ 225 ผังพื้นในอาคารแสดงหน่วยพื้นที่ด้วยขนาดของเสื่อตะตมิ Tatami (The Two-Dimensional Realm : Tatami ,Area, Size)

มะ จากการกำหนดขอบเขต ใน 2 มิติ ด้วยองค์ประกอบพื้น ซึ่งขนาดที่เกิดจากการกำหนดขอบเขตด้วยขนาดของพื้นและรวมมิติในเชิงปริมาตรของที่ว่างที่เกิดขึ้นบนขอบเขตของพื้นนั้น สอดคล้องกับกิจกรรมการใช้สอย ตัวอย่างในบริบทของญี่ปุ่นคือขนาดพื้นที่ที่เกิดจากการรวมเอาตัวเลขของจำนวนของเสื่อตาตมิ (tatami) สำหรับคนญี่ปุ่นจะใช้อ้างอิงของห้องต่าง ๆ ตามจำนวนที่แน่นอนของขนาดเสื่อ โดยจะเรียกตามความเฉพาะตามการใช้สอย, การจัดการพื้นที่ภายใน, การตกแต่งภายในและความสูง

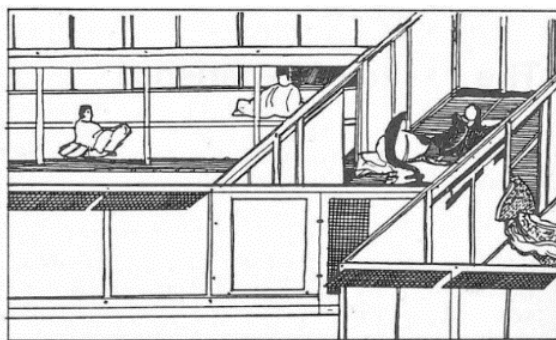

ภาพที่ 226 (The Two-Dimensional Realm : Tatami ,Area, Size)

ระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ด้วยองค์ประกอบแนวนอน ที่คงสภาวะคุณสมบัติของที่ว่าในเชิงลบ(Negative Space), องค์ประกอบระนาบพื้นการกำหนดตำแหน่งที่ว่างที่เกิดการระบุการใช้สอย(Positive Space)

การกำหนดขอบเขต ใน 3 มิติ

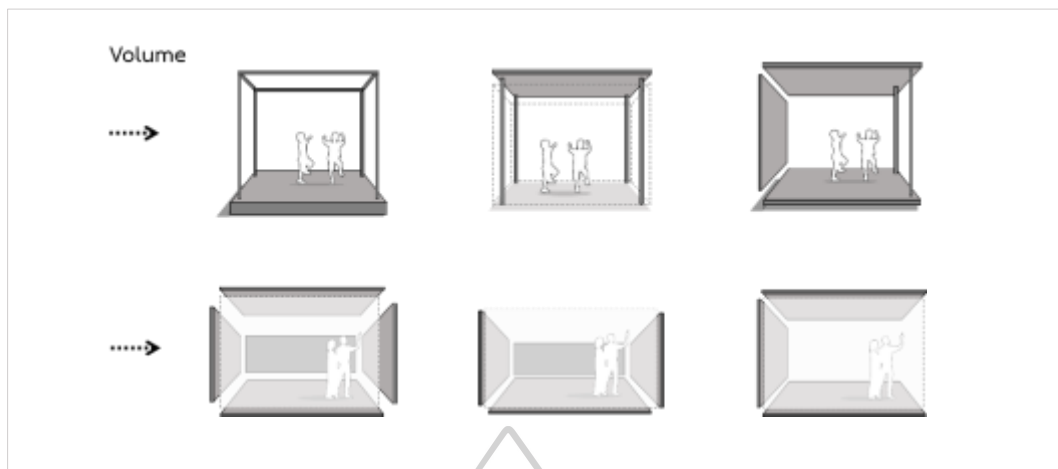
(The Three-Dimensional Realm: Empty, Space, Void)

ภาพที่ 227 ระบบหน่วยของที่ว่างในโลกตะวันออก ตัวอย่างลักษณะหน่วยที่ว่างของบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม (The Three-Dimensional Realm: Empty, Space, Void)

มะ คือปริมาตร(Volume) ของที่ว่างที่เกิดจากหลุมในพื้นดิน มีปริมาตรที่แสดงมิติกว้าง, ยาว, ลึก เป็นลักษณะของที่อยู่อาศัยโบราณยุคแรกเริ่ม โดยความหมายในสมัยโบราณที่แบ่งการอธิบายที่ว่างเป็น 2 ส่วน ส่วนแรกได้ให้ความหมายถึงการไม่มีอยู่ของเนื้อหา, ความว่างเปล่า(emptyness) และส่วนที่สองได้ให้ความหมายถึงพื้นที่อยู่อาศัยและการกำหนดของสิ่งที่อยู่เหนือธรรมชาติ ในปัจจุบันถูกใช้ในความหมายถึง ความว่าง(empty) ในที่ว่างทางกายภาพทั่ว ๆ ไป และในทางหลักปรัชญาพุทธศาสนาหมายถึง ช่องว่าง(void) ที่รับเอาความหมายมาจากหลักการของที่ว่างในเชิงวัตถุจากทางตะวันตก ซึ่งแนวคิดจากฝั่งตะวันตกจะมีความหมายถึงการคงอยู่, หยุดนิ่งและไม่มีการเปลี่ยนแปลง, ปราศจากการรับรู้ถึงความเคลื่อนไหวของอารมณ์ที่หลากหลายของมนุษย์ มีความต่างจากความหมายในฝั่งตะวันออกที่เชื่อว่า ปริมาตรของหน่วยที่ว่างนั้นมีคุณสมบัติที่มีความเคลื่อนไหวขึ้นอยู่กับการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ(object) กับช่องว่าง(Void) ในระหว่างวัตถุที่เป็นตัวกำหนดขอบเขตปริมาตรที่ว่าง

ปริมาตรของที่ว่างในโลกตะวันออกมีคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ด้วยระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมโดยองค์ประกอบพื้นฐาน การเชื่อมในระหว่างพื้นที่ภายนอกและพื้นที่ภายใน ซึ่งเป็นลักษณะการสร้างสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยที่อ้างอิงกับการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลาต่าง ๆ ในธรรมชาติของคนในโลกตะวันออกที่มีผลต่อกิจกรรมการใช้อาศัย ตัวอย่างของลักษณะการกำหนดขอบเขตของหน่วยพื้นที่อยู่อาศัยในบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม ที่กำหนดลักษณะของพื้นที่ห้องจากองค์ประกอบแนวราบคือ ขนาดของเสื่อตะตมะ Tatami และองค์ประกอบของโครงสร้างไม้ระบบ เสา-คานกำหนดกรอบของพื้นที่ห้องแต่ละหน่วย ที่เชื่อมถึงกันในทุกหน่วยห้องภายในจนถึงพื้นที่ภายนอก

ภาพที่ 228 ลักษณะของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมหน่วยที่ว่าง ปริมาตรของหน่วยที่ว่าง (*The Three- Dimensional Realm: Empty, Space, Void*)

ระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ด้วยองค์ประกอบทั้งระนาบแนวนอนของพื้นและหลังคา กับองค์ประกอบแนวตั้งของระบบเสา-คาน รวมทั้งผนังกันส่วแบบชั่วคราวที่ปรับเปลี่ยนได้ ทำให้พื้นที่ภายใน ซึ่งมีคุณสถานะเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) เป็นที่ว่างหยุดนิ่งจากการระบุงการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัย มีสถานะคุณสมบัติของที่ว่างในเชิงลบ (Negative Space) จากการเปิดโล่งเชื่อมกับที่ว่างภายนอก

การกำหนดขอบเขต ใน 4 มิติ

(*The Four-Dimensional Realm: Time, place*)

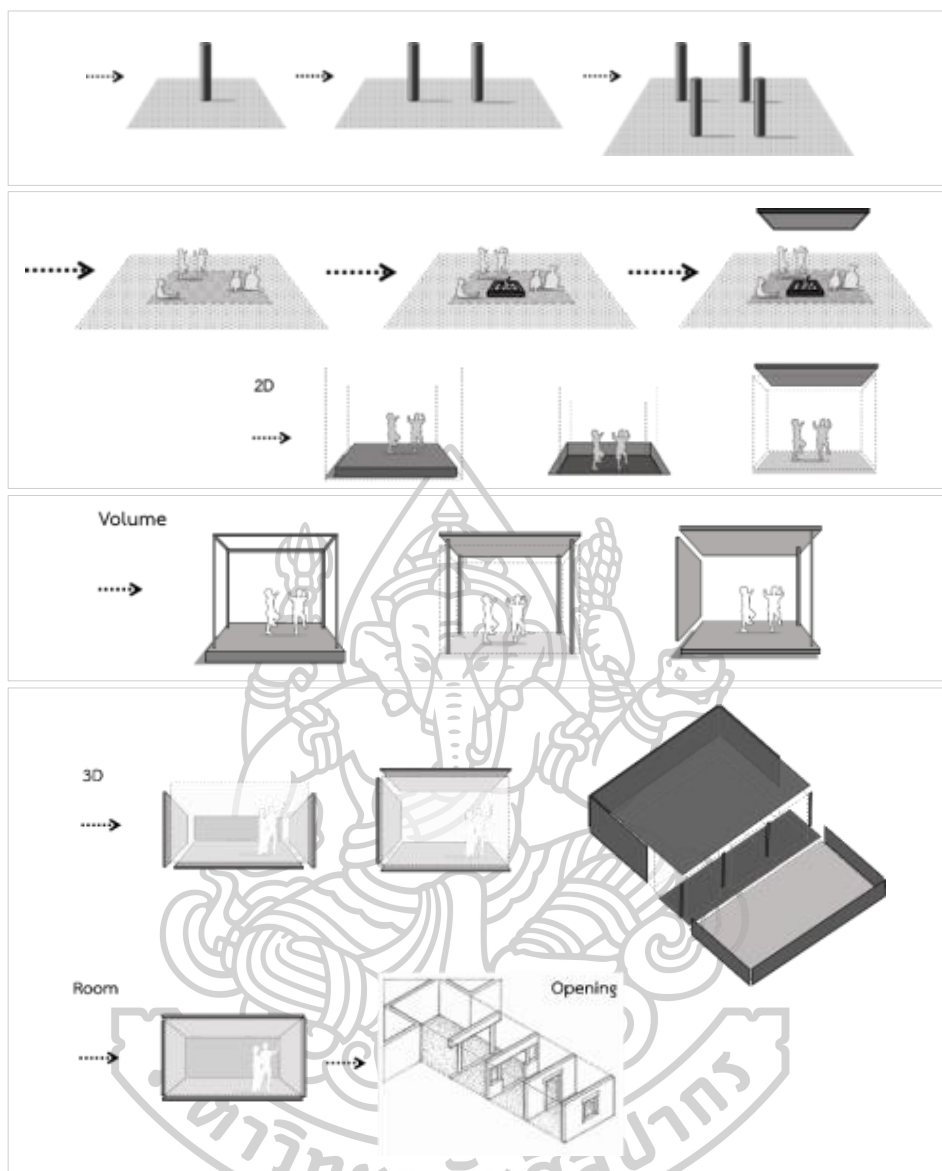

ภาพที่ 229 ภาพสวนหินแบบเซนในวัดแสดงการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาจากแสงที่ตกกระทบเข้ามาที่ตัววัตถุเกิดมิติของเขา (*The Four-Dimensional Realm: Time, place*)

เวลาไม่สามารถระบุหรือบ่งบอกถึงความยาวจุดเริ่มต้นหรือจุดสิ้นสุดได้ ซึ่งมีรากฐานที่รวมเข้าด้วยกันกับดวงอาทิตย์ จึงให้ความหมายถึงการเคลื่อนไหวเป็นไปตามดวงอาทิตย์ในญี่ปุ่นให้ลักษณะเป็นกิริยาหมายถึง การหลอมรวมหรือเจือจางเข้าด้วยกัน ดังนั้นในญี่ปุ่น เวลาจึงหมายถึง การไหลอยู่ในที่ว่าง เวลาที่เกิดขึ้นจากมิติของที่ว่างอย่างแท้จริง เวลาชั่วขณะหนึ่ง, ความเป็นชั่วคราว การแผ่ขยายออกในเชิงพื้นที่ เวลาเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับประสบการณ์การรับรู้ถึงสถานที่ของมนุษย์ ลักษณะการปิดล้อมที่ว่างที่มีความเคลื่อนไหวของเวลา ซึ่งมนุษย์รับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาจากแสง ที่ตกกระทบเข้ามาที่ตัววัตถุเกิดมิติของเงา การรับรู้ถึงความสลัว ความเคลื่อนไหวของเวลาสัมพันธ์กับระดับความสว่าง ความสลัวและความมืดที่สัมพันธ์กับลักษณะของวัตถุ บริเวณที่ว่าง ระหว่างวัตถุ ปริมาตรของที่ว่างที่มีคุณสมบัติทั้งสภาวะที่ว่างเคลื่อนไหวและสภาวะที่ว่างหยุดนิ่ง ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวที่เป็นจังหวะ(Rhythm) จากความสัมพันธ์ของวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void)

ความหมายส่วนหนึ่งของ *มะ* คือความสัมพันธ์ระหว่างคนกับธรรมชาติเป็นการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาที่สามารถอธิบายได้จากปริมาตรของแสงสว่างและความมืดสลัวของเงา ผ่านองค์ประกอบในลักษณะต่าง ๆ ที่กำหนดขอบเขตของที่ว่างในระหว่างที่มีคุณสมบัติของทั้งสองสภาวะของที่ว่างอยู่ร่วมกัน ด้วยจังหวะที่ทำให้เกิดความต่อเนื่องของที่ว่างในระหว่างภายในสู่ภายนอก ตัวอย่างของรูปแบบงานสถาปัตยกรรมดั้งเดิมของญี่ปุ่น ในศาสนาชินโตที่ใช้องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขตที่เบาบาง เช่น หน่วยของเสา เป็นต้น หรือลักษณะการปิดล้อมที่ยังคงคุณสมบัติของที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) มีลักษณะที่เคลื่อนไหวที่ต่อเนื่องกับที่ว่างภายนอก การออกแบบพื้นที่ที่อยู่อาศัยที่มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในกับภายนอก ที่มีผลต่อการรับรู้และการกำหนดกิจกรรมการใช้สอยของคนที่เกี่ยวข้องกับการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก คือ มิติของเวลาผ่านที่ว่างในระหว่างในงานสถาปัตยกรรมหรือ *มะ* นั้นเอง

ระดับของการปิดล้อมที่ว่าง ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ได้อธิบายการรับรู้ว่ามี การเคลื่อนไหวที่เกิดขึ้นจากการมองเห็นสองสิ่งที่มีความขัดแย้งกันติดตามความขัดแย้งนั้นไปไปตามทิศทางที่กำหนดให้ ความรู้สึกนำสายตาให้เคลื่อนที่ไปการเคลื่อนที่นั้นทำให้เรามองเห็นและรับรู้ภาพรวมทั้งหมดจนเกิดความ เป็นเอกภาพขึ้น การรับรู้ความเคลื่อนไหวของเวลาปรากฏผ่านปริมาตรของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก เป็นส่วนที่เชื่อมในระหว่างภายในกับภายนอกซึ่งที่ว่างในระหว่างที่มีคุณสมบัติของที่ว่างที่มีความเคลื่อนไหวด้วยจังหวะ(Rhythm) จากทั้งตัววัตถุและช่องว่าง ระหว่างวัตถุ ระดับการรับรู้ความเคลื่อนไหวของเวลาจากลักษณะขององค์ประกอบที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่าง ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากจังหวะขององค์ประกอบในทางแนวตั้งและองค์ประกอบในทางแนวนอนที่มีความต่อเนื่องกันช่วยกำหนดขอบเขตสร้างการปิดล้อมที่สัมพันธ์กับมิติทางกายภาพ (Dimensional) ของการปิดล้อมที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมตั้งแต่ระดับที่เบาบางไปจนถึงระดับที่เข้มข้น และรูปแบบของการวางองค์ประกอบที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวที่เป็นจังหวะต่อเนื่องกันของทั้งที่ว่างและวัตถุ ความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันแต่มีความต่อเนื่องกัน(Continuum)

ภาพที่ 230 การรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลาจากระดับของการปิดล้อมที่ว่างของการกำหนดขอบเขตของมิติ ในทางกายภาพ (*The Domain of Objectivity*) ปริมาตรของที่ว่างที่เป็นส่วนเชื่อมในระหว่าง ภายในกับภายนอก

4.3 การเปรียบเทียบแนวคิด *มะ* ในงานสถาปัตยกรรมแบบประเพณีและสถาปัตยกรรมร่วมสมัย

อะระตะ อิโสะซะกิ (Arata Isozaki) ได้ให้คำจำกัดความถึงความหมายของ *มะ* (Ma) ไว้ว่าเป็นความเป็นสถานที่ (Place) ซึ่งที่ว่างนั้นเป็นการรวมของลักษณะเฉพาะที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์หรือปรากฏการณ์ที่มีอยู่ในที่ว่างนั้นและถูกจดจำผ่านความสัมพันธ์ของเวลาที่เปลี่ยนผ่านที่ว่างนั้นไป แนวคิดของเวลาและสถานที่เป็นหนึ่งเดียวกัน ช่วงระหว่างการมีอยู่ของสองสิ่ง หรือสองเหตุการณ์อาจกล่าวได้ว่าเป็น ความว่างและการเปิดระหว่างองค์ประกอบสององค์ประกอบ การรับรู้ถึงช่วงเวลาที่มีอยู่

เป็นกระบวนการต่อเนื่องกันที่ทำให้สถานที่นั้นมีความหลากหลายในแต่ละช่วงเวลา ในสภาพแวดล้อม และการรับรู้ที่สัมพันธ์กับการใช้ในชีวิตประจำวันของคน ความเฉพาะเจาะจงของคุณสมบัติที่เกี่ยวกับ ที่ว่างและเวลา(Space and Time)

เวลา(Time) คือเครื่องตรวจจับเวลา(Cronos) + มะ(Ma)

ที่ว่าง(Space) คือช่องเปิด(Void) + มะ(Ma)

จากนิทรรศการว่าด้วย *มะ* (Ma: Espace-Temps du Japon, 1978-1979) ของอะระตะ อิโซซะซะกิ(Arata Isozaki, 2474) สะท้อนความลักษณะสำคัญในวัฒนธรรมการอยู่อาศัยของญี่ปุ่น นำเสนอถึงความรู้สึกเกี่ยวกับสถานที่และความรู้สึกของคนกับเวลาของคนญี่ปุ่น ซึ่งกลายเป็นรากฐาน ส่วนหนึ่งของการพัฒนาแนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างและสถานที่กับเวลาให้กับสถาปนิกในรุ่นต่อมา

ในความหมายของเรื่องการรับรู้ของที่ว่างและสัดส่วนการจัดองค์ประกอบของอาคารซึ่งเป็นการอ่านแนวคิดเรื่องที่ว่างในระหว่างด้วยแนวคิดช่วง การเปลี่ยนผ่านเข้าสู่ปลายศตวรรษที่ 20 กินเวลาถึงต้นศตวรรษที่ 21 ซึ่งมีความแตกต่างจากกรอบการมองในช่วงสมัยใหม่(Modern) ที่มองความสัมพันธ์ของสัดส่วนและลักษณะรูปร่างรูปทรงในเชิงเรขาคณิตที่เรียบง่าย ซึ่งเน้นไปในการอ่านผ่านรูปร่างและรูปทรงของอาคารแต่กลุ่มสถาปนิกญี่ปุ่นในช่วงเวลานั้น ที่มีความพยายามนำเอาแนวความคิดแบบดั้งเดิมในเรื่องของการรับรู้เชิงพื้นที่ของสถาปัตยกรรมในแบบประเพณีของญี่ปุ่นมาศึกษาด้วยแนวทางที่แตกต่างกันไปในการศึกษาลักษณะของที่ว่างที่สัมพันธ์กับรูปแบบของการกำหนดขอบเขตที่ว่างทางกายภาพ[35]

ความหมายของ *มะ* คือ ความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ระหว่างที่ว่างกับวัตถุ ในระหว่างภายในกับภายนอก ซึ่งผูกพันกับความหมายของการอยู่ของคนที่ได้รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ โดยอธิบายผ่านลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบที่กำหนดขอบเขตของสภาพแวดล้อมในทางสถาปัตยกรรม คือ ปริมาตรของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) การอธิบายความหมายของ *มะ* ผ่านที่ว่างในระหว่างจากลักษณะพื้นที่ 3 ส่วนเมื่อเปรียบเทียบกับเครื่องตรวจจับเวลาที่ อะระตะ อิโซซะซะกิ อธิบายคือ ส่วนลานโล่งระหว่างหน่วยของอาคาร, ส่วนช่องเปิด(Void) ของผนังอาคาร และส่วนพื้นที่ระเบียงในบ้านญี่ปุ่น ซึ่งลักษณะของพื้นที่ทั้งสามส่วนต่างมีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) หรือที่ว่างกำลังระหว่างที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) กับที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) ที่เกิดจากระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในทางสถาปัตยกรรม ในระหว่างความเป็นที่ว่างภายใน(Interior Space) ที่ว่างในเชิงบวก(Positive Space) กับความเป็นที่ว่างภายนอก(Negative Space) ที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) และลักษณะขององค์ประกอบที่ใช้กำหนดการปิดล้อมที่สร้างจังหวะ(Rhythm) หยุดนิ่งและเคลื่อนไหวความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันแต่มีความต่อเนื่องกัน(Continuum) ที่มีผลต่อการรับรู้ที่ว่างที่สัมพันธ์กับเวลาและสถานที่

1) ที่ว่างในระหว่างหน่วย (Unit) อาคาร

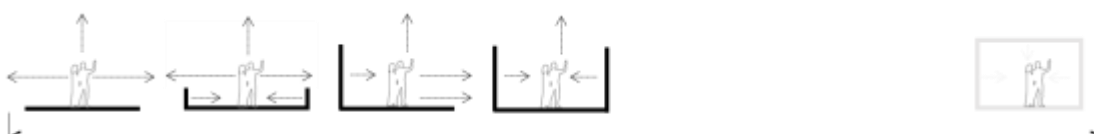
ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative

ภาพที่ 231 การวางอาคารแยกหน่วย เชื่อมด้วยที่ว่างรอบอาคารระหว่างภายในกับสู่ภายนอก บ้าน
ปฏิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อะระตะ อิโสะเซกิ
(Space)

พื้นที่ว่างที่อยู่โดยรอบบริเวณอาคาร ที่ว่างระหว่างหน่วยของอาคาร ลานโล่งที่เป็นผลจากการกำหนดขอบเขตโดยการวางหน่วยของอาคารหรือรูปแบบการวางกลุ่มอาคารที่ทำให้เกิดลานโล่งเชื่อมระหว่างหน่วยของอาคารในกลุ่มนั้น การใช้องค์ประกอบในแนวตั้งเป็นเครื่องมือหลักในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ในสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ ซึ่งเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่มีสถานะเคลื่อนไหว องค์ประกอบในแนวตั้งคือการวางหน่วยของอาคารแบบกลุ่ม ทำให้ลานโล่งยังคงสถานะเคลื่อนไหวของที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ที่ไหลเชื่อมกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติภายนอกได้ ประโยชน์ใช้สอยของลานเป็นกิจกรรมเคลื่อนไหว

ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับในงานสถาปัตยกรรมรูปแบบประเพณี หรือสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่อธิบายลักษณะของที่ว่างในระหว่างที่เริ่มต้นจากการใช้หน่วย (Unit) มิติของการกำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่างที่มีพื้นฐานจากองค์ประกอบแนวตั้ง ตัวอย่าง การใช้หน่วยของเสาหรือต้นไม้กำหนดพื้นที่ หนึ่งมิติในศาสนาซันโต , การกำหนดที่ว่างในระหว่างสองมิติขององค์ประกอบเสาสองหน่วยในตัวอย่างของเสาโทโรอิ (Toroi) เป็นต้น ซึ่งเป็นรูปแบบพื้นฐานของการก่อสร้างอาคารพักอาศัยต่อมา ระบบโครงสร้างเสาคานที่กำหนดขอบเขตความเป็นหน่วยของห้อง ระดับของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างจากองค์ประกอบในแนวตั้ง เริ่มจากหน่วยของเสา, รั้วหรือผนัง ไปจนถึงหน่วยของอาคาร การวางหน่วยของอาคารแบบกลุ่มกำหนดขอบเขตการปิดล้อมแบบลานโล่งหน่วยของที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

ภาพที่ 232 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) หน่วยอาคารหรือลานโล่งระหว่างอาคาร โดย
ยังคงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

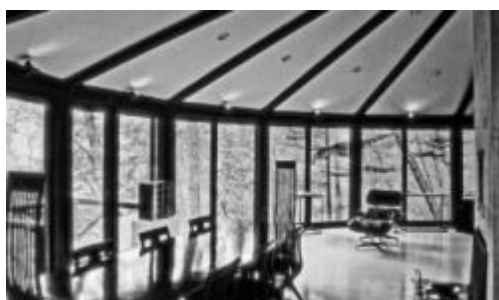
2) ที่ว่างในระหว่างช่องเปิด (Void) บนผนังอาคาร

ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

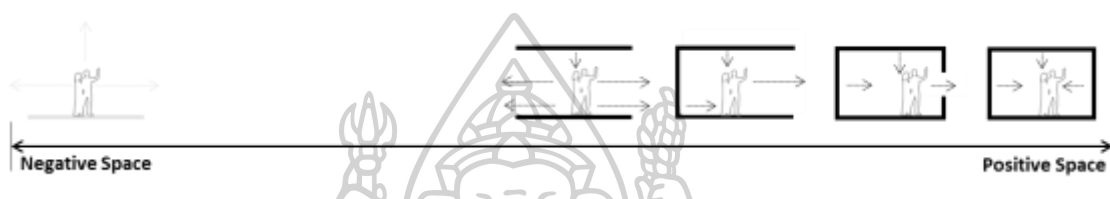
ภาพที่ 233 ผนังบานเลื่อนโชจิ ในบ้านญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม มุมมองจากช่องเปิดจากภายในห้องผ่านระเบียงสู่สวนภายนอก

ในงานสถาปัตยกรรมรูปแบบสถาปัตยกรรมดั้งเดิมที่อธิบายลักษณะของที่ว่างในระหว่างช่องเปิด (Void) ของผนังอาคารผ่านช่องระหว่างประตูบานเลื่อนโชจิ (Shoji) ในบ้านแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น ปริมาตรของที่ว่างภายในห้องจะขึ้นอยู่กับองค์ประกอบในการกั้นส่วนระหว่างที่ว่างภายในกับภายนอกของผนังที่สามารถปรับเปลี่ยนยืดหยุ่นได้ ปริมาณของแสงที่เข้าสู่พื้นที่ภายในจากการกั้นส่วนของผนังแนวตั้งโดยรอบลดลง ช่องเปิดที่กว้างขึ้นทำให้ปริมาตรของที่ว่างภายนอก (Exterior Space) ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) เคลื่อนไหวเข้าสู่ภายในมากขึ้น ทำให้พื้นที่ว่างภายใน (Interior Space) ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) จากองค์ประกอบในแนวราบที่เป็นเครื่องมือหลักในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม ความเป็นพื้นที่ภายใน ด้วยระนาบพื้น, ระนาบเหนือศีรษะหรือหลังคา ทำให้ปริมาตรของที่ว่างภายในเกิดการเปลี่ยนแปลงมีคุณสมบัติของที่ว่างทั้งองสถานะหรือที่ว่างในระหว่าง (In-between Space, PN Space) ผ่านบริเวณช่องเปิด ปริมาณของความสว่างของแสงจากภายนอกที่เข้ามาสู่พื้นที่ภายในห้องทำให้เรารับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของช่วงเวลาที่มีผลเชื่อมโยงกับกิจกรรมการใช้อยู่อาศัยของพื้นที่ภายในห้อง

ภาพที่ 234 ช่องหน้าต่าง, ช่องเปิดระหว่างภายในสู่ภายนอก บ้านปฎิมากรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อะระระตะ อิโสะซะ

ในงานออกแบบของอิโสะซะกิ ที่ว่างภายใน (Interior Space) ที่มีคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) ภายในห้องเป็นที่ว่างหยุดนิ่งจากระดับของการปิดล้อม ลักษณะของช่องเปิดบนผนัง ขนาดกว้างเปิดมุมมองเชื่อมกับสภาพแวดล้อมภายนอก ลักษณะของช่องเปิดทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของที่ว่างภายในที่มีคุณสมบัติของที่ว่าง เชิงบวก (Positive Space) เปลี่ยนเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) การแบ่งช่องว่างด้วยจังหวะซ้ำ ๆ กันตลอดแนวเชื่อมการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมภายนอก ด้วยจังหวะที่ทำให้เกิดความเคลื่อนไหวจากปริมาตรของแสงจากภายนอกที่เข้าสู่พื้นที่ภายใน คือปริมาตรของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ลักษณะของช่องเปิด (Void) จึงทำหน้าที่เป็นเครื่องตรวจจับเวลา (Cronos) + มะ(Ma)

ภาพที่ 235 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) จากช่องเปิด(Void) โดยยังคงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายในที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

3) ที่ว่างในระหว่างพื้นที่ระเบียงของอาคาร

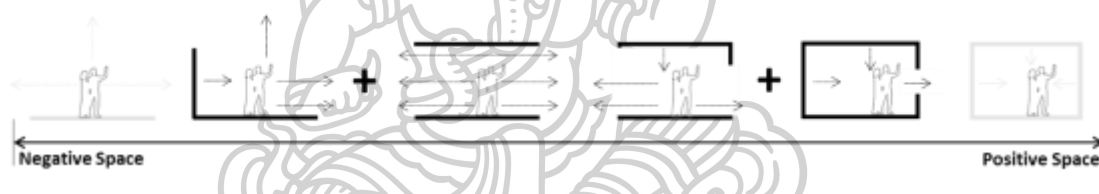
ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่คงคุณสมบัติสองสถานะทั้งที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก(Positive Space)

ภาพที่ 236 พื้นที่ระเบียงเปิดสู่ลานโล่งระหว่างภายในกับภายนอก บ้านปฐุมิกรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974 สถาปนิก อะระระตะ อิโสะซะกิ

บริเวณพื้นที่ระเบียงหรือเฉลียงเปิดโล่ง พื้นที่ในระหว่างกลางของพื้นที่ภายในกับพื้นที่ภายนอก ซึ่งผูกพันกับความหมายของการอยู่ของคน ที่รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ การอธิบายความหมายของ มะ ในหนังสือ Japan-ness in Architecture ของอิโสะซะกิ

จากตัวอย่างในการศึกษาสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นแบบประเพณี ผ่านพระราชวังคัตสึระที่ได้พูดถึง ลักษณะหนึ่งที่เป็นคุณสมบัติของที่ว่างในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นว่ามีความคลุมเครือ กำกวมในระหว่างช่วงว่างระหว่างวัตถุ ที่มีองค์ประกอบในลักษณะที่เบาบางใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่คลุมเครือ ไม่ชัดเจน มีสถานะของความขัดแย้งของการอยู่ร่วมกันของสองสิ่ง ซึ่งพื้นที่ระเบียงนั้นทำหน้าที่เป็นพื้นที่ กลางที่เชื่อมระหว่างลานโล่งภายนอกกับห้องภายใน ความเชื่อมโยงต่อเนื่องของพื้นที่ระเบียงกับพื้นที่ ลานหรือสวนภายนอกนั้น ความต่อเนื่องของพื้นที่ระเบียงกับสวนภายนอกถูกอธิบายผ่านลักษณะของ การปิดล้อมที่ทำให้เกิดความต่อเนื่อง(Continuum) ในระหว่างที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) กับที่ ว่างเชิงลบ(Negative Space) ผ่านที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) แบบระเบียงญี่ปุ่นปริมาตร ของที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ของระเบียงนั้นสัมพันธ์กับปริมาตรของที่ว่างส่วนพื้นที่ สวนภายนอก ความต่อเนื่องของที่ว่างของระเบียงและสวนภายนอกทำให้เกิดการรับรู้ถึงความ เคลื่อนไหวที่มากขึ้น จังหวะที่เกิดจากการแบ่งที่สร้างความต่อเนื่องขององค์ประกอบแนวราบการ เปลี่ยนระดับพื้นของพื้นที่ระเบียงและพื้นที่สวนภายนอก และจังหวะที่เกิดจากการแบ่งที่สร้างความ ต่อเนื่องขององค์ประกอบแนวตั้งของแนวช่วงเสา อิโสะชะกิเองก็นำมาใช้ในการออกแบบและอธิบาย การรับรู้ *มะ* ที่ว่างในระหว่างของพื้นที่ระเบียง

ภาพที่ 237 ที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) พื้นที่ระเบียงญี่ปุ่นที่ต่อเนื่องกับสวนภายนอก โดยคงคุณสมบัติสองสถานะทั้งที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างภายใน ที่ ว่างเชิง บวก(Positive Space)

ความหมายของ *มะ* คือ ความสัมพันธ์ของสิ่งที่อยู่ระหว่างที่ว่างกับวัตถุ ในระหว่างภายในกับ ภายนอก ซึ่งผูกพันกับความหมายของการอยู่ของคนที่รับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมใน ธรรมชาติ เมื่ออธิบายในมิติของการกำหนดขอบเขตทางกายภาพ ผ่านองค์ประกอบในทาง สถาปัตยกรรมที่ใช้กำหนดขอบเขตที่ว่างในระหว่าง ลักษณะพื้นที่ 3 ส่วนในงานออกแบบต่างมี ความสัมพันธ์ที่ต่อเนื่องกันทั้งหมด ซึ่งเป็นระดับการรับรู้ถึงการเปลี่ยนแปลงของสภาพแวดล้อมใน ธรรมชาติที่สัมพันธ์กับการใช้อุบัติของคนที่อยู่อาศัยของคน ซึ่งอธิบายผ่านคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง ซึ่งคุณสมบัติ ของทั้งสองสถานะที่เกิดขึ้นของที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) มิติในทางกายภาพที่ทำให้เกิดการรับรู้ที่ว่างในระหว่างนั้นสัมพันธ์กับเวลา (Space and Time) คือ ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากความสัมพันธ์ระหว่างคุณสมบัติของที่ว่างที่เคลื่อนไหวและการหยุด นิ่ง จากการกำหนดขอบเขตที่ว่างด้วยองค์ประกอบสองสิ่ง คือ วัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void)

จังหวะที่เกิดขึ้นจากการจัดวางองค์ประกอบของวัตถุและช่องว่างที่ต่อเนื่องกัน มีผลต่อระดับการรับรู้ความต่อเนื่องของหน่วยที่วางในระหว่างในพื้นที่อยู่อาศัย

ภาพที่ 238 การวางกลุ่มอาคารที่พักอาศัยของปภูมิกรชาวญี่ปุ่น Aiko Miyawaki ปีค.ศ. 1974
สถาปนิก อะระระตะ อีโสะซะกิ

4.3.1 การศึกษาเชิงเปรียบเทียบแนวคิดที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ในงานสถาปัตยกรรมไทยกับในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น

ในการศึกษาถึงคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง ซึ่งอ้างอิงกับคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) และที่ว่างก้ำกึ่งหรือที่ว่างในระหว่าง (PN Space, In between Space) ของ Yoshinobu Ashihara ในบทก่อนหน้าซึ่งนำมาเป็นกรอบในการศึกษาพื้นที่กลางที่เป็นพื้นที่ในระหว่างภายในกับภายนอกผ่านพื้นที่แบบระเบียบในอาคารบ้านเรือนของไทย โดยดูที่คุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างจากองค์ประกอบในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม การย้อนกลับมาศึกษารากของแนวคิดของที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น ด้วยแนวคิดมิติของการกำหนดขอบเขตในทางกายภาพของที่ว่างที่สัมพันธ์กับมิติในการรับรู้ที่ว่างของคนกับเวลาสะท้อนผ่านปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากความสัมพันธ์ของสองสิ่งที่ตรงข้ามกัน คือ วัตถุ (Object) และช่องว่าง (Void) ซึ่งเป็นระบบความสัมพันธ์ที่ให้คุณค่าของความว่าง การหยุด (Pause) ซึ่งเกิดจากการใช้หน่วยของวัตถุและหน่วยของช่องว่างกำหนดมิติการรับรู้ในทางกายภาพ

1) การศึกษาเปรียบเทียบแนวคิดที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ในงานสถาปัตยกรรมของ บ้านเรือนไทยและบ้านเรือนญี่ปุ่น

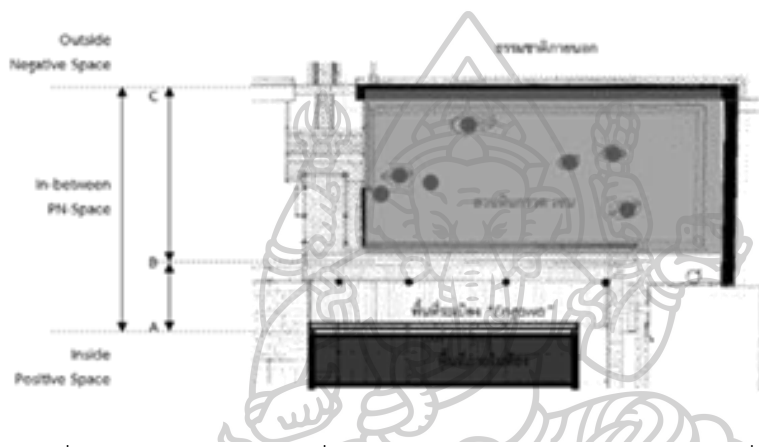
องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดที่ว่างในระหว่าง

ตัวอย่างพื้นที่ว่างในระหว่าง (In between Space) วัดเรียวอันจิ (Ryoan-ji Temple, 15th)

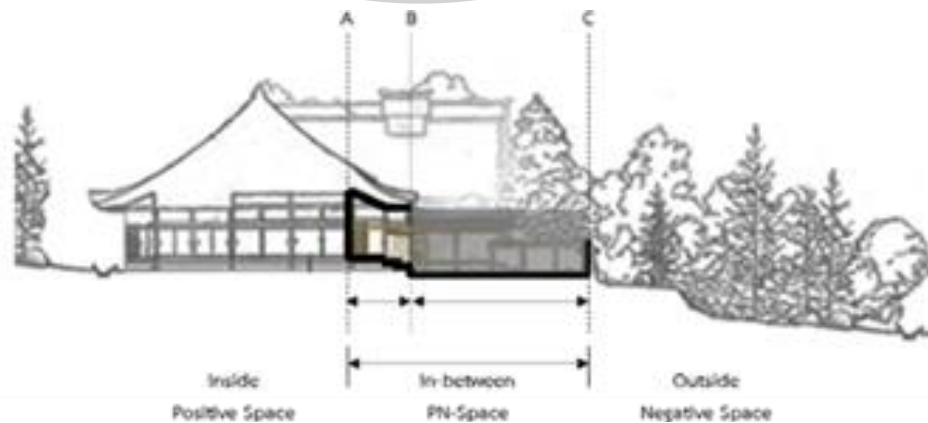
ภาพที่ 239 การจัดสวนแบบวัดเซน (The zen rock garden of Ryoan-ji, late 15th century)

ตัวอย่างของการจัดวางองค์ประกอบที่สร้างความต่อเนื่อง ของความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ (Object) และช่องว่าง(Void) ที่ถูกใช้อธิบายลักษณะพื้นที่ว่างในระหว่างที่มีคุณสมบัติเป็นทั้งที่ว่างภายในและที่ว่างภายนอกทั้งสองสถานะ(PN Space) วิธีการจัดภูมิทัศน์ที่เป็นลักษณะเฉพาะในการนำธรรมชาติภายนอกเข้ามาเชื่อมกับบริเวณพื้นที่อยู่อาศัย เรียกว่าเฉพาะว่า *Shakkei* หรือวิธีการ *การหยิบยืมทัศนียภาพ (Borrowed scenery)* เป็นหนึ่งในลักษณะสำคัญของการอยู่อาศัยในบ้านเรือนญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม ตัวอย่างการจัดสวนหินในวัดเรียวอันจิ (Ryoan-ji Temple, 15th) วัดเซนในเกียวโต ซึ่งแนวคิดในการออกแบบสวนญี่ปุ่นได้รับนำมาจากประเทศจีน การจัดสวนรอบอาคารของญี่ปุ่นให้การรับรู้การไหลเชื่อมของที่ว่างภายนอกที่เข้ามาเป็นส่วนหนึ่งของภายในอาคาร ความสัมพันธ์ระหว่างพื้นที่ธรรมชาติภายนอกกับพื้นที่อยู่อาศัย พื้นที่สวนหินภายนอกและพื้นที่ระเบียงภายใน นับว่าเป็นที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) ที่มีคุณสมบัติที่ว่างก้ำกึ่งทั้งที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ(PN Space) [29]

ภาพที่ 240 ตัวอย่างระเบียงที่วางในระหว่าง *In between Space* ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบประเพณี

การอธิบายลักษณะพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ผ่านองค์ประกอบในแนวตั้งและองค์ประกอบในแนวราบ ที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่วางในระหว่าง ด้วยคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวกและที่ว่างเชิงลบ คุณสมบัติของทั้งสองสภาวะที่อยู่ร่วมกัน

ภาพที่ 241 แสดงการอธิบายลักษณะพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ผ่านพื้นที่ระเบียงและสวนหินในอาคารบ้านเรือนญี่ปุ่นแบบดั้งเดิม

(A-B) พื้นที่ระเบียง - การปิดล้อมของพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space) รองรับการแผ่ซ่านของที่ว่าง(Permeation of Space)ด้วยระนาบแนวราบ

ภาพที่ 242 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ระเบียงชมสวนของวัดเซนพื้นที่รองรับการแผ่ซ่านจากที่ว่างภายนอก

ระนาบแนวราบ

ระนาบพื้น ที่ลดระดับต่อเนื่องกันจากภายในอาคารสู่สวน สร้างลำดับการเชื่อมต่อของที่ว่างภายในกับภายนอก ระนาบพื้นและระนาบหลังคาเหนือคิระยะ ของพื้นที่ระเบียงทำหน้าที่เป็นกรอบของช่องเปิด การจัดสวนโดยรอบบ้านญี่ปุ่นให้ความรู้สึกถึงความเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร พื้นที่สวนกรวดเป็นเหมือนฉากด้านหน้าอาคาร การแผ่ซ่านของที่ว่าง (Permeation of Space) จากธรรมชาติภายนอกไหลเข้าสู่ลานสวนหินโล่งหน้าอาคาร และไหลเข้าสู่พื้นที่ระเบียงโล่ง กรอบของระนาบและล่างที่เป็นช่องเปิดโล่ง ที่ให้ความรู้สึกถึงการโอบล้อมตั้งภายนอกเข้าสู่ในอาคาร และระนาบพื้นที่มีระดับจากภายในห้อง สู่พื้นที่ระเบียง 2-3 ระดับ ลดลงไปสู่ระดับพื้นดินของสวน สร้างลำดับความต่อเนื่องของระนาบในแนวราบ

ระนาบแนวตั้ง

ผนังบางเลื่อนจากส่วนกันส่วนห้องด้านใน, แนวโครงสร้างเสา(ด้วยระบบโครงสร้างเสาคาน) แนวเสาที่รับชายคาอาคารเป็นองค์ประกอบกำหนดขอบเขตการกั้นส่วนที่เบาบาง ที่สุดที่ทำให้การแผ่ซ่านของที่ว่าง (Permeation of Space) จากธรรมชาติภายนอกจากลานสวนหินเกิดการชะลอผ่านจังหวะของแนวเส้นตั้งของเสาคานแต่ยังสามารถเลื่อนไหลเข้าสู่บริเวณพื้นที่ระเบียงและพื้นที่ห้องด้านในเมื่อเปิดผนังบานเลื่อน พื้นที่ระเบียงเป็นเหมือนพื้นที่กลางลำดับแรก (A-B) ในระหว่างห้องด้านในกับสวนภายนอก เป็นตัวกลางในการเปลี่ยนจังหวะของความถี่ไหลแผ่ซ่านของที่ว่างภายนอกด้วยองค์ประกอบในแนวระนาบตั้งและระนาบแนวราบ ที่ทำหน้าที่เป็นกรอบกำหนดขอบเขตที่ว่างภายนอกเข้าสู่ภายใน

(B-C) ลานสวนหินเซน - การปิดล้อมของพื้นที่ลานที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space) กำหนดการรุกกล้าของที่ว่าง (Penetration of Space) ด้วยขอบเขตขององค์ประกอบแนวตั้ง

ภาพที่ 243 พื้นที่สวนหินวัดเซนการปิดล้อมพื้นที่ว่างด้วยแนวผนังรั้วกันธรรมชาติด้านหลัง บางส่วนเพื่อดีงบรรยากาศภายนอกเข้าสู่พื้นที่อาศัย

ระนาบแนวราบ

ระนาบพื้นดิน ส่วนสวนหิน มีระดับที่อยู่ต่ำกว่าระดับพื้นระเบียงเล็กน้อย เพื่อให้เกิดการแบ่งพื้นที่จากระดับที่ต่างกันแต่ยังให้การรับรู้ที่ต่อเนื่องกับพื้นระเบียงในส่วน A-B

ระนาบทางตั้ง

กำแพง, ผนังของอาคารเป็นเครื่องมือในการกั้น ที่ว่างภายนอก (Exterior Space) ซึ่งเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) กำแพงที่บังจึงเป็นตัวกั้นการรุกกล้าของที่ว่าง (Penetration of Space) หยุดการรุกกล้าของที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) ในธรรมชาติภายนอกบางส่วน เนื่องจากกำแพงมีความสูงไม่มากนักบนที่ปล่อยโล่งให้ที่ว่างภายนอกส่วนที่อยู่เหนือรั้วรุกกล้าเข้ามาเป็นส่วนหนึ่งผ่านสวนหินไหลเข้าสู่ภายในพื้นที่ระเบียง วิเคราะห์จากมุมมองของพื้นที่ระเบียงซึ่งเป็นพื้นที่สังเกตการณ์ผ่านลานสวนหิน ซึ่งมีกำแพงกันเตี้ยๆ ระหว่าง ป่าภายนอกเขตบ้านกับสวนหินกรวดภายในบ้าน

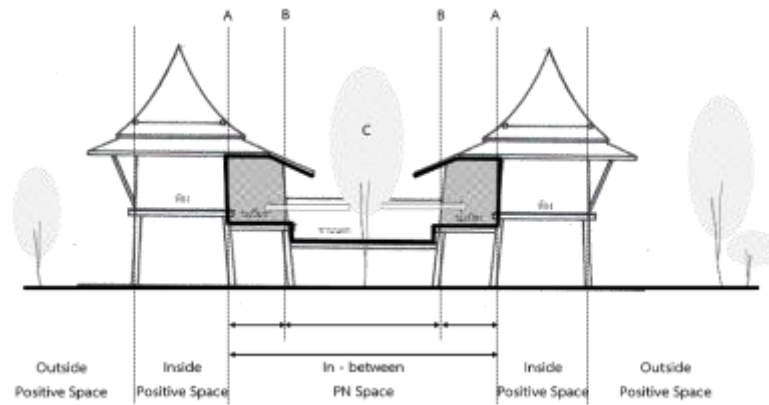
ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ที่มีคุณสมบัติของทั้งที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) หรือ PN Space ที่ว่างก้ำกึ่งของ Yoshinobu Ashihara คือระดับของการกั้นขอบเขตการปิดล้อม 2 ส่วนทั้งภายในและภายนอกร่วมกัน (ตั้งแต่ A – B – C) ทำหน้าที่เป็นตัวกลางที่เชื่อมและแบ่งแยกสภาพแวดล้อมทั้งภายในและภายนอกที่เอื้อต่อการใช้สอยส่วนบุคคลในการอยู่อาศัย

ตัวอย่างเรือนไทยภาคกลาง พระตำหนักทับขวัญ จังหวัดนครปฐม กลุ่มเรือนไทยยกพื้นสูง

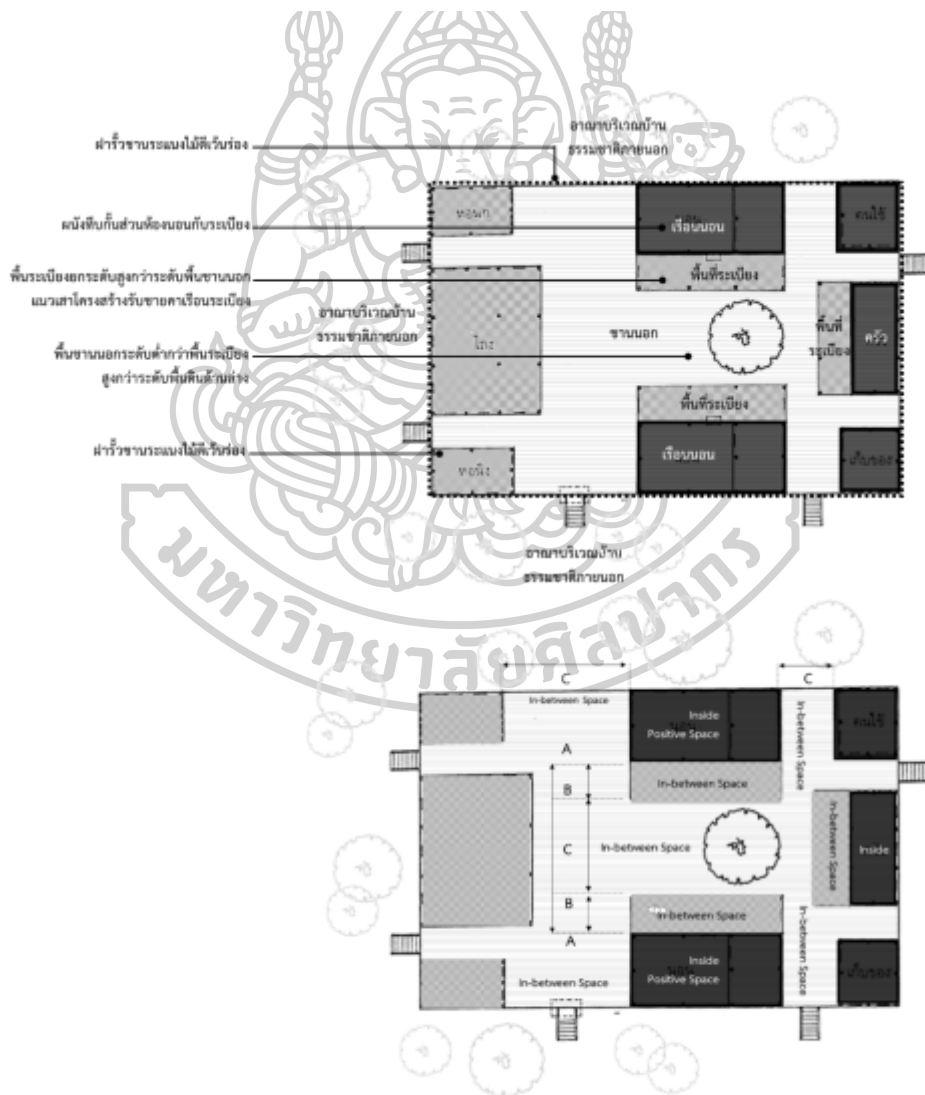

ภาพที่ 244 ระเบียงและชานกลางระหว่ากลุ่มเรือน พระตำหนักทับขวัญ

ตัวอย่างเรือนไทยภาคกลาง พระตำหนักทับขวัญกลุ่มเรือนไทยยกพื้นสูง การวางเรือนไทยภาคกลางมีลำดับของที่ว่าง 3 ลำดับ คือ เรือน(ห้อง) - ระเบียง(พาไล) - ชานนอก พื้นที่ได้ช้ายคานั้นเป็นลักษณะร่วมกันในที่อยู่อาศัยของคนในโลกตะวันออก เนื่องจากระบบของโครงสร้าง เสาคานไม้ที่ทำให้ผนังกับโครงสร้างแยกเป็นอิสระต่อกัน และสภาพภูมิอากาศร้อนชื้นทำให้ลักษณะที่อยู่อาศัยมีลักษณะพื้นที่ได้ช้ายคายื่นยาว กิจกรรมการอยู่อาศัยที่ต้องพึ่งพาสภาพแวดล้อมแสงในธรรมชาติ ซึ่งความสลัวที่เกิดขึ้นในพื้นที่ระเบียงในโลกตะวันออก เช่น บ้านไทย, บ้านญี่ปุ่น หรือที่อยู่อาศัยในภูมิภาคเขตร้อนชื้น โดยเฉพาะลำดับของพื้นที่ใช้อยู่อาศัยของไทย ความสัมพันธ์ของลักษณะทางกายภาพในการกำหนดขอบเขตการปิดล้อม 2 ส่วน คือชานนอกและระเบียง

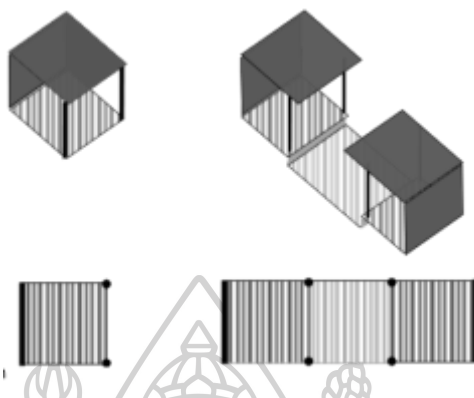

ภาพที่ 246 แสดงการอธิบายลักษณะพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ผ่านพื้นที่ระเบียงและชานกลางอาคารบ้านเรือนไทยแบบประเพณี

ภาพที่ 245 ตัวอย่างระเบียงที่วางในระหว่าง In between Space ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนไทยภาคกลาง

(A-B) พื้นที่ระเบียง - การปิดล้อมของพื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายใน (Positive Space) รองรับการแผ่ซ่านของที่ว่าง(Permeation of Space)ด้วยระนาบแนวราบ

ภาพที่ 247 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ระเบียงของอาคารบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมพื้นที่รองรับการแผ่ซ่านจากที่ว่างภายนอก

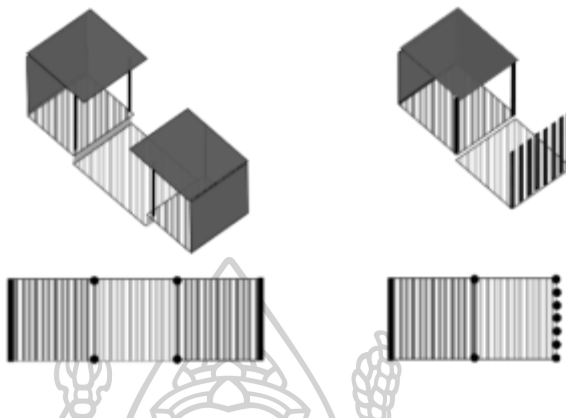
ระนาบแนวราบ

ระนาบพื้นระเบียงมีระดับที่ต่ำกว่าพื้นเรือนด้านใน และอยู่สูงกว่าระดับชานนอกเกิดลำดับของพื้นที่ว่างภายในกับภายนอกที่ต่อเนื่องกัน เป็นพื้นที่เปลี่ยนผ่าน(Transition) จากภายในห้องสู่ภายนอกผ่านพื้นที่ระเบียงหน้าห้อง ใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยบนพื้นระเบียงที่ยกสูงขึ้นมาจากระดับพื้นชานภายนอก ระนาบพื้นที่ยกสูงขึ้นแบ่งขอบเขตของที่ว่างระหว่างระเบียงกับชาน ระนาบหลังคาเหนือศีรษะของพื้นที่ระเบียง เป็นตัวกำหนดให้พื้นที่ ระเบียงมีคุณสมบัติของที่ว่างภายใน(Positive Space) ระนาบพื้นและหลังคาทำให้เกิดการกำหนดที่ว่างภายในที่รองรับการแผ่ซ่าน(Permeation of Space) ของชานนอกโล่งภายนอก เข้าสู่ในอาคาร

ระนาบแนวตั้ง

องค์ประกอบกันส่วนด้วยแนวโครงสร้างเสารับชายคาระเบียงเป็นองค์ประกอบกำหนดขอบเขตการกันส่วนที่เบาบาง ที่ทำหน้าที่เป็นกรอบในการเปลี่ยนจังหวะของความถี่ไหลแผ่ซ่านของที่ว่างภายนอก(Negative Space)

- (B-C) ชานนอก - การปิดล้อมของพื้นที่ชานที่คงคุณสมบัติเป็นที่ว่างภายนอก (Negative Space) กำหนดการรุกรานของที่ว่าง (Penetration of Space) ด้วยขอบเขตขององค์ประกอบแนวตั้ง

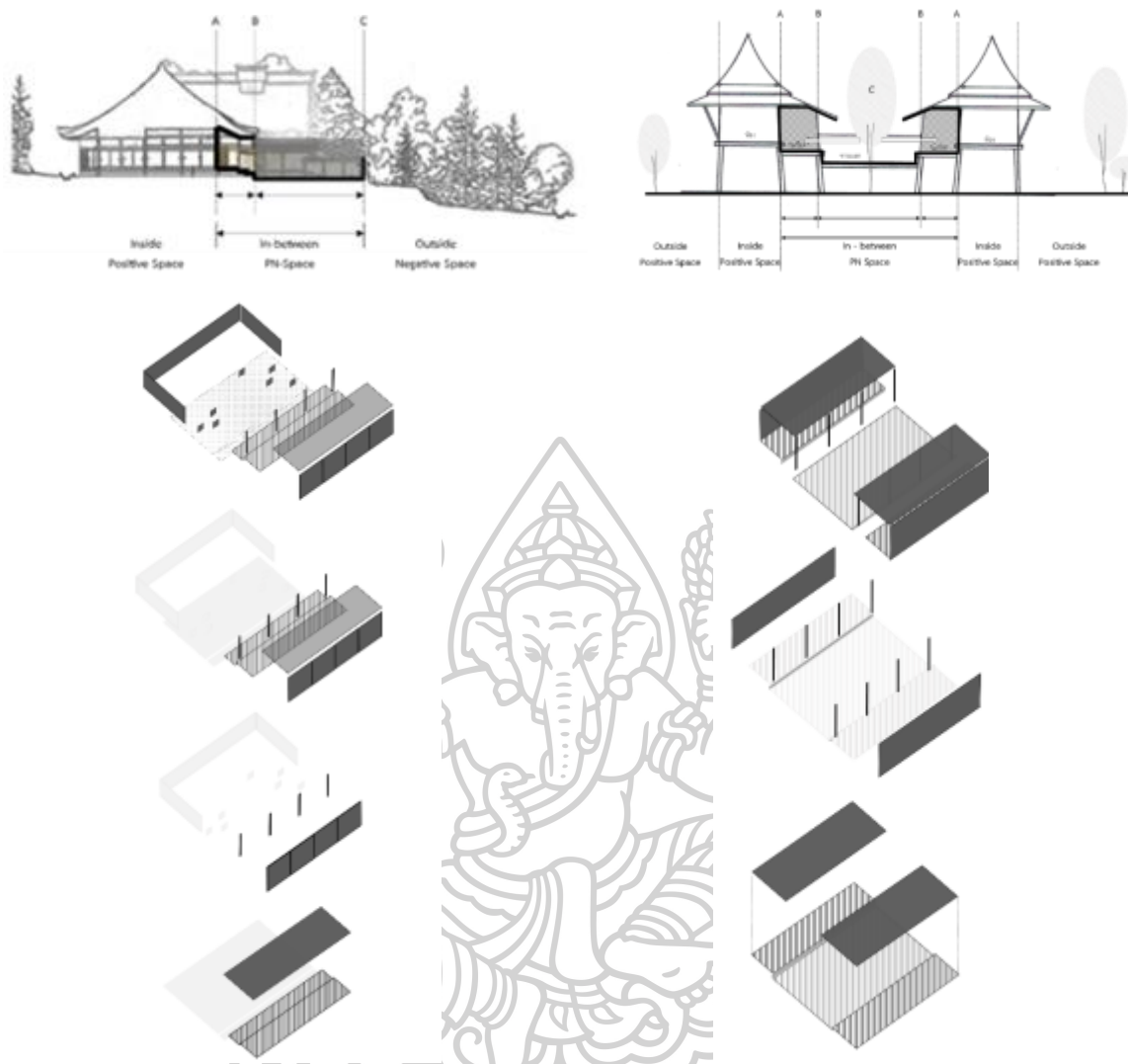
ภาพที่ 248 องค์ประกอบในการปิดล้อมพื้นที่ชานกลางของอาคารบ้านเรือนไทยแบบดั้งเดิมการปิดล้อมพื้นที่ว่างด้วยหน่วยของกลุ่มอาคารที่ว่างล้อมที่ว่าง และชานแล่นที่ใช้แนวผนังรั้วกันธรรมชาติด้านหลังบางส่วนเพื่อดึงบรรยากาศภายนอกเข้าสู่พื้นที่อาศัย

ระนาบแนวราบ

ระนาบพื้นของชานนอกรมีระดับที่ต่ำกว่าระดับพื้นระเบียงเล็กน้อยและอยู่สูงกว่าระดับพื้นดินภายนอก ทำให้เกิดความต่อเนื่องของพื้นที่ ชานมีคุณสมบัติเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) เนื่องจากไม่มีระนาบเหนือศีรษะหรือหลังคาปกคลุม ทำให้ชานนอกรมี ลักษณะเป็นที่ว่างที่มีกิจกรรมเคลื่อนไหว, การอยู่อาศัยภายนอก

ระนาบทางตั้ง

ฝารั้วของชานเป็นเครื่องมือในการกั้น ที่ว่างภายนอก (Exterior Space) ตัวเรือนซึ่งเป็นที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) กั้นการรุกรานของที่ว่าง (Penetration of Space) ฝารั้ว ของชานในเรือนไทยมีลักษณะเป็นฝาตีระแนงเว้นร่อง ซึ่งมีความกึ่งโปร่ง ไม่ได้ปิดทึบไม่ได้ เกิดการแบ่งแยกเด็ดขาดระหว่างที่ว่างภายนอกกับที่ว่างบริเวณชาน เป็นตัวกลางในการชะลอคุณสมบัติที่เคลื่อนไหวของที่ว่างภายนอกสูในตัวเรือน

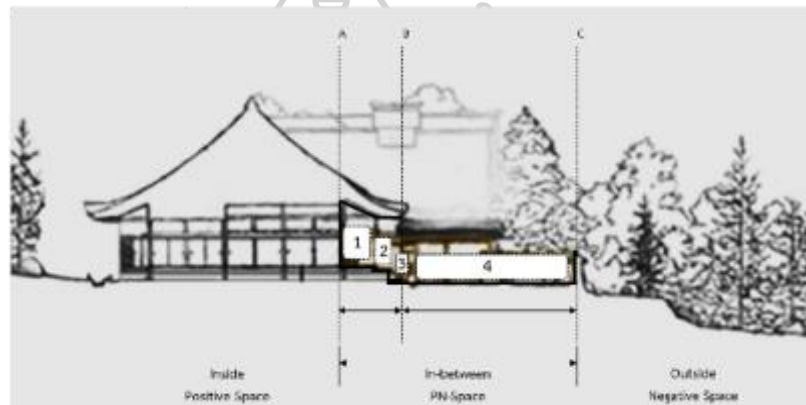

ภาพที่ 249 องค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมในการกำหนดที่ว่างเฉพาะทาง (in between Space) วัดเรียวอัน จิ (Ryoanji Temple, 15th) และกลุ่มเรือนไทยพระตำหนักทับขวัญ

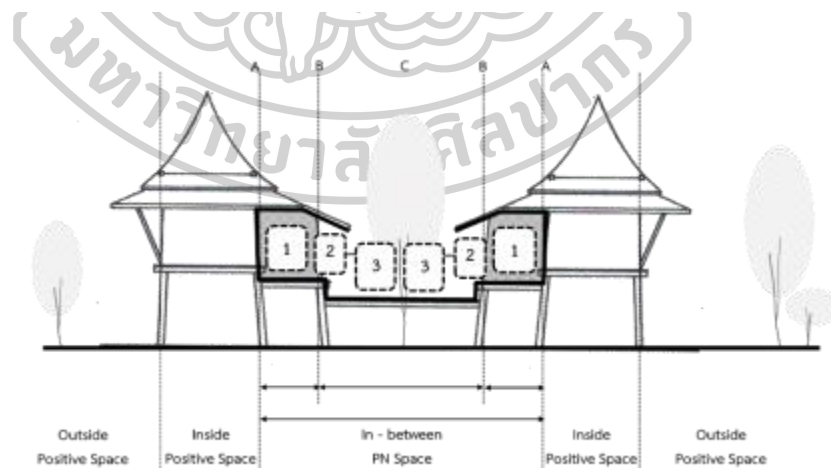
ลักษณะของที่ว่างในระหว่าง (In between Space) การประกอบกัน 2 สภาวะของคุณสมบัติของที่ว่างเชิงบวกของพื้นที่ส่วนระเบียง (A-B) และที่ว่างเชิงลบคือที่ว่างส่วนสวนหินและชานกลาง (B-C) ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) 2 สภาวะ ที่มีร่วมกัน ที่ว่างในระหว่างแบบระเบียงที่มีความสัมพันธ์ในเชิงพื้นที่ร่วมกับพื้นที่ชานหรือลาน (A - B - C) คือ องค์ประกอบในการกำหนดขอบเขตของระนาบแนวราบทำงานร่วมกับระนาบแนวตั้งเพื่อให้เกิดการกั้นส่วนที่ว่างภายนอกที่ทำให้เกิดลำดับของที่ว่างที่ยังคงมีการเคลื่อนไหว เมื่อทำการเปรียบเทียบพื้นที่ว่างในระหว่างของส่วนระเบียงในตัวอย่างจากเรือนไทยภาคกลางและเรือนญี่ปุ่น จากองค์ประกอบพื้นฐานในทางสถาปัตยกรรมที่กำหนดการปิดล้อมของที่ว่างในระหว่าง ลักษณะขององค์ประกอบที่ใช้ปิดล้อมที่ว่างในระหว่างแต่ละส่วนทำให้เกิดคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างที่คล้ายคลึงกัน เมื่อพิจารณาเพียงองค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้

การกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างจากหน่วยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุและช่องว่าง

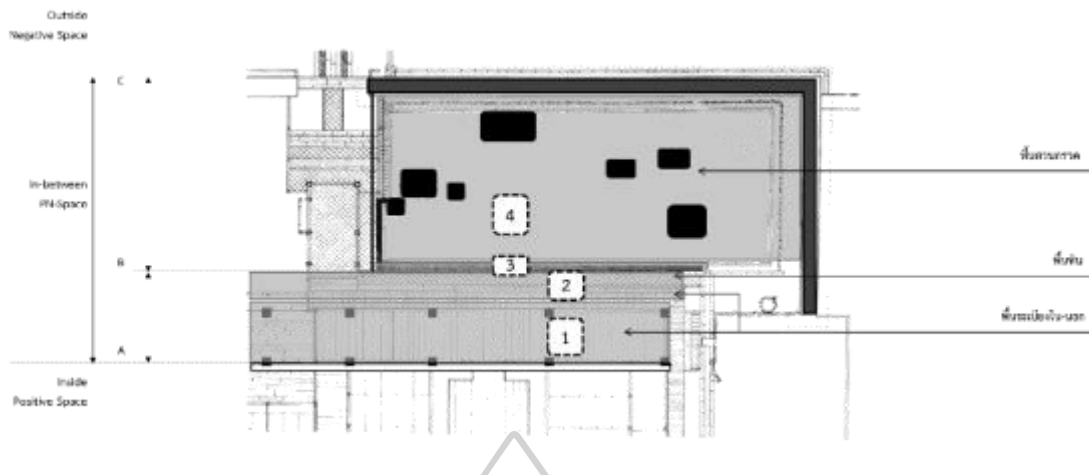
ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างสะท้อนสถานะของความว่างหยุดนิ่งและความเคลื่อนไหวที่มีคุณสมบัติที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบหรือคุณสมบัติสองสถานะ การกำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างนั้นที่ให้มีมิติของความเป็นหน่วยของวัตถุ(Object) และ ช่องว่าง(Void) จังหวะ(Rhyme) ที่เกิดขึ้นจากสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันในการรับรู้ทางกายภาพแต่มีความสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน (Continuum) โดยนำตัวอย่างของพื้นที่ในระหว่างที่คงคุณสมบัติทั้งสองสถานะ พื้นที่ระเบียงที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และพื้นที่ขานกลางหรือสวนเซนที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) ในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นและสถาปัตยกรรมไทย ปริมาตรที่ว่างในระหว่าง = วัตถุ(Object) + ช่องว่าง(Void)

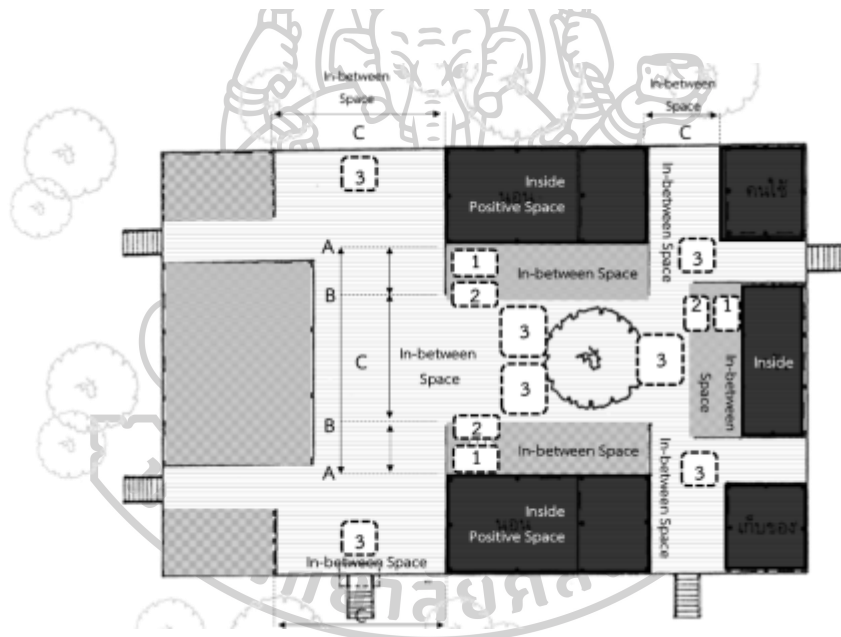
ภาพที่ 250 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง *In between Space* ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบประเพณี

ภาพที่ 251 ระเบียงที่ว่างในระหว่าง *In between Space* ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทยแบบประเพณี

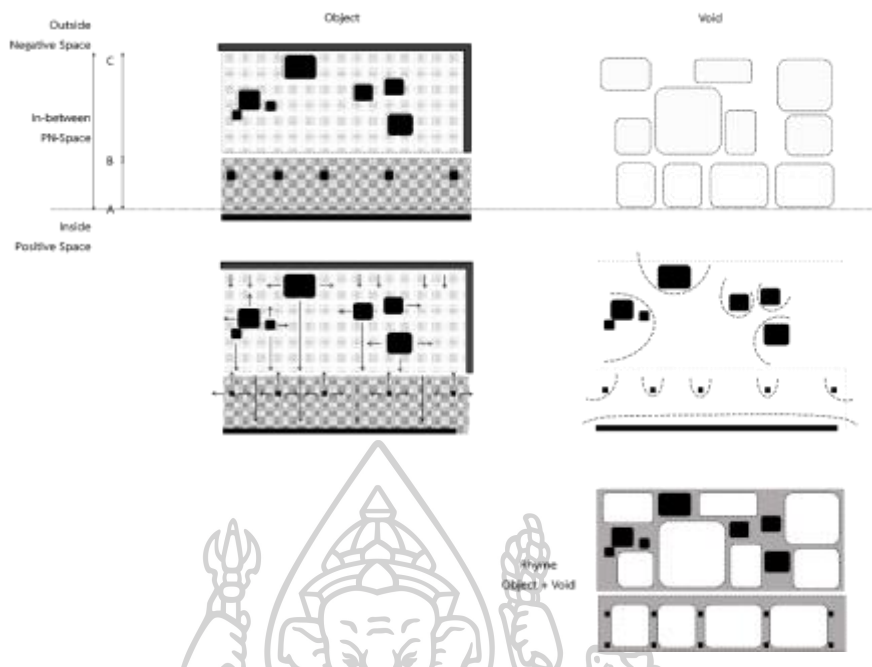

ภาพที่ 253 ระเบียบที่ว่างในระหว่าง *In between Space* ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบประเพณี

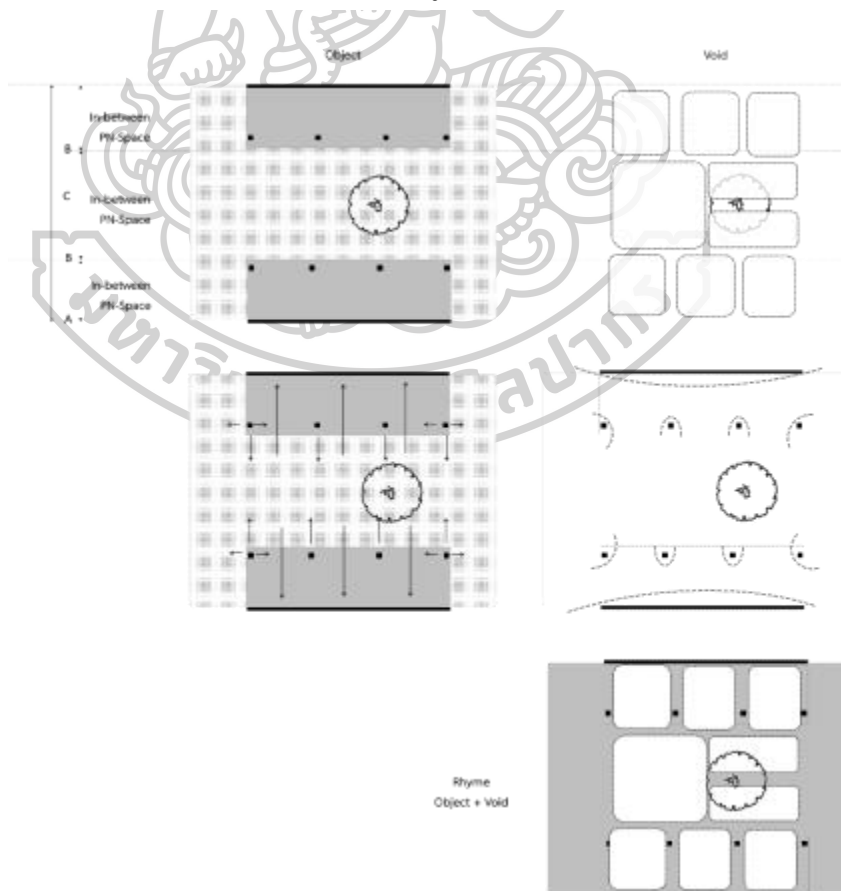

ภาพที่ 252 ระเบียบที่ว่างในระหว่าง *In between Space* ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมบ้านเรือนไทยแบบประเพณี

จังหวะ(Rhyme) ที่เกิดขึ้นในการรับรู้ทางกายภาพของที่ว่างในระหว่างที่เกิดจากการกำหนดขอบเขตด้วยองค์ประกอบทั้งทางตั้งและทางราบ ที่มีคุณลักษณะในการแบ่งแยกพื้นที่แต่ยังคงการเชื่อมต่อที่มีความต่อเนื่องกัน (Continuum) ด้วยจังหวะที่เกิดในระดับของการแบ่งระดับพื้นที่มีระดับต่อเนื่องกันระหว่างภายในกับภายนอก และจังหวะที่เกิดจากกรอบขององค์ประกอบทางตั้งในการแบ่งกันบางส่วนเพื่อให้เกิดการเชื่อมต่อของที่ว่างโดยรอบอยู่

ภาพที่ 255 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียบที่ว่างในระหว่าง *In between Space* มิติของความเป็นหน่วยของวัตถุ(*Object*) และช่องว่าง(*Void*) ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมเรือนญี่ปุ่นแบบประเพณี

ภาพที่ 254 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียบที่ว่างในระหว่าง *In between Space* มิติของความเป็นหน่วยของวัตถุ(*Object*) และช่องว่าง(*Void*) ที่อยู่ในงานสถาปัตยกรรมอาคารเรือนไทยแบบประเพณี

เมื่อเปรียบเทียบปริมาตรของที่ว่างในระหว่าง จากการถูกกำหนดด้วยความสัมพันธ์ระหว่าง หน่วยของวัตถุ(Object) และหน่วยของช่องว่าง(Void)ที่เกิดขึ้น เมื่อนำพื้นที่ในระหว่างของอาคาร เรือนไทยและอาคารญี่ปุ่น (A-B-C) ที่มีคุณสมบัติของที่ว่างทั้งสองสภาวะ

ส่วนของพื้นที่ในระหว่างที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) (A-B) ระเบียบของอาคารเรือน ไทยและระเบียบอาคารญี่ปุ่น ใช้หน่วยของเสาจากระบบโครงสร้างเสาคานเป็นกรอบในการกำหนด ช่องว่าง ที่มีจังหวะเท่า ๆ กัน ทำให้ปริมาตรของที่ว่างของระเบียบ ซึ่งมีคุณลักษณะในการรองรับการ แผล่ชานของที่ว่างที่ความเคลื่อนไหวและหยุดนิ่งที่ต่อเนื่องกันด้วยจังหวะที่ซ้ำสม่ำเสมอคล้ายคลึงกัน

ส่วนของพื้นที่ในระหว่างที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ(Negative Space) (B-C) ลานสวนหินแบบเซน ของอาคารเรือนญี่ปุ่น กับชานกลางของอาคารเรือนไทย ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติ เป็นที่ว่างภายนอกที่มีความเคลื่อนไหว ในลานสวนหินแบบเซน มีความแตกต่างจากชานกลางของ อาคารเรือนไทย ลักษณะของการกำหนดขอบเขตในลานสวนหินปริมาตรของหน่วยวัตถุที่ต่างกันการ กำหนดหน่วยของหินทั้งขนาดและการวางด้วยจังหวะที่มีความต่อเนื่องที่ไม่สม่ำเสมอ ทำให้เกิดการ รับรู้ลำดับของหน่วยที่ว่างย่อย ๆ ที่หลากหลายและมากกว่าส่วนชานนอกของบ้านเรือนไทยที่ กำหนดขอบเขตของชานกลางถูกกำหนดด้วยหน่วยของกลุ่มอาคาร จากระบบการวางผังที่วางหน่วย ของอาคารล้อมชาน หน่วยที่ว่างอยู่ระหว่างกลางของอาคารของแต่ละอาคารการปิดล้อมด้วยจังหวะที่ เท่ากันบริเวณกึ่งกลาง เป็นความต่อเนื่องที่มีการรับรู้ความเคลื่อนไหวที่น้อยกว่าบริเวณสวนหินวัดเซน

การรับรู้ทางกายภาพของการมีอยู่ของวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) พร้อม ๆ กัน ที่ กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างที่สร้างประสบการณ์ของที่ว่างนั้นกับคนมิติในการรับรู้ความต่อเนื่อง ของทั้งวัตถุและช่องว่างที่มีการซ้ำหรือเป็นระบบที่เป็นจังหวะ ทำให้เกิดความเคลื่อนไหว ความ เป็น เอกภาพที่ไม่อยู่นิ่ง(Dynamic Unity) ก่อตัวขึ้นในระบบที่มีเวลามาผูกพันอยู่ด้วย[5] ซึ่งเมื่อ

เปรียบเทียบการจัดองค์ประกอบให้เกิดจังหวะที่ทำให้เกิดความต่อเนื่อง 2 รูปแบบคือจังหวะ ที่มีความสม่ำเสมอความซ้ำในจังหวะที่เท่า ๆ กันและจังหวะที่ไม่สม่ำเสมอ ทิพย์สุดา ปทุมานนท์ได้อธิ บายว่าการจัดวางองค์ประกอบด้วยจังหวะไม่สม่ำเสมอ จะทำให้เกิดความน่าสนใจและดึงดูดความสนใจ จากความพยายามในการจะเชื่อมต่อกับความสัมพันธ์ การเชื่อมที่แฝงอยู่ในความไม่สม่ำเสมอนั้นมากกว่า องค์ประกอบที่ซ้ำแบบเท่าๆ กัน[5]

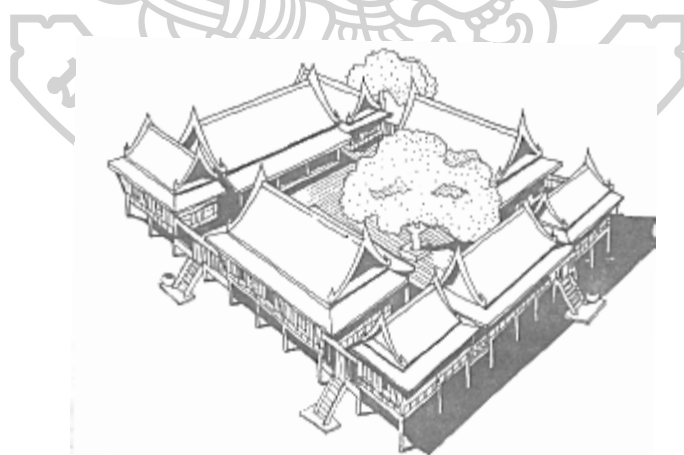
วิธีการ การหยิบยืมทัศนียภาพ (Borrowed scenery) การออกแบบจัดวางตำแหน่งของหิน ในพื้นที่สวนหินแบบเซน ในอาคารของญี่ปุ่นการกันด้วยการวางหน่วยของวัตถุที่มีคุณลักษณะของการ รุกล้ำของที่ว่าง (Penetration of Space) ด้วยช่องว่างจังหวะที่ไม่เท่ากัน สะท้อนทั้งหลักการในการจัด วางที่เหมือนกับในธรรมชาติ ทำให้เกิดการเคลื่อนไหวด้วยจังหวะเดียวกับการจัดวางองค์ประกอบ ใน ธรรมชาติ และคุณลักษณะรอบวัตถุมีการแผ่ชานของที่ว่าง (Permeation of Space) ด้วยจังหวะไม่ สม่ำเสมอเพื่อเชื่อมโยงกับธรรมชาติ ซึ่งมีมิติในการรับรู้ความต่อเนื่องของทั้งวัตถุและช่องว่างทำให้เกิด

ความเคลื่อนไหวที่ไม่อยู่นิ่ง ปริมาตรของที่ว่างในระหว่างแบบสวนหินเซนจึงมีความเคลื่อนไหวในจังหวะเดียวกับที่ว่างในธรรมชาติ ซึ่งเป็นหัวใจสำคัญของสวนหินแบบเซน

ภาพที่ 256 การจัดสวนแบบวัดเซน (The zen rock garden of Ryoan-ji, late 15th century)

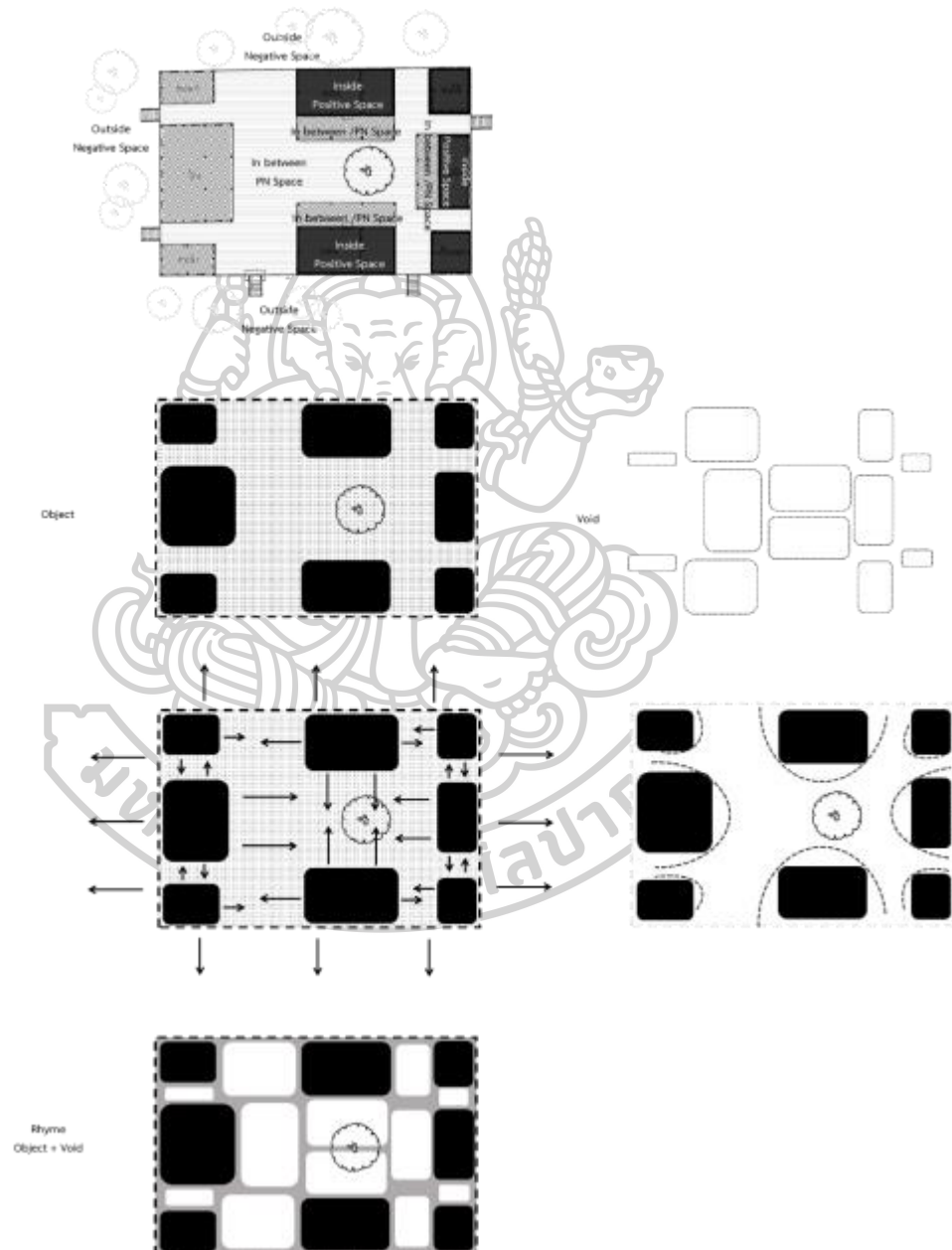
Yoshinobu Ashihara เคยอธิบายระดับการรับรู้ที่ว่างในระหว่างที่แตกต่างกันแต่อยู่ร่วมกันของทั้งสองสภาวะที่ต่อเนื่องกัน ของคุณสมบัติของความเป็นที่ว่างสองสภาวะ ที่ว่างเชิงบวก(Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space) หรือ PN Space ที่ว่างก้ำกึ่งที่มีความต่อเนื่องกันที่มีผลต่อมิติการรับรู้ของคนที่ใช้พื้นที่ทำกิจกรรมการอยู่ อาศัย ความสว่าง ความสลัว ความมืด ความสัมพันธ์ของการทำกิจกรรมที่พึงพิงกับธรรมชาติภายนอกเป็นลักษณะร่วมกันที่ปรากฏในที่อยู่อาศัยในโลกฝั่งตะวันออก หน่วยของที่ว่างในระหว่างที่มีการศึกษาระบบของการวางผังในที่อยู่อาศัยของอาคารบ้านเรือนไทยและอาคารบ้านเรือนญี่ปุ่น ตัวอาคารและพื้นที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะในการเชื่อมต่อพื้นที่อยู่อาศัยสภาพแวดล้อมที่ใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยด้วยคุณสมบัติของพื้นที่ในระหว่าง กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างในระหว่าง ที่ให้มิติของความเป็นหน่วย ในระบบผังบ้านเรือนไทย

ภาพที่ 257 กลุ่มเรือนไทยภาคกลาง สถาปัตยกรรมรูปแบบประเพณีของไทย พระตำหนักที่บขัวญ

ระบบการวางผังในรูปแบบกลุ่มอาคาร หรือเรือนหมู่ที่รองรับครอบครัวขยายขนาดใหญ่ ที่มีความสัมพันธ์ของลำดับที่ว่างสามส่วนของเรือนไทยแบบประเพณีทำให้เกิดหน่วยของในระหว่าง ของส่วนระเบียงและชานกลางด้วยลำดับของที่ว่างที่เกิดจากการวางหน่วยอาคารทำให้คุณสมบัติของพื้นที่ระเบียงบริเวณหน้าเรือนแต่ละหลังถูกเชื่อมกันด้วยพื้นที่ชานกลาง ที่ว่างในระหว่างที่คงคุณสมบัติของ

ที่ว่างเชิงลบ ของความเป็นที่ว่างภายนอกจากการเปิดโล่ง หน้าที่ของชานกลางจึงมีหน้าที่รองรับ กิจกรรมเคลื่อนไหว พื้นที่เปลี่ยนผ่าน(Transition) เดินเชื่อมระหว่างเรือน และกิจกรรมภายนอก ที่เป็นการใช้หยุดแบบชั่วคราวได้ จากคุณภาพของที่ว่างในระหว่างที่เกิดจากหน่วยการปิดล้อมของกลุ่ม อาคาร พื้นที่ระเบียงซึ่งมีลำดับอยู่ในระหว่างภายในห้องกับชานกลาง มีหน้าที่รองรับการใช้หยุดทำ กิจกรรมอยู่อาศัยจากการเปลี่ยนผ่านที่ต่อเนื่องจากพื้นที่ชานกลาง

ภาพที่ 258 กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างระเบียงที่ว่างในระหว่าง *In between Space* มิติของ ความเป็นหน่วยของวัตถุ(*Object*) และช่องว่าง(*Void*) ในผังอาคาร บ้านเรือนไทยแบบประเพณี ภาคกลาง

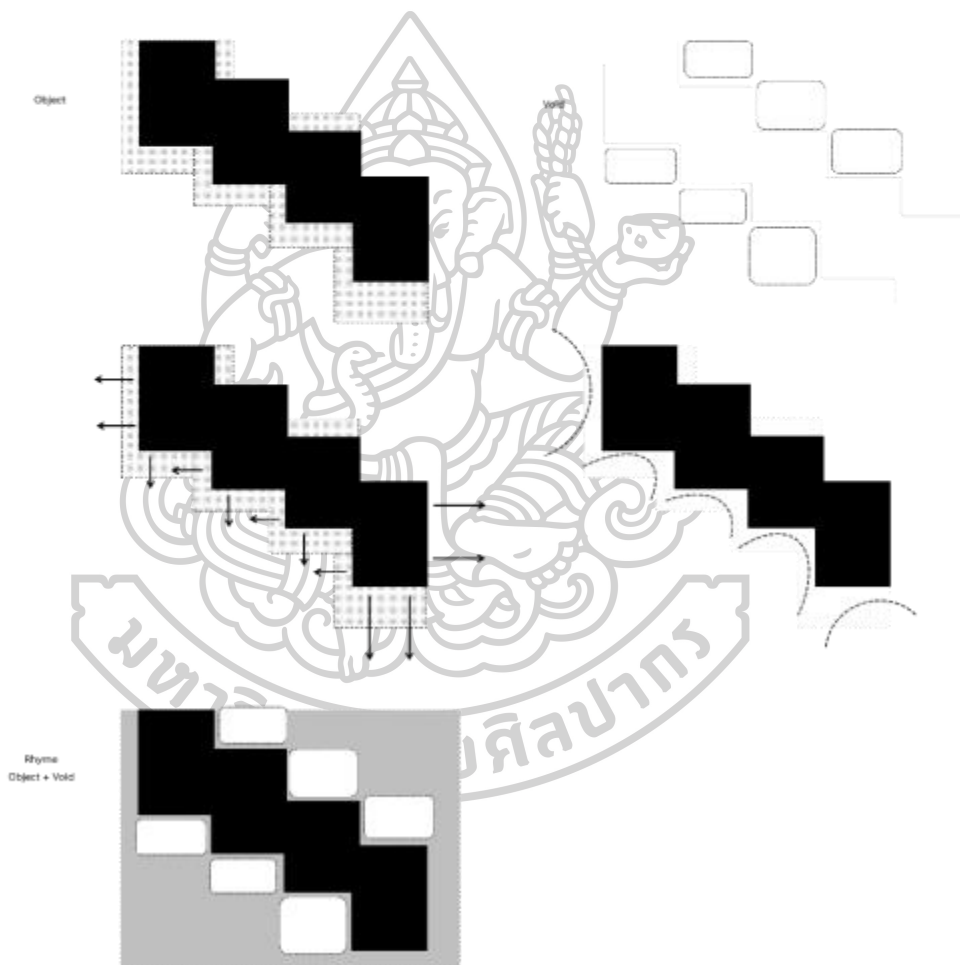
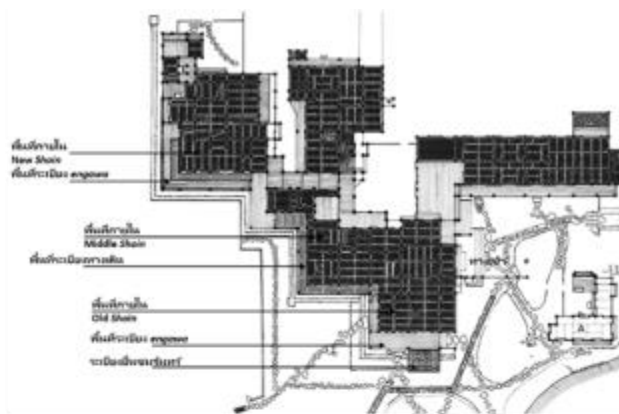
กำหนดขอบเขตขอบเขตที่ว่างในระหว่าง ที่ให้มีมิติของความเป็นหน่วย ในระบบผังบ้านเรือนญี่ปุ่น

ระบบการวางหน่วยของพื้นที่ในผังของอาคาร บ้านเรือนญี่ปุ่นแบบดั้งเดิมหรือและประเพณี มีความแตกต่างกันในเรื่องของขนาดที่รองรับการใช้ในสองระดับ อาคารหรือเรือนขนาดใหญ่ เช่น กลุ่มพระราชวัง เรือนรับรองของคหบดี เป็นต้น ส่วนกลุ่มของที่อยู่อาศัยทั่วไปจะมีขนาดเล็กโดยเฉพาะรูปแบบของอาคารลักษณะกระท่อมชงชา ซึ่งมีลักษณะของหน่วยอาคารที่อยู่อาศัยที่มีลักษณะที่สัมพันธ์กับธรรมชาติในการศึกษาพื้นที่ในระหว่างในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น ของ ดร.วาริชา วงศ์พยัต จากบ้านชานาสุกระท่อมชงชาแห่งพระราชนิเวศน์ คัตทสึระ[36] สามารถรูปแบบของลักษณะการวางผังจัดเรียงหน่วยของพื้นที่อยู่อาศัยที่มีจังหวะของความต่อเนื่องของหน่วยที่ว่างในระหว่าง และสัมพันธ์กับพื้นที่การใช้อยู่อาศัยซึ่งในกลุ่มงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นแบบประเพณีมีจุดมุ่งหมายต้องการเชื่อมโยงกับสภาพแวดล้อมธรรมชาติภายนอก

- พระราชนิเวศน์ คัตทสึระ การจัดเรียงในลักษณะลดหลั่นเหลื่อมกันที่เรียกว่า “ฝูงห่านบิน” (geese-in-flight) เพื่อเปิดมุมมองและรับแสงธรรมชาติอย่างเต็มประสิทธิภาพทำให้อาคารแทรกตัวเข้าไปอยู่ในพื้นที่สวนและเปิดมุมมองของหน่วยพื้นที่ห้องได้ทั้งสองด้านผ่านพื้นที่ระเบียงที่หันหน้าไปสู่สวน

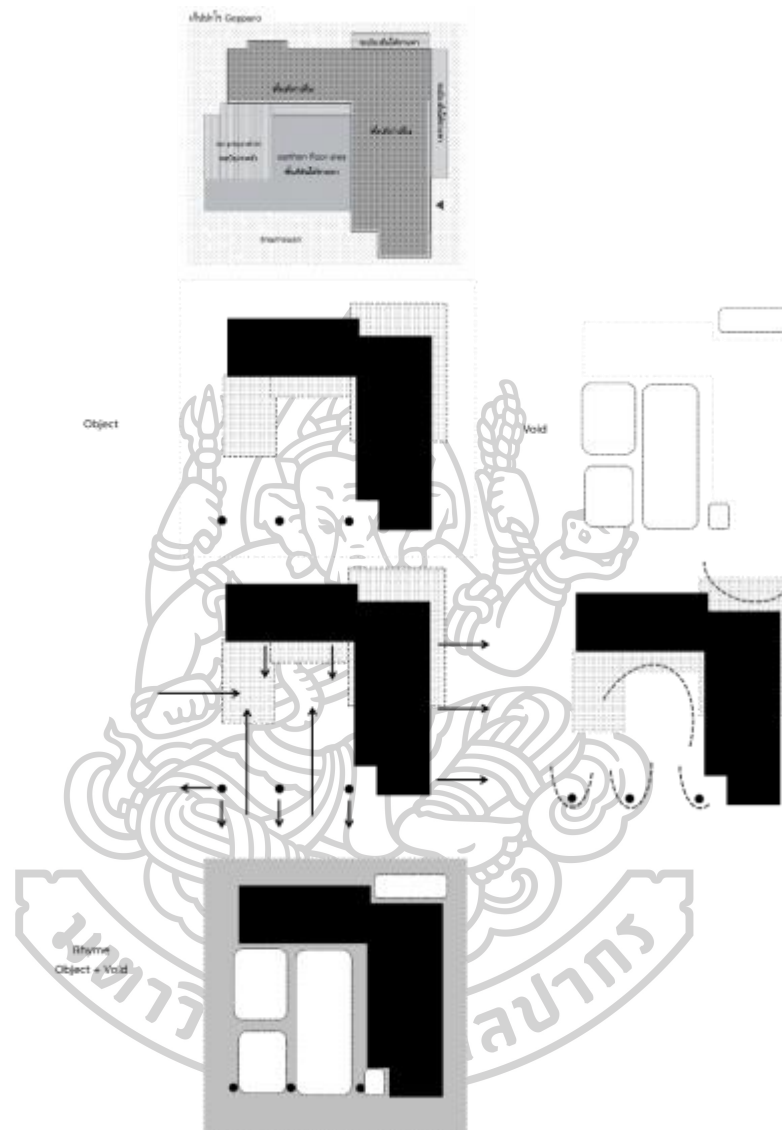
ภาพที่ 259 ทศนิยมภาพพระราชนิเวศน์คัตทสึระการจัดเรียงในลักษณะลดหลั่นเหลื่อมกันที่เรียกว่า “ฝูงห่านบิน” (geese-in-flight) เพื่อเปิดมุมมองและรับแสงธรรมชาติ

ภาพที่ 260 การวางหน่วยห้องแบบ“ฝูงห่านบิน” (geese-in-flight) บริเวณระเบียงของพระราชินีเวศน์ คัตทสิระ

- การวางพื้นที่ห้องภายในที่มีลักษณะถอยร่นลักษณะการสร้างขอบเขตและลำดับพื้นที่ระหว่างภายในสู่ภายนอกของตัวอย่างกระท่อมชงชา เก็ปปะโร Gepparo การวางแนวเสาของอาคารด้านนอกทำให้พื้นดินโดยรอบอาคารอาคารไหลเข้าสู่อาคาร เชื่อมกับพื้นที่ระเบียงที่มีการรวมของกิจกรรมการอยู่

อาศัยการใช้ที่หยุดนิ่งบริเวณพื้นที่นั้น การถอยร่นให้พื้นดินเข้ามาสู่อาคารทำให้เกิดการเชื่อมระหว่าง
ธรรมชาติภายนอกเข้าสู่พื้นที่ภายในอาคาร

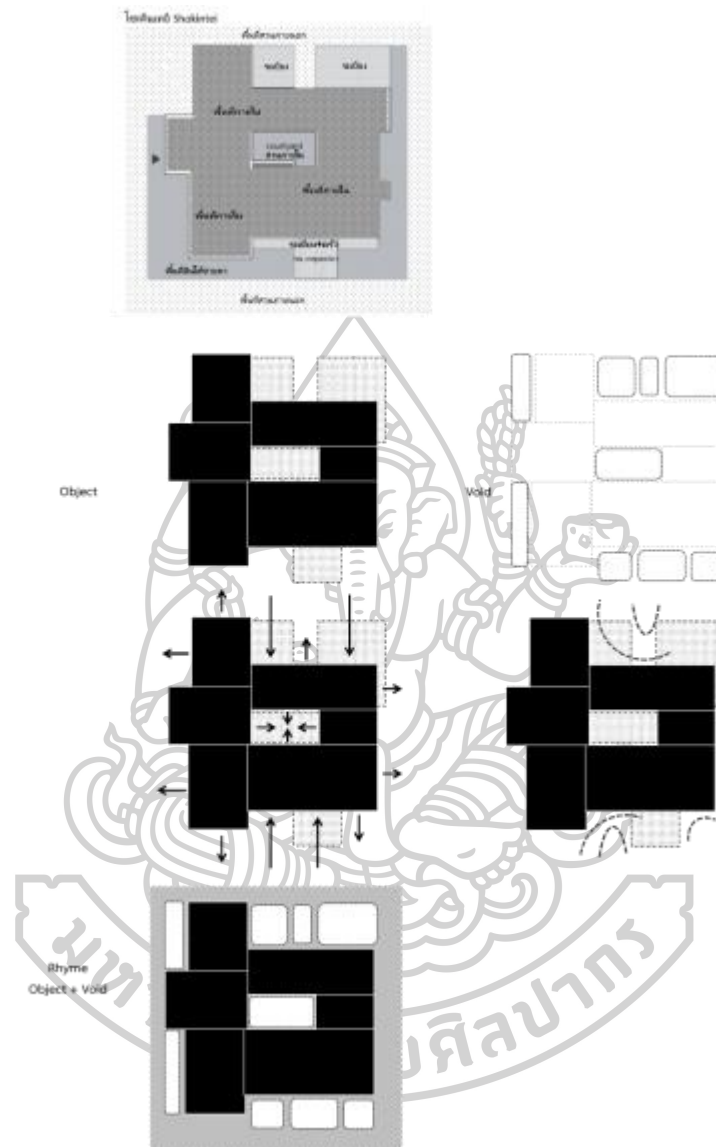

ภาพที่ 262 การวางหน่วยการวางพื้นที่ห้องภายในที่มีลักษณะถอยร่นลักษณะ กระโจมชงชา เก็ปปะโร
Gepparo

ภาพที่ 261 ทศนิยมภาพการวางพื้นที่ห้องภายในที่มีลักษณะถอยร่นลักษณะการสร้างขอบเขตและลำดับ
พื้นที่ระหว่างภายในสู่ภายนอกของตัวอย่างกระโจมชงชา เก็ปปะโร *Gepparo*

- ลักษณะของเพื่อให้แสงและบรรยากาศภายนอกเข้ามาสู่พื้นที่ห้องภายในที่ล้อมลานกลาง ตัวอย่างกระท่อมชงชา โชะคินเทอิ Shokintei

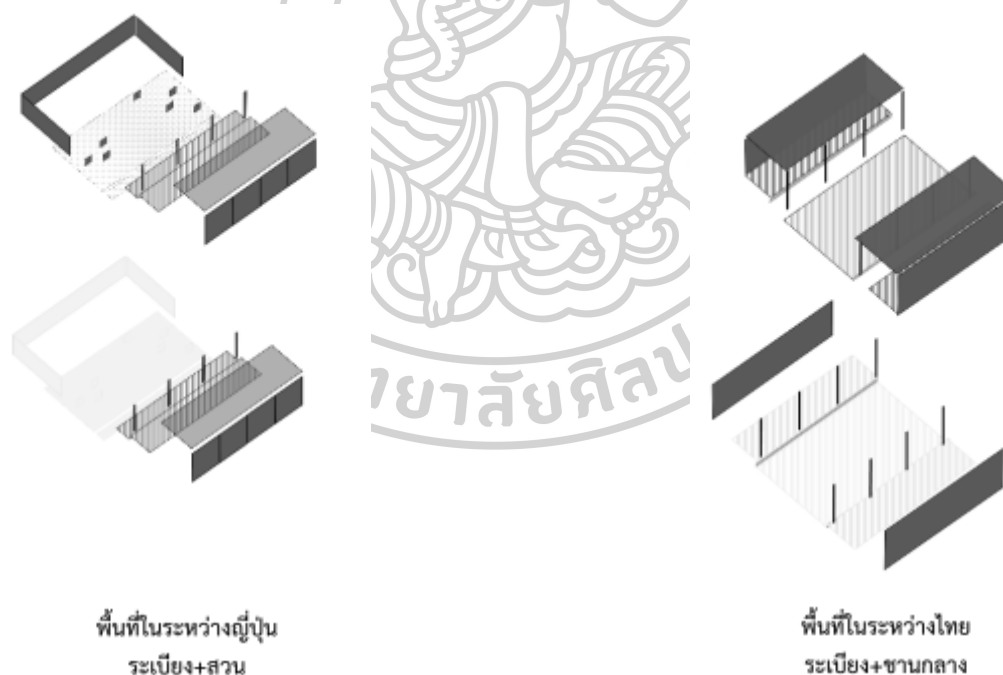
ภาพที่ 264 การวางหน่วยช่องว่างภายนอกบริเวณกลางของพื้นที่ภายใน เกิดลานโล่งกลางอาคารกระท่อมชงชา โชะคินเทอิ Shokintei

ภาพที่ 263 ทศนิยมภาพลักษณะของการวางหน่วยช่องว่างภายนอกบริเวณกลางของพื้นที่ภายใน เกิดลานโล่งกลางอาคารกระท่อมชงชา โชะคินเทอิ Shokintei

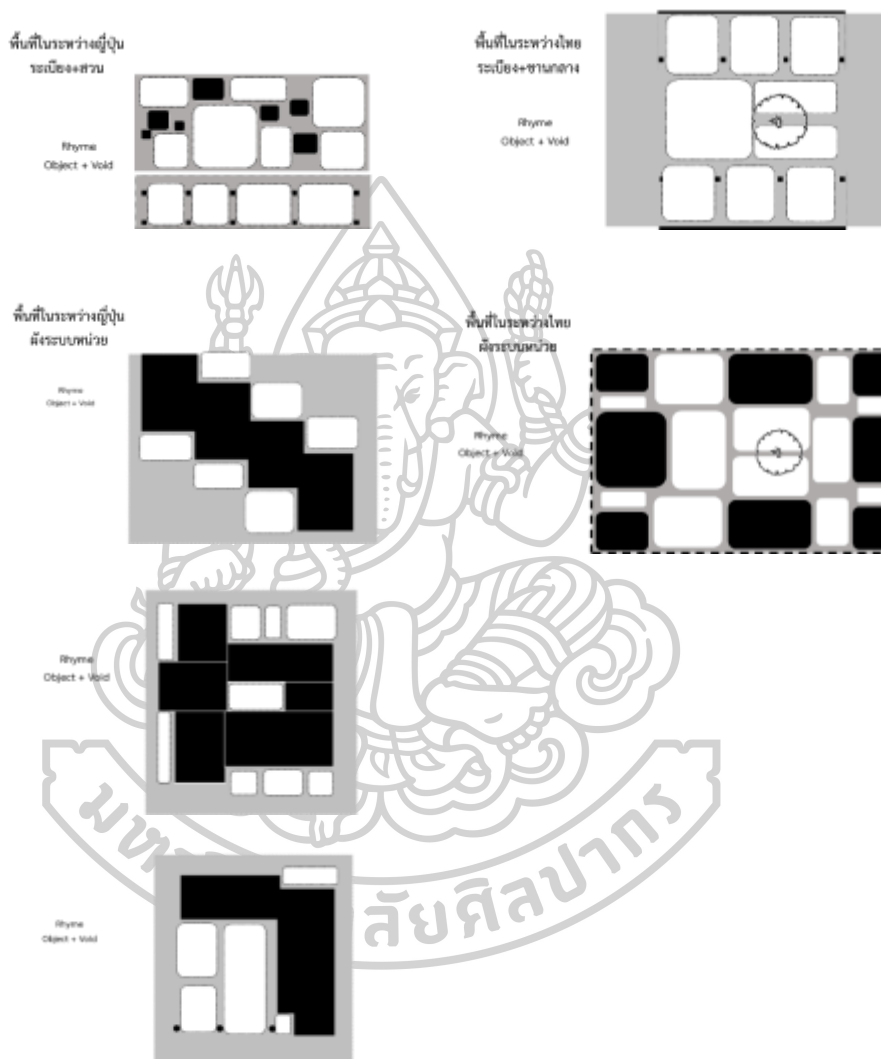
เมื่อเปรียบเทียบพื้นที่ในระหว่าง ในการอยู่อาศัยของบ้านเรือนไทย และอาคารบ้านญี่ปุ่น รูปแบบประเพณีโดยเปรียบเทียบด้วย 2 วิธีการ วิธีศึกษาองค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในระหว่าง, วิธีการกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างจากหน่วยความสัมพันธ์ระหว่างวัตถุ และช่องว่าง

วิธีแรกการองค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตพื้นที่ในระหว่าง ที่มีคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง สองสภาวะทั้งในเชิงบวกและเชิงลบ การกำหนดลักษณะด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน องค์ประกอบทางตั้งและองค์ประกอบทางราบ จะเห็นลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบของทั้ง ระเบียบบ้านไทยและระเบียบบ้านญี่ปุ่นที่คล้ายกัน เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมกับประโยชน์ใช้สอย ในการเข้าไปใช้ระดับของการปิดล้อมของพื้นที่ในระหว่างของบ้านไทยมีลักษณะของการปิดล้อมที่เกิดการเข้าไปใช้ของพื้นที่ในระหว่าง คือพื้นที่ชานกลางในบ้านเรือนไทย ส่วนพื้นที่สวนหอนแบบเซนไม่ได้มีการเข้าไปใช้ แต่เป็นมีการปิดล้อมด้วยองค์ประกอบที่เบาบางให้การรับรู้ที่เคลื่อนไหวของคุณสมบัติที่ว่างภายนอกมากกว่า เพราะระดับการปิดล้อมของพื้นที่ชานกลางนั้น มีหน้าที่เชื่อมพื้นที่ระหว่างเรือน ใช้เปลี่ยนผ่านจากระเบียงกับพื้นที่ส่วนอื่น

ภาพที่ 265 แสดงการเปรียบเทียบขององค์ประกอบพื้นฐานในการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง บริเวณระเบียบของบ้านเรือนไทยและอาคารบ้านญี่ปุ่น

วิธีที่สองการมองที่ระบบของหน่วยที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่าง ความสัมพันธ์ของวัตถุและช่องว่าง ของระบบการจัดวางพื้นที่ภายใน ที่มีผลต่อการรับรู้ลำดับของที่ว่าง พื้นที่ในระหว่างของบ้านไทยและบ้านญี่ปุ่น ทั้งพื้นที่ระเบียง และผังระบบของการวางหน่วยพื้นที่ภายใน ปริมาตรของหน่วยของที่ว่างในระหว่าง

ภาพที่ 266 แสดงการเปรียบเทียบขององค์ประกอบพื้นฐานในการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง บริเวณระเบียงของบ้านเรือนไทยและอาคารบ้านญี่ปุ่น

ลักษณะหน่วยของที่ว่างในระหว่าง สัดส่วนและจังหวะขององค์ประกอบช่องว่างที่เกิดจากลักษณะการกำหนดขอบเขตพื้นที่ของหน่วยวัตถุ ในบ้านไทยสัดส่วนของหน่วยที่ว่างในระหว่าง(สีขาว) มีจังหวะของความต่อเนื่องที่ใกล้เคียงกัน มีจังหวะที่เกือบจะสม่ำเสมอ หน่วยของพื้นที่ในระหว่างเชื่อมต่อกันซึ่ง เมื่อกลับไปดูที่ประโยชน์ใช้สอยจะสอดคล้องกับการลักษณะของพื้นที่ ซึ่งชานกลางมี

หน้าที่ใช้ผ่าน เป็นทางเดินเชื่อมเพื่อไปชะลอหรือหยุด ในหน่วยของพื้นที่ระเบียงอาคาร (สีดำ) เป็นหน่วยที่แยกจาก กันซึ่งใช้หยุดทำกิจกรรมอยู่อาศัย เมื่อเปรียบเทียบกับหน่วยที่ว่างในระหว่าง (สีขาว) ในอาคารญี่ปุ่น พื้นที่ในระหว่างสวนหินมีลักษณะการวางหน่วยวัตถุที่เหมือนกับการวางหน่วยผังบ้านไทย ทำให้หน่วยที่ว่างในระหว่างมีลักษณะที่เชื่อมต่อกัน ส่วนการวางหน่วยของห้องภายในของบ้านญี่ปุ่นเป็นจังหวะที่ต่อเนื่องเพื่อให้เกิดความเคลื่อนไหว ที่มีความต้องการเพื่อให้เกิดมุมมองที่เชื่อมต่อไป กับธรรมชาติภายนอกให้การรับรู้เชื่อมการรับรู้ธรรมชาติด้านนอกที่เป็นฉากหลัง มากกว่าการเชื่อมโยง การใช้ทำกิจกรรมภายใน พื้นที่ในระหว่างของญี่ปุ่นจึงมีคุณสมบัติของความต่อเนื่องที่เคลื่อนไหว เป็นหน่วยที่ว่างย่อย ๆ มีคุณสมบัติเป็นพื้นที่ใช้ผ่านและเชื่อมการรับรู้กับธรรมชาติภายนอกเข้าสู่พื้นที่ภายในการเข้าไปใช้หยุดทำกิจกรรม ซึ่งพื้นที่ในระหว่างของบ้านไทย มีลักษณะของจังหวะที่สม่ำเสมอ เป็นพื้นที่ใช้ชะลอและใช้หยุดทำกิจกรรมได้ และมีขนาดของหน่วยที่ว่างในระหว่างที่ใหญ่ ซึ่งเมื่อย้อนกลับไปในการศึกษาเรื่องของสัดส่วนพื้นที่ในบ้านไทยแบบประเพณีสามส่วน ขนาดของพื้นที่ระเบียงและชานนั้นมีสัดส่วนที่มากกว่าพื้นที่ในห้อง ทำให้เห็นลักษณะของการพื้นที่ที่มีคุณสมบัติที่ว่างในระหว่างในอยู่อาศัยในอดีตของบ้านไทย

การกำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในสถาปัตยกรรมประเภทที่อยู่อาศัยในสังคมโลก ตะวันออกทำหน้าที่ชะลอและกำหนดกรอบของการไหลผ่านของที่ว่างภายนอก (Negative Space) ด้วยองค์ประกอบของความเป็นหน่วยที่ใช้การกำหนดขอบเขตปิดล้อม สร้างมิติ (Dimension) ทางกายภาพที่สัมพันธ์กับการรับรู้ที่ว่างด้วยองค์ประกอบบางสิ่ง ที่แสดงสภาวะของการมีอยู่วัตถุ (Object) เป็นการเครื่องหมายให้ปรากฏขึ้น และสิ่งสำคัญที่เกิดขึ้นคู่กันคือสภาวะของการไม่มีอยู่ ช่องว่าง (Void) คือความว่างที่เกิดขึ้นบริเวณที่ถูกกำหนด ซึ่งเป็นสิ่งที่อยู่ตรงข้ามกันในการรับรู้ทางกายภาพแต่มีความสัมพันธ์ที่มีความต่อเนื่องกัน (Continuum) นั่นคือลักษณะของสิ่งที่ปรากฏในงานสถาปัตยกรรมในโลกรตะวันออก ในการเชื่อมการอยู่อาศัยของคนกับสภาพแวดล้อมในธรรมชาติ ลักษณะของอาคารที่เกิดขึ้นด้วยฐานแนวคิดของการกำหนดขอบเขตที่เบาบางเพื่อสร้างการปิดล้อมที่คงสภาวะในระหว่างภายในกับภายนอกไว้ โดยองค์ประกอบของความว่างในระหว่างคือเครื่องมือหนึ่ง ที่ถูกนำกลับมาใช้ในการพัฒนาแนวคิดการกำหนดที่ว่างในระหว่างในที่อยู่อาศัย ในปัจจุบันกลุ่มของงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่นำการศึกษาแนวคิดการอยู่อาศัยจากอดีตมาสู่ปัจจุบัน

2) การศึกษาแนวคิดที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ในงานออกแบบสถาปัตยกรรมสมัยปัจจุบัน

Kengo Kuma ได้อธิบายถึงหลักการของแนวคิดเกี่ยวกับลำดับของที่ว่างในงานสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิมของญี่ปุ่น ที่ถูกนำมาใช้เป็นเนื้อหาสำคัญในงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัย[37] ซึ่งสะท้อนหลักแนวคิดในเชิงที่ว่างจากสถาปัตยกรรมในอดีตอย่างชัดเจน เป็นรากของแนวคิดการอยู่อาศัยของครอบครัวญี่ปุ่น ความเปิดเผย, ความยืดหยุ่นและการเชื่อมต่อกัน ซึ่งการนำเครื่องมือที่ว่างในระหว่างกลับมา การนำเสนอผ่านงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยแนวคิดในเชิงพื้นที่แบบดั้งเดิมที่แทรก

ซึ่งอยู่ในวัฒนธรรมการอยู่อาศัยแบบญี่ปุ่นปัจจุบัน แนวคิดเกี่ยวกับที่ว่างโดย Yoshinobu Ashihara ซึ่งเป็นคำจำกัดความในการอธิบายคำในภาษาญี่ปุ่น “Ma” มีความหมายถึงการ หยุด (pause) การรับรู้ในเชิงพื้นที่ของคนกับสภาพแวดล้อมภายนอกที่ เปลี่ยนแปลงตามเวลา แนวคิดของสองสภาวะ การเคลื่อนไหวและการหยุดนิ่งที่เกิดขึ้นจาก ความสัมพันธ์ขององค์ประกอบระหว่างสองสิ่ง ระหว่างวัตถุ(Object) กับช่องว่าง(Void) ที่กำหนดขอบเขตการปิดล้อมและให้คุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง (In-between Space, Positive-Negative, Space)

ในการเลือกตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยเพื่อทำการอธิบายตามลักษณะของคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง(In-between Space) 3 แบบ โดยวางกรอบประเภทอาคารที่อยู่อาศัยในการอธิบายและกลุ่มสถาปนิกโดยอ้างอิงงานของกลุ่มสถาปนิกในช่วง ค.ศ. 1920 จนถึงปัจจุบันโดยอธิบายผ่านลักษณะทางกายภาพขององค์ประกอบทางสถาปัตยกรรมและประโยชน์ใช้สอย[37]

ในกลุ่มที่มีแนวคิดที่ว่างในระหว่างลักษณะทางกายภาพของการใช้รูปแบบและองค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรมที่สัมพันธ์กับการรับรู้ที่ว่างในระหว่าง จากการสรุปที่กำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง 3 ส่วน จากหน่วยความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) ที่มีคุณสมบัติของหน่วยที่ว่างในระหว่าง (In-between Space)

1) ที่ว่างในระหว่างบริเวณผนัง ช่องเปิด(Void) จังหวะที่สร้างการรับรู้ที่ว่างในระหว่างที่ต่อเนื่อง

Incomplete House, House in Ashitaka ,Kazuo Shinohara 1977

2) แนวคิดการใช้พื้นที่ระเหยง การใช้อาคารประกอบในแนวระนาบแนวรอบของพื้นที่และระนาบเหนือศีรษะ กำหนดปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากความลึก

Curtain Wall Tokyo ,Shigeru Ban 1995

Wall less ,Shigeru Ban 1997

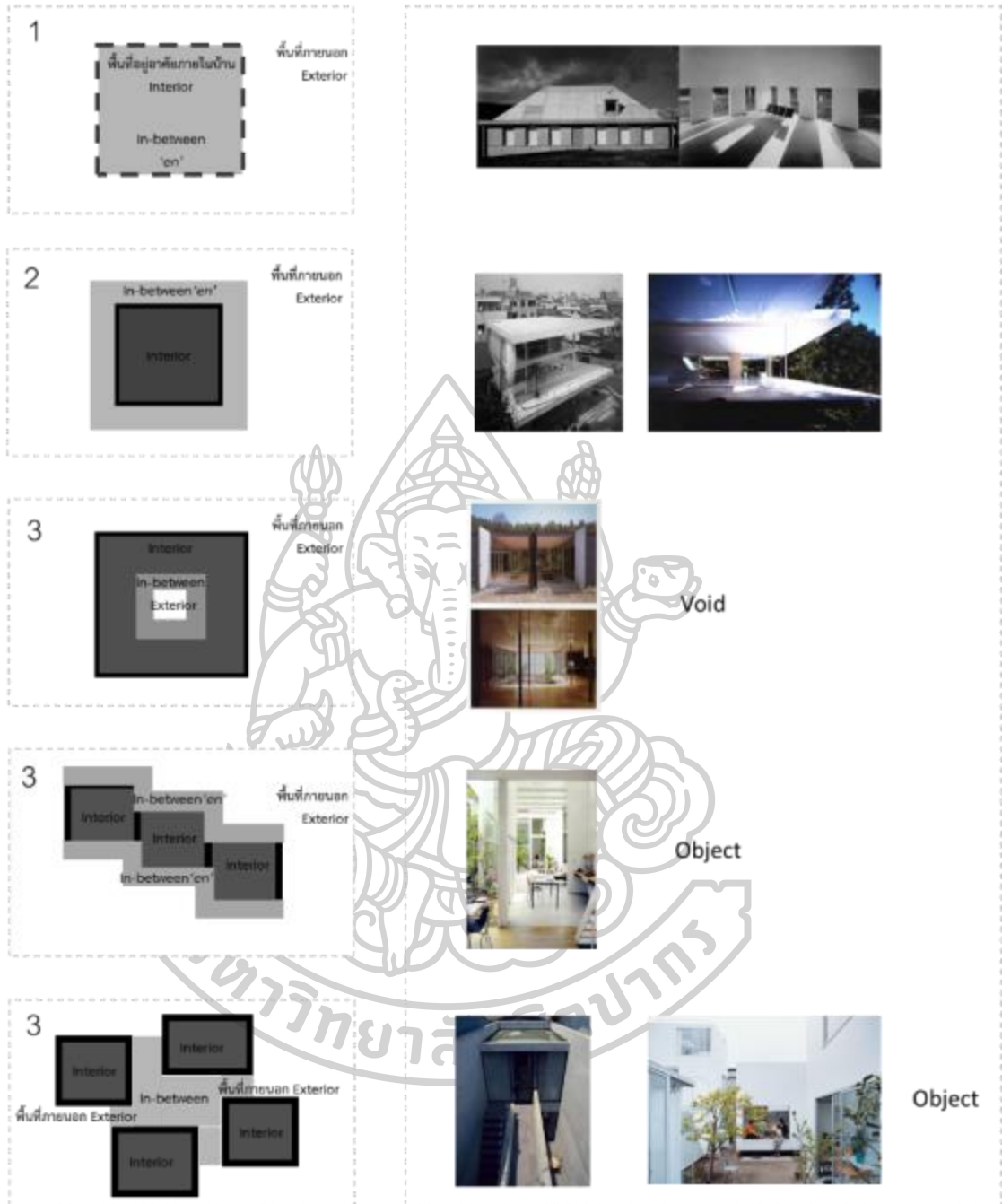
3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างของการวางผังแบบหน่วยของพื้นที่ใช้สอย

Weekend House , Ryue Nishizawa 1997

Azuma House Osaka ,Tadao Ando 1976

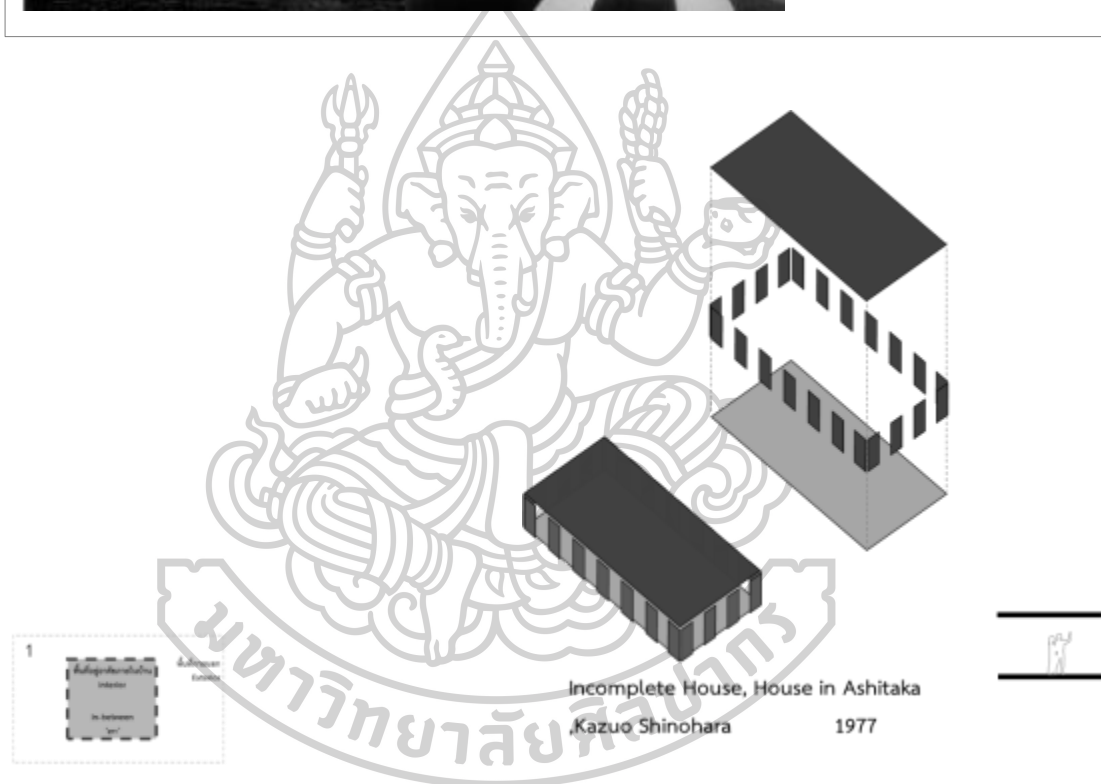
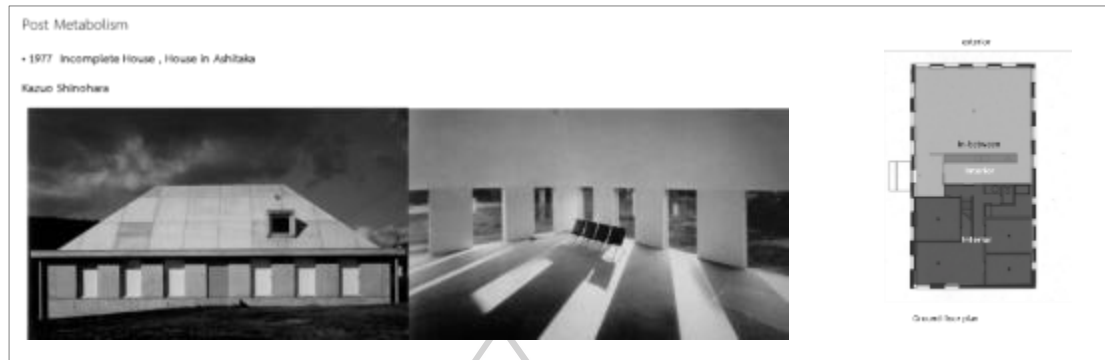
House A Tokyo Japan ,Ryue Nishizawa 2004

Moriyama House , SANAA 2005

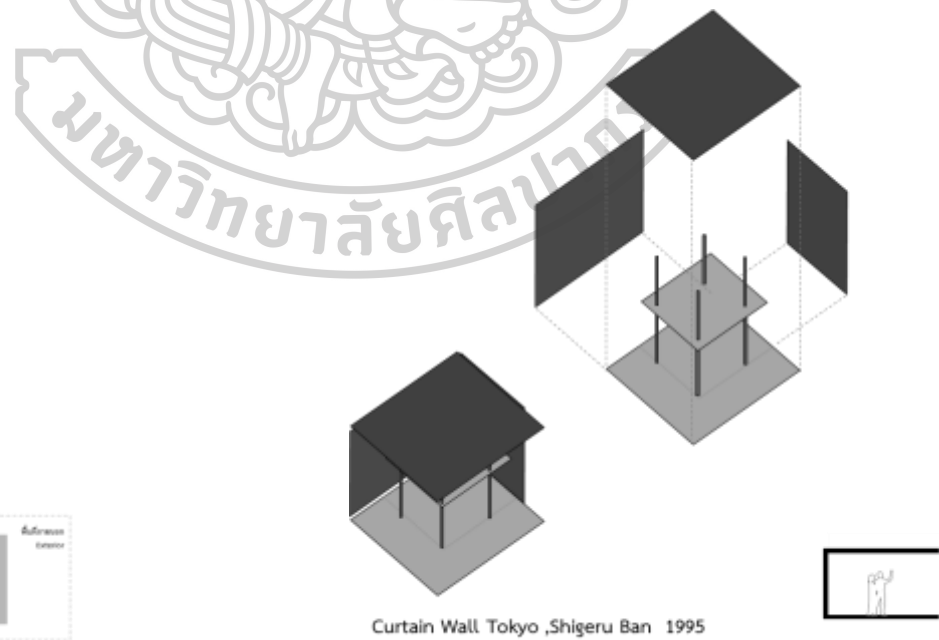
ภาพที่ 267 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง 3 ส่วน

1) ที่ว่างในระหว่างบริเวณผนัง ช่องเปิด(Void) จังหวะที่สร้างการรับรู้ที่ว่างในระหว่างที่ต่อเนื่อง

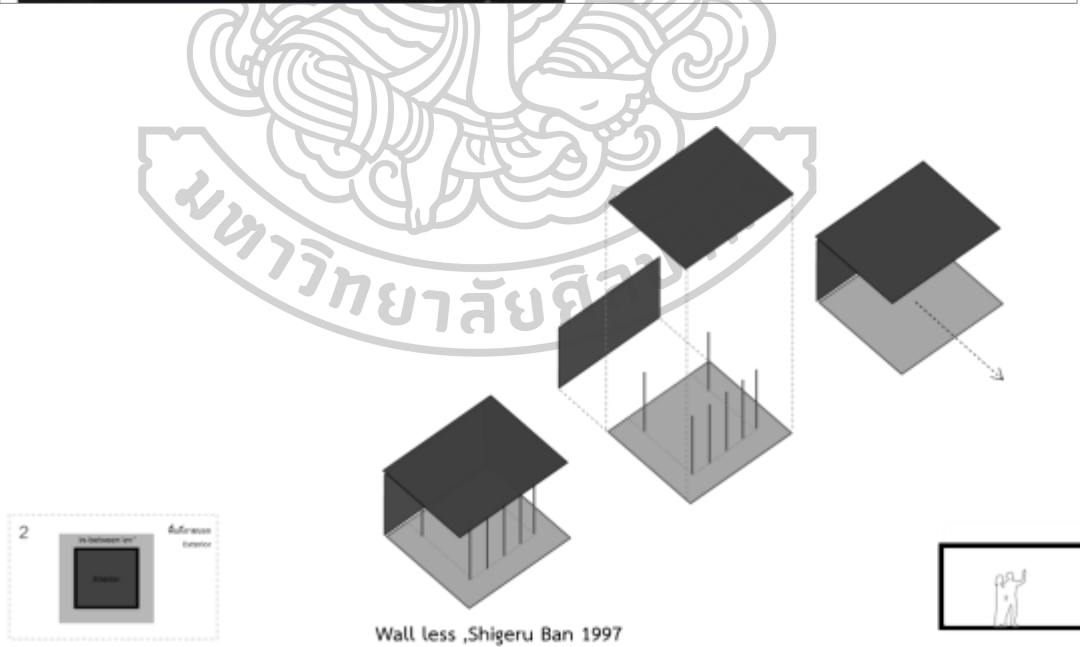

ภาพที่ 268 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง *Incomplete House, House in Ashitaka*, Kazuo Shinohara 1977

2) แนวคิดการใช้พื้นที่ที่ระเปียง การใช้ช่องค้ประกอบในแนวระนาบแนวรอบของพื้นและระนาบเหนือศีรษะ กำหนดปริมาตรของที่ว่างในระหว่างจากความลึก

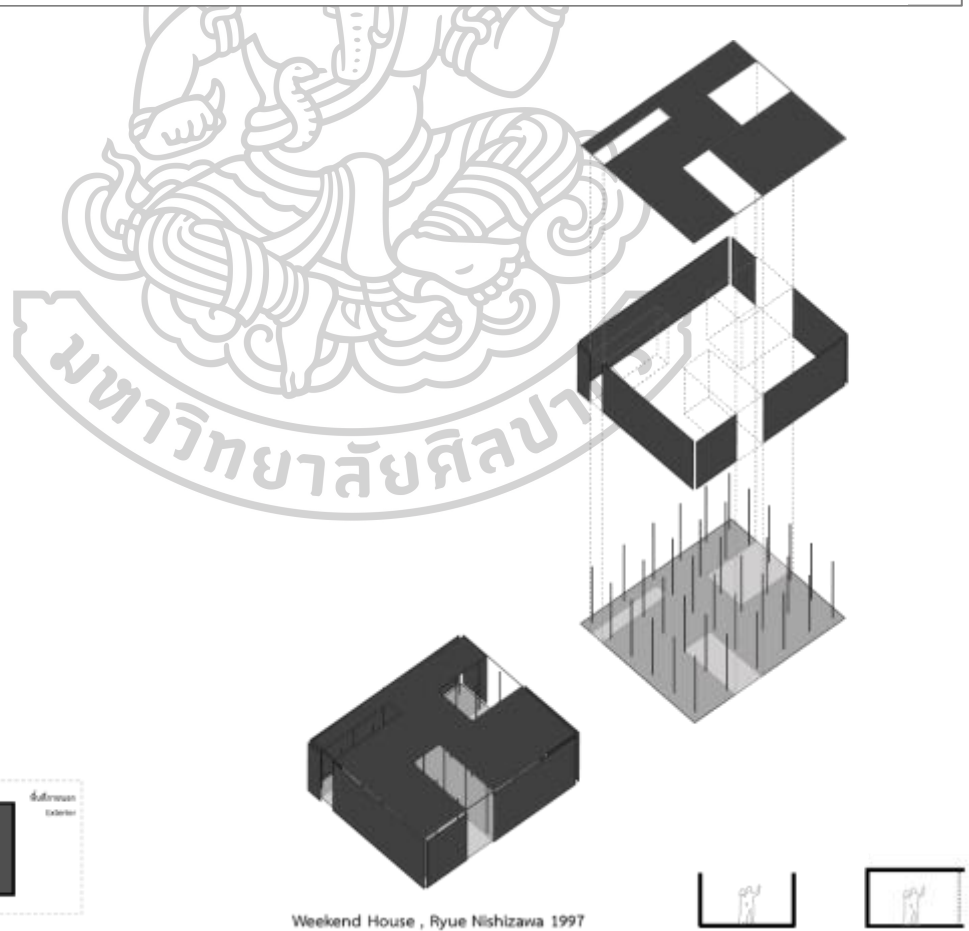

ภาพที่ 269 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง
Curtain Wall Tokyo ,Shigeru Ban 1995

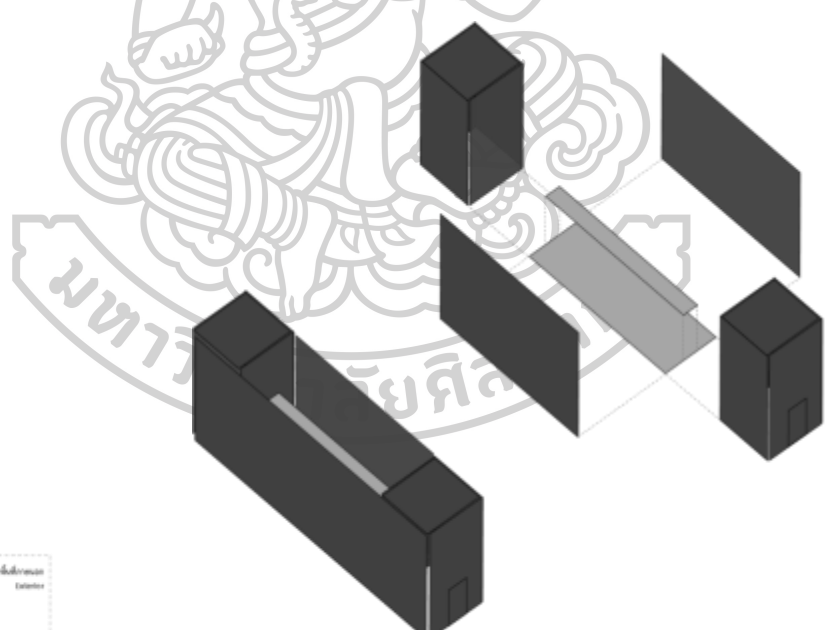

ภาพที่ 270 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Wall less ,Shigeru Ban 1997

3) การกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างของการวางผังแบบหน่วยของพื้นที่ใช้สอย

ภาพที่ 271 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง
Weekend House , Ryue Nishizawa 1997

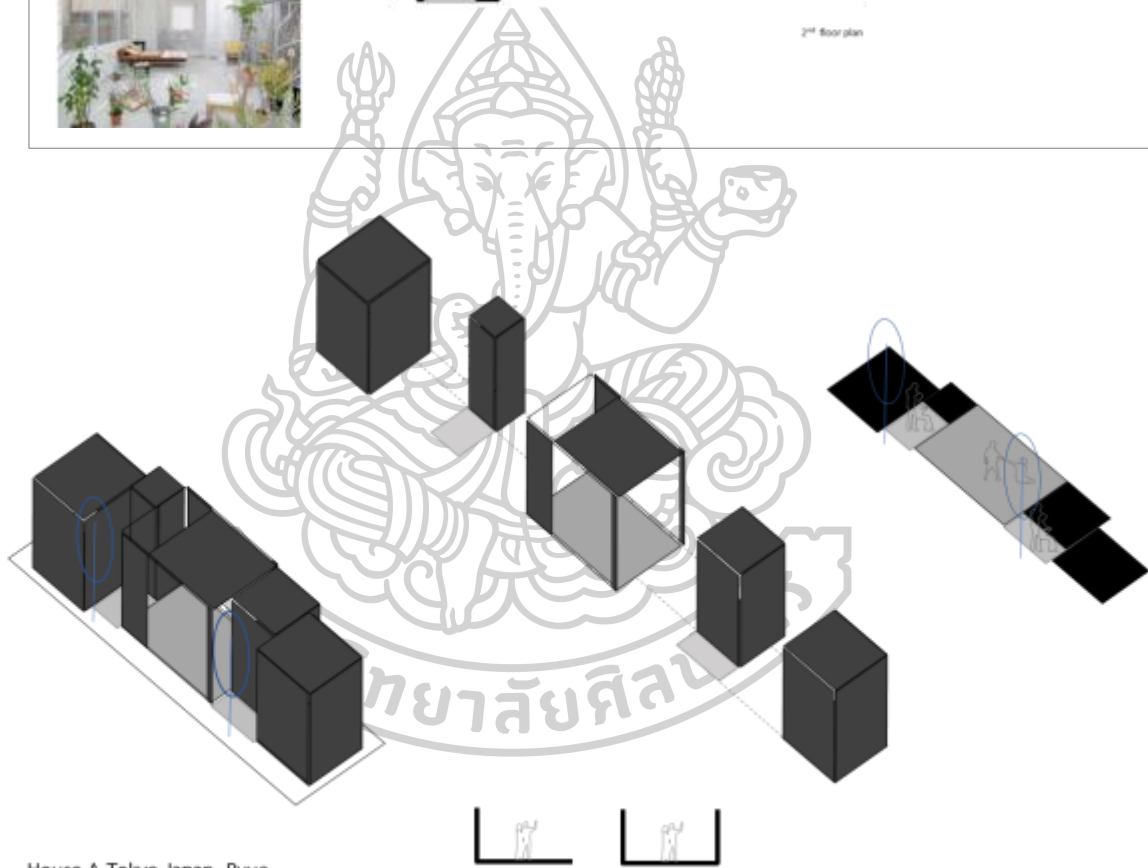
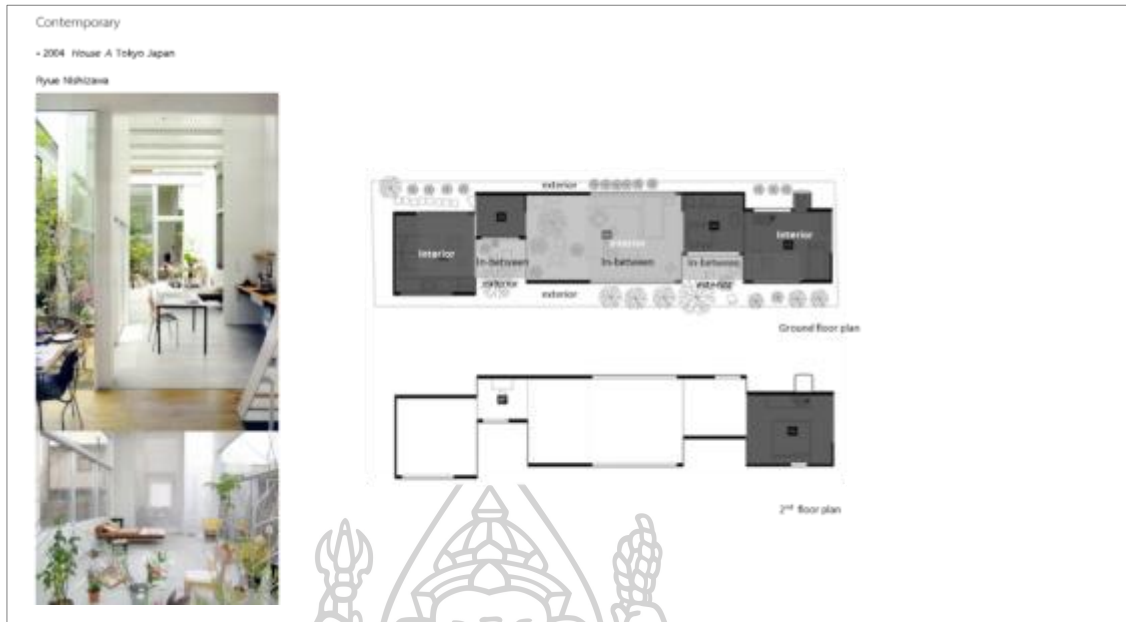

Azuma House Osaka ,Tadao Ando

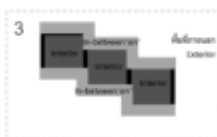
1976

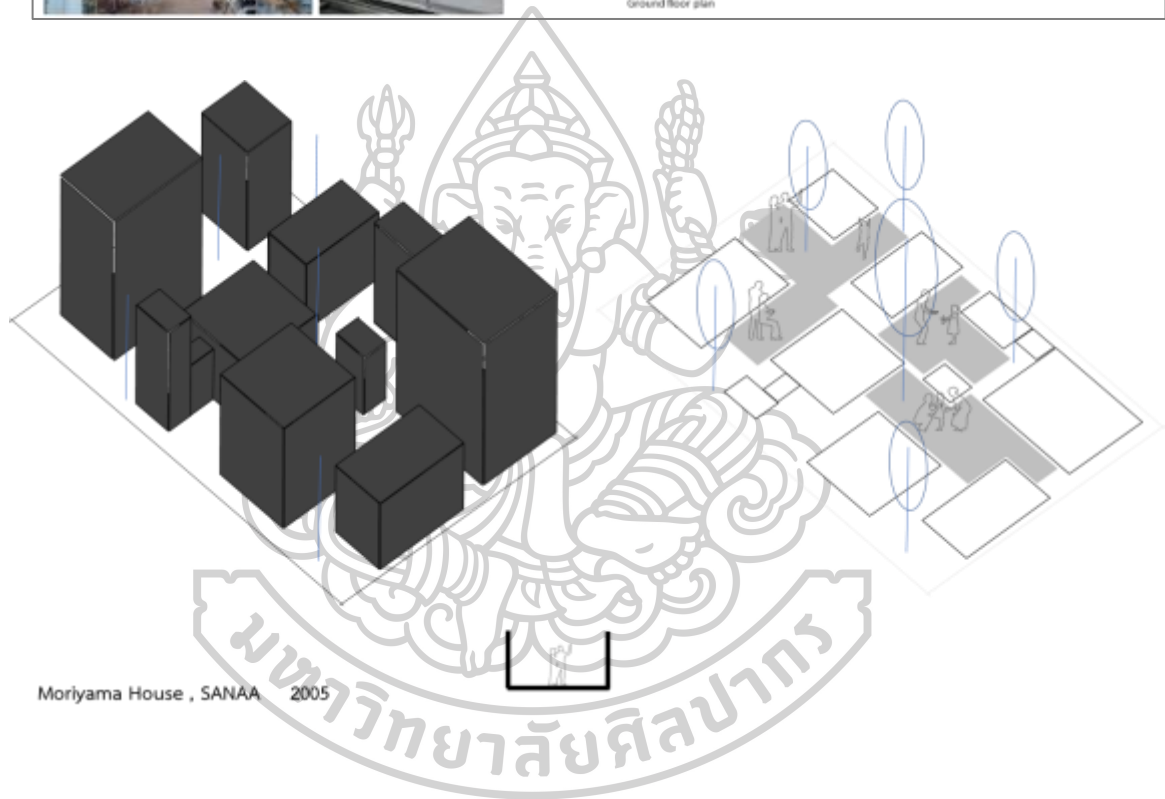
ภาพที่ 272 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง *Azuma House Osaka ,Tadao Ando 1976*

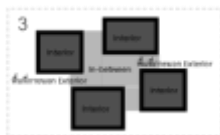
House A Tokyo Japan ,Ryue Nishizaw 2004

ภาพที่ 273 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง House A Tokyo Japan ,Ryue Nishizaw 2004

Moriyama House , SANAA 2005

ภาพที่ 274 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง Moriyama House , SANAA 2005

รูปแบบในทางสถาปัตยกรรมร่วมสมัยจากตัวอย่างในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นในปัจจุบันที่ปรากฏลักษณะของความโปร่ง โล่งเบา ซึ่งเมื่อนำแนวคิดที่ว่างในระหว่างที่กำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง 3 ส่วน จากหน่วยความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) ที่มีคุณสมบัติของหน่วยที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) เนื้อหาของการสื่อสารในงานสถาปัตยกรรมนั้น มีความสัมพันธ์กับหน่วยพื้นที่ในการใช้อาศัยของคนเป็นสาระสำคัญ ที่ทำให้เกิดลักษณะทางกายภาพที่โปร่งเบา มีสภาวะของความกำกวมระหว่างภายในกับภายนอกในระดับที่หลากหลาย ซึ่งสื่อผ่านตัวกลางคือการกำหนดของเขตการปิดล้อมขององค์ประกอบในทางสถาปัตยกรรม ตั้งแต่การวางจังหวะที่ต่อเนื่องของการเว้นและการมีบนผนังอาคารในงาน Incomplete House, House in Ashitaka ,Kazuo Shinohara (1977) , การเว้นความว่าง ช่องว่างในระหว่างระนาบพื้นและระนาบหลังคา ในงานของ Shigeru Ban Curtain Wall Tokyo (1995), Wall less (1997) และ การกำหนดขอบเขตการรับรู้ที่ว่างในระหว่างของการวางผังแบบหน่วยของพื้นที่ใช้สอย ในงานของกลุ่มสถาปนิก SANAA และ Tadao Ando : Weekend House-Ryue Nishizawa (1997), Azuma House Osaka ,Tadao Ando (1976), House A Tokyo Japan ,Ryue Nishizawa (2004), Moriyama House , (2005)

การรับรู้ด้วยการมองเห็นทำให้สามารถที่จะพิจารณางานในลักษณะนี้ไปได้ว่า เป็นการลดทอน ความทึบของอาคารในวิธีการต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความโปร่งโล่ง เบาลอย ซึ่งในแนวคิดจากคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง ทำให้เห็นกระบวนการในการอธิบายการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมได้ จากการเติม หน่วยของช่องว่างและวัตถุ แต่การมองในมุมของการลดทอนนั้นก็ไม่ได้เป็นมุมมองที่ผิด เพราะเป็นการมองที่ใช้ประสบการณ์ความคุ้นเคยเดิมของอาคารที่อยู่อาศัยในรูปแบบทั่วไป ที่มีลักษณะทึบเป็นรูปทรงโดยสมบูรณ์ เป็นการมองเนื้อหาของอาคารและให้ความสำคัญกับส่วนที่ทึบ มากกว่าของหน่วยที่ว่างในระหว่าง หรือความว่างซึ่งเป็นสาระสำคัญของงานสถาปัตยกรรมที่มีแนวคิดของที่ว่างกับการอยู่อาศัยที่อยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นรากฐานความคิดของโลกฝั่งตะวันออก

บทที่ 5

สรุป

5.1 สรุปกระบวนการในการศึกษา

คำถาม

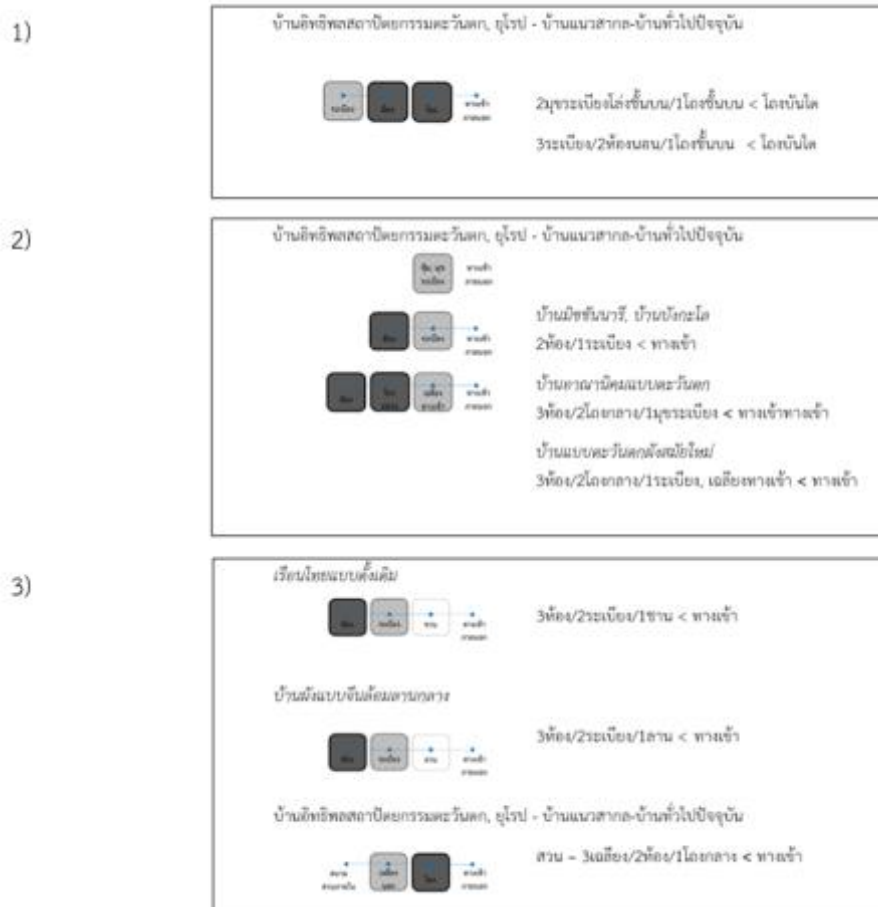
ถ้าระเบียนในปัจจุบันมีการเข้าไปใช้ประโยชน์ในการอยู่อาศัยที่ลดลง ซึ่งแตกต่างจากระเบียนในบ้านเรือนไทยในอดีตที่มีบทบาทที่สำคัญกับการใช้อยู่อาศัยของคนในอดีต อะไรคือคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียนในบ้านไทยในอดีตที่ตอบรับกับการใช้ทำกิจกรรมอยู่อาศัยของคน มีความแตกต่างจากระเบียนบ้านที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบันอย่างไร

และถ้าเราหาคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียนในบ้านไทยในอดีตได้ เราจะสามารถหากระบวนการในการออกแบบด้วยแนวคิดจากพื้นที่ระเบียนในบ้านเรือนไทยในอดีต ไปเป็นแนวทางสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยที่มีคุณสมบัติของพื้นที่อยู่อาศัยแบบระเบียนในอดีต โดยที่ไม่ได้ยึดติดกับรูปแบบขององค์ประกอบหรือลักษณะเดิมตามอย่างระเบียนบ้านไทยในอดีตที่ถูกหิบบิยมาใช้ แต่เพื่อเป็นแนวทางที่ทำให้คนกลับไปมีความสัมพันธ์ในการเข้าไปอยู่อาศัยเช่นเดียวกับพื้นที่ระเบียนที่เชื่อมโยงคน การอยู่ กับสภาพแวดล้อมได้มากขึ้นได้หรือไม่

ช่วงที่ 1 การทบทวนวรรณกรรมระเบียนบ้าน

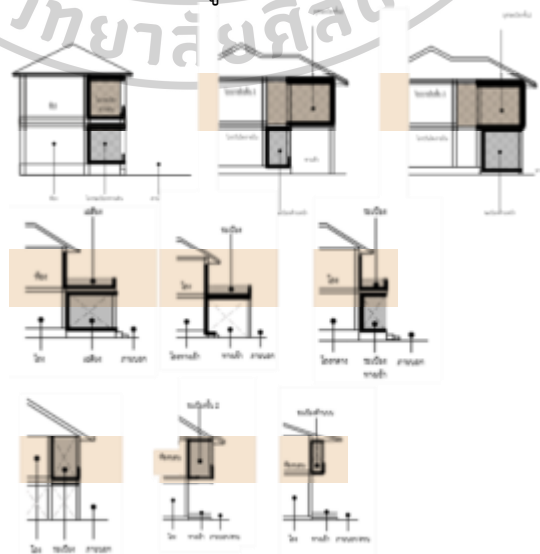
เป็นการตอบคำถามของการศึกษาในช่วงต้นถึงความจำเป็นของการมีอยู่ของระเบียนในที่อยู่อาศัยในปัจจุบันโดยการมองย้อนกลับไปศึกษาในอดีตเพื่อเปรียบเทียบ เป็นการศึกษาในบทที่ 2 การรวบรวมลักษณะทางกายภาพและประโยชน์ใช้สอยของระเบียนตั้งแต่ พ.ศ.2325-พ.ศ.2558 เพื่อดูการเปลี่ยนแปลงใน 2 ส่วนคือรูปแบบลักษณะทางกายภาพกับหน้าที่ใช้สอยของพื้นที่ระเบียน แบ่งการศึกษาเก็บข้อมูลเป็น 5 ช่วงเวลา โดยแบ่งรูปแบบระเบียนตามลำดับของการเข้าไปใช้ กิจกรรมการใช้ และรูปแบบในทางสถาปัตยกรรม สรุปข้อมูลที่ได้จากการนำระเบียนในที่อยู่อาศัยทั้ง 5 ช่วงมาในอดีตเปรียบเทียบกับในปัจจุบัน

เมื่อเปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพกับการใช้สอยจากลำดับของการใช้พื้นที่จะพบว่า รูปแบบหรือลักษณะขององค์ประกอบของระเบียนแบ่งได้เป็น 3 กลุ่ม

ภาพที่ 275 เปรียบเทียบลักษณะทางกายภาพของระเบียงแบบต่างๆกับการใช้สอยจากลำดับการใช้พื้นที่ของบ้าน

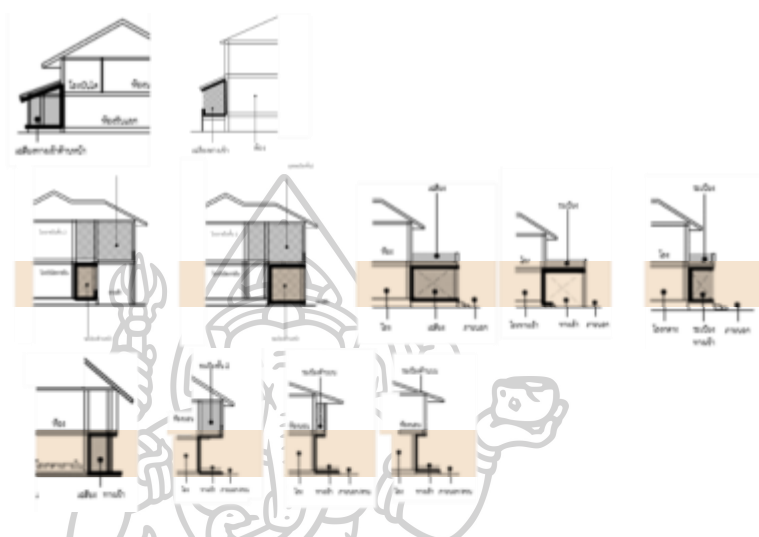
1) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับการเข้าถึงพื้นที่อยู่ลำดับท้าย

ภาพที่ 276 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับท้าย (มุขระเบียงหน้า, ระเบียงห้องนอน, ระเบียงหลังห้อง)

ยังพบในที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบัน แต่ความสัมพันธ์ของคนกับพื้นที่ในการเข้าไปใช้ที่ลดลง ความจำเป็นของการมีอยู่ของระเบียงลักษณะนี้ในบ้านถ้าไม่มีพื้นที่ระเบียง การใช้สอยพื้นที่อื่นยังคงการใช้ที่อยู่อาศัยได้

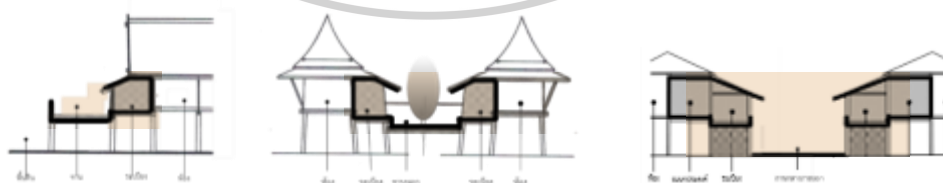
2) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับหน้า

ภาพที่ 277 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับแรก (โถงทางเข้า, โถงนอก, โถงหน้าบ้าน, โถงระเบียง)

ในปัจจุบันระเบียงหน้า หรือโถงหน้าบ้านมีหน้าที่ใช้ผ่าน ระเบียงหน้าจึงมีลักษณะของการปิดล้อมที่ลดลง การใช้หยุดทำกิจกรรมเปลี่ยนไปใช้ห้องรับแขกภายใน สุดท้ายพื้นที่นี้แต่การปิดล้อมที่ลดลงเหลือจุดเปลี่ยนผ่านคือผนังกันสวนประตูทางเข้าบ้าน

3) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับระหว่างกลาง

ภาพที่ 278 กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลำดับพื้นที่อยู่ลำดับกลาง (บ้านมีชาน, ลานโล่ง)

ระเบียงในบ้านไทยแบบประเพณีผูกติดอยู่กับระบบของการจัดวางลำดับที่ว่าง 3 ส่วน คือ ห้อง-ระเบียง-ชาน บทบาทของระเบียงในบ้านไทยตัดออกจากสมการความสัมพันธ์ของลำดับที่ว่าง 3 ส่วนไม่ได้ มีหน้าที่สำหรับการใช้อยู่อาศัย ใช้หยุดและใช้ผ่านจากการเปลี่ยนระดับที่ต่อเนื่องจากพื้นชาน และบรรยากาศจากการเป็นพื้นที่ได้ขยายคา จะพบระเบียงรูปแบบนี้ในบ้านไทยแบบประเพณี ซึ่ง

การเปลี่ยนแปลงรูปแบบการอยู่อาศัย ลักษณะของการอยู่ในบ้านเรือนไทยแบบเดิมไม่เป็นที่นิยมและไม่สอดคล้องกับชีวิตสังคมเมือง ในการออกแบบสถาปัตยกรรมไทยร่วมสมัยการนำลักษณะของไทย แนวทางของการทำตามเดิม หรือประยุกต์ตามอย่างรูปแบบของเรือนไทยซึ่งคงลักษณะไทยไว้ ส่วนนี้เป็นที่มาของการตั้งคำถามต่อมาถึงการหากระบวนการที่เกี่ยวข้องกับคุณสมบัติของที่ว่างแบบระเบียงบ้านไทย เพื่อนำเสนอกระบวนการในการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยจากคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก แบบระเบียงบ้านไทยที่ไม่ได้มีลักษณะทำตามหรือหยิบองค์ประกอบตามเดิมมาใช้

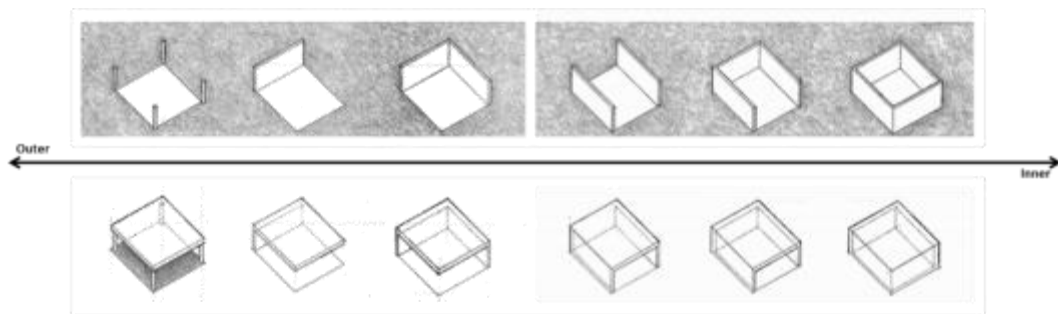
บทสรุปในช่วงที่ 1 สรุปลักษณะที่แตกต่างของระเบียงแบบที่อยู่อาศัยในปัจจุบันกับ ระเบียงในบ้านเรือนไทยในอดีตมีบทบาทที่สำคัญกับการใช้อยู่อาศัยของคน และตั้งคำถามช่วงที่ 2 ถึงคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียงในบ้านไทยในอดีต โดยมีเนื้อหาของคุณสมบัติของพื้นที่ระเบียง พื้นที่ที่อยู่ระหว่างความเป็นภายในและความเป็นภายนอกที่มีการอ้างอิงซ้ำๆ คือ บรรยากาศของพื้นที่ ความสลัว พื้นที่สีเทา ซึ่งเป็นการรับรู้คุณภาพของที่ว่างแบบระเบียงบ้านไทย

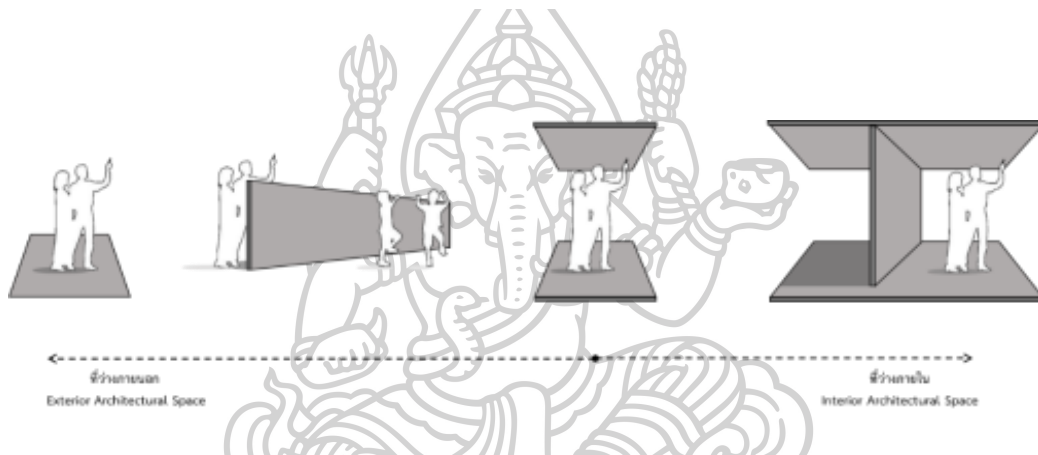
ภาพที่ 279 บรรยากาศของพื้นที่ว่างแบบระเบียงบ้านไทย

ช่วงที่ 2 การหาเครื่องมือและการนำมาใช้อ่านงานสถาปัตยกรรม

วิธีวิจัยในบทที่ 3 กำหนดกรอบของหาหลักคุณลักษณะความเป็นที่ว่างกึ่งกลางระหว่างความเป็นภายในและความเป็นภายนอก และคุณภาพของที่ว่างแบบระเบียง ใช้การวิเคราะห์จากลักษณะทางกายภาพ การปิดล้อมที่ว่างด้วยองค์ประกอบพื้นฐาน องค์ประกอบทางแนวตั้ง, องค์ประกอบทางแนวนอน Francis D.K. Ching การปิดล้อมที่ว่างในระหว่าง มีช่วงของการแบ่งจุดที่กำกึ่งระหว่างความเป็นภายนอกกับภายใน มีระดับของการปิดล้อมที่กำกึ่งทั้งสองส่วนระหว่างภายในและภายนอก

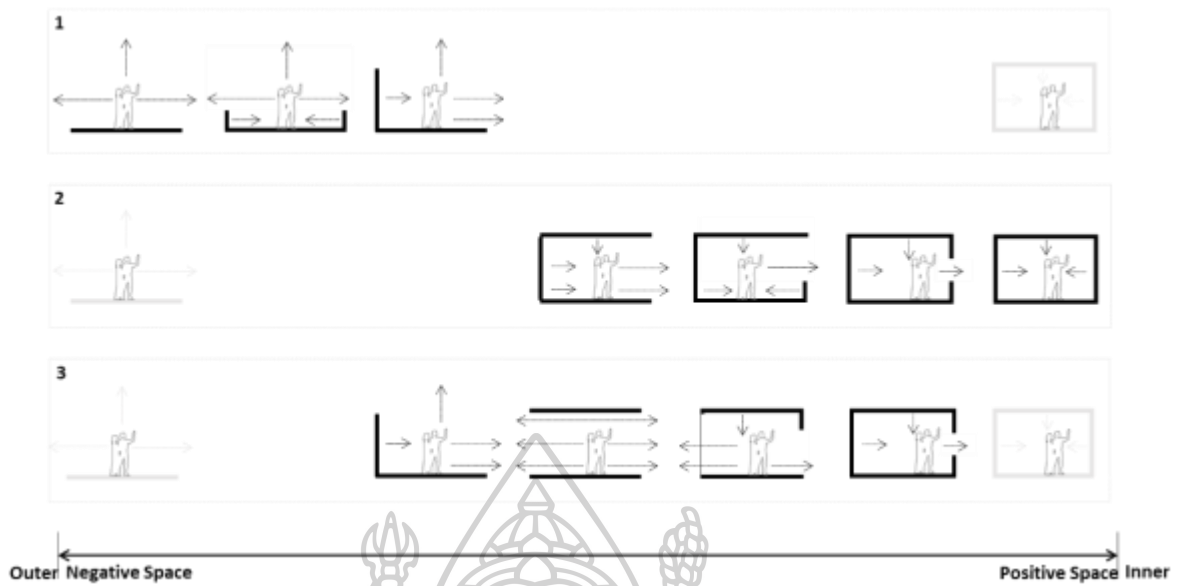

ภาพที่ 280 องค์ประกอบพื้นฐานที่ใช้กำหนดขอบเขตการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างในสถาปัตยกรรม

ภาพที่ 281 องค์ประกอบของที่ว่างภายในอาคาร (Interior architectural space) และ ที่ว่างภายนอกอาคาร (Exterior architectural space)

นำลักษณะทางกายภาพของการกำหนดการปิดล้อมที่ว่างในระหว่างมาอธิบายด้วยคุณสมบัติของที่ว่าง ที่สัมพันธ์ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่าง ที่ว่างในระหว่าง (In between Space) ซึ่ง Yoshinobu Ashihara เรียกว่า ที่ว่างกึ่งบวกกึ่งลบ (PN Space, Positive-Negative Space) เกิดจากพื้นที่ภายนอก (Exterior Space) มีแนวโน้มที่เปลี่ยนเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) โดยเกิดการโอบล้อมที่ว่างนั้นอย่างตั้งใจหรือมีจุดประสงค์ จากการกำหนดขอบเขตของที่ว่างด้วย รูปร่างรูปทรงของตัวอาคาร หรือการวางกลุ่มอาคารที่มีความสัมพันธ์ของรูปทรง เกิดการโอบล้อมรับการแผ่ผ่านของที่ว่าง (Permeation of Space) การกำหนดที่ว่างภายนอก (Exterior Space) โดยมีวัตถุประสงค์ความตั้งใจในการใช้สอย และถูกกำหนดด้วยลักษณะของขอบเขตของที่ว่างในระหว่างอาคารสองหลัง ที่ว่างภายนอกจึงเป็นที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)

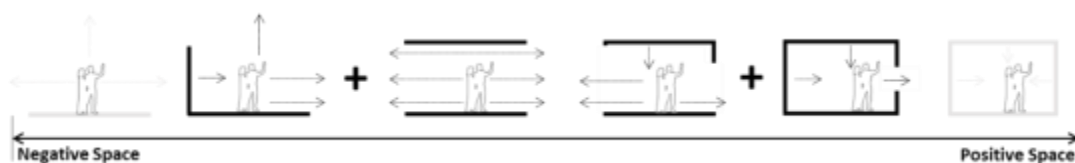
ภาพที่ 282 ลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมที่ว่างของกลุ่มพื้นที่ระเบียง ที่มีคุณสมบัติเป็นที่ว่าง ในระหว่างสามกลุ่ม

นำเครื่องมือการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมจากองค์ประกอบพื้นฐานที่มีคุณสมบัติของที่ว่าง ในระหว่าง 3 แบบ เพื่อมาอ่าน ความแตกต่างจากระเบียงบ้านที่อยู่อาศัยทั่วไปในปัจจุบันคุณสมบัติ ของพื้นที่แบบระเบียงในบ้านไทยเป็นความแตกต่างจากรูปแบบทางสถาปัตยกรรมที่มาจาก สถาปัตยกรรมตะวันตกกับรูปแบบสถาปัตยกรรมในฝั่งตะวันออกที่มีลักษณะของที่ว่างในระหว่าง ภายในและภายนอก

- 1) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)
- 2) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติที่ว่างเชิงบวก (Positive Space)
- 3) กลุ่มพื้นที่ระเบียงที่มีลักษณะทางกายภาพของการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมพื้นที่ในระหว่าง (In between Space) ที่คงคุณสมบัติสองสภาวะทั้งที่ว่างเชิงบวก (Positive Space) และที่ว่างเชิงลบ (Negative Space)

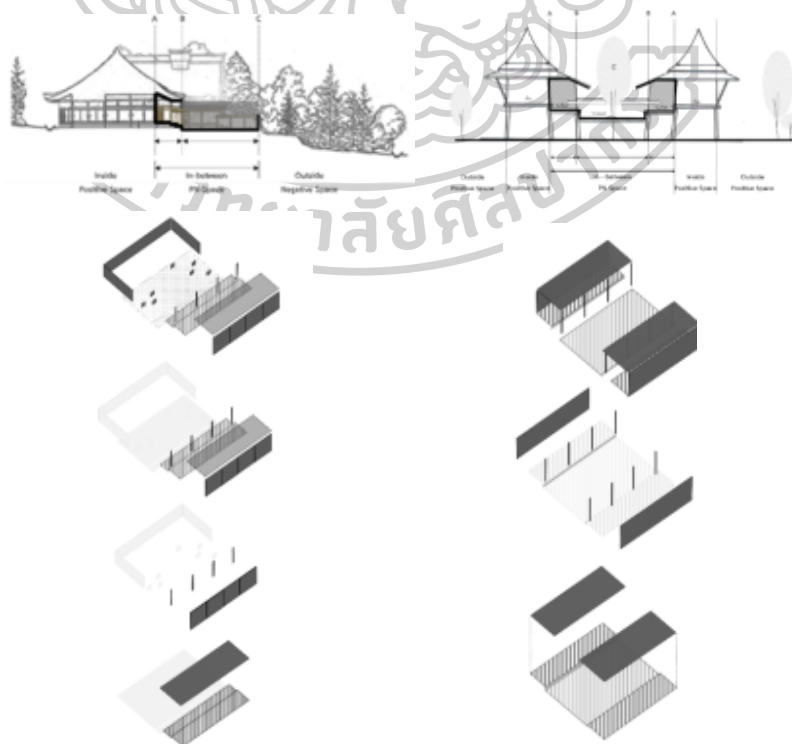
รูปแบบของการปิดล้อมพื้นที่ระเบียงใน 3 กลุ่มเมื่อกลับมาดูที่การใช้สอย ระเบียงบ้านเรือน ไทยมีลักษณะของทั้งสองคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง ระหว่ง (In between Space) มีระดับที่ สัมพันธ์กับการใช้สอยอยู่อาศัย

เมื่อได้คุณสมบัติที่ว่างในระหว่างที่เป็นคุณสมบัติของพื้นที่แบบระเบียบในบ้านไทยในอดีต หากกระบวนการในการออกแบบด้วยแนวคิดที่ว่างในระหว่างเป็นแนวทางไปสู่การออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัย ที่คนกลับไปมีความสัมพันธ์ในการใช้อาศัยพื้นที่ที่เชื่อมโยงคนการอยู่กับสภาพแวดล้อม มีคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างเหมือนกับบ้านในอดีต

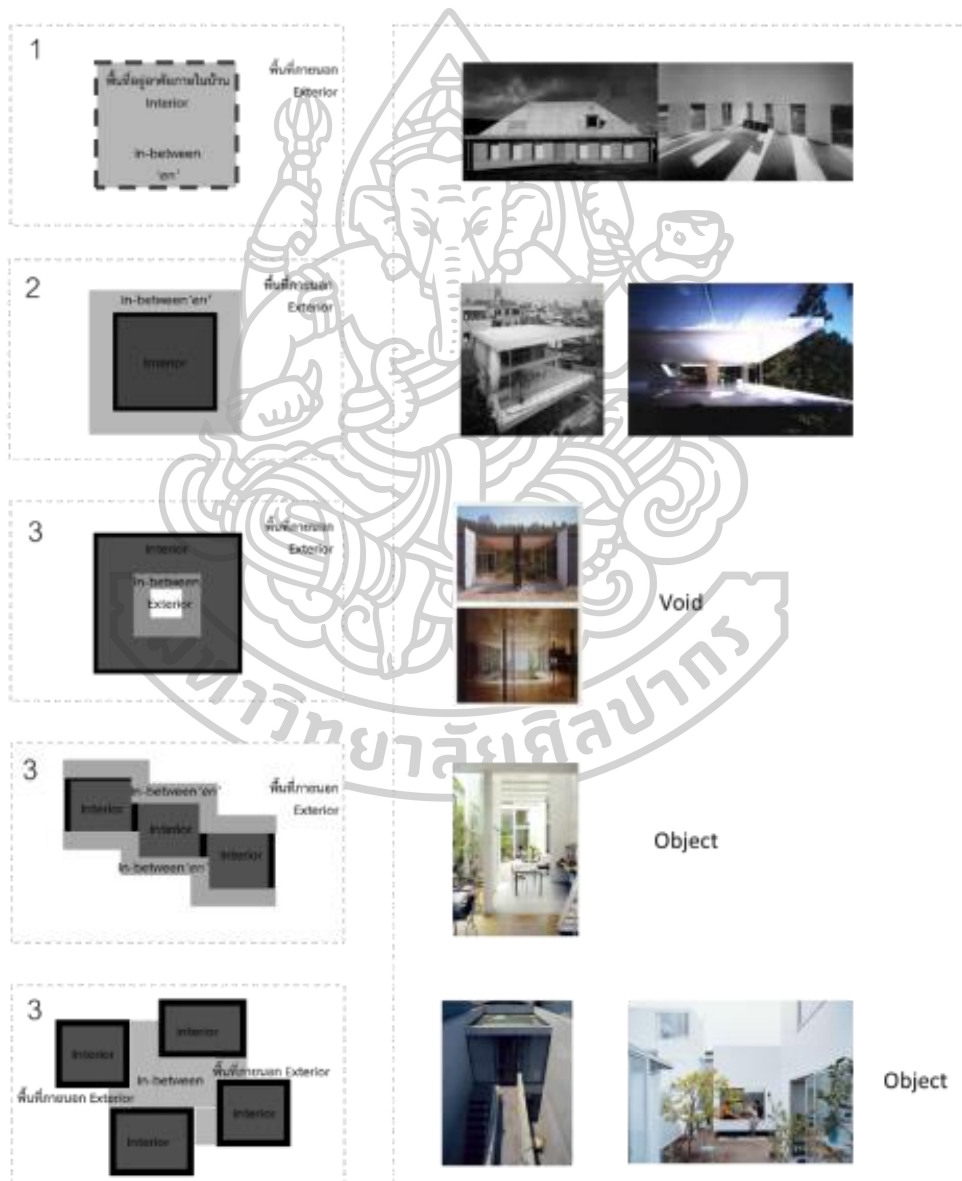
ภาพที่ 283 ที่ว่างในระหว่าง (*In-between Space*) โดยคงคุณสมบัติสองสถานะทั้งที่ว่างภายนอก ที่ว่างเชิงลบ (*Negative Space*) และที่ว่างภายใน ที่ว่างเชิงบวก (*Positive Space*)

เนื้อหาในบทที่ 4 เป็นการนำการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมจากคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก มาเทียบเคียงกับแนวคิดในกลุ่มงานญี่ปุ่น คือ มะ การอธิบายความหมายของที่ว่างจากสถาปัตยกรรมแบบดั้งเดิม และที่ว่างในระหว่างสิ่งที่มีอยู่กับความว่างซึ่งเป็นแนวคิดร่วมในโลกตะวันออก เปรียบเทียบระหว่างบ้านไทยกับบ้านญี่ปุ่นแบบประเพณี ที่ว่างในระหว่างบ้านไทยมีคุณสมบัติของการใช้หยุดเชื่อมภายในระหว่าง ที่มากกว่าที่ว่างในระหว่างในบ้านญี่ปุ่น ซึ่งให้คุณภาพกับที่ว่างภายนอกมากกว่า

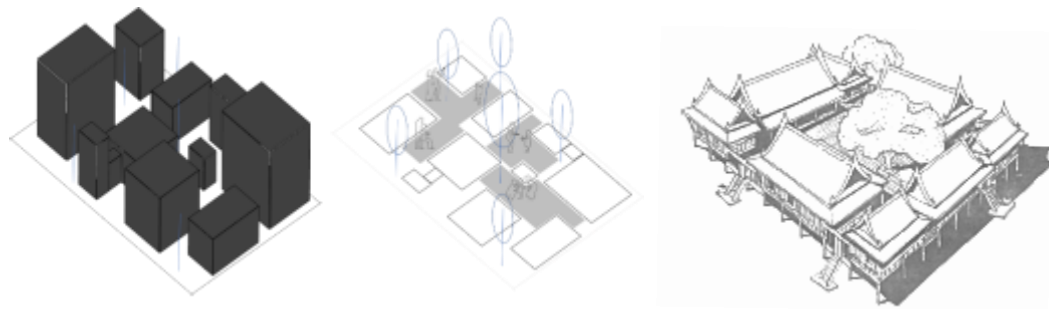

ภาพที่ 284 ที่ว่างในระหว่าง (*In-between Space*) เรือนไทยกับเรือนญี่ปุ่น

Gunter Nitschke ได้อธิบายด้วยมิติทางกายภาพ+มิติการรับรู้ที่ว่าง บรรยากาศจากการรับรู้แสงเงามิติของความต่อเนื่องและจังหวะ เทียบคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง 3 แบบกับ มิติที่สัมพันธ์กับการรับรู้การอยู่อาศัยของคนกับพื้นที่ การระบุในบริเวณที่เป็นส่วนการรับรู้คุณภาพของที่ว่างในระหว่างมิติการเปลี่ยนแปลงของเวลา ช่องเปิด(Void)ผนัง, ระเบียง, ลานกลางระหว่าง ซึ่งเป็นการศึกษาของกลุ่มสถาปนิกที่ศึกษาแนวคิดที่ว่างในระหว่างมิติการเปลี่ยนแปลงของเวลาของ มะ ที่มีอิทธิพลต่อการออกแบบงานสถาปัตยกรรมร่วมสมัยปัจจุบัน ในกลุ่มงานสถาปัตยกรรมของญี่ปุ่นมีแนวทางในการศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างจากในอดีตที่พัฒนามาสู่กลุ่มงานในปัจจุบัน

ภาพที่ 285 ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยกำหนดลักษณะของที่ว่างในระหว่าง

ภาพที่ 286 แนวคิดที่ว่างในระหว่าง ตัวอย่างของงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่นร่วมสมัยและงานไทยแบบประเพณี

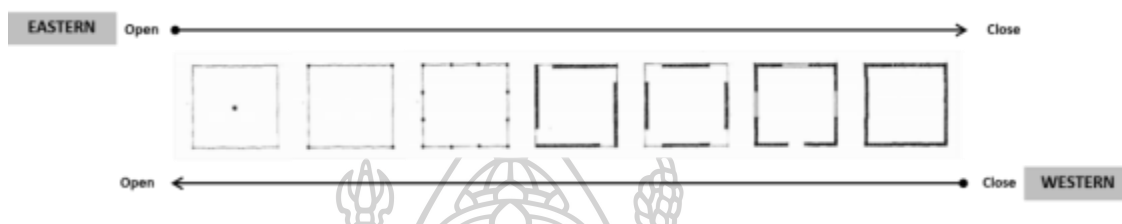
ที่ว่างในระหว่าง(In between Space) จากระเบียบบ้านไทยแบบประเพณี การอยู่อาศัยแบบดั้งเดิม พื้นที่สลับ สงบ ที่เปรียบเทียบกับความหมายของ *มะ (Ma)* ที่ว่างในระหว่างของสิ่งที่มีอยู่และไม่มีอยู่ แนวคิดของการอยู่และการสร้างสภาพแวดล้อมร่วมกับธรรมชาติ ของคนในโลกตะวันออกที่มีร่วมกัน ซึ่งให้คำจำกัดความที่ลึกซึ้งไปกว่าลักษณะทางกายภาพของการปิดล้อมแต่หมายถึง หน่วยของการอยู่อาศัย ซึ่งระดับของมิติเรื่องการรับรู้การเปลี่ยนแปลงของเวลา ความสว่างของแสงที่เข้าสู่หน่วยของการอยู่อาศัย บริเวณที่เป็นตัวกลางขอบเขตของที่ว่างในระหว่าง ในระดับต่างๆ เมื่อเปรียบเทียบกับลักษณะทางกายภาพของอาคารในเชิงผังอาคารและคุณลักษณะของความต่อเนื่องในการใช้สอยพื้นที่ระหว่างภายในและภายนอกที่มีลำดับที่ว่างต่อเนื่องกัน วัตถุประสงค์ของการระบุที่ว่างในระหว่างทั้ง สถาปัตยกรรมแบบประเพณี ของบ้านเรือนไทย และสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในปัจจุบันของบ้านญี่ปุ่น ต่างมีวัตถุประสงค์ของการวางหน่วยของที่ว่างในระหว่าง เป็นพื้นที่ใช้หยุดเพื่ออยู่อาศัยเช่นเดียวกัน

ช่วงที่ 3 การสรุปการศึกษา

กระบวนการที่ได้จากพื้นที่ระเบียบในบ้านไทยแบบประเพณี ในการศึกษาคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอก เพื่อเป็นแนวทางในการนำไปสู่การงานออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยในปัจจุบัน ที่มีการพัฒนาจากการศึกษาที่มุ่งเน้นไปที่การรับรู้ในเชิงคุณภาพของที่ว่างที่เอื้อกับการอยู่อาศัยของคน และมีความสัมพันธ์กับสภาพแวดล้อมโดยรอบ

กระบวนการในการออกแบบสถาปัตยกรรมร่วมสมัยจากคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างภายในและภายนอกความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นวัตถุ(Object) และช่องว่าง(Void) คุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง (In-between Space) เนื้อหาของการสื่อสารในงานสถาปัตยกรรม ความสัมพันธ์กับหน่วยพื้นที่ในการอยู่อาศัยของคนเป็นสาระสำคัญ ลักษณะโปร่งเบา การรับรู้ด้วยการมองเห็นทำให้สามารถที่จะพิจารณางานในลักษณะนี้ไปได้ว่า เป็นการลดทอน ความทึบของอาคารในวิธีการต่าง ๆ ที่มีเป้าหมายเพื่อให้เกิดความโปร่งโล่ง เบาลอย ซึ่งในแนวคิดจากคุณสมบัติที่ว่างในระหว่าง ทำให้เห็นกระบวนการในการอธิบายการกำหนดขอบเขตการปิดล้อมได้ จากการเติม หน่วยของช่องว่างและวัตถุ แต่การมองในมุมของการลดทอนนั้นก็ไม่ได้เป็นมุมมองที่ผิด เพราะเป็นการมองที่ใช้ประสบการณ์

ความคุ้นเคยเดิมของอาคารที่อยู่อาศัยในรูปแบบทั่ว ๆ ไป ที่มีลักษณะทึบเป็นรูปทรงโดยสมบูรณ์ เป็นการมองเนื้อหนังของอาคารและให้ความสำคัญกับส่วนทึบ มากกว่าของหน่วยที่ว่างในระหว่าง หรือ ความว่างซึ่งเป็นสาระสำคัญของงานสถาปัตยกรรมที่มีแนวคิดของที่ว่างกับการอยู่อาศัยที่อยู่ร่วมกับสภาพแวดล้อมซึ่งเป็นรากฐานความคิดของโลกฝั่งตะวันออก กระบวนการความเข้าใจการสร้างสถาปัตยกรรม การลดทอน ความทึบ กับ การเติม วัตถุที่ทำให้เกิดหน่วยของช่องว่าง รากฐานความคิดของโลกฝั่งตะวันออกการกำหนดด้วยสิ่งที่มี ใช้วัตถุกำหนด-ใช้การใช้สอยกำหนด

ภาพที่ 287 แสดงการอธิบายระดับของการปิดล้อมที่ว่างระหว่างโลกตะวันออกกับโลกตะวันตก

การตระหนักถึงการมีอยู่ร่วมกัน ของ ความเป็นรูปทรง และความไม่มีรูปทรง (form and non-form, object and space) ในทางตะวันตกมีความสัมพันธ์ทั้งทางด้าน วิทยาศาสตร์และคณิตศาสตร์ เห็น รู้โดยจับต้อง วัด คำนวณได้ แต่ในการรับรู้ที่ว่างในฝั่งตะวันออกโดยเฉพาะในสถาปัตยกรรมแบบประเพณีมีความแตกต่างจากทฤษฎีเรื่องที่ว่าง และเวลา แนวคิดถึงความว่างหรือที่ว่างในระหว่างไม่ได้มีเพียงลักษณะเรียบง่าย ความโปร่งแสงสูงสุด, ความยืดหยุ่นและความพยายามที่จะทำให้เกิดความเบา ที่ถูกนำเสนอ ผ่านงานสถาปัตยกรรมสมัยใหม่ แนวคิดเรื่องที่ว่างและการปิดล้อมที่ว่างในฝั่งตะวันตก เป็นแนวคิดของการการเติม หน่วยของทั้งวัตถุและช่องว่างลงไปซึ่งมีความสัมพันธ์ต่อการรับรู้ของคน ซึ่งเปิดโอกาสให้คนเข้าไปมีส่วนร่วม ในการกำหนดการใช้สอยเป็นคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่าง ซึ่งเป็นความเข้าใจที่ว่างในทางสถาปัตยกรรมที่ต้องมีการระบุวัตถุประสงค์บรรจุไปในที่ว่างนั้น จึงทำให้ที่ว่างเกิดความหมายที่สมบูรณ์จากการใช้สอยขึ้น ซึ่งกลับไปให้ความหมายของการอยู่อาศัย Martin Heidegger ความหมายของการอยู่อาศัยที่แท้จริงคำถามถึงความสัมพันธ์ระหว่างการอยู่อาศัย (dwelling) ของคนและตัวอาคาร (building) วิธีการที่อยู่ในมนุษย์ และเป็นพื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ทุกคน การอยู่ของคนสัมพันธ์กับกิจกรรมที่ทำ (activity) คือที่ว่างที่เปิดโอกาสให้คนเข้าไปใช้กำหนดด้วยตัวเองสำหรับไฮเดกเกอร์การอยู่อาศัยเป็น ประสบการณ์ และการรับรู้แรกของคนเกิดขึ้นบนพื้นดิน (earth) และทุกกิจกรรมการอยู่อาศัยทั้งหมดก็เกิดขึ้นบนพื้นดิน (earth) ร่องรอยที่ปรากฏบนพื้นดินเป็นหลักฐานแสดงถึงการอยู่อาศัยของคน คนเป็นผู้สร้างหรือผู้กำหนดความสัมพันธ์ระหว่างคนและพื้นดินเป็นการพึ่งพาซึ่งกันและกัน การกำหนดหรือสร้างร่องรอยการอยู่ การสร้างสิ่งที่ปกคลุมปกป้อง (shelter) คนผูกพันกับธรรมชาติในตลอดทุกช่วงชีวิต การอยู่กับธรรมชาติคือการอยู่อาศัยโดยรับรู้ถึงความเป็นสิ่งนั้น มิติของการรับรู้การปิดล้อม จึงต้องเปิดโอกาสให้คนเข้าใจและเข้าไปออกแบบการดำรงชีวิตได้อย่างง่ายที่สุด

1 ร่องรอยของการสร้างการอยู่อาศัยที่เดิม

ภาพอนุเมตเกษตรกรรม การเพาะปลูก

ภาพที่ 288 พื้นฐานที่สำคัญสำหรับมนุษย์ กิจกรรมที่ทำ (activity) การกำหนดหรือสร้างร่องรอย การอยู่

ที่ว่างในระหว่างจึงหมายถึงสื่อกลางที่เชื่อมความสัมพันธ์ของคน, การอยู่อาศัยของคนกับ ธรรมชาติมีสภาพแวดล้อมของการอยู่อาศัยเกิดขึ้น แนวคิดของไฮเดกเกอร์สถาปัตยกรรมเป็นและยังเป็นเครื่องมือในการบ่งบอกสถานะตัวตนของคนบนโลกผ่านการสร้างการกำหนดตำแหน่ง (locate) ของการอยู่อาศัยลงบนที่ตั้ง (site) เกิดการสร้างขอบเขต (boundary) ของที่ว่าง (space ,Raum) ที่บรรจุการอยู่อาศัยภายใน บรรจุนั้นไปในที่ว่างนั้น คุณสมบัติของการสร้างปิดล้อม (enclosure) จึงเกิดการเชื่อมต่อกับธรรมชาติ สถาปัตยกรรมจึงมีหน้าที่เป็นสื่อกลางของคนและธรรมชาติ

5.2 ข้อเสนอแนะ

กลุ่มตัวอย่างที่นำมาใช้เป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีถูกหยาบและอ้างอิงขึ้นมาเพื่ออธิบาย ลักษณะของพื้นที่ในระหว่างภายในและภายนอก ตัวอย่าง พื้นที่ระเบียงบ้านเรือนไทย และตัวอย่างของพื้นที่ ระเบียงชมสวนวัดเซน ของญี่ปุ่น ซึ่งอาจจะมีข้อจำกัดของการเปรียบเทียบที่มีความแตกต่างค่อนข้าง น้อยด้วยพื้นฐานของการศึกษาที่วางกรอบที่จะทำการศึกษาเปรียบเทียบในกลุ่มอาคารที่มีฐานของการ อยู่อาศัยแนวคิดในฝั่งตะวันออก (Eastern) ที่มีลักษณะใกล้เคียงกัน เพื่อนำไปอ่านงานร่วมสมัยปัจจุบัน ที่มีพัฒนาการของฐานความคิดเดียวกัน

ถ้าขยายกรอบของการเปรียบเทียบเข้าไปฝั่งของกลุ่มอาคารที่อยู่อาศัยในแนวคิดฝั่ง ตะวันตก ที่ได้อิทธิพลของลักษณะบางอย่างในงานสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น เช่น ในงานของ Frank Lloyd Wright[38] ที่มีการศึกษาสถาปัตยกรรมแบบประเพณีของญี่ปุ่น เป็นต้น อาจจะทำให้เห็นการ เปรียบเทียบทั้งความเหมือนและความต่าง ของฐานความคิดความเข้าใจในเรื่องที่ว่าง ลักษณะของ ที่ว่างในระหว่างและคุณสมบัติของที่ว่างในระหว่างที่ปรากฏในที่อยู่อาศัยในอาคารบ้านเรือนในฝั่ง ตะวันตก ความโปร่งโล่ง เบาลอย การใช้สอย การอยู่อาศัยในที่ว่างของอาคารในฝั่งตะวันตกและฝั่ง ตะวันออก อาจจะทำให้เห็นอิทธิพลต่อกันทั้งรูปแบบทางสถาปัตยกรรมและแนวคิดเรื่อง ที่ว่างและ การอยู่อาศัยในหลายมิติ

รายการอ้างอิง

1. ผศ.ศศิ ทิพทัส, บ้านในกรุงรัตนโกสินทร์ 1 รัชกาลที่ 1-รัชกาลที่ 3 (พ.ศ.2325 - พ.ศ.2394). แก้ไข ปรับปรุงเพิ่มเติมจากงานวิจัยเรื่อง บ้านในกรุงเทพฯ : รูปแบบการเปลี่ยนแปลงในรอบ 200 ปี. 2547, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
2. อรศิริ ปาณินท์, ที่ว่างทางสถาปัตยกรรม. 2521, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
3. Lam, M.C.W., *Perception and Lighting as Formgivers for Architecture*. 1977, America: McGraw-Hill.Inc. 20.
4. Bachelard, G., *The Poetics of Space*. 1964, New York: Published by the Penguin Group. 227.
5. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, การจัดองค์ประกอบและที่ว่างในงานออกแบบพื้นฐาน. 2535, กรุงเทพฯ: 49กราฟฟิค แอนด์พับลิเคชันส์.
6. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, จิตวิทยาสถาปัตยกรรมมนุษย์ ปฏิสนธิสาร. 2553, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
7. Ching, D.K.F., *Architecture Form,Space and Order*. 2007, America: Published by John Wiley & Son, Inc. 96.
8. Heidegger, M., *Poetry, language, thought*. 1971, New York HarperCollins Publishers.
9. บัณฑิต จุลาสัย, หนังสือชุดคลื่นความคิด บ้านไทย. 2540, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
10. เสฐียรโกเศศ, ปลูกเรือน. 2538, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์สยาม. 65.
11. ทิพย์สุดา ปทุมานนท์, สถาปัตยกรรม กัมมัทแห่งความสงบ. 2541, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
12. ศรีศักดิ์ วัลลิโภดม, เรือนไทย บ้านไทย. 2552, กรุงเทพฯ: เมืองโบราณ.
13. ฤทัย ใจจงรัก, เรือนไทยเดิม. 2539, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ท่าพระจันทร์. น256-257.
14. ชนาธิป พันทวี, เรื่อง ลักษณะไทยในพุทธศาสนา :การศึกษาคำ, in คณะสถาปัตยกรรมศาสตร์. 2547, จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย: จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย/กรุงเทพฯ.
15. นิจ หิณชีระนันท์, ปาฐกถาชุด สิรินคร ครั้งที่ 9 เรื่อง สถาปัตยกรรมไทย. 2537, กรุงเทพฯ โรงพิมพ์จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
16. ทานิชากิ จุนิจิโร, เอิร์เงาสลัว. 2537, อยุธา: ทานตะวัน.

17. วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, บ.เ.แ.อ., พื้นฐานเอกลักษณ์สถาปัตยกรรมไทย. 2557, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.
18. เลอสม สถาปิตานนท์, องค์ประกอบสถาปัตยกรรมพื้นฐาน. 2543, กรุงเทพฯ: บริษัทโพสท์พับลิชชิง จำกัด (มหาชน).
19. Koji, Y., *Japanese Touch for Your Home*. 1982, Tokyo Kodansha.
20. ผุศดี ทิพทัส, สถาปัตยกรรมย้อนมองอดีต ฟินิจปัจจุบัน. 2535, กรุงเทพฯ: จัดพิมพ์โดย สมาคมสถาปนิกสยามในพระบรมราชูปถัมภ์.
21. Chermayeff, S.a.A., Christopher, , *Community and privacy: toward a new architecture of humanism*. 1963, Newyork: Doubleday.
22. ประทีป มาลากุล, ม.ล., พัฒนาการบ้านไทยภาคกลาง. 2530 กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
23. วิมลสิทธิ์ ทรายางกูร, พฤติกรรมมนุษย์กับสภาพแวดล้อม. 2541, กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. น215.
24. Fiske, W.D.a.M.S.R., *Functions of Varied Experience*. 1961, Illinois: The Dorsey Press, Inc.
25. Esser, H.A., *Behavior and Environment*. 1971, New York: Plenum Press.
26. Rasmussen Eiler Steen, *EXPERIENCING ARCHITECTURE*. 1959, Massachusetts: MIT Press. 61.
27. ทาเคชิ นะคะกะวะ, เรือนญี่ปุ่น พื้นที่ความทรงจำและอ้อยคำ. 2561, กรุงเทพฯ: บริษัททวิทัศน์การพิมพ์.
28. อวิรุทธ์ ศรีสุธาพรรณ และพรรณจิรา ทิศาวิภาต, แสงธรรมชาติในงานสถาปัตยกรรม. 2537, กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์. (60).
29. Ashihara, Y., *Exterior Design in Architecture*. 1981, New York: Van Nostrand Reinhold Company.
30. Ari Seligmann, *Japanese Modern Architecture 1920-2015 developments and Dialogues*. 2016, England. 2016: The Crowood Press Ltd. p18-p38.
31. Mira, L., *Japanese Architecture: an exploration of elements and forms*. 2010, America: Published by Tuttle Publishing. pP31.
32. ชัยยศ อิชฎิวรพันธุ์, ธรรมชาติ ที่ว่าง และสถานที่ 2543, กรุงเทพมหานคร: โฟคัลอินเมจ พรินติ้ง กรุ๊ป.
33. Nitschke, G., 'Ma' : *The Japanese sense of 'place' in old and new architecture and planning*. *Architecture Design*, 1966. no.3(36): p. pp116-156

34. Nitschke, G., *From Shinto to Ando*. 1993, London: Published Acaemy Group Ltd. P48).
35. Isozaki, A., *Japan-ness in Architecture*. 2006, Hong Kong: Asco Typesetters.
36. วาริชา วงศ์พยัต, พื้นที่ในระหว่างในสถาปัตยกรรมญี่ปุ่น จากบ้านชาวนาสู่กระท่อมชงชาแห่งพระราชินีเวศน์ คัดทสี่รช. บทความ วารสาร อาษา 2018. vol.1 p. น.25-27
37. Liotta, -J.S., Belfiore,Matteo, , *Patterns and Layering: Japanese Spatial Culture, Nature and Architecture*. 2012 German: Gestalten.
38. Nute, K., *Frank Lloyd Wright and Japan* 1993, London: Published by Chapman & Hall.

ประวัติผู้เขียน

ชื่อ-สกุล	ปณิดา คุณาวรรณ
วัน เดือน ปี เกิด	19 เมษายน 2525
สถานที่เกิด	สุโขทัย
วุฒิการศึกษา	ปริญญาตรี สด.บ มหาวิทยาลัยนเรศวร ปริญญาโท สด.ม มหาวิทยาลัยศิลปากร
ที่อยู่ปัจจุบัน	148/74 ซอยศรีอรุณ ถนนสิงหวัฒน์ ต.ธานี อ.เมืองสุโขทัย จ.สุโขทัย 64000
ผลงานตีพิมพ์	-
รางวัลที่ได้รับ	-

